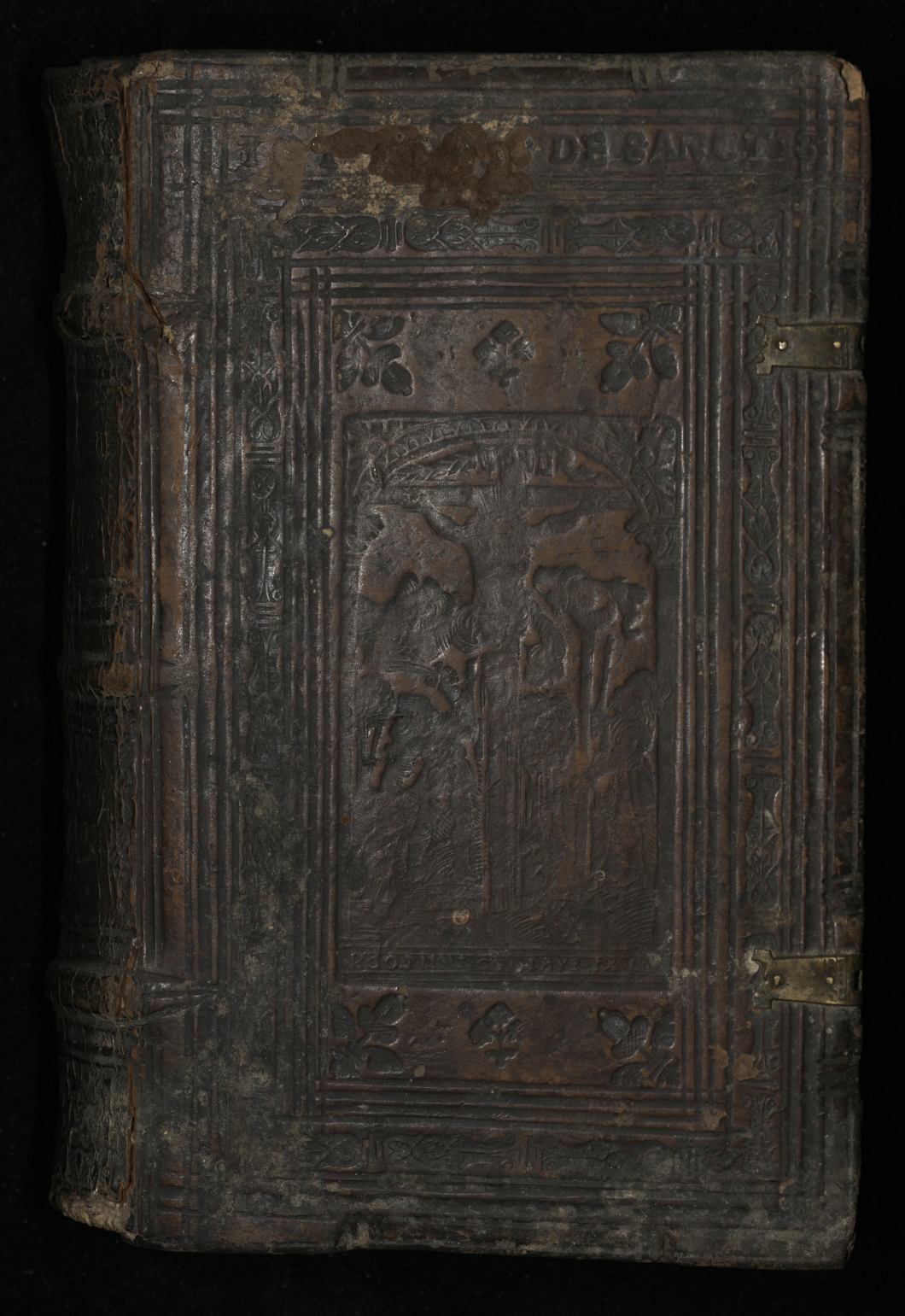

829.

CONCIONES

IN EVANGELIA

ET EPISTOLAS QVAE IN PRAECIPVIS ET ALIIS totius anni festis diebus populo in Ecclesia proponi solent, è Tabulis D. Laurentij à Villavicentio, Xeresani, collectae: necnon ex S. Patrum, Neotericorúmque Orthodoxorũ scriptis, magno studio auctae & locupletatae,

Per D. Aegidium Topiarium Flandrum.

Omnia iudicio correctioníque S. sedis Apostolicae submissa sunto.

l. 654.

PARISIIS,

Apud Michaëlem Sonnium, sub scuto Basilienſi, via Iacobaea.

1565.

Cum Priuilegio Regis.

Extraict du priuilege.

PAr grace & priuilege du Roy, il est permis à Michel Sonnius marchãt libraire iuré de l'vniuersité de Paris, d'imprimer ou faire imprimer, mettre en vente & distribuer vne fois ou plusieurs, vn liure intitulé, *Conciones in Euangelia & Epistolas quæ in præcipuis & aliis totius anni festis diebus populo in Ecclesia proponi solent, è Tabulis D. Laurentij à Villauicentio Xerensani collectæ, necnon ex S. Patrum, Neotericorúmque Orthodoxorum scriptis maximo studio auctæ & locupletatæ per D. Aegidium Topiarium Flandrum.* Et faict defense ledict Seigneur à tous libraires & imprimeurs, ou autres de quelque qualité qu'ils soyent, de non imprimer ou faire imprimer, vendre ou distribuer en ses pais, terres, & seigneuries, autres que ceux qu'aura imprimé ledict Sonnius. Et ce iusques au temps & terme de quatre ans, à compter du iour & date que lesdictz liures seront [illegible] d'imprimer, sur les peines contenues es lettres dudict Seigneur Donnees à Paris le 29. de [illegible] 1564. auant Pasques. Par le Conseil.

Signé Boyer.

Acheué d'imprimer le 17. Nouembre 1565.

14125

743 a 1952

THEOLOGIAE SYNCERIO-
ris fautoribus, author perpetuã optat
ſalutem & felicitatem.

CVm nuper, optime lector, aliquot amici familiares, viri planè omnibus virtutis & doctrinæ numeris abſoluti, ad me dediſſent Tabulas D. Laurentij à Villauicẽtio Xereſani, tabulatis (vt ſic dicam) typis excuſas, eorũ improbo rogatu cœpi repentino quodã impetu arrepto calamo tentare, num poſſem, quas vir ille ſapientiſſimus ſimul & eloquẽtiſſimus ſancta ſagacitate tradidiſſet, magis vulgari notiorique phraſi vertere, vt his qui in euertendis ipſis non eſſent adeò triti atque aſtuti, promptũ eſſet intelligere, quas vir ille tantus in totius vulgi Chriſtiani vtilitatẽ ſuppeditaſſet. Quũ itaq; abſoluiſſem Conciones in Euangelia & Epiſtolas quæ Dominicis diebus leguntur per totũ annũ, è Tabulis iiſdẽ magno ſtudio collectas, necnõ plurimis in locis quum ſacrarũ literarũ tum Catholicorũ ac Neotericorũ probatorum ſcriptis locupletiores red-

didiſſem, reliquũ fuit promiſsis ſtare, quæ in dedicatoria noſtra epiſtola fecerã, inceptũq; opus (quod aiunt) ad ſuum colophonẽ deducere. Neque id fruſtra, quum ad ſapientẽ architectum pertineat, non ſolũ fundamentum iacere, ſed etiam ad ſuam abſolutã formam quodque opus deducere. Ediderat etiam hic bonus vir Tabulas in Euangelia, quæ feſtis diebus annuatim populo proponuntur, pari artificio cũ prioribus elaboratas, quibus eximiam laudem & gloriã perpetuò in Eccleſia apud viros pios & eruditos obtinuit. Ne ergo pius Cõcionator his quoq; tabulis quas diuorũ feriis conſecrauit, fraudaretur, curaui hanc noſtram qualemcũque operam illis impendere, atque ad prioris noſtri operis formã eas redigere, nimirum hoc perſuaſum habẽs, quòd eiuſmodi conciones methodica eaque facili ac propemodũ populari inſtitutione ſua non parum adiuuarent conatus eorum qui omni fructu in Eccleſia docere volunt. Sed quia nullæ (quod mihi conſtet) Tabulæ in Epiſtolas Sanctorum extãt: vt priorẽ ſequar ordinem, ex aliis Neotericis probatisq; ſcri-

ptoribus nõ abſimili phraſi pro ingenioli mei capacitate iuxta apum ſimilitudinem conciones in diuorum Epiſtolas collegi, eaſque Euangelicis ſermonibus præfixi. Scripſeram quidem primùm mihi, vt (quod fieri ſolet) in dies tendenti ad ſenium, pro memoria iuuãda ſubſidio eſſe poſſent: ſed quorundã pietas cupiuit, imò etiam inſtitit, vt hic quoque fructus per me fieret multorũ cõmunis. Cumq; ad hoc quodammodo vrgerer, deterruit me, quod obiici mihi poſſe à nõnullis ſuſpicabar, aliorum ſcilicet me in elucidãdis vel dilatãdis eiuſmodi Tabulis non modò verba, ſed multis etiam in locis integras ſententias mutaſſe. Quod tamẽ nõ eo animo feci, vt plumis (quod aiunt) alienis ornari cuperem, ſed quòd hoc ipſum meæ tenuitati ſic erat neceſſarium. Non enim ille ſum, qui ſine ducibus præuiis ſacrarum ſcripturarum interpretem (præſertim hoc naſutiſsimo ſeculo) agere audeã: quin magis in hoc pio noſtro labore ſemper doctiorum vſus ſum & conſiliis & diſciplinis. Sed nec vitio dabitur diſcipulo, ſi illuſtrium præceptorum potius quàm propriis

vtatur verbis: quod inter Neotericos adeo tritũ est, vt iam nulli horum detur vitio. Nec hoc mirum, quum apud D. Hieronymum legatur Plato ille diuinus Aegyptum, eamq; oram Italiæ, quæ quondam magna Græcia dicebatur, laborioſiſsimè peragraſſe: vt qui Athenis magiſter erat, cuiusque doctrinam Academiæ gymnaſia perſonabãt, fieret peregrinus atque diſcipulus: malens aliena verecundè diſcere, quàm ſua impudenter ingerere. Conflauerunt enim plerique ex aliorum codicibus & ipſi Sermones, & quidem eo pacto, vt quicquid ab illis accommodatò acceperint, vſurparint ſibi. at ego hoc iactantiæ vento nullo pacto tranſmotus fui, ſed potius meos ſudores optimis quum priſcorum tum Neotericorum patrum ſcriptis innexui, vt ea quæ per ſe non conſiſterent, illorum auctoritate fulcirẽtur. Verùm vt & hactenus cõſueui, ethicè ſeu moraliter potiſsimum omnia tractare curaui, non quòd contemnam tractationem allegoricam vel tropologicam, vel anagogicam (quæ nonnunquam in interpre-

tandis ſacris literis admittenda eſt) ſed quòd ſenſus moralis auditorio præcipuè moderno ſit conuenientior ac conducibilior. Cæterum pro meis iſtis laboribus quid hic aliud à nonnullis æmulis expectem, quàm præpoſtera iudicia & maledicta? Adeò enim corrupto quidam ſunt iudicio, vt etiam de his malè loquãtur & iudicent, quæ teſte conſciẽtia probant. At cuiuſpiam horum obtrectationes nihil moror, quum facilius ſit aliena carpere, quàm propria præſtare. Vnde ſi proſperè ceſſerit hæc alea, nouerǫ́; amicis & aliis quibuſdam Theologiæ ſyncerioris fautoribus hanc noſtram operam nõ fore ingratam, ſuo fortaſsis tempore plura (vitâ comite) prodibunt, non minus omnibus Eccleſiaſtis neceſſaria quàm proficua. Et quod facio, candide lector, boni conſule, atque præſentes qualeſcunque noſtras lucubrationes, tametſi rudiores quàm vt huius æui ingeniis reſpondeant, ſaltem in pias operas trãſcribe, eiſque fruere feliciter. Lutetiæ Pariſiorum Anno Domini. 1565. Menſe Nouemb.

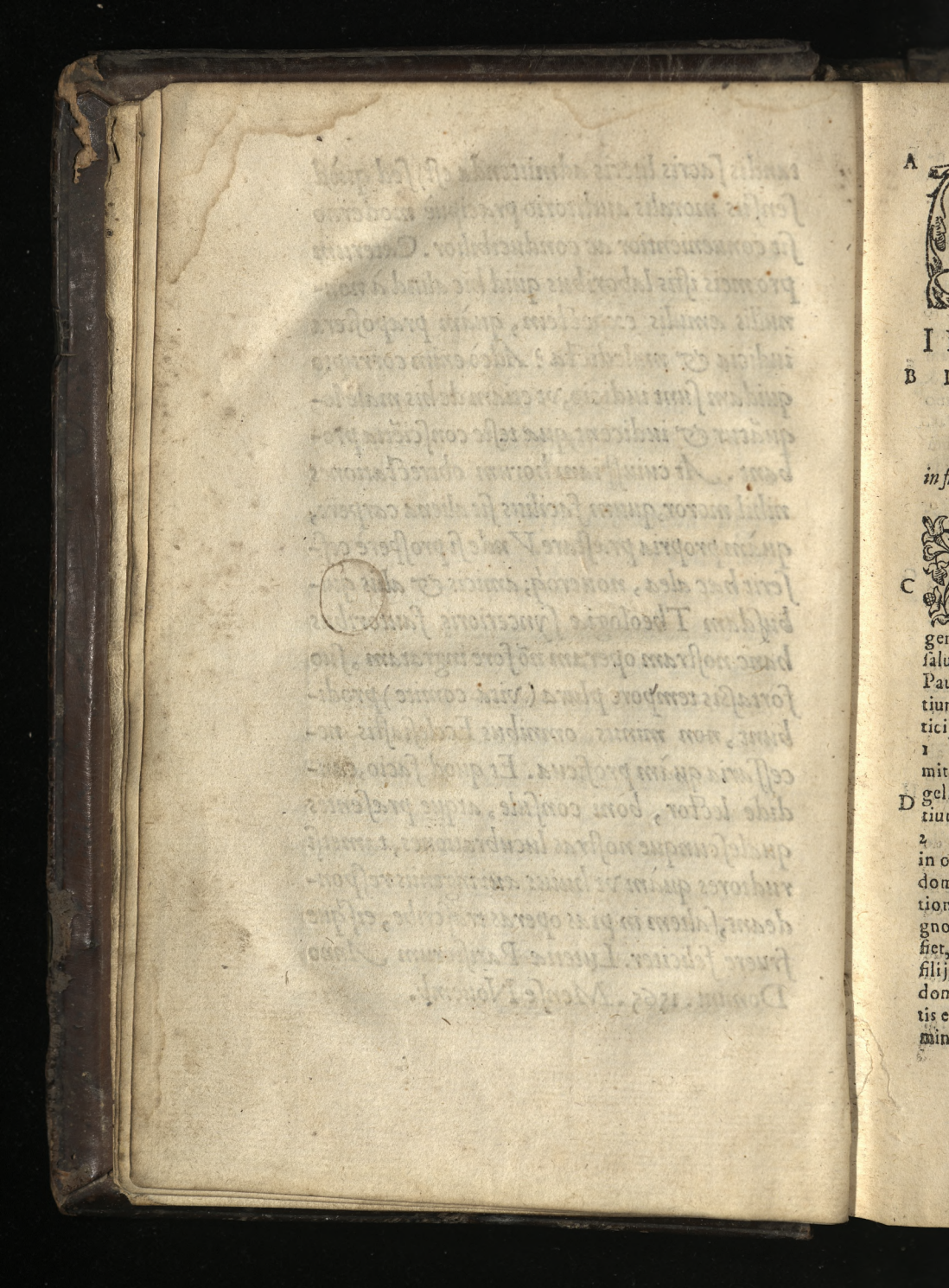

IN FERIIS DIVI ANDREAE APOSTOLI EPISTOLA AD ROMANOS. 10.

Corde creditur ad iustitiam, &c. Finis Epistolæ, & in fines orbis terræ verba eorum.

PEricope apta, hoc est, partialis amputatio totius orationis ad memoriam Apostolici ministerij. Nam & quibus, & quid prędicarint, pulchre ex hoc loco intelligitur. Prædicarunt omnibus, & cum primis gentibus, cum Iudæi nollent, Act. 13. Prædicarunt autem saluberrimam atque sempiternam pacem. Porro vt iuxta Pauli ordinem procedamus, agit ille de vocatione Gentium, gentes etiam pertinere ad regnum Christi, & participatum Euangelij. Idque

1 Proponit: *Non est distinctio Iudæi & Græci*, æque admittuntur ad salutem, & vtrisque prædicandum Euangelium, Quia non est deus Iudæorũ tantùm, sed & Gentium. Ro. 3.

2 Probat hanc propositionẽ, Primo A communi dei in omnes potestate, de qua etiã Roman. 3. Vnus omnium dominus, id est omnes eius sumus: igitur omnium rationem habet, omnibus dominatur. Ergo ab omnibus agnoscendus & colendus. Omnis qui fidit illi, non pudefiet, dicit scriptura. Isa. 28. Item Ecclesiastici. 2. Respicite filij nationes hominum, & scitote quia nullus sperauit in domino, & confusus est. Quis enim permansit in mandatis eius, & derelictus est? Quin potius (vt Ieremias ad dominũ loquens ait ca. 17.) omnes qui ipsum derelinquunt,

confundentur. Et rursum alius Propheta, Confundan- E
tur omnes inquit, qui adorant sculptilia. Secundo probat ab exposita dei erga omnes misericordia, ne quis potestatem modò generalem esse putet. Cõmendat autem dei misericordiam, Primo ab exuberante sua beneficentia: *Dies est in omnes*, sicut etiam ait ad Ephes. 2. largiendo scilicet & iuuando: quod vel corporales eius benedictiones satis docent, quas cùm ita passim fundat, nõ est consentaneum à spiritualibus, & præsertim noui testamenti bonis eum gẽtes iam excludere. Dies inquam F
est in donis fortunæ, in donis veniæ, in donis gratiæ, & in donis gloriæ. Psal. Gloria inquit & diuitiæ in domo eius. Iac. 1. Dat omnibus affluenter, & non improperat. Omne datum optimum & donum perfectum desursum est descendens, &c. Quàm dies sit in misericordia, vide etiam Matth. 18. & Luc. 15.

Deinde commendat eam à facilimo consequẽdi mõdo, qui est inuocatio, dies est in inuocantes. *Omnis enim qui cunque inuocauerit nomen domini, saluus erit.* Ioel. 2. Act. 2. Spectat ergo non Iudæos tantum velut doctos, puros, G
operosos, sed in genere, quotquot egent, petunt, fidunt, quales etiam inter gentes, & complures quidem, deprehendit, inter quos non ex minimis fuit Eunuchus ille Act. 8. qui interroganti Philippo, num crederet, respondit. Credo filium dei esse Iesum Christum. Et descenderunt vterque in aquam Philippus & Eunuchus, & baptizauit eum.

Commendat insuper eandem dei misericordiam ab amplissima dei promissione, quam expresse facit cunctis H
inuocantibus, sicut Ioel docet, qui aperte tollit, quicquid fuit aut impedimenti aut discriminis inter gentes & Iudæos, Quod clare reuelatum fuit B. Petro in linteo de cælo in terram submisso. Act. 10. &c.

Atque istæ quidem rationes, vt de deo Patre sic de filio quoque possunt intelligi, Nam dominus omnium cõstitutus est, non Iudæorum tantum.

Ditissimus fuit in fundendo suo sanguine, proque omnibus abundãter fudit, omnes item ad se vocat. Matthæi. 11.

Ipsum nomen domini est, in quo exaudimur, Ioan. 16.

A Ipsum item medium in quo omnes exequantur, omnes admittuntur, Iohan.10.&.14.1.Timoth.2.

3 Probat eandem à coniunctis illis: Primo inuocatione & prædicatione, nam ex eo quòd promissio generalis est, vt modo dictum, infert Paulus prædicationem quoque generalem esse oportere: idque hac gradatione: nemo inuocabit, nisi credat: nemo credet, nisi audiat: nemo audiet, nisi prædicetur. Ergo vt iuxta promissionem omnes possint inuocare, omnibus etiam prædicandum.

Deinde missione & prædicatione, nam cum prædica-
B tio à missione pendeat, missio verò ad gentes quoque destinata sit, concludit Paulus, prædicationem quoque eis hinc deberi: atque eo refert locum Esaiæ, 52. Naum.1. quem ad gentes quoque pertinere satis ea quæ sequuntur ibi, docent. Vtinam hæc attendant Ecclesiarum Episcopi consecrati, qui dum ad exteras & barbaras regiones cum Euangelico volumine & baculo destinantur, interim domi remanent desides: & pertimescant ne sanguis illarum ouium extremo in examine de manibus eo-
C rum requiratur, Ezech.33.

Porro singula ista argumenta sicut propositione probant, sic permulta simul docent. Discis hinc:

1 Quam moderate, quam amanter inter nos viuendũ.

Ad modestiam hinc hortatur Paulus, Ephes.6. cum de seruis agit, d. Serui obedite dominis vestris carnalibus cum timore, & tremore, in simplicitate cordis vestri sicut Christo, non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed vt serui Christi facientes voluntatem dei ex animo, cum bona voluntate seruientes sicut domino,
D & non hominibus. Sciẽtes quoniam vnusquisque quodcunque fecerit bonum, hoc recipiet à domino, siue seruus siue liber. Et vos domini, eadem facite illis, remittẽtes minas, scientes quod illorum & vester dominus, est in cælis: & personarum acceptio non est apud eum. Ad charitatem.1. Timothe.2. cum de precibus agit. Obsecro, inquit, primum omnium fieri obsecrationes, orationes, &c.

2 Quam magnifice cum de generali dei prouidentia, tum de singulari eius acceptatione sentiendum. Quo ad illam viuimus ex plenissima benignissimáque dei manu,

Psalm.104. Quo ad hanc, exuberat dei gratia supra omnem peccatorum molem, modò illam fide apprehendas, Romanorum quinto, Vbi abũdauit delictũ, superabundauit & gratia. E

3 Quæ verissima omnis nostræ sit penuriæ causa, quæque vera diteſcendi ratio, Illic obstat precum intermissio, Iacob. 4. Hic profuerit nobis frequens & legitimus earundem vsus, Matthæi septimo. Petite & accipietis.

4 Quanta fidei & precationis sit cognatio, cum quod paulo supra fidei, hîc precationi ascribatur. Item quę verissima inuocandi ratio, nempe quę ad verum deum iuxta eius normam instituitur, nam vttunque horum nomẽ dei exigit. 1. Iohan. 3. &. 5. F

5 Inuocationem naturaliter comitari fidem, nec deberi vlli, nisi cui & fides debeatur, id est soli deo, Mat. 4.

6 Fidem non complecti sensa nostrę rationis. Heb. 11. neque subiici magisterio rationis. 1. Corinth 2. sed complecti documenta verbi dei, cui & soli subest, & auditu eius comparatur, non natura nobis inest.

7 Auditum non internum & occultum hic intelligi, sed externum, atque ideo esse summum vsum prædicationis, simul verò diligenter attendendum, quid vel audiatur vel dicatur, nam pro verbi ratione comparatur quoque vel humana vel diuina fides. G

8 Prædicationem agnoscẽdam esse pro legatione dei, 2. Corinth. 5. Pro Christo legatione fungimur, &c. Et vicissim hanc testandam esse prædicatione, Matth. 28. In illo populus, hoc ministri sæpe peccant, & cum primis Pontificij, canes muti non valentes latrare. Isa. 9.

9 Discimus quod ad Esaiæ testimonium, 1. Splendidissimum esse ordinem ministrorum verbi. 2. Sed humilimum simul esse, nempe viatorium, Marc. 16. Iohan. 15. 3. Cursum ministrorũ ad docendam pacem dirigi oportere. Matth. 10. Luc. 10. 4. Et verissimã esse pacem eam, de qua Euangelium & ministri eius sonant. H

Hæc in hisce verbis de vocatione gentium, nostrum fuerit, vt qui gentes fuimus, gratiam hanc agnoscere, & prædicationem verbi colere, vtque semper vigeat missionem dei flagitare, quo per veram fidem, crebram inuocationem. & cælesti pace & æterna gloria certò tan-

A dem potiamur, Amen.

EPILOGVS.

1 *Ratio iustificationis & regenerationis hic exponitur, quæ à fide non à cæremoniis dependet, cum spiritus Dei homini conceditur, vt suam carnem mortificet, desistit à praua consuetudine, displicent ei ea quæ Deo aduersantur, nam illa mortificatione nascitur desiderium, vt viuamus iuxta voluntatem Dei, Corde credimus ad iustitiam, ore confitemur ad salutem etiam aliorum.*

2 *Communis ordo Dei est vt fides sit ex auditu, auditur per verbum Dei. Suscipientes ergo verbum & spiritum, in nobis fidem operante, ita vt vitã cupiamus emẽdare. signũ est nouæ regenerationis.*

B

3 *Decori sunt pedes Euangelizantium pacem, euangelizantium bona, & tamen raritas est credentium Euangelio, Angusta porta & stricta via quæ adducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt illam, Matth. 7. Hinc horrendum iudicium manet mundum, qui spiritum veritatis non vult capere.*

IN FERIIS EIVSDEM APOSTOLI EVANGELIVM MATTH. 4.

C

In illo tempore. Ambulans Iesus iuxta mare Galileæ, &c. finis. Euangelij, Illi autem statim relictis retibus & patre, secuti sunt eum. Marc. 1. Luc. 5.

D

HOc Euangelio proponuntur nobis tres doctrinæ.

1 Charitatis, in Christo, qui ambulabat iuxta mare Galileæ. Est autẽ considerandum, non casu aut fortuitò Christum illac ambulasse: sed secundum æternum suum propositum, quos ad suam gloriam, & Ecclesiã, & Apostolicam dignitatem æterna sua prædestinatione præordinauerat, tunc ambulando iuxta mare Galilææ quæsiuisse: cuius rei meminit Apost. Ephes. 1. Elegit nos inquit in ipso ante mundi constitutionem, &c.

Hinc docemur, Andream & Petrum quanuis ad vitam æternam prædestinatos ac præordinatos, nunquam tamen Christum solis suis viribus quæsiuisse, neque agnouisse. Sed Christus ipsos quæsiuit, ad ipsos prior accessit, ipsis cognoscendum se præbuit, & iisdem vnde ip-

sum cognoscerent dedit, iuxta illud Isa.65. Palam apparui iis, qui me non interrogabant: inuentus sum à non quærentibus me. Lucæ 10. Nemo scit quis sit filius, nisi Pater: & quis sit Pater, nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. Item Iohan. sexto. Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum. Matthæi 11. Nemo nouit filium nisi Pater: neque Patrem quis nouit, nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. Paul. Roman. 9. Non est volentis neque currentis, sed miserentis Dei. & Lucæ octauo, Vobis datum est nosse mysterium regni Dei. vbi considerandum est verbum illud datum: magnam enim emphasim habet, nisi datum fuisset, nunquam agnouissent.

Sciamus hinc nos itidem Christum non quæsiuisse, neque inuenisse: sed ab ipso nos vocatos fuisse & quæsitos vt perditos, inuentos vt errantes. Tantum igitur beneficium, & tantã gratiã admirantes, dicamus cum Paulo, O altitudo diuitiarum sapiétiæ & sciétię Dei, Ro. 11.

Vidit duos fratres, Petrum & Andream mittentes rete in mare. Est autem hic considerandum, Christum non vidisse illos duos fratres, sicut cæteri homines vident: nec vidisse illos, sicut viderat Pilatum, Annam, Caipham, ac reliquos suos crucifixores. nam in hoc loco, & aliis quibusdam scripturæ sacræ, videre idem est, atque Iesum corda hominum mouere, suámque gratiã impertiri, de qua Sap. 4. dicitur, Gratia dei & misericordia in sanctos eius, & respectus in electos illius. Sic vidit & respexit quamplurimos. Matthęũ in telonio, Matth. 9. Zachæum in arbore, Luc. 19. Nathanaëlem sub ficu, Ioan. 1. latronem in cruce, Luc. 23. Peccatricem in conuiuio, Luc. 7. & hos discipulos in piscatura vt sequerentur. Nec est intuitus ille Christi, simplex aliqua hominum cognitio, sed est interioris cordis dulcissima & efficacissima penetratio, quę tangit & vulnerat, carnem, ossa, medullam, sanguinem, animam, spiritum, cor, præcordia & omnia interiora cõ mouet, & ad dei amorem incitat, ad fidem trahit, ad obedientiam format, ad Christum sequendum inducit, ad omnia propter eundem contemnenda promptos facit. hoc olim patuit in Prophetis. nã ita puerum citharœdum vidit & Psalmistã eum fecit. Sic armentariũ Amos syco-

A moros vellicantem vidit, & prophetam eum fecit. Sic puerum Danielem, abstinentem vidit, & eum iudicem senum constituit. Hoc idem constat hic ex Apostolis. Nam ita eos vidit, vt suo diuino visu eorum mentes illustrauerit, vt in ipsum crederent: voluntatem ita inflammauit, vt ipsum amauerint: animum ita perfecit, vt ad ipsum mox sequẽdum promptos fecerit. hinc Iob. 10. Nónne oculi carnei tibi sunt, aut sicut videt homo, & tu vides? Vulnerasti cor meum in vno oculorum tuorum. Cantic. 4. Item Iob 40. In oculis eius quasi hamo
B capiet eum. Oremus Christum, vt ita his oculis nos videat, vt corda nostra vulneret suo visu, suíque oculis quasi hamo nos capiat, atque ad se sequendum amandúmque commoueat: sicut videndo hos commouit apostolos, dicentes hoc Psalmographi, Aspice in me domine & miserere mei.

Vidit eos mittentes rete in mare. Fuit hæc piscatio magna & eximia operis illius significatio, ad quod ministerio eorum vti voluit dominus. Sicut enim in stagno iam
C hic eiiciebant retia ad capiendos pisces in perniciem, ita voluit quoque eos rete verbi diuini & sermonis sancti ex variis scripturarum locis hincinde contextum eiicere in mare mundi huius ad capiendos homines in salutem. Fuit hæc piscatio longè ante prædicta à domino per Ieremiam decimosexto cap. Mittam piscatores multos, & piscabuntur eos. & homines appellatione piscium intelligi prædictum fuit Abac. 1. Facies homines quasi pisces maris.

Erant enim piscatores. Labore victum quærentes, iuxta
D illud Genes. 3. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Laudabile imò beatum est de proprio labore viuere, dicente nimirum Psalm. 127. Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es & bene tibi erit. sed væ illis qui bonis iniquè partis viuunt in diem tanquam fruges consumere nati, qui carnem pauperum deuorant & sanguinem bibunt. Ecclesiastici 13. Bona est substantia, cui non est peccatum in conscientia. Cum illis iudicio contendet dominus, in quorum oris vestimentorum inuentus fuerit sanguis animarum pauperum, & innocentum. Ierem. 2.

Vocauit eos dicens, Venite post me: faciam vos fieri piscatores hominum. Est autem considerandum, vocationem dei esse duplicem, generalem ad Ecclesiam, de qua Genes. 3. In sudore vultus tui vescēris pane tuo: & Matth. 11. Venite ad me omnes &c. Hæc vocatio ad omnes pertinet, quia omnes vocat Deus ad operandum in sudore vultus sui, non ad otiandum. Et specialem siue singularem ad dignitatem, de qua Matth. 4. Marc. 1. & Ioan. 1. Hæc vocatio ad eos tantum pertinet, qui ad vitam & dignitatem præordinati sunt.

Est autem vocatio iterum duplex. simplex. De hac iam egimus. Et secundum propositum. de hac loquitur Paulus Roman. octauo. Iis qui secundum propositum vocati sunt sancti. Ephes. 1. Secundum propositum voluntatis suæ.

Vocantur enim quidam immediatè à Deo: vt Prophetæ & Apostoli. Quidam per media: vt discipuli Prophetarum & Apostolorum. Quidam neque è Deo, neque ab hominibus: vt Pseudoprophetæ, Lutherani, Brētiani, Anabaptistæ, Sacramentarij, & Caluinistæ, de quibus Ierem. 23. agitur.

Vocauit autem Christus hos & alios simplices ac indoctos, propter tres causas. 1. Vt potentia Dei vniuerso mundo innotesceret, & ne fides credentium non virtute Dei, sed eloquentia atque sapientia humana fieri putaretur. Euangelium Dei virtus est, ait Apost. Roman. 1. in salutem omni credenti, Qui loqui fecit asinam Balaam. Numer. 22. Hic quoque facit linguas infantium disertas. Sapien. 10.

2 Ne quis existimaret Deum respicere personas, aut diuitias, nobilitatem, potentiam &c. Act. 10. Roman. 2. Coloss. 3. & Iaco. 1. Vt discant hic penes quos est electio Episcoporum, Præpositorum, Pastorum &c. ne ita temere personarum tantum habito respectu, diuites, potentes & nobiles plebibus præficiant: aut venatoribus suis, aucupibus & culinariis sacerdotia conferant, nihil aut certè parum attendentes doctrinam, eruditionem, morum probitatem, cæteráque ad huiusmodi functiones pertinentia, cōtemptis & neglectis interim dignioribus, melioribus, magísque idoneis, quod nunc proh

A dolor in magna Christianismi parte factum cernimus, vnde vix dici potest quantum detrimenti, fidei nostræ, & Ecclesiæ sanctæ accesserit. Consultissime Mosen fecisse legimus, iuxta consilium Iethro. Exod. 18. dicentis: Prouide de omni plebe viros sapientes & timẽtes Deũ, in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiam, & constitue ex eis tribunos, centuriones, quinquagenarios & decanos, qui iudicent populum omni tempore. Quicquid autem maius fuerit, referant ad te, & ipsi minora
B tantum iudicent &c.

3 Quo facilius & promptius homines sequerentur, maxime rudes & simplices. Nam docti, diuites ac nobiles non ita facilè veniunt, sicut patet Matt. 22. & 19. Luc. 14. Hinc Apostolus ait. 1. Corinth. 1. Videte vocationem vestram fratres, quia non multi sapientes secundum carnẽ, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus &c.

Venite post me, ait, significans nimirum omnes animarum curatores ipsum sequi debere, vt quisque eorum
C vere cum ipso Iob. 23. dicere posset, Vestigia eius sequutus est pes meus, viam eius custodiui, & non declinaui ex ea &c. Talis sequutor fuit Paulus, qui & alios ad sequendum illum cohortatus est. 1. Corinthio. 11. Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Venite, inquit, post me. ac si dicat, Sequamini me verbum meum audiendo, verbo meo vos submittendo, sequamini me, credendo & obaudiendo, crucem suam quisque post me ferendo, mutuam inter vos charitatem seruando. Sequamini vt discatis ex me sacramentum crucis artem longè ex-
D cellentiorem ea, quam à parente vestro Iona didicistis, nempe qua in hominum piscatores abibitis, pro pisciculis porro homines piscaturi, non ad necem sed ad vitam.

Faciam vos fieri piscatores hominum. Non autem nummorum, honorum & beneficiorum. verbi huius meminerint Episcopi, Pastores, & verbi Dei ministri, vt & ipsi piscatores fiant hominum, non censuum, reddituum, nec beneficiorum, ne tanquam asini clitellarum oneribus onusti sub ipsis succumbant. Non enim debet verbi Dei declamator prædicare vt edat: sed

edere debet vt prædicet, cui ex Dei ordinatione debe- E
tur victus & amictus. quod Paulus triplici ratione pul-
chrè declarat. 1. Corinth. 9. Qui & de seipso testatur. 1.
Corinthio. 10. quòd non quæsiuerit quod sibi vtile es-
set, sed quod multis, vt salui fierent. Item. 2. Corinth. 12.
sic ait, Non quæro vestra, sed vos.

2 Liberi arbitrij obedientis. Nam viso Christo, & au-
dita eius voce, mox euestigio relinquunt & deserunt na-
uem, retia & patrem. In qua desertione apparet poten-
tia verbi Dei, quæ adeo est viua & efficax, vt corda auer- F
sa à Deo admiranda virtute ad Deum conuertat. Ier. 23.
In qua etiam apparet bonitas domini vocantis, quæ
adeo est magna, vt indignos ad se vocet. Ioan. 15. In qua
desertione tertiò apparet natura fidei, quæ credentes
statim intellectum in suum obsequium docet captiuare.
2. Corinth. 10. Huc quadrat historia de Eliseo. 3. Reg. 19.
qui quanuis cum duodecim bobus araret, tamen quam-
primum pallium suum illi iecisset Elias, relictis bobus
cucurrit post eum. Talem quippe obedientiam à nobis
Christus efflagitat, vt neque punctum temporis differa- G
mus, etiam si nos aliquid necessarium vrgere videatur,
quando nihil cuique charius esse debet animæ suæ sa-
lute. vnde & iuueni petenti à domino vt abiens prius
sepeliret patrem suum, quamuis interim sepultura pa-
rentis sit opus pium, tamen respondit, Tu me seque-
re, & sine vt mortui sepeliant mortuos suos. Mat-
thæi octauo.

Non autem hic spectandum est lacerum rete, aut na-
uicula fatiscens, sed paratus animus. Multum enim re-
liquerunt, qui omnia quæ habebant, vel habere pote- H
rant, deseruerunt. Cœlum enim venale est: si multa tibi
sunt, magno constat pretio. si pauca tibi sunt, paruo pre-
tio constat, regnum Dei tantum valet quantum habes.
Nam Zachæus bonorum suorum dimidio. Luc. 19. Vi-
dua gemino ære minuto. Luc. 21. Discipuli nauicula &
reti. Matth. 4. cœlum sibi compararunt.

Discant hinc pauperes, Deum non magnificare ma-
gna munera, ampliſsimáque dona, sed animi liberalita-
tem, Hilarem enim datorem diligit Deus. 2. Corinth. 9.
Piscatores, opifices, ac mechanici omnes sua pauperta-

A te regnum Dei ſibi poterunt comparare, imò calice aquę frigidæ poteſt aliquis mercari regnum cœlorũ. Mat. 10.

Deinde ſequuntur Chriſtum. Eſt autem duplex ſequendi ratio, corporalis & ſpiritualis. Sequi autem Chriſtum corporaliter non eſt cuiuſuis, ſed eorum tantum, qui expreſſum Dei mandatum habent: vt Abrahami. Geneſ. 12. Petri, Andreæ, Iacobi, Ioannis, Philippi. Matt. 4. & Ioan. 1. Sic Chriſtianus quiſque cum propter Chriſtũ aut eius ſponſam Eccleſiam catholicam Romanam à ty-
B rannis vi ab vxore, & liberis, ab agris & ædibus euellitur, & in manus lictorum traditur: non modo ſpiritualiter, verum & corporaliter Chriſtum ſequi debet.

Sequi autem Chriſtum ſpiritualiter eſt omnium Chriſtianorum. quiſque enim piorum eo debet eſſe animo, vt quando, vbi, & quacunque hora Chriſtus velit, & gloria Dei exigat, ſit paratus ac promptus relinquere omnia, & propter veritatem mortem oppetere. Talis ſequutor Paulus fuit. Philippen. 3.

Imitatio tamen ſpiritualis fieri poteſt ſæpe ſine cor-
C porali, ita, & ſi complures Catholicorum à Turcis capti, corpore captiui detinentur, adeo vt nec templa accedere, nec ſacro intereſſe, nec ſacramenta ſuſcipere poſsint: ſpiritu tamen Chriſtum ſequuntur & amant. Corporalis autem imitatio fieri nec poteſt, nec debet ſine ſpirituali: ita qui Chriſtiani ſunt, quanuis baptizati ſint, niſi tamen ſpiritu Chriſtum amantes ſequantur, ſciant carnem & ſanguinem in regnum Dei non admittenda. Ideo docet Paulus, Spiritu ambulate. Galat. 5. Et caro non prodeſt quicquam. Ioann. 6. Caro & ſanguis regnum Dei
D non poſsidebunt. 1. Corinth. 15.

Sequuti autem ſunt Chriſtum, humilitate & manſuetudine, paupertate, quia reliquerunt propter Chriſtum omnia. pietate & doctrina: prædicabant enim verbum Dei. paſsione, cruce, & morte tandem conſequuti ſunt vitam æternam. Ita & nos Chriſtum ſequentes vitam æternam conſequemur. Admiratur hanc diſcipulorum fidem B. Gregor. d. Nulla Petrus & Andreas Chriſtum miracula facere viderant, nihil ab eo de præmio æternæ retributionis audierant, & tamen ad vnum domini præceptum, hoc quod poſsidere videbantur, obliti ſunt.

Et quanta nos inquit eius miracula videmus, quot flagellis affligimur, quantis minarum asperitatibus deteremur, & tamen vocanté sequi contemnimus. In cœlo iam sedet, qui de conuersione nos admonet, Iam iugo fidei, colla gentium subdidit, iam mundi gloriam strauit, iam ruinis eius crebrescentibus districti iudicij sui diem appropinquantem denunciat, & tamen superba mens nostra non vult hoc sponte dimittere, quod quotidie perdit inuita. 1. Timoth. 6. E

3 Obedientię doctrina proponitur, quam Andreas & Petrus vocationi Christi præstiterũt, Nam ad primam Christi vocem, omnia negligunt, nõ curant vxores, non filios, non patres, non res, nec rerum suarum iacturam pertimescunt: sed aliquid magni se inuenisse putantes, mox absque mora Christum sequuntur. O felices viros, ô admirandam obedientiam, ô dulces animos, qui ita Christo parent, vt propter eum quem pauperem videbant, nec semel antè conspexerant, suas diuitiolas, notos, atque familiares relinquant. Vnde nostra conuincitur peruicacia atque obduratio, qui ad tot ac tantas voces Christi vocantis per Prophetas, per Apostolos, per Angelos, per miracula, per internas inspirationes, ad Christum venire negligimus, sicut ostésum est ex verbis D. Gregorij. Sed quare veniunt Apostoli? quia voluerunt: quare crediderunt? quia visum fuit illis, & vt illis ita videretur, Deus in illis operatus est. August. Gratia non tollit liberum arbitrium, sed cõfirmat: perficit, non destituit. F G

Et procedens inde vidit alios duos fratres Iacobum Zebedæi & Ioannem fratrem eius in naui cum Zebedæo patre eorum. H

Summa virtus est pascere patrem senem, idque iuste partis sumptibus. Qui suorum maxime domesticorum curam non habet, fidem negauit. hinc Eccle. 3. Fili suscipe senectam patris tui, & non contristes eũ in vita ipsius, & si defecerit sensu veniam da, & ne spernas eum in virtute tua. eleemosyna enim patris nõ erit in obliuionem. Vtinam & nostri nautæ non de inique partis, aut violentia extortis, sed de iustis suis laboribus sese enutriant.

Vidit eos sarcientes retia sua, & vocauit eos. Pauperes erãt: & quia non poterant emere noua, reparauerunt vetera.

A *Illi autem statim relictis retibus & patre, secuti sunt eum.* Apparet Zebedæum non credidisse, & propterea reliquerunt eum, Non quòd bonum sit relinquere parentes, sed quia fortasse impedimento futurus erat sequuturus Christum. Vides hic quando oportet relinquere patrem, nempe quando obstat virtuti & pietati & Christianæ religioni. Hieronymus. Per calcatum patrem & matrem transi ad consortium seruorum Christi. Matth. 10. Qui amat patrem aut matrem plus quàm me,
B non est me dignus &c.

Hi quoque vt viderunt priores sequentes Christum, merito sequuti sunt & ipsi, quorum exemplo docemur & nos imitari eos & sequi, quos videmus post Christum ire. Cum bonis ambula, inquit Cato. Et Apost. Philipp. 3. Obseruate eos qui ita ambulant sicut habetis formam nostram.

EPILOGVS.

C 1 *Hic primatui Petri, sacerdotali que ordini, qui pontificiæ auctoritatis est, præludium præmittitur: ne tanti ponderis res, tot hostes habitura, certis & iis grauissimis auspiciis carere videatur. Aderat namque tempus quo chorum aliquem discipulorum colligeret, quos familiares haberet, & testes omnium quæ faceret & diceret, quos tandem in suum locum sufficeret & per quos alios deinceps doceret. hinc Apost. Hebr. 2. Quæ cum initium accepissent enarrandi per dominum, ab eis qui audierunt, in nos confirmata sunt.*

2 *Noluit dominus Euangelii gloriam vllis mundi præsidiis*
D *inquinari, vnde non philosophos, non Regum filios, non Pharisæos, non sacerdotes, non opulentos elegit aut misit, sed teste Hieronymo, Piscatores & illiteratos mittuntur ad prædicandum, ne fides credentium non virtute dei, sed eloquentia atque doctrina fieri putaretur, vt humiliemur omnes docti & indocti, Nam quæ infirma sunt apud homines, fortia sunt apud Deum. 1. Corinth. 1. Mittuntur non ad capiendos nummos. sed homines.*

3 *Plenam conuersionis & obedientiæ formam ad Deum, discere licet ex his quatuor Apostolis, secundum duas partes iustitiæ declinando à malo & faciendo bonum. Psal. 36. Qui etiam occasiones reliquerunt peccatorum, scilicet, sua. Matt. 19. Luc. 14. suos. Luc. 14. Matth. 10. denique seipsos. Luc. 14. Mar. 8. Matth. 16. Relictis retibus & patre, secuti sunt Iesum.*

IN FERIIS DIVI NICOLAI EPISCOPI EPISTOLA ECCLESIASTICI.44.&.45.

Ecce ſacerdos magnus qui in diebus ſuis placuit Deo, &c. Finis, Odorem ſuauitatis.

IN hac Epiſtola beatus iſte Chriſti confeſſor de tribus ab Eccleſia magnifice cõmendatur, quemadmodum olim ſancti patres vet. Teſt. à ſynagoga commendati ſunt. 1 Primum eſt veneranda ſacerdotalis dignitas, Quæ notatur cum dicitur: *Ecce ſacerdos*. Tria ſunt autem quæ ad ſacerdotale munus pertinere noſcuntur, videlicet. 1. Populũ docere: de quo per Ezechielem. 44. dominus loquitur, dicens, Sacerdotes populum meum docebunt, quid ſit inter ſanctum & pollutum, inter mundum & immundum, oſtendent eis. Et rurſum per Malachiam. 2. cap. dictum eſt: Labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore eius. Hinc Leuit. 13. inter lepram & non lepram iudicandi facultas ſolis ſacerdotibus per legem data eſt. Debet autẽ ſacerdos docere quid faciendum, quid fugiendum, & prudenter quid pollutum ſit, quid ſanctum diſcernere, quid proinde credendum ſit, & quid ſperandum. Debet quoque docere populum ſacerdos non ex proprij ſenſus adinuẽtione, ſed ex præſcripto legis Dei. Vnde ad Moſen à domino dictum eſt, Dabo tibi duas tabulas, & leges ac mandata quæ ſcripſi vt doceas filios Iſraël. Per duas tabulas vel legem veterem & nouam, vel duo charitatis præcepta poſſumus intelligere. Talis doctor Eſdras olim fuit, de quo ſcriptum eſt Nehe. 8. quòd attulit legem coram multitudine virorum & mulierũ, & aures omnis populi erant erectę ad librum. Stetit autẽ Eſdras ſuper gradum ligneum quem fecerat ad loquendũ, vnde etiam ſuper omnem populum eminebat. Et legit in libro legis Dei diſtinctè & apertè ad intelligendum, & intellexerũt quum legeretur. Debet quippe ſacerdos do-

A cens non modo ſitu corporis, ſed multo magis ſublimitate mentis terrena tranſcendendo ſupra vulgus emine-re, ne iure queratur propheta, dicens. Sicut populus, ſic & ſacerdos. Iſa. 24.

2 Acceptum Deo ſacrificium offerre. Conſiderandum hic quoſdam eſſe ſacerdotes morales, & quoſdam peculiares ſeu miniſteriales. Primis per B. Petrum. 1. can. 2. dicitur: Vos eſtis genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis (totam nimirum Ecclesiam ſacerdotium ſanctum compellans) offerentes, B inquit, ſpirituales hoſtias acceptabiles Deo per Ieſum Chriſtum. Et Paulus ait, Hebr. 13. Per ipſum ergo offeramus hoſtiam laudis ſemper Deo, id eſt, fructũ labiorum confitentium nomini eius. Beneficentiæ autem & communionis nolite obliuiſci, talibus enim hoſtiis promeretur Deus. Exhibeatis iterum, inquit Rom. 12. corpora veſtra hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem, rationabile obſequium veſtrum. Quibus etiam per prophetam dicitur: Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ, & ſperate C in domino. Quæ non ſolum ad ſacerdotes peculiares ſeu miniſteriales dicta ſunt, ſed ad Chriſti fideles vniuerſos. debemus ergo pro peccatis noſtris offerre domino, non modo noſtra, vti quondam faciebat Iſraël ſecundum carnem, ſed nosipſos. Siquidem de corde noſtro offerre debemus peccati deteſtationem, & propoſitum vitæ melioris, de ore admiſſorum humilem confeſſionem, precationem, gratiarum actionẽ, & vocem laudis. De corpore vero mortificationem membrorum noſtrorum quæ ſunt ſuper terram. Coloſſ. 3. & ſpontaneæ D crucis quotidianam baiulationem. Matth. 16. de ea nihilominus quæ extra nos eſt tẽporali facultate, promptam & hilarem in pauperes erogationem. Prouerb. 3. Honora dominum de tua ſubſtantia, & de primitiis omnium frugum tuarum da pauperibus, &c. Conſiderandum tamen hæc ſacrificia Deo minimè placitura, niſi fiant ſecundum legis præſcriptum, hoc eſt ſine pelle oſtentationis & iactantiæ, de qua Matth. 23. dicitur. Omnia opera ſua faciunt vt videantur ab hominibus. Nam tales hic recipiunt mercedem ſuam. Matth. 6. Sine melle propriæ complacentiæ, propter quam Phariſæi decimæ & ieiu- *Leuit. 2*

nia domino non placuerunt, sicut patet Matth. 18. cum E
iuxta sententiam B. Iob impietas sit maxima. Iob. 31. Sine
felle iracundiæ, odij seu cuiusuis amarulentiæ, quia do-
minus in Euangelio dicit Matth. 5. Si offers munus tuum
ad altare, & recordatus fueris quia frater tuus habet ali-
quid aduersum te &c. Sine fermento cuiusuis peccati
& irrequietæ conscientiæ, sicut docet Apostolus. 1. Co-
rinth. 5. Auferte inquiens malum ex vobis, &c. Debet
proinde secundum eiusdem legis typum oblatio nostra
nonnullis sulciri circunstantiis, vt sit accepta. Leuit. 2 F
Debet fieri primò cum thure orationis, iuxta Psal. Di-
rigatur, inquit, oratio mea, sicut incensum in conspectu
tuo domine. Debet fieri cũ sale discretionis, vt ne quid
nimis, sed sit rationabile obsequium nostrum. Rom. 12.
Debet fieri cum sanguine, id est, recordatione passionis
& effusi sanguinis Christi domini redẽptoris. non enim
nisi per virtutem oblationis suæ, prodesse nobis potest,
aut esse Deo gratum, quicquid obtulerimus patri. Ipse
est enim altare nostrum, super quo solum legitima Deo
sacrificia possunt offerri. Nam sine fide impossibile est G
placere Deo. Hebr. 11. Debet tandem fieri nostra obla-
tio cum capite & cauda, Leuit. 3. & 22. quo nimirum per-
seuerantiæ virtus commendatur. Non enim qui quan-
tumlibet bene inchoauerit, sed qui perseuerauerit vsque
in finem, saluus erit. Matth. 10. Et hæc de sacerdotibus
moralibus & sacrificio eorum.

Porro sacerdotes peculiares seu ministeriales sunt,
qui ad ministrandum in Ecclesia sunt legitimè cõsecra-
ti, quorum munus sine graui sacrilegio sibi vendicare nõ
potest, quisquis hoc modo sacerdos non est. Patuit hoc H
olim in Ozia rege. 2. Paralipo. 26. qui plaga lepræ à
Deo percussus & à regno abiectus est, quia inconcessum
munus sacerdotis elatus superbia in domo domini ven-
dicare sibi non timuit. Sacerdotibus istis per Zachariam
2. cap. Dominus loquitur dicens, Qui vos tangit, quasi
pupillam oculi mei tangit. Quibus & per semetipsum ait
Luc. 10. Qui vos audit me audit, & qui vos spernit me
spernit. In fauorem illorum Deut. 17. scriptum est, Qui
superbierit nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo
tempore ministrat, ex decreto iudicis morietur homo

illo

A ille, vt nullꝰ deinceps ītumeſcat ſuperbia. Quod inſuper à populo ſuſtentandi ſint, Deut. 18. exprimitur. Non habebunt ſacerdotes & Leuitæ partem & hæreditatem cum reliquo Iſraël, quia ſacrificia domini & oblationes eius comedent, & nihil aliud accipient de poſſeſſione fratrum ſuorum. Dominus enim ipſe eſt hæreditas eorū. Hinc etiam per Oſee dicitur. 4. cap. Peccata populi mei comedent.

3 Ad ſacerdotale munus pertinet, populum peccato-
B rem precibus & ſacrificio Deo reconciliare. vnde Leuit. 4. legitur. Si omnis turba filiorum Iſraël ignorauerit, & per imperitiam fecerit contra mandatum domini, rogante pro eis ſacerdote propitius erit eis dominus. Si peccauerit princeps, & fecerit quod lege domini prohibetur, rogabit pro eo ſacerdos, & pro peccato eius, & dimittetur ei. Quod ſi peccauerit anima per ignorantiam de populo terre, vt faciat quicquam de his quæ domini lege prohibentur, atque delinquant, &
C cognouerit peccatum ſuum, rogabit pro ea ſacerdos, & dimittetur ei. Hinc rurſus de eiſdem Iohel. 2. dicitur. Inter veſtibulum & altare plorabunt ſacerdotes miniſtri domini, & dicent: Parce domine, parce populo tuo, & ne des hereditatem tuam in opprobrium vt dominētur eis nationes. Itaque veri ſacerdotis munus eſt diuinam clementiam pro peccatoribus interpellare. Hoc munere functus eſt Moſes Exod. 32. orans pro populo, Vnde & in laudem eius decantat Sirac. In tempore iracundiæ magni eſt æſtimatus. hoc eſt, factus eſt recō-
D ciliatio. Et quantum valeat pro populo ſacerdotis deprecatio, patet Numer. 16. in Aarone, qui cum ex iuſſu Moſis cum thuribulo medius inter Deum & populum, & inter mortuos & viuentes cucurriſſet, plaga ceſſauit. His tribus muneribus ſacerdotalibus peroptime functus eſt in Eccleſia B. Nicolaus.

2 Secundum eſt magnitudo virtualis huius B. Confeſſoris Chriſti, quæ notatur in hoc verbo: *Magnus*. Quocirca conſiderandum eſt triplicem eſſe magnitudinem, à qua homines diuerſimodē magni denominantur. Vna eſt magnitudo corporalis, qua illud dicitur magnum, quod eſt mole corporis diſtentum: à qua quidem

magnitudine nullus sanctorum commédatur, quasi propter illam sanctior, imò potius magnitudo hæc in hominibus plerumque impedit sanctitatem. Mens enim tanta mole carnis grauiter hebetatur, sicut scriptũ est Eccles. 9. Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam: & quãto nutritur impensius, tanto grauiora bella molitur aduersus spiritum. Caro cõcupiscit aduersus spiritum, &c. E

Alia est magnitudo moralis, qua illos dicimus magnos, vel qui magnis suffulti sunt diuitiis, vel magnis sublimati honoribus, vel magna vigent potentia: aut magni nominis vmbra, aut magna nobilitate, vel quauis alia humana seu mundana dignitate, quasi magni vulgi opinione celebrantur. Hinc de B. Iob, vbi diuitiarum eius mentio agitur, sic scriptum est. Iob. 1. Erat vir ille magnus inter omnes orientales. Hac etiam magnitudine grandis ille erat, cui dicitur à domino per Nathan prophetam. 2. Reg. 7. Feci tibi nomen grande, iuxta nomen magnorum qui sunt in terra. Hæc quoque magnitudo non modo ad sanctitatem no proficit, sed potius aduersatur sanctitati, Sicut patuit in Salomone. 3. Reg. 11. cui diuitiarum & voluptatum magnitudo, exitium pepererunt, per hæc enim deprauatum est cor eius. F G

Est proinde magnitudo spiritualis, quæ ad similitudinem dictarum magnitudinum accipitur, qua magnos dicimus, qui magnas & multas animi virtutes quasi opes habent spirituales. hac magnitudine sancti denominantur magni. Sic nimirum ab hac magnitudine mulierem fortem atque prudentem Salomon commendat dicens, Prouerb. 31. Multæ filiæ congregauerunt diuitias, tu supergressa es vniuersas. Et sicut corpus aliquod magnum dicitur à latitudine, longitudine & profunditate, sic spiritus suo modo hac trina dimensione moraliter intellecta, magnus censetur, qui videlicet habet lõgitudinem, latitudinem & profunditatem, de qua pulchrè agit Apostolus Ephes. 3. qui eadem Epistola. ca. 4. vult nos adolescere in virum perfectum, & crescere in illo per omnia, qui est caput Christus. Idem vult B. Petr. 1. cano. 2. cap. Ad hanc magnitudinẽ creuit. S. Nicolaus. H

3 Tertium est acceptabilitas, si sic dici fas sit, seu gratia

A corã Deo, qua Confessor hic beatissimus fuit Deo acceptus, quę notatur cũ dicitur, Qui in diebus suis placuit Deo. Cõtingit autem placere hominib⁹, sibiipsi, & Deo.

Quoniã autẽ hominũ quidã mali, & quidã boni sunt: prauis hominibus non nisi malis artibus & scelere placere quis potest. Nullos enim approbant aut diligũt, nisi studiis suis & vitiis conformes. Vnde Apost. Galat. 1. Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem. Bonis autẽ placere propter finẽ bonũ (quale est fomentum mutuę charitatis) cõmẽdabile est. Vnusquisque, in-
B quit Paulus, proximo suo placeat in bono. Rom. 15.

Porro sibiipsi placere vanũ, & corã Deo detestabile est. Id enim est oscularĩ manũ propriã, quod secundum B. Iob sententiã est impietas maxima, & abnegatio cõtra Deũ altissimũ. Iob. 31. Talis erat qui ait: Non sum sicut cæteri hominũ &c. Matth. 18. Sed qui se existimat aliquid esse quum nihil sit, ipse se seducit. Gal. 6.

Placere autẽ Deo, appetere debet homo super omne præmiũ, etiam si propter hoc cæteris omnibus displiceC ret. hoc enim appetere, ambitio sancta est. Nã Dei gratia summis studiis est ambienda. hoc rogat, hoc ipsum obsecrat Apost. 1. Thess. 4.

Possumus autẽ Deo placere *in diebus nostris*, id est, ad vsum nobis cõcessis. Qui nimirum nostri *idcirco* dicuntur, quòd iis vtimur prout libet, siue in bonis operibus, siue malis. Dies isti ad æternitatem collati, breues, imò quasi momentanei sunt. Compleuit autẽ sanctus iste Christi cõfessor hos dies suos in bono, & annos suos in gloria.

D Tres, scriptura teste, cognouimus Deo peculiariter placuisse: Enoch, de quo scriptum legimus Gen. 5. quod cum Deo ambulauit, & trãslatus est in paradisum. Noë, qui fecit omnia quæ præcepit ei Deus, & iussus à domino fecit arcam, vt hominũ atq; cæterorũ semẽ animantiũ ab aquis diluuij saluaretur in ea. Gen. 6. Et Abraham qui Deo placuit, & gratiam inuenit coram eo. Nam ad præceptũ domini terrã suã, & cognationẽ, & domũ patris sui relinquẽs, venit in terrã peregrinã. Contra spem proinde *in spem* credidit, nec hæsitauit diffidentia, quũ illi Deus, quæ videri poterant impossibilia, polliceretur,

quòd videlicet ex vxore sterili & iam tunc nonagenaria E
viro centũ annorum filius nasceretur. Gen. 18. 12. & 15.
Horũ itaq; exéplo possumus & ipsi Deo per tria placere.
Primo, Dei mandatorũ obseruatione, cũ Enoch: qui vt
dictũ est, cũ Deo ambulauit, de virtute in virtutem pro-
ficiẽdo: vt sicut ille in paradisum raptus est, ita & nos, si
velimus ad vitam ingredi, seruemus mãdata. Matth. 19.
Secũdo proprię cõsciẽtiæ ædificatione, exéplo Noë ar-
cam saluationis ædificãtis. Hæc enim arca conscięntiã bo-
nam & mundã nõ absurdè significat, quæ nimirũ saluare F
nos potest, ne in æternæ perditionis abyssum demerga-
mur. Hæc est enim voluntas Dei, sanctificatio nostra. 1.
Thess. 4. Denique placere Deo possumus fide recta, &
firma in Deum spe, exéplo Abrahæ: quod vtique fiet, si
terrenarum rerum amorem derelinquẽtes, populum no-
strũ & domum patris obliuiscamur, verbo Dei plenissi-
mam accõmodantes fidem, etiã in his quæ nõ vidẽtur,
sicut ille credidit Deo filiũ sibi Isaac promittenti. Reli-
qua industrio Concionatori perscrutanda cõmittimus.

EPILOGVS. G

1 *Quemadmodum Iesus Siracus in calce sui libri veteris Te-*
stamenti heroas laudibus in cœlum euehit, ita nimirum Eccle-
sia instinctu spiritus sancti diuos suos multis encomiis celebrat.
Nec id absurde, cum etiam Turcæ spiritu Dei vacui, imò etiam
Saraceni, non solum sanctos patres eos, Enochum, Abrahamum,
Mosen magnificiant. sed & noui Testamenti plerosque, iuxta Ec-
clesiæ cantica reuereantur. Rectos decet collaudatio, inquit Psal. 32.
2. *Ecclesia laudat sanctos patres, ad confirmandam legitimam*
vitam, & ad instituendos eorum exemplo nostros mores, vt iuxta
Poëticum dictum, Patres sequantur suæ proles. H
3 *Nullus cultus diuis gratior exhiberi potest, quàm vt Christia-*
nus quisque pro viribus studeat sese conformem reddere sanctis il-
lorum moribus, ne frustra gloriemur de patribus nostris, quemad-
modũ olim Iudæi falso se iactitabant de patre suo Abrahamo, cu-
ius sanctissimæ vitæ nec minimum apicẽ consequuti sunt Iohã. 8.

IN FERIIS EIVSDEM EVANGELIVM, Lucæ. 19.

In illo tempore dixit Iesus turbis parabolam hanc. Homo
quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere

A *sibi regnum, & reuerti, &c. Finis Euangelij, Et interficite ante me.*

HVius Euangelij parabola cõplectitur tria. 1 Primò prudẽtiã nobilis patrisfamilias, qui res suas prudenter administrat, ne ipsi sint damno, sed magis emolumento.

Est autem hic paterfamilias dominus noster Iesus Christus rex regum, & dominus dominantium, Apoc. 19. Qui per suam passionem, mortem, resurrectionem & ascẽsionem, in longinquam regionem, hoc est in cœlum profectus est, vnde in die iudicij reuertetur. Act. 1. Hic Iesus qui assumptus est à vobis in cœlum, sic veniet quemadmodũ vidistis eum euntẽ in cœlum.

Fecit autẽ tria ante suam profectionẽ: Primũ vocauit decẽ seruos suos, hoc est Apostolos, Episcopos, Pastores ac reliquos operatores suos. Secũdò dedit & distribuit illis bona sua, nẽpe vnicuiq; donũ suum, vt docet Paulus 1. Corinth. 12. Tertiò ait illis, Negociamini dum venio: C vtcũ rediero, recipiã à vobis pecuniã meã cũ fœnore. q. d. Hæc mea bona vobis trado, nõ vt ꝓdigatis, vel seruetis apud vos ociosa, sed vt negotiatione crescat, videlicet vt reuersus reperiam rem adauctam. Huic dominicæ sententiæ cõsonat verbũ Petr. 1. cano. 4. cap. Vnusquisq; sicut accepit gratiã, in alterutrum illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei.

Si legitimẽ & bona fide, inquit, vnusquisq; in sua vocatione negotiemini, non pœnitebit vos facti, sed ampliſsima præmia vos manẽt. Si vero negligẽter fraudulẽter & illegitimè vnusquisq; in sua vocatione negociemini, pœnitebit vos facti, & in corpore & in anima pœnas daturi estis. Sic enim ait Paulus. 2. Corinth. 5. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisq; ꝓpria corporis, prout gessit, siue bonũ siue malũ. Et B. Athanasius in symbolo: Ad cuius aduentum omnes homines resurgere habent cũ corporibus suis, & reddituri sunt de factis propriis rationem. Et qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam, &c. Iohan. 5.

Nemo enim hominum in terris agit adeo infirmus, tenuis fortunæ, exiguus & vilis, qui non à Deo gra-

tuitum aliquod beneficium & donum acceperit, de quo E
ratio reddenda est ipsi, quo modo eo vsus sit. Ephes. 4.
Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit
dona hominibus.

2 Complectitur mores & ingenium seruorum fidelium
& infidelium. Sunt autem serui fideles, qui diligenter of-
ficio suo perfungũtur, agẽtes quæ ipsos decet, & rerum
suarum interest, & serio res suas agunt: imò ad singulas
horas dominũ suum expectãt, quando sit vẽturus. Luc. 12.

Sunt autem serui infideles, qui negligenter & oscitan- F
ter officio suo perfunguntur, non agentes quæ ipsos de-
cet, & rerum suarum interest, sed absente domino suo
beluinam agunt vitam, vorando, ingurgitando, dilapi-
dando: & multorum peccatorum sunt authores, loco
pœnitentiæ abutentes in superbiam. Iob. 24.

Agunt autẽ fideliter, qui ad reddẽdam rationem sem-
per parati sunt: Exemplo sunt Samuel propheta fidelis
domini. 1. Reg. 12. Dauid fidelis rex Iuda & Ierusalem.
Psal. 88. Act. 13. Salomon rex filius Dauid, magnificum
extruxit templum, atque prẽstantissimũ instituit cultum. G
3. Reg. 6. & 8. 2. Paral. 6. Prophetæ qui mandata domini
populo prædicarũt, Isaias, Ieremias. Christus ipse seruus
seruorum, qui venit omnes homines saluos facere: & di-
uina illa dona, quæ in plenitudine accepit, cum fœnore
patri reddidit. Apostoli quoque, qui fuerunt fideles ser-
ui domini, prædicantes & docentes omnes gentes pœ-
nitentiam in remissionem peccatorum. Luc. 24.

Infideliter autẽ agũt, qui officio sibi cõmisso abutũtur,
persequendo & profligando conseruos & domesticos.
3 Præsens Euangelica parabola complectitur mer- H
cedem bonorum & malorum. Vnusquisque propriam
mercedem accipiet secundum suum laborem, ait Apost.
2. Corinth. 3. Redeunte enim Christo summo iudice
in nouissimo die, quatuor genera hominum coram eo
apparebunt: nempe tres serui, quartò ciues immori-
geri, à quibus exiget rationem. Nam ad primum ser-
uum, qui vna mina decem lucratus fuerat, dixit, Euge
serue bone & fidelis, &c. Ad secundum, qui vna mina
quinque lucratus fuerat, dixit, Euge serue bone. &c. Ad
tertium, qui minam domini absconderat in sudario, di-

A rit. Serue nequam, &c. Et astantibus dixit, Auferte ab illo minam, & date illi qui decem minas habet, &c. De ciuibus illis immorigeris dixit: Veruntamē inimicos meos illos, qui noluerūt me regnare super se, adducite huc, & interficite ante me.

Hi serui & ciues adumbrant quatuor genera hominū.

Primus seruus significat homines qui donis suis, nempe fide, charitate, spe, iustitia, sciētia, humilitate, ac reliquis pro virili vsi sunt ad dei honorem, & proximi com-
B modum, adeò vt auxerint dei succurrente gratia suam iustitiam, donec videant deum in Sion. Psalm. 83. In hoc genere sunt Moses, Patriarchę, Prophetę, Apostoli, Paulus, Stephanus, atque martyres, qui fuere fideles dispensatores mysteriorum dei. 1. Cor. 4.

Secundus seruus significat homines qui in syncera fide & charitate officium suum faciunt, & inculpabilem vitam agunt, omnibus bonum præbentes exemplum. 1. Timoth. 4. In hoc genere sunt prisci illi Patres Ecclesię lumina, Augustinus, Ambrosius, Basilius, Chrysostomus,
C Cyrillus, &c.

Tertius seruus significat homines qui vocationem suā neglectui habent, aliud agentes, quàm à domino ipsis est mandatum: qui vere bona opera diuinitus præcepta omittentes, vitā in peruersis ac vitiosis operibus transigūt. In hoc genere sunt Iudæorum pontifices, Pharisęi, Sadducæi, & mali Episcopi, atque peruersi pastores nostri tēporis, ac denique omnes tum sacerdotes, tum seculares, qui quæ suæ sunt vocationis negligunt.

Ciues inobedientes sunt hęretici, qui verbum dei cō
D temnentes, Ecclesiam sponsam Christi, fidelium matrem criminantur, & contumelia afficiunt, Euangelium corrumpunt, veritatem persequuntur, miseras animas rudium seducunt ac perdunt. Hi dicunt se nolle habere Christum qui regnet super eos, sed diabolum. In hoc genere sunt Iudæi, apostatæ, Turcæ, Mauri, Gentes, Lutherani, Brentiani, Caluinistæ, Anabaptistæ, ac reliqui hęretici. Quanuis enim hæc parabola peculiariter notare videatur Iudæos, qui dixerunt, Non habemus regem nisi cæsarem, Iohan. 19. concludit tamen omnes qui non obediunt Euangelio, qui pœnas dabunt in interitum æter-

nas, à facie domini, & à gloria virtutis eius, cum venerit E
glorificari in sanctis suis, & admirabilis fieri in omnibus
qui crediderunt. 2. Thess. 1. Et Apoc. 21. Timidis autem
& incredulis & execratis, & homicidis, & fornicatoribus
& veneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus, pars
illorum erit in stagno ardenti igne & sulfure, quæ est
mors secunda.

Ex his ergo fideles serui honorifice commendan-
tur verbis, deinde amplissimis præmiis remunerantur,
Luc. 12. Beati serui illi, quos cum venerit dominus, in-
uenerit vigilantes. Amen dico vobis, quòd præcinget F
se, &c. Infidelis seruus verbis asperis increpatur, & ab
eo quicquid habet auferetur, aliique traditur: vt nihil re-
tineat, nihil quoque præter iram & inclementiam repor
tet. Ignauus enim seipsum & dono reddit indignum, &
merito ac præmio sempiterno.

Ciues immorigeri, hoc est contemptores & persecu-
tores verbi & Ecclesiæ Christi, occiduntur pœna ignis
æterni. Pronuntiabit enim Christus in eos sententiam,
Discedite à me maledicti in ignem æternum. Ad fide- G
les autem dicet, Venite benedicti Patris mei, possidete
paratum vobis regnum à constitutione mundi: nempe
vitam æternam. Matth. 25. Nemo ergo negligat gra-
tiam quæ in eo est. 1. Timoth. 4. Sed dum tempus habe-
mus, operemur bonum ad omnes. Gal. 6. Bonum autem
facientes, non deficiamus. tempore enim suo metemus
non deficientes.

EPILOGVS.

1 *Parabola de homine claro, de regno Christi agit, hoc est de re-* H
gno Euangelico, in quod sermone prædicationis publicani, mere-
trices, milites, Græci, Romani, Scythæ, Galli, Cotti, Sarmatæ, Ger-
mani, ac omnes sunt attrahendi. Hinc & Agarenice & Arabice
nobis studendum esset, ne quid dicã de tribus celebribus linguis, He-
bræa, Græca & Latina, vt Turcas & Agarenos aliquando in obe-
dientiam fidei attrahere possemus. fides enim per auditum fit, cui
inseruit lingua. Et pudor est ingens, cum duodecim Apostoli
ceu fermentum in tria sata farinæ positum, totum orbem fermen-
tarit, quòd nos Christiani innumerabiles adeo parum aut sane ni-
hil fructificamus.

A 2 *Potest etiam Regio longinqua Ecclesia gentium apte intelligi. Nam præclarus ille homo Christus abiit, vt plenitudo gentium intraret, reuertetur vt omnis Israel saluus fiat. Rom. 11.*

3 *Doctrina pro ministris verbi, vt in negocio prædicationis Euangelicæ simus quàm maxime fideles & industry, & multos lucrifaciamus Christo, sic reportaturi immarcescibilem coronam, cum princeps pastorum redierit Christus Iesus verus homo nobilis & clarus. Alioqui Dei munus amittit, qui habens non habet, id est eo non vtitur: & eo augetur qui habens habet, id est bene vtitur.*

B

IN FERIIS CONCEPTIONIS BEATE MARIAE SEMPER VIRginis, Epistola, & Euangelium, quærantur in festo Natiuitatis eiusdem.

In feriis diui Thomæ Apostoli Epistola, ad Ephes. 1. 2.Cor.1. 1.Pet.1.
C *Benedictus Deus & Pater domini nostri Iesu Christi, &c. Finis Epistolæ, In dilecto filio suo.*

PEricope illa, qua per gratulationem. D. Paulus pro solenni suo modo exorditur, quóque digna est, quæ Apostolicæ recordationi deputetur. Nam & summam & vtilitatem Apostolicæ prædicationis pulchrè tradit, & de nostro nos officio, népe gratæ celebrationis, simul docet. Ordo ita habet.

D Cum in Euangelio prædicentur maxima dei beneficia, loquitur diuus Paulus

1 De ipsorum genere, quæ & qualia sint, nimirum quo ad numerum cumulatissima: quo ad formam solidissima: & quo ad gradum eminentissima, quando ait, Deus benedixit nobis omni benedictione spirituali in cœlestibus. Idque probat vna voce, Christo. Nam reuera dato Christo, dantur nobis talia, nempe Dei lucidissima iucundissimáque patefactio, nostri à peccato, lege, morte, inferno, satana, & ira dei, liberatio. Vtrorumque plane optatissima & firmissima inter se coniunctio, cum &

Deus homo factus sit, & homines propter Christum di- E
2. *Pet.* 1. uinitatis atque omnis opulentiæ eius sint consortes: vel
1. *Cor.* 1. vt Paulus ait, dantur nobis dato Christo, sapientia, iusti-
tia, sanctitas, & redemptio.

Talia nusquam habet mundus, cuius bona sunt pau-
Eccl. 1. & ciſsima, vnde nunquam satiant: sunt fallaciſsima, vnde
2. σχῆμα, vmbra, bulla, fumus appellantur. sunt abiectiſsi-
ma, vnde nihil niſi terram sapiunt, subque terram tra-
1. *Timot.* 6. hunt: neque Moses talia præbet, vt qui plus minarum
quàm promiſsionum habeat: quódque habet, nõ de suo, F
sed de Christo habeat: velis, typis, vmbris & figuris gau-
deat, pædagogica bona, Chanaan, mel & lac, & cætera
temporalia atque corporalia magis vrgeat. Recte igitur
Paulus in Euangelio ait exhiberi copioſiſsima, ſynceriſ-
ſima, præstantiſsimaque bona.

2 Paulus loquitur de ipsorum beneficiorum donatio-
ne, quomodo nobis dentur. Vbi ista perpendẽda. 1. Ini-
tium eius liberalitatis, quando nimirum cœperit. nun-
quam autem cœpit: ab æterno sumus electi ad salutem, &
prædestinati ad salutis dispensationem, ante rerum, tem G
porum, id est mundi fabricationem.

E quo cernitur. 1. Dei natura, quum hæc nihil aliud
1. *Iohan.* 4. sit quàm ardentiſsimus amor atque charitas, vt Iohan-
nes ait. 2. Dei opus ante creationem. Quæritur, quod
nam sit? Respondeo, vnigeniti filij generatio, & cætero-
rum filiorum adoptatio. Quanta vero illa est felicitas,
quàm inexplicabilis nostra gloria! 3. Salutis certitudo,
vt quæ ratione largientis nunquã cœperit, ex æterno si-
nu semper fluxerit. Absit ergo Sophistarum anxia hæ-
sitatio. 4 Meriti prætexendi vanitas. etenim cum H
natura nostra præuertatur, quidni omnis etiam nostra
dignitas excludatur? valeat ergo sophistarum tumida
arrogantia.

2 Causa, quæ deum impulerit, ipse sese Deus, ob bene-
placitum suæ voluntatis, & immensum pondus opulen-
tæ suæ gratiæ. Inde igitur primò salus nostra validiſsi-
me stabilitur. Nam quamdiu Deus ipsum sese non impu-
gnat, id est deus est, immota manet etiam nostra salus.
Vbi igitur denuo horum sophistarum dubitatio? Secun-
dò omnis dignitas, siue præsens, siue secutura, hinc ex-

A cluditur. vbi igitur denuo Sophistarum gloriatio?

3 Medium, per quod tanta bona obueniãt. Solus nempe Christus, in quo naturali filio sumus adoptati, gratioso adamati, obsequente expiati.

4 Finis ad quem donatio referenda. Est autem duplex: Prior quo ad nos, videlicet sanctitas, eademque inculpata per dilectionem. Hinc ergo sanctitas. 1. non est caussa salutis, sed cum finis, quia exigitur: tum effectus, quia per spiritum Christi efficitur. 2 Nulla est extra
B Christum, atque electorum cœtum. 3 Non extinguitur, vt nonnulli conqueruntur, sed accenditur prædicatione electionis atque Euangelij. 4. Necessaria est, nec sub prætextu electionis omittenda. 5. Vera, non fucata sit oportet, vt quæ ambulet coram domino. 6. Feruida, non inutilis sit oportet, vt quæ charitate constet, non externo habitu.

Posterior quo ad deum: videlicet gloria gratiæ Dei, quia nec creatio neque sustentatio sic illustrant gratiã Dei, sicut nostra beatificatio. Et hic supremus finis est, vt
C cuncta à deo fluant, inque deum refluant. Atque hic Apostolus propter maiorem vehementiam bis per ordinẽ hunc decurrit, semper initij, caussæ, medij, finis alicuius mentionem faciens, vt in textu vides.

Porrò hac doctrina quid succinctius, certius, & perpetua celebratione dignius? Nihil quidem fuimus, sed electi fuimus vt essemus per creationẽ, vtque bene beatéque haberemus per vocationem, in qua Christus, cumque Christo omnia offeruntur: ea tamen lege, vt sancte
D ambulemus, non quo quicquam mereamur ex nobis, sed *Rom. 6.* quo partis perfruamur. magna igitur est & nostræ fœlicitatis, & benignitatis Dei gloria: nos vtranque semper prædicemus.

EPILOGVS.

1 *Salus nostra ex electione Dei, vt qui gloriatur in domino glorietur. 1. Corinth. 1. vt sciant sancti se non posse excidere.*

2 *Electionem sequitur recta & Deo placens vita, in qua fides per charitatem operatur. Nam fideles vocationem & electionẽ suã firmam faciunt operibus fidei. 2. Pet. 1.*

E

3 *In Christo dilecto filio Dei, est redemptio per sanguinem eius, in remissionem peccatorum, ne quis glorietur in operibus.*

IN FERIIS EIVSDEM APOSTOLI EVANGELIVM. Ioan.20.

In illo tempore: Thomas vnus ex duodecim &c. Finis Euangelij: Beati qui non viderunt & crediderunt.

F

HIstoria huius Euangelij continet tria.

1 Primò incredulitatem Thomæ, quæ elicitur ex tribus: 1. Conuersatus diu cũ Christo, eius diuinas conciones audiuerat, miracula viderat, Christúmque suam mortem prædicentem audiuerat: Filius hominis crucifigetur, & tertia die resurget. Luc.18.

Luc.18.

Luc.24. 2 Audierat à mulieribus dominum resurrexisse. Lu.24.

3 Audiuerat quoque à condiscipulis quod dicerent, Vidimus dominum. Ioan.20. Sed hæc omnia obstinato animo negabat, dicens: Nisi videro in manibus eius fixuram clauorum &c. non credam. Non enim considerabat Dei potentiam, nec recordabatur verborum domini, quibus passionem & resurrectionem prędixerat. Mat. 20. & 26. Vnde suspicabatur illos ludificatos fuisse aliquo phantasmate, & ideo negabat se crediturum, nisi testibus oculis & manibus. Hac responsione committit tria grauia peccata.

G

Mat.20. & 26.

1 Sentit de Christo, quòd sit simplex homo, qui semel mortuus non sit resurrecturus. 2. Arguit mulieres & discipulos mendacij. 3. Christi verba & miracula pro vanissimis nugis ducit.

H

Videntur hac ratione Pontifices, Annas, Caiphas, Pharisæi & Scribę maiorem fidem habuisse de Christi resurrectione, quàm Thomas. Nam crediderunt custodibus sepulchri, dicentibus Christum resurrexisse: dederúntq; illis pecunias, vt dicerent quòd discipuli illum nocte furati essent: quod profectò nunquam feciissent, nisi custodibus Christum à mortuis resurrexisse affirmantibus fidem adhibuissent. Matt.28.

Mat.28.

A 2. Continet bonitatem & solicitudinem Christi erga Thomam, quæ deprehenditur ex tribus. 1. Apparet illius caussa, vt ipsum ad fidem adducat, & in eo articulum resurrectionis confirmet. 2. Sinit se tangi, & ait: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum. 3. Facit ex incredulo beatissimum, Apostolum, ac certissimum resurrectionis suæ testem. Nam eius incredulitatem sciebat non ex malitia, quemadmodum Pharisæorum & Scribarum, sed ex in-
B firmitate humana prouenire: ideoque eam sanare dignatus est, iuxta illud Psal. Quum ceciderit iustus non col- *Psal.36.*
lidetur, dominus enim supponit manum suã. Licet enim superauerit passionem, non tamen compassionẽ amisit.

Nam inspectio & contrectatio Thomæ in vulneribus & cicatricibus Christi, tam firmum ac solidum fundamẽtum fidei nobis iecit, vt deinceps vltra nemo hominum de resurrectione Christi dubitare possit. Vnde Gregor. pulchrè hic rationem reddit, quam ob caussam Thomas abfuerit quando venit Iesus. d. Ideo defuit Thomas, vt
C post veniens audiret, audiens dubitaret, dubitans palparet, palpando crederet, & vt dum vulnera tangeret magistri, in nobis *cicatrices curaret infidelitatis*. Plus enim nobis incredulitas Thomę profuit, quàm reliquorum subita fides, dum ipsius dubitatione animus noster est in fide confirmatus. Idem fermè adfert Beda. Thomas, inquit, qui dubitauit, mihi plus profuit, quàm Mãgdalena quæ cito credidit. Sic diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum. Rom.8. *Rom.8.*

Noluit tamen Christus in hoc seculo sese singulis die-
D bus, nationibus, vrbibus, pagis, & hominibus visibiliter conspiciendum & palpandum obiicere: sed selegit tan- *Act.1.*
tum. 40. dies post resurrectionem, in quibus voluit sese visibilem & palpabilem ostendere: non tamen cuiuis, sed solum Apostolis, qui testimonium perhiberent in Ierosolymis, Iudæa vniuersa, & Samaria, denique vsque ad *Act.1.*
extrema terræ. Non erat missus in propria persona, nisi *Luc.24.*
ad oues quæ perierant domus Israël. Matth.15. Si roget *Mat.15.*
quis, quare, Inscrutibilia sunt iudicia Dei. Rom.11. *Rom.11.*

3 Continet præsens historia confessionem Thomæ, & nostram beatitudinẽ. Mox enim vt Thomas vidit Chri-

stum stantem in medio discipulorum: vt audiuit Chri- E
stum dicentem: Noli esse incredulus, sed fidelis, vtque
tetigit Christum, mittens manum suam in latus eius, re-
spondit, dicens: *Dominus meus, & Deus meus.* quasi dicat,
Ante iudicaui te seruum omnium hominum, purum &
simplicem hominem. Adeo te humiliasti, vt pedes no-
Ioan.13. stros lauares: cæcis, surdis, mutis, claudis inseruires, le-
prosos mundares, à Iudæis volentibus mortem tibi in-
ferre, non semel fugeres, & ab iisdem etiam te capi, liga-
ri, duci, illudi, flagellari, iudicari, ac tandem cruci affigi F
permitteres: nullumque in te diuinitatis argumentum su
peresse videbatur. Nunc autem per responsum tuũ agno-
sco te esse non tantum verum hominem, sed & verũ do-
minum meum, & Deum meum, cui debeo omnem timo-
rem, amorem, & honorem. Tanta nanque euidentia ve-
ritatis victus, corde credidit ad iustitiam, & ore confes-
sus est ad salutem. Romano.10. Et quemadmodum prius
fuit ad credendum difficilior, ita nemo clarius Deum &
hominem professus est.

Ad hæc respondit Christus, *Quia vidisti me Thoma, cre-* G
didisti: Beati qui non viderunt & crediderunt. Quibus verbis
1. approbat fidem & confessionem Thomæ, & occultè
taxat incredulitatem & condemnationem Pontificum,
Annæ, Caiphæ, Phariſæorum, Scribarum, Pilati, & He-
rodis: qui sæpius viderunt Christum, audierunt Chri-
stum, & conuersati cum Christo fuerunt: nec tamen cre-
diderunt, sed infideles vsque in finem permanserunt.
Hinc arguimur omnes, qui cum simus Christiani, in Ec-
clesia baptizati, educati, nutriti lacte verbi Dei, cúmque
frequenter viderimus Christum in sacramento Eucha- H
ristiæ, audiuerimus in Euangeliis, in Missis, aliísque diui-
nis officiis, conuersati simus cum illo in sacramento con
fessionis, accesserimus ad diuinam eius mensam: nihilo
minus à peccatis non abstinemus, quin quotidie magis
ac magis prolabimur in grauissima quęque peccata. Vti-
nam non puniamur cum Pilato, Anna, atque Caipha &c.
Si omnis præuaricatio & inobedientia accepit iustam
mercedis retributionem, quomodo nos effugiemus si tan
Heb.2. tam neglexerimus salutem? Heb.2.

Deinde commendat fidem totius Ecclesię, & omnium

illorum qui Christum oculis & auribus corporeis non viderunt nec audierunt, & tamen verbo Dei & Euangelio Christi credunt: quibus vicissim hunc habet honorem, & prædicat eos beatos. Nemo ergo iam dicat, Vtinam fuissem temporibus illis, & Christū vidissem. Nam si volumus diuini oris pronunciatione esse beati, credamus, tametsi nō viderimus, visuri quandoque glorioſius quàm Thomas & alij. 1. Pet. 1. In quem quoque nūc non videntes creditis: credentes autem exultabitis lætitia inenarrabili & glorificata, reportantes finem fidei vestræ, salutem animarum vestrarum. Quam & nobis concedat Iesus Christus. Amen. 1. Pet. 1.

Verba hæc consolationis sunt plena, vt quæ sacramentum magnum contineant. Nam Matth. 13. Christus dixerat: Beati oculi qui vident quæ vos videtis &c. Poterant Christiani forsan tristari, qui post Christi ascensionem nati sunt, vt qui Christum non vidissent incarnatum, ob idque ex Christi sententia dixissent se non fore beatos. At ne quis putet beatitudinem ex oculari corporis visione pendêre, dicit nūc, *Beati qui non viderunt & crediderunt.* Credere enim oportet accedentem ad deum &c. Heb. 11. Beati erimus si credentes amauerimus. Gala. 5. Aliàs fides sine operibus mortua est. Iac. 2. Si autem oculari corporis visio beatos faceret, beati fuissent Pilatus, Annas, Caiphas, ac reliqui crucifixores. At fides quæ est oculus cordis, beatos facit. Mat. 13. Luc. 10. Heb. 11. Iac. 2.

EPILOGVS.

I *Quàm noxium sit deesse bonæ cōgregationi, hic innotescit. Saul inter Prophetas simul prophetauit, discipuli in eodem loco vnà conglomerati Spiritum sanctum receperunt. Item, Cauisi sunt viso domino. Sed Thomas tanto dono priuatus fuit, quia à sancto cœtu recessit. Primùm enim omnium gaudio priuatus est, quod aliàs habuisset conspicatus dominum post tanta supplicia, & mortem ignominiosam, tanta cum maiestate ex mortuis resurrexisse. Vnde Bernard. Falleris, inquit, ô Thoma, quando arbitraris te Christum inuenire extra cœtum sanctorum, qui semper est in milibus angelorum. Partim tamen in hoc commendandus est, quòd non adeo longe segregauit sese ab Apostolis, quin demum reuersus sit. Quod vtinam imitentur animales illi qui seipsos segregauerunt, eúmque exemplo reuertantur ad Ecclesiam Catholicam, audientes vocem sponsi. d.* 1. Reg. 10. Act. 2. Ioan. 20.

E

Cant. 6. *Reuertere Sunamitis, reuertere &c.*

2 *Dubitatio Thomæ profuit, quia electis omnia in bonum. Hinc enim plenius & diuinitatem & humanitatem Christi cõfitetur. d. Dominus meus & deus meus.*

3 *Tacitè vocationem gentium prædicit: Beati qui non viderunt & crediderunt. Hoc autem verbum summè nos consolatur, quòd scilicet hi qui Christum non viderunt, & tamen credunt, æquè saluandi sunt, vt hi qui viderunt, imò tanto beatiores erunt, quanto minus viderunt.*

F

IN FERIIS STEPHANI PROTOMARTYRIS EPISTOLA. Act. 6. & 7.

Stephanus plenus gratia & fortitudine, faciebat prodigia & signa magna in populo. Finis Epistolæ, Cum hoc dixisset, obdormiuit in domino.

G

IN hac Epistola B. Lucas Euangelista beatissimum protomartyrem Stephanum à tribus magnificè commendat.

1 Primò à cœlestis gratiæ plenitudine, cuius certissima testimonia erant signa & prodigia quæ faciebat, cum dicit: *Stephanus autem plenus gratia & fortitudine.* Vult dicere, quòd habuerit fidem veram ac fortem, quòd ex toto corde & omnia credenda crediderit. Hic admoneamur iam nos, vt & ipsi pleni ac fortes fide simus, nõ dubitemus de credendis, non oscitanter credamus, non solo ore & lingua

H

Ro. 10. Ioan. 4. fidem geramus. Corde enim (vt Paulus inquit) creditur ad iustitiam: & vult agnosci colíque Deus in spiritu ac veritate. Rom. 10. Ioan. 4.

Ex fortitudine vero fides cordis eius reluxit. Nam cõfessus est (vt ex longa illa oratione eius in concilio Sacerdotum habita colligere licet) Iesum Nazarenum esse verum Messiam patribus antiquis promissum, nec esse in re vlla salutem nisi in hoc vno: Deum item non coli externo templo Ierosolymitano & ceremoniis sacrificiisque Mosaicis, sed fide, spiritu, ac vera vitæ innocentia. Hic igitur admoneri nos debemus primò, vt & ipsi fidem

A fidem, quam tenemus corde, confiteamur ore coram omnibus: eo quod ore confessio fiat ad salutem, teste Paulo.

2 Vt præcipuus sit cõfessionis nostræ scopus, Iesum esse verum Messiam, & vnicum orbis seruatorem, summúmque & verum Dei cultum placitum consistere in fide, ac innocenti vita, non in externis ceremoniis. sed hoc postremum ita intelligi debet, non quod ceremoniis piis haud sit nobis vtendum, sed ne in his fiduciam collocemus. Nam nec Stephanus templum ac ceremonias Mo-
B saicas per se damnauit, sed damnauit in Iudæis fiduciam in templum & ceremonias.

Proinde Euangelista dicit edidisse d. Stephanum prodigia & signa magna in populo. facultas ædendorum signorũ seu miraculorum data est à Christo primis Christianismi extructoribus, vt iis doctrina Euangelica & fides in Christum apud incredulos confirmarentur: at posteaquam satis eę confirmatæ essent, desierunt illa, neque necessaria amplius sunt. Verum in horum locum spi-
C ritualia à nobis signa prodigiáque fieri oportet, quibus cordis nostri fidem testemur: quæ nempe erunt vita innocens, sancti mores, opera verè bona, charitatis & misericordię exercitia. Non minus enim hinc, quàm ex miraculis, glorificabitur Deus, & conuertentur impij. Mat. 5. 1. Petri. 3. *Mat. 5.* *1. Pet. 3.*

2 Commendat B. Stephanum à claritate diuinæ sapientiæ, cum dicit, *Surrexerunt autem quidam de synagoga quæ appellabatur Libertinorum, & Cyrenensium, & Alexandrinorum, & eorum qui erant à Cilicia & Asia, disputantes cum Ste-*
D *phano: & non poterant resistere sapientiæ, & spiritui qui loquebatur &c.* In eo siquidem illud impletum est quod dominus ante promiserat discipulis. s. d. Ego dabo vobis os & sapientiam, cui non poterũt resistere & contradicere omnes aduersarij vestri. Disputarũt cum Stephano quinque Synagogistæ diuersarum regionum, nec potuerũt tamẽ vincere illum. Disputatio hæc ex inuidia orta est, quemadmodum semper virtus seu egregia actio inuidiam habet comitem. Vt autem ea ex inuidia ortum habuit, ita in d. Stephani tetendit perniciem. Nam id vnũ venabantur illi, vt cõfessionẽ eius disputando elicerẽt, electáq; hac ipsum & confunderent & accusarẽt. Idem vero & nobis *Luc. 21.*

C

hoc in mundo expectandum, si non (vt olim) à tyrannis, E
certè ab hæreticis & hypocritis. Verum quemadmodum
Stephanus non veritus est confessionem suam proderе:
1.Pet.3. ita & nos parati esse semper debemus ad respondendum
cuilibet petenti rationem de ea quæ in nobis est spe, cũ
mansuetudine & reuerentia. 1.Pet.3. Idem enim spiritus
qui in illo loquebatur, loquetur & in nobis: atque vt ille
vinci non poterat, ita nec nos vinci sinet Deus.

Cæterũ subornarunt Synagogistę falsos testes aduer-
sus Stephanum, qui accusabant eum de quatuor blasphe-
miæ criminibus, dicentes eum blasphemasse Deum, bla- F
sphemasse Mosen, blasphemasse legem, & blasphemasse
templum Dei, eáque occasione apprehenderunt illum, &
abduxerunt in concilium. Ex quo videmus quis impro-
borum mos sit? quòd nimirum ij vbi veritati discedunt
impares, & ratione nihil possunt, ad mendacia & vio-
lentam rabiem confugiant: & vbi victi fuerint sapientia
spiritus, ad diabolicas fraudes sese conuertant. Verum
omnia falsò obiecta, sapientia & fortissima Apologia
confutauit, integerrima atque fidelissima cõfessione af- G
firmans se non blasphemum esse in Deum, vt cuius glo-
riam vnicè prouehere satagat, quem dixit loquutum fuis-
se patribus, eúmque vocat Deum gloriæ: neque in Mo-
sen aut legem, quum eum quem Moses & lex prædicarũt,
nempe Iesum Nazarenum, amplexus sit & confiteatur,
& de Mose quòd amicus Dei, & de lege quòd à Deo da-
ta fuerit testatus sit: neque denique in templum, quum
templum illud honoret, cuius templum Iudaicum erat
typus. Nempe templum spirituale, hoc est, Ecclesiam in
Iesum Nazarenum credentium, & templum illud typi- H
cum dixerit Deo mandante constructum. Cuius confes-
sionis suæ veritati Deus insigni miraculo attestatus est,
quòd Stephani facies apparuit omnibus in concilio se-
dentibus tanquam angeli facies, tum in testimonium in-
fusi sibi cælitus luminis sapientiæ, tum ad indicium suæ
virginalis munditiæ. Per virginitatem enim angelis ho-
mines assimilantur: propter quod etiam ab ipsis Apostо-
Act.6. lis constitutus fuit in ministerio viduarum. tum ad con-
futationem Iudaicæ perfidiæ, qui etiam hunc quem in
angelica specie viderunt, interficere veriti non sunt, si-

A dum nempe nuncium voluntatis Dei. Ex his etiam videmus quàm insignis thesaurus sit mens sibi bene conscia, quàm nullis hæc calumniis aut mendaciis commoueatur aut turbetur: vt nihil contrà cruciabilius pauidiúsque est animo malè sibi conscio. Atqui hinc monemur nos, vt & ipsi ita credamus, loquamúrque ac agamus, quò si fortè calumniis improborum impetamur, appareat facies nostra faciei Angelicæ instar, hoc est, in ipso etiam vultu reluceat mentis nostræ innocentia.

B Vt autem sic se purgauit, omnem blasphemiam sibi impactam, in ipsos reiecit aduersarios: dicens, probánsque, tum patres eorum, tum ipsos quoque, semper restitisse veritati, occidisséque iusti illius (Iesu inquam) confessores, non Apostolos tantum, sed & Prophetas: ideoque ob illorum incredulitatem, & ciuitatem Ierosolymam & ipsum templum & totam adeò Iudæam demolitum iri. Hinc iam moneamur nos rursum, vt talem semper caussam foueamus, quam solidè possimus defendere, quæque & veritati & iustitię innitatur. Pro iustitia agonizare pro

C anima tua, & vsque ad mortem certa pro iustitia, ait Ecclesiasticus. 4. cap. Sequitur: *Audientes autem hæc dissecabantur cordibus suis, & stridebant dentibus in eum.* Erat enim eorum corda vsque adeo repleta furore & libidine pium sanguinem effundendi, quòd dissecari, id est in diuersum rumpi vel secari posse putarentur, si non mox opere scelus adimplerent: nec non furore nimio, ferarum mordacium in morem, minaciter in eum dentibus stridebant, quasi impatientes moræ, quòd eum vel dentibus iam iamque discerpere non permitterentur. vnde & clamoribus magnis confessionem eius interceperunt, & impetum facientes in illum vnanimiter, eiecerunt denique eum è ciuitate, & lapidabant. Hic iterum improborum morem videmus: quod scilicet ij, quum ratione & solidis argumentis professores veritatis ac innocentes conuincere nequeant, à ratione ad irrationalitatem, à verbis ad verbera & tyrannidem progrediantur. Similem morem habes in Iudæis de Christo. Ioan. 8. Qui quidem mos tam longè à nobis abesse debet, vt ne semel in mentem vnquam veniat. *Eccl. 4.* *Ioan. 8.*

3 Commendat Euangelista. B. Stephanum ab inuicta

animi fortitudine & patientia. Vnde passionis agone E
iam propinquante Spiritum sanctum tota mente concipiens, in cœlum oculis pariter ac mente intendit. Et rectè quidem in cœlum aspiciebat, qui in terris vndique premebatur. Verum quum dominus Iesus (qui confessores fidelésque suos non deserit) diffidisset cœlos, séque conspiciendum in gloria diuina exhibuisset Stephano: non tacuit ille, sed quod viderat, confessus est coram omnibus statim, vt vel aliquos adhuc Christo lucrifaceret. F

Magnum sanè & singulare priuilegium, admirabile, & cœleste solatium omnium Christi martyrum primicerio hic constat esse concessum. Nam & si martyribus cæteris inter ipsos cruciatus & tormenta, refrigeria multa constet diuinitus fuisse indulta, nulli tamen eorum beatissimi protomartyris Stephani tanti honoris priuilegiũ cessit. Decebat enim vt inuictissimus iste Christi militum dux & præuius, qui sui regis triumphum primus hostibus intulit, singulari adiutorio & consolatione muniretur, non modo propter se, sed etiam pro- G
pter aliorum innumerabilium Christi martyrum cateruam, quæ ducem hunc fortissimum fortiter erat sequuta. Ad confortandam ergo beati martyris patientiam, cœlestis regni ianua panditur: & ne innoxius homo lapidandus titubet in terra, Deus homo crucifixus appareat coronatus in cœlo. Hic consolationem maximam habemus, quæ animum nobis addere debet tum sub cruce quacunque, tum sub morte præsertim: quod nimirum, si pietati studeamus, sique omnem spem nostram in domino habeamus repositam, & nobis ipse adfuturus sit, suíq; H
Psal.90. nos conspectu spirituali roboraturus. Cum ipso sum, inquit, in tribulatione, eripiam eum & glorificabo eum. Longitudine dierum adimplebo eum, & ostendam illi salutare meum. Psal. 90.

Deinde quum immineret iam mors, domino Iesu cõmendauit spiritum suum, quem hactenus strenuè confessus fuerat. Mox præceptorem suum imitatus, remissionem à domino lapidatoribus suis orauit, sicque patiétiã suam testatus est. Tandem vero obdormiuit in domino. Ex quibus habemus & optimum moriédi modum, quem

A imitemur: vt videlicet & ipsi in domini Iesu manus, spiritum, adeóque corpus & animam commendemus: vtq; omnibus qui nos læserunt vnquam, & remittamus ipsi ex animo, & à domino etiam veniam oremus. Luc. 23. *Luc. 23.*

Habemus deniq; hic consolationé quoq; insignem in ipsa mortis hora: quòd nempe non morituri, sed obdormituri simus in domino, hoc est, placidam quieté ad immortalitatem reuicturi, & semper cum domino futuri. 1. Corinth. 15. & 1. Thessal. 4. Hæc iam omnia & alta no- *1. Cor. 15.*
B bis omnibus mente reposita sint, indéque & doctrinam *1. Thess. 4.*
& patientiam & consolationem petamus.

EPILOGVS.

1 *Descriptio personæ Stephani, vir plenus gratia & fortitudine, & multis præclaris & sanctis dotibus præditus. Typus diaconorũ Ecclesiæ. similes conditiones Episcopi & diaconi vide in Paulo: vnde pudeat nos, qui ex diametro pugnamus.*

2 *Typus impiorum veritatem impugnantium. quod veritate non possunt, sycophantiis & calumniis tentant. Et hæc semper fortuna fuit Christianorum, vt grauarentur mendaciis. Hinc tot Apologe-*
C *tici, Tertulliani, Iustini, Quadrati, Miltiadis &c. Hinc calumniæ horum temporum, blasphemia in Deum, diuorum contemptus, sacramentorum conculcatio, bonorum operum proscriptio.*

3 *Fortior est quem Deus defendit, quàm quem mundus persequitur. Mira consolatio oppetentiũ mortem pro veritate, videntiũ stantem & auxiliantem Christum. Visi sunt enim oculis insipientium mori, illi vero sunt in pace. Sap. 3.* *Sap. 3.*

IN FERIIS EIVSDEM PROTOMARTYRIS EVANGELIVM.

D Matthæi. 23.

In illo temp. dixit Iesus turbis Iudæorum, & principibus sacerdotũ, Ecce ego mitto ad vos Prophetas & Sapientes & Scribas &c. Finis Euangelij, Benedictus qui venit in nomine domini.

HOc Euangelium complectitur tria. Primò beneficia Dei Iudæis præstita, cum ait Christus: *Ecce ego mitto ad vos Prophetas Sapientes & Scribas.* Sũt autem Prophetę, qui Spiritus san-

cti numine afflati, vaticinati sunt, & futura prædixerunt: E
vt Moses, Prophetæ reliqui, & Apostoli: quos etiam Prophetas vocat, quòd spiritu diuino & docēdi munere sint ac esse debeant instructi, viri graues & diuini. Sūt autem sapientes, qui per scripturas & homines edocti, verbum Dei prædicant: vt discipuli Apostolorum, & filij Prophetarū: quos etiam sapientes vocat, quòd sint & esse debeāt rerum periti, varia rerum experientia prudētes, & ad res fœliciter gerendas appositi. Sunt autem scribæ, qui scriptis & libellis docent, vbi præsentes voce alloqui non F
possunt: vt Euāgelistæ, eorúmq; successores: quos deniq; etiā scribas vocat, quòd sint ac esse debeant in scripturis exercitati, & diuinæ legis consultissimi. Tales legatos ad Iudæos misit dominus etiam post resurrectionem suam: & misit quidem hos ob nihil aliud, nisi vt congregaret illos, sicut gallina pullos suos sub alas congregare solet, hoc est, vt eos à miluo infernali satana eriperet, atque in regnum suum cœleste æternum tutos collocaret.

Est autem ampliſsima Dei gratia, vbi Deus prædicatores mittit. Ibi enim necesse est sequi gratiam & salutē. G
Hoc constat ex illis locis vbi Christi Euangeliū secundum doctrinam veram & Catholicam, quam sola Romana tenet Ecclesia, prædicatur: vbi mandata Dei seruātur. Quanta gratia in primitiua illa Ecclesia erat inter Christianos Romanos, Corinthios, Galatas & Ephesios! Quāta sit & modò in illis locis, vbi secundum diuina mandata viuitur: hoc melius norunt qui charitatis præcepta custodiunt, audientes cum obedientia verbum Dei, ita vt
Luc. 11. custodiant illud. Luc. 11.

Est autem horrenda plaga & pœna, vbi Deus præ- H
dicatores non mittit: Nam ibi necesse est sequi famem corporalem, & spiritualem. Hoc constat ex locis illis vbi Christi Euangelium non prædicatur. Quàm horrenda & infanda audimus facinora ab Indis infidelibus patrari? qui seipsos occidunt diabolo sacrificandos, cum diabolo loquuntur, & ipsius voluntatem faciunt. Quid Mauri, quid Mahometani committant, quantas cædes, quantas rapinas, quot incendia, quàm innumera sacrilegia exerceant: qui historias legerit, hoc certius iudicabit. Iure optimo nos dicemus: Ni-

A si dominus reliquisset nobis semen, quasi Sodoma & Gomorrha fuissemus. Isa. 1. & Rom. 9. Illa est extrema calamitas, quam Ieremias populo Israëlitico prædicebat futurã: Omnis populus eius gemens, & quærens panem. Thren. 1. Ibidem. 4. ait, Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. Nos vero Catholici immẽsas gratias Deo agamus ob diuinum hoc semen verbi Dei in Ecclesia relictum: Nam alioqui reliquis omnibus deteriores essemus.

B 2 Secundo complectitur ingratitudinem Iudæorum, cum ait Christus. *Et ex illis occidetis, crucifigetis, flagellabitis in synagogis vestris, & persequemini de ciuitate in ciuitatem.* Tanta enim fuit ingratitudo, cæcitas, & malitia Iudæorum, vt ne vnum quidem ex omnibus prophetis, qui optima quæque docuisset, libenterque ad cœlos vel humeris suis pertulisset eos, insontem ac immunem à morte paterentur. Quoties enim Mosi obmurmurabant, & lapidibus obrutum volebant? Exod. 15. 16. Num. 14. 16. & 20. Quoties Prophetas cru-

C deliter occidebant, etiam inter templũ & altare? Matth. 23. Quoties etiam Deum ipsum blasphemabant? Exod. 32. & tamen ingentia beneficia Deus illis præstiterat. Nam Noë à diluuio liberauit. Gen. 7. Abraham ab igne Chaldæorum eripuit. Gen. 11. Patres eorum ex Aegypto eduxit. Exod. 14. liberauit à morsibus serpentũ. Nume. 21. Dedit illis aquam, legem, atque Prophetas. Exod. 15. 19. Misit filium suum dilectum. Heb. 1. Gal. 4. Dei enim sapientia quæ ineffabili consilio temperat omnia, priusquam puniret illorum pertinacem malitiam,

D omnibus modis reuocare studuit à crudelitate. Vnde legati nouissime missi, ob nihil aliud quàm ob salutem illorum venerant, nihilque aliud inter illos venabantur. Non enim cuiusquã exegerunt aurũ aut argentũ, sed solã omniũ sitierũt saluté. Sed illorũ malitia, Dei vicit bonitaté, & in ipsos peruersissimi atque ingratissimi fuère, qui omnibus modis optimè illis consultum cupiebant.

Id quoque exprobrat illis, dicens. *Ierusalem, Ierusalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt.* Missi sunt, emphasim habet, ac si dicat. Pater cœlestis ex immensa sua in te bonitate salutis nuncios tibi mittit,

Hoc sic factum esse Actorum liber satis testatur, & in Stephano etiam abunde videre est.

quos tu miseris oculis conficies. Quæ gens vnquam tale aliquid in Feciales commisit? Hanum tyrânus Amon, seruorum suorum pessimo seductus consilio, legatos Dauidis dimidia parte barbæ rasa, vestibusque vsque ad nates præcisis cófusos dimisit. Sed nihil hoc ad pœnas eas & contumelias quibus Iudei affecerunt Christi Apostolos, quos etiam turpissima morte sustulerunt. Adde quod longè minus fuit nuncium amicitiæ Dauid ad Hanum, quàm nuncium Dei ad Israël, quippe quo Israël ad adoptionem filiorum Dei accersebatur. Ierusalem terræ promissæ metropolis erat, vrbs vocata sancta, quia ibi templum & præcipua Dei maiestatis monumenta. Hæc ergo tanta vrbs in latronum speluncam abiit, quod horrendum certè est dictu (*Quæ lapidas eos.*) facta meretrix, interfectrix, latro & homicida. Isa. 1.

Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti? Mira Dei benignitas, quia non obstantibus occisionibus sanctorum, non tamen destitit reuocare eos à malitia. hinc ait, Quoties &c. Sæpenumero non solum sed semper dominum voluisse congregare præfractos Israëlitas, retro (vt Beda ait) testantur scriptores. Quo vero & quanto affectu hoc facere voluerit Christus benedictus, præclarè hic edisserit. Quis non videat quanto amore gallina pullos suos diligat? Ex hoc notissimo exemplo Deus cœlestis pater suum erga Iudæos affectum declarare voluit. Vnde etiam teste Chrysostomo, Imago & figura huius auis sub alis suis pullos suos congregantis, apud Prophetas non inuenitur infrequens. Exod. 19. & 15. Psal. 16. 35. 56. 62. Deut. 32. Seruator itaque, gallinæ more, imò maiori affectu Iudæos congregare quidem voluit, sed infœlices pulli maluerunt miluo Diabolo præda fieri, quàm sub alis Dei patris saluari. Hinc exprobrando dicit, *Et noluisti*. ac si dicat, A me nihil omissum est quo seruareris: sed contra nihil à te prætermissum est, quo tibi perniciem accersires, & salutem excluderes. 4. Reg. 17. Et testificatus est dominus in Israël & in Iuda per manum omnium prophetarum & videntium, dicens: Reuertimini à viis vestris pessimis, & custodite præ-

A cepta mea & ceremonias iuxtà omnem legem quam præcepi patribus vestris, & sicut misi ad vos in manu seruorum meorum prophetarum. Qui non audierunt, sed indurauerunt ceruicem suam, iuxta ceruicem patrum suorum, qui noluerunt obedire domino Deo suo. Ierem. 25. Misit dominus ad vos omnes seruos suos Prophetas, consurgens diluculo, mittensque, & non audistis, neque inclinastis aures vestras vt audiretis cum diceret: Reuertimini vnusquisque à via sua mala,
B & à pessimis cogitationibus vestris, & non audistis me, dicit dominus, vt me ad iracundiam prouocaretis in operibus manuum vestrarum, in malum vestrũ. Item Prouerb. 1. Vocaui & renuistis, &c. Et Act. 7. B. Stephanus idem ipsis improperat, dicens. Dura ceruice & incircuncisi cordibus & auribus, vos semper spiritui sancto restitistis. sicut patres vestri, ita & vos. Sed quia noluerunt congregari spiritualiter, dispersi sunt & corporaliter.

Vtinam hæc exprobratio non congruat & nobis Ca-
C tholicis, quibus Deus mittit prophetas, concionatores qui non adulterant verbum Dei, sed in manifestatione veritatis nobis sacram annuntiant doctrinam, cuius instructione vitam æternam promereri & consequi possimus. Misit olim Deus ad Iudæos, Mosen, Isaiam, Ieremiam, ac reliquos prophetas, quos omnes penè occiderunt, atque adeò ipsum Christum. Misit ad maiores nostros, Apostolos ac discipulos: at tyranni ipsos occiderunt. Mittit ad nos modò concionatores, Episcopos,
D pastores ac reliquos ministros: & sunt qui vel ipsos (proh dolor) occidant, vel eorum famam detractionibus lædant: adeò vt non iniuria Iudæorum aut tyrannorum filij videamur, qui patrum mensuram implere nitimur. Matth. 23. Vtinam & nobis non dicat Christus, quod Iudæis ipsum dixisse asserit Euangelista, Quoties volui congregare filios tuos, &c. & noluisti? &c.

3 Tertiò complectitur hoc Euangelium pœnam huiusmodi ingratitudinis, cum ait Christus, *Vt veniat super vos omnis sanguis iustus qui effusus est super terram, à sanguine Abel iusti vsque ad sanguinem Zachariæ, &c. Amen dico vobis, venient hæc omnia super generationem istã.* Item Cen. 4. Hebr. 11. 2. Para. 24.

cum ait. *Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Dico enim vobis: Non me videbitis amodo. &c.* Puniet enim Iudæos Deus spiritualiter & corporaliter. E

Quia enim prophetas occiderunt, Messiam suum in crucem egerunt, Stephanum lapidauerunt. Act. 17. Apostolos expulerũt, nec non verbo Dei sese indignos reddiderunt, coguntur ferre innoxium sanguinem ab exordio mũdi effusum, & vsque ad nouissimum effundẽdum.
Deut. 24. Non quòd alieni peccati, cuius etiam nõ sit reus aut sal-
Ezech. 18. tem imitator, quisquam luat supplicia: sed qui multos F propter peccata sua vexatos & punitos non ignorat, neque illorum exemplo factus est melior, sed eadem committere non formidat, illorum quoque pœnas iustè sustinebit. Vnde & hic ipsos filios dixit viperarum, malitiæ scilicet veneno patribus æquales. Tale quid olim dixit Exod. 20. Ego sum dominus Deus tuus, fortis zelotes, vi-
Num. 14. sitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationẽ eorũ qui me oderũt: & faciens misericordiã in millia his qui diligũt & custodiũt præcepta mea.

Sic fiet omnibus qui authores & capita sunt nouæ do- G ctrinæ, aut hæreseos, vt Lutherus, Melanchton, Brẽtius, Caluinus, Anabaptistarum pater. Hi nõ solum sua ferent peccata, verũ & omniũ hominũ suo errore seductorum. Hæc doctrina nõ tantũ instruit Iudæos, verùm & nos Catholicos docet, ne vlla ratione committamus aliquod peccatum, quod reliquis Christianis peccãdi occasionẽ præbere possit. Aeternam damnationem imprecatus est
Matth. 18. Christus iis per quos scandala veniunt.

In Abele & Zacharia, quos hic seruator commemo- H rat, non solum Prophetas, sed & omnes innocẽter necidatos cõplectitur, quia de infimate & minimo quocunque pœnas sumet iudex cõditor omnium. De Abele habes Gen. 4. quòd fide obtulerit per charitatẽ operante. Hebr. 11. Qui propter inuidiam occisus fuit à fratre, sicut dicitur. 1. Iohan. 3. De Zacharia filio Barachiæ siue Ioiadæ habes. 2. Parali. 24. Ioiadas põtifex summus, puerum Ioas ab Athaliæ manib⁹ ereptũ clam sustulit, atque in religione Mosaica ritè instituit, deinde regem cõstituit. Huius item præsidio synagogã ab omnib⁹ abusibus reformauit, regemq; in Dei timore bene institutũ, ne à

A via recta laberetur ſedulo admonuit. Mortuo vero ſummo pontifice, delinitus rex aulicorũ ſuorũ obſequiis, â religione defecit, & (quod text⁹ habet) nõ habuerũt aures audiẽdi. Mittebat nanq; Deus eis propheras, vt reuerterẽtur ad Dominũ, quos ꝓteſtátes illi audire nolebãt. Sequitur, Spiritus autẽ domini induit Zachariã filiũ Ioiadę ſacerdotẽ, & ſtetit in cõſpectu populi, & dixit eis: Hæc dicit dominus. Quare trãſgredimini præceptũ domini, quod vobis nõ ꝓderit, & dereliquiſtis dominũ vt
B derelinqueret vos? Qui congregati aduerſus eũ, miſerũt lapides iuxta regis imperium in atrio domus domini. Et nõ eſt recordatus Ioas rex miſericordiæ quam fecerat Ioiada pater illius, ſed interfecit filium eius. Qui cũ moreretur ait, Videat dominus & requirat.

Obſeruãdũ etiã hic eſt Ioiadã fuiſſe binomium, quemadmodũ plures in nouo & veteri Teſtaméto, cõueniũtq; nomina táti viri religioni. Põtifex erat, Chriſt⁹ erat domini, & huic quadrat nomẽ Barachias, qđ ſonat ſanctũ
C ſiue conſecratum domini. Deinde erat religioſus, atque adeo acceptus domino, quod nomen Ioiadæ præ ſe fert.

Coguntur Iudæi inſuper ferre deſertionem templi, ciuitatis, & regionis Iudęę. Nam bonus ille paſtor pedum confregit vt Zacharias ait, & oues errare ſinit. Zacha. 11. Gallina alas cõtraxit, nec pullos amplius tegere quærit. Deus verbũ ſuũ illis abſtulit, omnéque gratiam & miſericordiam ſubtraxit, neque amplius habẽt regẽ, prophetas, templũ, cultũ, &c. Oſee. 3. & impletum eſt in illis dictum Pſalmi. 67. Deus caput inimicorũ ſuorũ conquaſſa-
D bit, & verticem capilli abradet. & Pſal. 108. Dilexerunt maledictionem, & eueniet eis: benedictionem repudiarunt, & elongabitur ab eis. Hinc ipſam ciuitatem, quam nidum ſuum vocauerat, nunc domum Iudæorum appellat, quę nõ immerito domini auxilio nudata, ſuę ditioni relinquitur: quia non ſolum ſauis illius omnipotentis quam Matthęus gallinam nuncupat, alis protegi deſpexit, ſed & eandem auem ſe protegere volẽtem, vulpibus deuorandam, hoc eſt, Herodi & Pilato crucifigendam tradidit: Nec mora, vulpiũ earũdem, hoc eſt regũ terræ & ipſa rapinæ donat. Occiſo enim domino venerũt Romani, & quaſi nidũ vacuum diripientes tulerunt eorum

Iohan.11. locum, gentem, & regnum, quod per ſpiritum propheticum olim prædixit Dan.9. cap. Et ciuitatem & ſanctuarium diſsipabit populus cum duce venturo, & finis eius vaſtitas. Non eſt miſerabilior gés in terris, quàm Iudęorum. Nihil habét proprij. ex vſura, furto, rapinis viuunt: veluti principes furum, & prouinciarũ expilatores. Christum ſaluatorem noſtrum ſemper benedictũ, maleficum & latronem appellant, & propter flagitia ſua crucifixum. cùm nos Chriſtianos obuios ſalutant, maledicunt nobis, & gehennam imprecantur: idque quotidie faciunt, & liberos ſuos inſtituunt vt idem faciant. Deus nos ab eorum maledictionibus ſeruet. Amen.

Sicut enim diabolus in peccatis & etiam in ſanguinis humani effuſione potiſsimum lætatur, ita diuina maieſtas per vtrumque præcipue offenditur. Propterea vt Chryſoſt. ait, & ſanguinem ſibi offerri voluit, vt oſtenderet, quia ſi brutorum ſanguis ita precioſus eſt, quanto magis hominis? Pſal. Precioſa in conſpectu domini mors ſanctorum eius. Quod ad Noe expreſsius dixit: Vindicabo omnem ſanguinem effuſum. milleque alia inuenire poſſumus diuinitus à deo Iudæis iniuncta, vt ab effundendo ſanguine remorarentur. Videmus exépli cauſſa Cain pœnam ſuam ſtatim ipſum pręſagiuiſſe. Gen.4. Et Ioas ſtatim interfecto Zacharia à Syriis male acceptus, ſemiuiuus relinquitur, vt à propriis ſeruis occideretur. 2. Paral.24. Sic Iudæi in pœnam ingratitudinis relicti ſunt à Chriſto in cæcitate métis ſuæ, donec aliquando, vel tantis docti malis, reſipiſcant. *Dico enim vobis*, inquit, *non videbitis me*, quouſque venerit illud tempus, quo me videntes oculis fidei, *dicatis: Benedictus qui venit in nomine domini*, quem nunc calumniamini veniſſe in nomine Beelzebub. In quo notatur conuerſio reliquiarum ante domini aduentum ad iudicium, de qua Rom. 11. dicitur. Vel myſtice innuit, vt Iudæi quem nunc contemnunt humilem, tunc in maieſtate venienté confiteantur vel inuiti, quando videbunt in quem transfixerunt. Apoc.1. Matth. 26. Veruntamen dico vobis: amodo videbitis filium hominis ſedenté à dextris virtutis dei, & venientem in nubibus cæli.

Rom.11. *Apoc.1.* *Matth.26.*

Abſtulit ergo deus Iudæis ſynagogam, quia ipſi prius

A sponsum & dominum synagogæ reliquerunt. Matth.21. Auferetur à vobis regnum dei, &c.

Abstulit quoque deus orientalibus regnis Ecclesiam, quæ innumerabilium martyrum sanguine & doctorum admiranda doctrina decorata & illustrata fuerunt: quia ipsi prius Christum clarissimum eiusdem Ecclesiæ sponsum dereliquerunt. Quamplurimis ciuitatibus in vicinis regionibus abstulit etiam deus abhinc quadraginta annos Ecclesiam catholicam: quia ipsi Christum & eius vi-
B carium Romanum pontificem reliquerunt: neque sunt iam inferiores miseriis & calamitatibus, ipsis Iudæis: siquidem non minus quàm Iudæos deus illos odio habet, atque ad nauseam vsque abominatur. à Turcis persequuntur, à Catholicis negliguntur.

EPILOGVS.

1 *Hic habes, causſam occisionis omnium prophetarum, & veri heredis Christi, & Apostolorum eius fuisse superbiã cordis. nihil*
C *ergo magis Christianus studeat vitare, quàm tumentem & erectam ceruicem, dei contra se odium prouocantem, inquit Hieronymus.*

2 *Apostolos hic vocat prophetas, sapientes, & scribas, quia dominus eos populo dedit doctores & rectores omni scientia & prophetandi gratia ornatos, Ephes. 4.*

3 *Dulcissima similitudo, qua se Christus gallinæ comparat, nos pullis, per quem solum à miluis, hoc est diabolis liberi euadimus, fide in Christum, sicut incredulitate excidimus, & audimus horrendum iudicium cũ Iudæis incredulis: Relinquetur vobis domus vestra deserta. hæc iam alte animis nostris insideant, discamusque a-*
D *liorum periculo vitare nostrum. Poeta. Felix quem faciunt aliena pericula cautum. digne excipiamus legatos Christi, nosque congregari sinamus, ne relinquamur à domino, sed vt potius aduenturum læti excipiamus, cumque illo regnemus. Amen.*

IN FERIIS IOHANNIS APOSTOLI ET EVANGELISTÆ Epistola, Eccles. 15.

Qui timet deum, faciet bona. &c. Finis Epistolæ,

nomine æterno hereditabit illum dominus deus noster.

INsigne encomium timentis Dei & iusti hodierna lectio nobis proponit, quę eam ob caussam in præsentibus. d. Iohannis Apostoli & Euangelistę feriis legitur ab Ecclesia, quòd omnia illa quæ hic de timente dei & iusto commemorantur, eidem Iohanni optime conueniant, ac in primis quidem quòd inter alia legatur, quemadmodum iustitia in medio Ecclesiæ aperuit os timentis dei ac iusti, impleueritque eum spiritu sapientiæ & intellectus. nam si cuius os hoc pacto in medio Ecclesiæ vnquam apertum fuit, Iohannis certe os vere sic apertũ est: & si quis vnquã impletus fuit spiritu sapientiæ ac intellectus, Iohannes profectò impletus est ad hunc modum. Id enim plus satis liber eius Euangelicus quem nobis reliquit, testatur: vt in quo sic præ aliis de ineffabili diuinitate, generationéque æterni verbi dei differat, vt ipsum cœlestis sapientiæ, intellectúsque spiritu plenissimum fuisse fateri cogamur.

1 Dicit nimirum de illo duo præcipua. 1. Quidnam scilicet timens dei faciat seu operetur. Sed prius paucis considerandum, quisnam vere timens dei, & iustus sit. Is in sacris literis timens dei dicitur, qui veretur offendere deum, eóque in omnibus suis bonis operibus timidus est: & sic cum timore tremoréque salutem suam operatur: hoc est, qui quidem facit quicquid deo scit esse gratum, sed tamen nunquam se satis feciſſe veretur, semper suam imperfectionem accusans. Iustus vero in sacra scriptura dicitur ille, qui modis omnibus iustitiæ & sanctitati incumbit, tam coram deo quàm coram hominibus. verum non fidit iustitiæ suæ aut meritis, sed solum Iesum Christum & huius merita pro sua iustitia ac sanctitate agnoscit, habétque. Talis fuisse describitur. s. Simeon Lucæ. 2.

Si facta operaue eius quærimus, merum bonum facit, hoc est, nihil committet quod deo displiceat, nihil faciet nisi quod deo gratum esse sciat. Qui etiam sic iustus est, & iustitię continens, is haud dubie apprehendet iustitiã: hoc est, Christi meritis & iustitia donabitur, sicque corã deo iustus apparebit, & in dei iudicio poterit subsistere: imò tam vere, certóque apprehendet iustitiam, vt & ipsa iustitia (nimirũ Iesus Christus dominus noster) ei vltro

1. Cor. 1.

A occursura sit,& amplexura illum, quemadmodum mater honorifica vnigenitũ charissimúmque filium, ac sponsa primum suum sponsum (quem longe dilectissimum habet)amplectitur & osculatur.Sic enim clamat in Euangelio:Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, *Matthæi 11.* & ego reficiam vos.

Et quomodo timens dei non faceret bona, quum in omnibus operibus suis semper sit pauidus, nũquam se satis pie agere arbitretur?Prouerb.15.Per timorem domini declinat omnis à malo.Et Eccl.7.Qui timet deũ,nihil
B negligit.Quomodo item non apprehenderet semper iustitiam,quum iniustitiam ex animo oderit,sciatq; ipsum deum & iustum esse,& iustitiæ amatorem vnicum?

2 Dicit quid fructus seu præmij sequatur ipsum dei timentem & iustum,tum hîc,tum illic.Obuiat enim ei iustitia matris charissimæ instar,ceúque sponsum suũ spon sa suscipit illum,& omnia sua bona in ipsum effundit,ci-
bans videlicet ipsum pane vitæ seu verbo dei,potansque ipsum aqua sapiẽtiæ & intellectus,hoc est omnigena gra
C tia,spiritu vberrimo. *Cibabit illum* (inquit Sapiens) *pane vitæ & intellectus,& aqua sapientiæ salutaris potabit illũ.* Quia timẽs dei & iustus,agnoscens se natura & ex sese mortuũ ac prorsus stultum esse,esurit,sititq; ex animo Christi vitam & sapientiam.sic vtraq; implebitur,vt neque in vita, neque intellectu,neq; in vera sapiẽtia,ei vnquã quid defuturũ sit,vt neque esurituru neq; sititur⁹ sit in æternũ.

Secundus autem fructus est, quòd firmat continétque timentẽ dei & iustum iustitia,vt in pietate nõ possit va-
D cillare,non ab ea deflectere,non in peccata labi: quantumlibet satan,caro,mundus,ad impietatem,peccataque sollicitent,cum dicit:*Et firmabitur in illo,& non flectetur:& continebit illum,& non confundetur*. Quoniam timens dei & iustus de propriis viribus desperat, solúmque dominum ponit firmamẽtum suum & vnicum robur, refugiúmque: idcirco sic dominus firmabit & continebit illum, vt neque flectendus,neque confundendus sit ab vlla creatura, imò vt ne ipsę inferorum portæ prævalituræ adversus illum sint.Matth.16.Psal.72.

Tertius vero fructus est,quòd iustitia(Iesus Christus) illũ exaltat apud proximos seu vicinos:donans.s.eũ elo-

quētia, sapiētiāq; & intellectu huiusmodi, vt omnibus aliis possit salutaria cōsilia, vt alios possit, erudire, vtque proin ab omnib⁹ & audiatur & suscipiatur. vnde sequitur: *Et exaltabit illum apud proximos suos, & in medio Ecclesiæ aperiet os eius, & implebit illum spiritu sapientiæ & intellectus, & stola gloriæ induet illum.* Quemadmodum timoratus & iustus coram deo in honore magno habetur: sic & Christus illum apud homines faciet honorabilem, idq; sapientia, intellectu & eloquentia: adeo vt ab eius consiliis & ore vniuersi pendeant, vt ipsis etiam hostibus suis admirationi simul & stupori sit futurus: quod nimirum in B. Stephano satis claruit.

Cæterum vltimus fructus est, quod iustitia vestitura illum est stola gloriæ, iucūditatem & exultationem thesaurizatura super eum, & nomine æterno ipsum hereditatura, sicut textus habet, hoc est paratura illi post mortem æternam gloriosāmque apud posteros in terris memoriam, & perennia ineffabiliaque in cælis gaudia ac præmia. Audiuimus igitur hactenus quomodo timens dei & iustus habiturus sit coram deo, quomodo coram hominibus, tam inimicis quàm amicis, atque adeo in præsenti vita. At hic audimus quid post hanc vitam idem expectaturus sit, nimirum sempiternam iucūditatem, exultationem nunquam finiendam, & nomē denique æternum: idque non solum apud deum in cœlo, verum etiam apud homines in terris. Vide: tot tantique fructus consequentur pium & iustum hominem, atque hos eosdem in omnibus etiam piis videmus, in Stephano, in Iohanne, & reliquis dei cultoribus. Hi igitur & nos ad timorem dei & iustitiam extimulent: vt nimirum itidem timeamus offendere deum, salutem nostram cum timore & tremore operemur, iustitiæ & sanctitati per omnem vitam studeamus, at interim nunquam nos satis iustos esse, aut satis timuisse deum putemus, ideoque in Christum figamus omnem spem & iustitiam nostram, &c.

EPILOGVS.

1 *Operibus bonis super Christum ædificare, est sapientis & timentis Dei. Sapientis item est, candelam ardentem ferre, hoc est, rationabili, obsequio deo ministrare. non hic agitur de timore seruili, de quo ait, Oderunt peccare mali formidine pœnæ: sed de filiali, qui peccare*

A *peccare odit saltem virtutis amore.*

2 *Timens dei qui sit, nempe boni operis factor, verbique Dei custos & obseruator, Iohan. 14. Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, &c.*

3 *Fructus timoris dei, & studij sapiẽtiæ, est iucunditas & exultatio, nominisque æterni hæreditatio. Sapientiæ cortex amarus, sed dulcis medulla. Breuiter hæc omnia quæ hic sapiens enumerat, significant iusti mercedem esse ineffabilem, & gaudia regni cælorum illi promissa esse ineffabilia. Esa. 64. 1. Corinth. 2. 1. Pet. 1. Apoc.*
B *2. & 3.*

IN FERIIS EIVSDEM EVANGELISTAE EVANGELIVM Iohannis 21.

In illo tempore dixit Iesus Petro, Sequere me. &c. Finis Euangelij. Et scimus quia verum est testimoniũ eius.

C HOc Euangelio proponuntur nobis tria. 1. Vt Christo vocãti obediẽtes nos præstemus, & ipsum sequamur, cũ ait Christus, Sequere me. Tenetur Christianus Christum sequi in doctrina, vt nihil aliud doceamus, prædicemus, teneamus, audiamus aut admittamus, quàm quod Christus per totos tres annos docuit, Apostoli prædicarunt, Ecclesia Romana ab ipsis Apostolis vsque ad nos tradidit, & semper tenuit, Patres à suis maioribus audierunt, & Concilia statuerunt ac de-
D cretarunt. Nam iuxta regulam illam auream diui Vincentij Lirinensis, illud est Catholicum, quod semper & vbique & omnes sunt professi.

Ecclesia Romana Pontificia vere Christum sequitur, quia id docet quod ille docuit, prædicat quod Apostoli prædicarũt, tenet quod ipsi & sui successores tenuerunt, gratiose audit quod maiores eius audierunt, tenet quod sanctissima illa concilia tenendum statuerunt. Est catholica, quia nihil est in illa quod non semper & vbique & ab omnibus vere orthodoxis receptum fuerit.

Tenetur quoque Christianus Christum sequi in vita, vt exemplo Christi admoniti, simus pauperes spiritu, mi-

tes, misericordes, pacifici, puri corde, obseruatores man- E
datorum dei. Hæc sequela versa est in tergiuersationem,
& retrospectionem. Nam nec Christo dicenti, Qui se-
quitur me, non ambulat in tenebris, Iohan. 8. aurem prę-
bemus: nec sanctos, ac in primis Paulum, dicentem, Imi-
tatores mei estote, sicut & ego Christi. 1. Corinth. 11. se-
qui volumus, sed alij superbiam, alij auaritiam, alij luxu-
riam, alij peccata, alij Lutherum, alij Caluinum, alij Bre-
tium, alij alios hæreticos sequimur. Tergiuersantur alij
atque sectantur hæreticos nostri temporis, qui non sunt F
ex nobis, neque de ouili Christi. Qui autem sanctos, Au-
gustinum, Ambrosium, Dominicum, & Benedictum imi-
tantur, hi Christum sequuntur, non ambulant in tene-
bris, ideóque habebunt lumen vitæ. Imitantur hos pa-
tres, qui Christi vestigia sunt secuuti: itaque sunt imita-
tores & sequaces Christi. Philip. 3. 1. Corinth. 11. Licet
imitari sanctos, fide, charitate, aliisque diuinis virtutibus
claros. Nec idcirco quicquam detrahitur gloriæ Chri-
sti: imò multum accedit, siquidem ipsi Christi vestigia
sunt sequuti. Vnde Paulus Philip. 3. Ephes. 5. 1. Corinth. G
4. & 11. Heb. 6. dicebat, Imitatores mei estote, sicut &
ego Christi. Licet eorum regulas profiteri, vitámque ad
eorum sanctiones instituere, vt quæ suæ rectitudinis &
iustitiæ Christum amussim habeant & fundamentum.

Tenetur insuper Christianus Christum sequi in mor-
te, vt crucem nobis diuinitus impositam patienter fera-
mus, pro inimicis oremus, vt docet Christus Lucæ. 9. Si
quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat
crucem suam, & sequatur me. Qui Christum sequendum
putant sine cruce, errant: nam Christus non est ingressus H
sine cruce gloriam suam. Sacerdotes veteris legis nō in-
trabant sanctuarium sine sanguine. Luc. 24. Christum o-
portuit pati, & Heb. 9.

Priuatim vero hoc verbo, Sequere me, vrsit Petrum
ad sui sequelam, quia eum Apostolorum principem vo-
luit designare, vnde & alibi hac ratione nonnihil pri-
uatim cum ipso egit. Sensus ergo est, scis qua via ad glo-
riam meam ierim, noueris idem iter & tibi tendendum.
Morte mea mortem debilitaui & vici. Fortis vt mors
dilectio. Cant. 8. Tu itaque si diligis me, ehodum vade

A mecum. Crucis illa via ad Patris omnipotentis gloriam tibi in salutem, Ecclesiæ vniuersali (in fide tuæ professionis fundatæ) in decus æternum est futura. Apostolatus Patris mei nulla alia est ratio, ne timeas post me & mecum ire, qui mecum cupis in regno Patris mei discumbere. Reliqui tui collegæ & ipsi persequutionem sustinebunt. Tu vero qui summus meus vicarius à Patre es electus, mihi similem mortem patieris. Ego in metropoli Iudæorum cruci sum affixus, tu in metropoli Ethnicorum, Romæ scilicet, cruci es suspendendus. Pastorem me bonum morte mea declaraui. Iohannis. 10. Suppastor quoque vt patiendo bonitatem suam declaret oportet. Neque enim sufficiet si in pascendo me sequatur, nisi & patiendo pro grege assectam se verum meum comprobet. Vicarius tu meus eris, idem & meus concrucifixus. Sub passionem meam dixi. Iohannis. 13. Quo ego vado, non potes me modo sequi, sequêris autem postea, qui te mihi deuouisti. Matthæi. 26. In horto noui Iudæos tibi manus inferre, nolui tibi tunc calicem meum dare necdum glorioſum, quia nondum viceram mundum. Nunc cum videas mortem mea morte triumphatam, ipsum calicem meum glorioſum tibi non negauero, qui te consortem regni mei esse volo. Non ergo sequela hæc accipienda est solum de passione, sed & de pastoralis officij commissione. Summum namque Pontificem hîc Petrum constituit, vnde tanta cum eo egit vehementia, quoniam & magna est eius conditionis siue dignitatis eminentia. De primatu Petri locuples testis est. d. Chrysosto. qui hoc loco dicit Petro totius orbis terrarum curam commissam, ac si dicat Christus: Quia ego prius pro tua redemptione crucis supplicium subire non timui, ideo tu pro mei nominis honore & cõfessione illud formidare non debes, sed loco mei gregem procurare, cui te vicarium & imitatorem & successorem meum relinquo. Et Augusti. in Iohannem dicit Petrum Apostolatus primatum tenuisse, quando ait. Pasce agnos meos, & sequere me. Necessum quippe fuit vt is qui Ecclesiæ vniuersaliter præferendus erat, & cæteris ardentius amaret, & perfectius imitaretur. 1. ad Timotheum. 3. & 4.

2 Proponitur nobis ne vocationes aliorum, aut Christi facta curiose inquiramus: sitque vnusquisque sua vocatione contentus. Nam *Petrus conuersus vidit illum discipulum quem diligebat Iesus, sequentem, qui & recubuit in cœna super pectus eius, & dixit: domine, quis est qui tradet te?* Quibus verbis Iohannes commendatur Primò à discipulatus honore, quia vnus ex duodecim electis. Marc. 6. Maximum est Christi verum esse discipulū. Iohan. 12. Vbi ego sum, illic & minister meus erit,

Quotupliciter hic Iohannes commendetur.

Secundò à singulari dilectione. non ad sui iactantiam toties commemorat se specialiter dilectum à Iesu, sed vt tanto beneficio gratus existat, & quia suauissimum sibi fuit recolere, quàm affectuose & familiariter se Iesus habuit ad ipsum. diligebat ergo eum Iesus, nō exclusis cęteris, quum omnes diligeret, ipso testante Iohan. 15. sed præ cæteris, quem specialis prærogatiua castitatis ampliori dilectione fecerat dignum: quia virgo ab eo electus, virgo in æuum permansit. Tribus namque specialia quædam dilectionis ostendit signa, Petro, Iacobo & Iohanni, tam ad læta quàm aduersa secreta eos admittens, vt in suscitatione puellæ. Marc. 5. in transfiguratione Matthæi 17. in passionis agone. Matth. 26. singularia tamen Iohanni exhibuit: vnde & famosum fuit inter discipulos ipsum dilectum aut charum Iesu nominari. Atque vtinam tam syncerus amor in sanctulis nostris lateat, qui nonnunquam charos aut charas, quos sic vocant, munusculis reciprocis sibi conciliare gaudent, quum, teste Hieronymo, sanctus amor munuscula non habeat.

Amicitiæ veræ ĭdicia.

Sunt enim quinque veræ amicitiæ indicia, quæ & Christus suo charo Iohanni exhibuit. Primum mutua cō iunctio. Hinc in cœna super pectus Iesu recubuit, Iohā. 13. Non paruum in isto præclarissimo conuiuio vltimi vale, proximum esse Christo, quod cum selectis tius mundi fecit. Luc. 22. vbi & sacrosanctum corporis & sanguinis sui sacramentum instituit.

Secundum, secretorum reuelatio. Iohan. 15. Iam non dicam vos seruos, sed amicos: quia omnia quæ audiui à Patre, nota feci vobis. Omnibus turbatis soli Iohanni indicauit proditorem, Iohan. 13. Ipse quoque super pectus illud recubuit, in quo sunt omnes thesauri sapien-

A tiæ & scientiæ reconditi, Colos. 2. Vnde & sapientiæ & intellectus huberius suxit, quare altissime super omnes de diuinitatis & trinitatis scripsit mysterio. Iohan. 1. cui & status Ecclesiæ in finé vsq; reuelatus fuit, Apoc. 1.

Tertium, voluntatum consensus, Iohan. 15. Vos amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis. Ipse autem ad domini vocantis vocem, & patrem & nauim reliquit, Matth. 4. Sic & modo hic nihil de statu suo sollicitus, totum se domino commisit.

B Quartum, thesauri commissio. Vnde dominus pretiosissimum & singularem thesaurum, de quo totius mundi sumpsit precium, matrem scilicet in suo recessu tanquam fidelissimo amico commisit, Iohan. 19.

Quintum, aduersorum toleratio. Eccl. 6. Si possides amicum, in tentatione pos side eum. Sic ipse astitit morienti, Iohan. 19. Exilium in Patmos insulam, pro fide suscepit, Apoc. 1. Venenũ bibit, doliũ feruẽtis olei superauit.

Hunc ergo discipulum quum vnice diligeret Petrus, & domino cęteris chariorem semper fuisse sciret, ac tum

C non iussus sequeretur Petro proximus, rogat dominum quid de illo futurum esset, iam ipse de sua vocatione certior factus: & ait, *Domine hic autem quid?* Cunctationem & curiositatem hæc quæstio importat. Sequebatur quidem, sed & conuertebatur. Qui mittit manum suam ad aratrũ, ne retrospiciat. Sepeliant mortui suos mortuos, Christum incunctanter sequamur oportet. Petrus etiam hîc voluit de fratre & condiscipulo suo cognoscere quanam ille morte ad gloriam regni cælorum esset transiturus. *Et dicit ei Iesus, Si eum volo manere donec veniam, quid ad*

D *te? tu me sequere.*

Ex his verbis elicitur quòd humana ratio facta diuina semper inuestigare præsumat. Nam Petrus vocatus à Christo vt ipsum sequeretur, quid de Iohanne facturus sit, interrogat, quasi rationem postulans illius discretionis. Hinc vetat scriptura, ne ea quæ captum nostrum excedũt, inquiramus. Eccli. 3. Quid necesse est homini maiora se quærere? Isa. 40. Sapien. 9. Rom. 11. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei, quàm inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius!

Elicitur proinde ex his verbis, quòd mortales inter-

dum soliciti de aliena salute, propriæ obliuiscãtur. Nam E
Petrus cum ad vitam à Christo vocaretur, non eueſtigio
ſequitur, ſed de Iohannis ſtatu ſolicitus, quid de illo ſit
futurum ſciſcitatur, cum ſua nihil intereſſet hoc ſcire,
ſed Chriſtum ſequi, eíque obtemperare. Hinc ait Chri-
ſtus per Salomonem Prouerb. 1. Vocaui & renuiſtis. Ité
Iſa. 65. & Iere. 7.

Inſuper ex his verbis elicitur, quòd nemo ſua ſorte ſit
contentus, ſed aliis vel inuideat, vel ſuccenſeat. Nam Pe
trus quaſi iudicans conditionem Iohannis meliorem, ro F
gat, Domine hic Iohannes quid faciet? quare & ego cum
illo, ſicuti ipſe manſerit, non manebo? Hinc aiunt poëtę,
Optat ephippia bos piger, optat arare caballus. Horat.
lib. Epiſt. 1. epiſt. 14. Fertilior ſeges eſt alienis ſemper in
agris, Vicinũq; pecus grãdius vber habet. Ouidius. vnde
ſępe peccatur in hoc prouerbiũ, Ne ſutor vltra crepidã.

Ex hac Chriſti doctrina docentur Chriſtiani, Primò
quòd debeant iuxta Pauli ſentẽtiam intellectum in ob-
ſequium fidei captiuare, & diuina facta admirari, & re-
uereri. ſunt enim quamplurima ſacramenta atque diuina G
facta, quorum ratio ideo nobis eſt occulta, vt inde hu-
miliemur, atque ad orandum pro intelligẽtia excite-
mur, quemadmodum docet Paulus. 1. Corint. 10. Capti-
uantes intellectum in obſequium fidei. Et Daniel inter-
pretaturus myſteria ſtatuæ Nabuchodonoſor, humilia-
tur & orat, Daniel. 4. Dauid Pſal. 118. Reuela oculos me-
os: & conſiderabo mirabilia de lege tua. Habacuc cap. 3.
Domine conſideraui opera tua, & expaui.

2 Docentur quando Chriſtus nos vocat, continuo ip- H
ſum nos debere ſequi, idque animo tam prompto, vt vel
patre ac matre relictis ipſum ſequamur. Eſt habenda ra-
tio proximorum, ea tantum quæ nos à Chriſto ſequendo
remorari non poſsit, quemadmodum Matthæus vocatus
à Chriſto prætereunte, relicto telonio mox ſequutus eſt
nihil interrogans. Matth. 9. idem Petrus & Andreas fa-
ciunt relictis retibus. Matth. 4. Luc. 5.

3 Docentur varias eſſe Chriſtianæ militiæ vocationes.
debet igitur vnuſquiſq; illam tenere, ad quã vocatus eſt.
Nec putemus eos otioſos eſſe qui ad noſtram vocationẽ
non ſunt vocati. 1. Corinth. 7. & Epheſ. 4.

A 4 Docentur Christiani, quòd non omnes eodem modo Deus tractet, sed de singulis prout visum est, experimentum capit. Hinc alios dedit Apostolos, alios Euangelistas, alios doctores, alios pastores, alios martyres, alios confessores &c. Ephes. 4. Apostolos atque martyres variis affecit suppliciis, alios sanctos summa pace ad vitam vocauit. Ita modo quosdam Christianos affligit, alios lætificat: quosdam pauperes, alios diuites, quosdam languidos, alios integra valetudine ad se sequendum inuitat. Omnes eo modo quo nos vocat, ad ipsum curra-
B mus, per infamiam & bonam famam, per gloriã & ignobilitatem. 2. Corinth. 6.

5 Hoc Euangelio proponitur, Deum non tantùm dominum esse mortis ac vitæ, verùm etiam singulis mortalium mortem pro sua voluntate ordinare, cum ait: *Si eũ volo manere donec veniam, quid ad te? tu me sequere.* Nõ negat dominus Iohãné per passioné sequi, cum Matthæi vigesimo dicat: Calicem quidem meum bibetis. & Act. quinto Iohannes inter eos fuit, quibus cæsis Iudæi de-
C nunciauerunt, ne in nomine Iesu loquerentur. sed superuacuam Petri curam corrigit, quasi dicat: Potero eum exemplo Enoch & Heliæ in finem mundi viuum à morte præseruare. quod si fecero, nihil hoc ad te. Tuum non est scire huiusmodi mysteria, tua interest tuæ satagere vocationis, & videre quî illi ritè respondeas. Te ad crucem voco, ego de aliis videro. *Exiuit ergo sermo inter fratres, quòd discipulus ille non moritur &c.* Ex his verbis liquet 1. Christi potentia atque prouidentia in vita & morte mortalium ordinanda. Nam Christus sua
D inscrutabili sapientia vult Petrum ad mortem crucis, martyriúmque vocare: vult etiam sua diuina prouidentia ad aliud mortis genus Iohannem reseruare. Iuxta verbum Christi vtrunque euenit: Ille Romæ crucifixus, hic Christum vsque ad excidium Solymorum in Iudæa prædicauit. Post vrbis deuastationem in Asia crucis vexillum statuens, citra martyrium ibi in Christo obdormiuit. eius sepulchrum manna scaturire fertur. Opiniones varias de Iohãne omittimus, tenentes quòd (iuxta Apostoli dictum qui ait constitutum esse omnibus semel mori, & Psal. Quis est homo qui non videbit mor- *Heb. 9.*

tem?) mortem gustauerit. Vide Eusebium libro.3.cap.1. E
&.31. qui dicit Iohānem in Epheso episcopalem mitram (quam Petalion vocat) gestasse, atque ibi in domino obdormiuisse, hoc est iuxta Christianorum dialecton, ē vita migrasse. Cæterum ex hac vita profectum affirmat temporibus Neruę Cæsaris, qui illum ab exilio Patmos, vbi tyrannide Domitiani exulabat, liberum remisit. Vide eundem lib. 3. cap. 18. 20. Hieronymus dicit eum in Epheso consenuisse, tandem senio grauatum, circa annum domini.68. humanis excessisse. Et Tertullianus F
adfirmat in feruens coniectum oleum, atque illæsum exiisse. Colligimus ergo, *Manere*, hic non significare à mortis debito absolui, sed non mori ad exemplum Christi, vti Petro prædixit. Vnde & Iohannes Apost. hoc loco eam opinionem abstulit, ac sensum non orthodoxū correxit: quod nisi præstitisset, error ille vsque ad nos quoque esset propagatus.

Hæc doctrina instruit omnes Christianos, atque admonet, ne dicamus nos hoc vel illo mortis genere morituros: nec putemus mortem quantumuis ferocem at- G
que enormem Deo oscitante mortalibus accidere: quasi nihil ipse curet, sed fato hoc relinquat. sicut enim vitæ est author, ita & mortis est ordinator. Discamus igitur omnes. 1. Non curare cuius qualitatis sit hominis mors: nec quenquam perturbet quòd hic parietis ruina oppressus, ille gladio confossus, alius ignibus absumptus, alius securi percussus intereat. Siquidem scriptura clamat, Iustus si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit. Sapien.4.

2 Ex his verbis liquet, discipulorum, omniúmque ho- H
minum natura. siquidem ex verbis Christi perperam intellectis, euulgant rumorem falsum. Nam Christus Petro interroganti de Iohāne, respondet: *Si eum volo manere donec veniam, quid ad te? tu me sequere.* Inde interpretantes suo sensu verba domini inferunt Ioannem non moriturū &c. Hæc doctrina instruit omnes Christianos atque admonet, non ita facilè cuiuis licere verba Christi suo sensu interpretari. Nam si Apostoli ac discipuli, quibus nota fecerat omnia quæ audierat à patre suo, in illo verbo interpretando ita allucinati sunt: quid nobis con-

A tinget, qui non sumus adeo familiares? Si domestici mentem domini non intelligunt, ciues quid facient? Discamus igitur omnes 2. Non proprio spiritu verba Christi interpretari: nam sicut Paulus docet, nemo cognouit quæ sunt Dei, nisi qui spiritum eius habet. Docet idem Corinthios negotia ac verba spiritualia spiritualibus hominibus tractanda, intelligenda, atque determinanda proponere. 1. Corinth. 2. Hinc etiam discamus, hæreticos verba domini intelligere nec debere, nec posse: B quia non spirituales, sed carnales sunt & animales: nec possunt intelligere mysteria Ecclesiæ, quia non habent Spiritum Dei, sed Satanæ, cuius sunt filij ac serui, à quo captiui tenentur ad ipsius voluntatem. Animalis enim homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei. 1. Corinthio. 2.

EPILOGVS.

1 *Exemplum respicientium alienam vocationem & aliena opera, fugitandum, cum intrepidè oporteat sequi vocantem Christum.* C *Melior est enim obedientia quàm victima.*

2 *De voluntate nostra frangenda in Dei voluntatem. Sæpe enim non voce de cœlo, non per prophetam, non per reuelationem vel somnium vel excessum mentis, sed rebus ipsis accidentibus, aut ad aliud quàm statueramus vocantibus, cogimur agnoscere Dei voluntatem aliam quàm erat nostra. Augustin. Epist. 65. ad Paulinum & Therasiam.*

3 *Authoritas Iohannis Euangelistæ, & testis dignitas, qui re-*D *cubuit super pectus Iesu, qui scripsit hæc, cuius testimonium verum est, qui totus huc spectat, vt credamus in nomen vnigeniti filij Dei, & vt credentes vitam habeamus per nomen eius.*

IN FERIIS INNOCENTVM

EPISTOLA. Apocal. 14. cap.

Et vidi, & ecce agnus stans super montem Sion. &c. Finis Epistolæ, Sine macula enim sunt ante thronum Dei.

IN lectione hac, in qua de Ecclesia Chri- E
sti peculiariter agitur, sciendum est eam
esse duplicem: visibilem nimirum & in-
uisibilem, mixtam & puram. Visibilis seu
mixta, est collectio omnium illorum qui
profitentur Christi nomen, ac Euangelion, & Sacra-
mentis participant. In hac promiscuè sunt boni & mali,
quemadmodum dominus parabola de iacto in mari ver-
riculo etiam docet Matth. 13. Videmus enim multos in
Christi nomen baptizatos, qui quidem Euãgelicam do- F
ctrinam profitentur, & ad sacramentorum sumptionem
accedunt, attamen vita diuersum de se testantur, vitam
ad nihil minus quàm Euangelium habent compositam.
Hos tamen quandiu vnitatem seruant, & à crassis cri-
minibus temperant sibi, iuxta ferre oportet vsque in il-
lum diem quo Christus Angelos suos emittet ad aufe-
Mat. 12. renda omnia regni sui scandala. Videmus item contra
nonnullos (ac horum mira est paucitas) qui vt Christi
nomen gerunt, sic huic etiam adhærent vera fide: vt do-
ctrinam Euangelicam profitentur, ita iuxta hanc etiam G
vitam componunt: vt sacramentis participant, sic horum
quoque effectus in se declarant.

Cæterum inuisibilis seu pura Ecclesia, est ea collectio
credentium, de qua iam diximus: nimirum qui fidem
Christianam & ore profitentur coram mundo, & corde
constanti retinent coram Deo. Rom. 10. Christiani sunt
& nomine & re ipsa, Euangelicam doctrinam & auidè
audiunt, & sedulò exercent. sacramenta sumunt, eorúm-
que fructibus redduntur participes. Huiusmodi autem
credentium concio seu Ecclesia propterea inuisibilis di- H
citur, non quòd videri nõ possint qui in ea sunt, sed q̃
nemo mortalium eos tales esse norit. Nam tametsi qua-
tenus homines sunt, videantur, tamen quatenus veri cre-
dentes sunt, non possunt videri, eo quòd vera fides la-
teat intus in corde. Pura vero horum ecclesia ob id di-
citur, quòd nulla immunditia peccati malitiæ, nulla hy-
pocrisis ibidem deprehendatur. Quicquid enim illi siue
loquuntur, siue sentiunt, siue faciunt, id vera simplicitate
& veritate nititur. De hac sola Ecclesia præsens lectio a-
git: Quæ dicitur mons, quòd teste Daniele, totam ter-

A ram impleuerit, seu per vniuersum orbem terrarum diffusa & conspicua sit. Dicitur item Sion, quòd specula sit, in qua videatur Deus.

Agnus, dominus noster Iesus Christus est: de quo sic Iohannes Baptista inquit. Ioan. 1. Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Dicitur autem agnus, quòd innocens seu purus sit, quòd sit item mansuetus, quòd ad hæclana meritorum suorum nos vestiat, & cibo carnis suæ enutriat. Ioannis sexto. quòd denique verum sit ex-
B piatorum sacrificium. Hebr. 9. De hoc agno vide Isa. 53. Hierem. 11. Dicitur verò agnus Christus stare super Ecclesiam, veluti supra æditum montem Sion, quòd caput eius sit, quodque eam defendat contra omnes portas inferi. Matth. 16. Coloss. 2.

Cæterum per centum & 44000. qui stabant cũ agno, vniuersam electorum multitudinem intelligere debemus: sumpto videlicet numero finito pro infinito. Hi habent nomen Patris & Agni scriptum in frõtibus suis, hoc est, Spiritu sancto consignati sunt, confitentúrque
C palam & intrepidè Deum, ac Iesum Christum, Deum nimirum esse verè patrem Iesu Christi, & Christum vere esse agnum seu vnicam pro peccatis oblationem. Ore suo palam confitentur Iesum esse seruatorem, & corde credunt ipsum resuscitatum à patre, & resurrexisse à mortuis. Apparet Iohannes peculiari affectu Christum agnum Dei appellasse, respiciens in typum agni Paschalis. Exodi duodecimo. Huc etiam Euangelistam respexisse, dubium non est. Illius sanguis seruauit pri-
D mogenita populi Israël, seruat nos sanguis Christi filij Dei viui. Illic nomina inscripta signo Thau liminaribus superioribus: hic nostra nomina per sacrosancta stigmata signata sunt in æterna cœlestis patris aula. Lucæ decimo. Vide quid nobis contulerit agnellus Dei niueus, innocens, purus. Scripti sumus in cœlo in libro vitæ, inscripti sumus cordi, manibus & pedibus IESV CHRISTI, vnde & inscripti sumus penetralibus sacris pectoris patris cœlestis. dilecti sumus in dilecto, quia ipse nos sibi sanctificauit peculiarem populum. Dicit ergo Apostolus, nos nomen patris & nomen agni in frontibus nostris habere.

De consignatis huiusmodi plura vides in eodem lib. supra cap. 7. &. 9. De signo quo ab aliis discernimur, vide Cyprianum contra Demetrianum, Ambrosium in sermone inuentionis crucis sanctæ. Similia ferè vides apud Ezechielem cap. 9. De signo Thau, quod apud Hebræos signum per se denotat. Signi huius meminit Tertullianus lib. 3. contra Marcionem. verba eius inter alia sunt hæc. Ipsa enim est litera Græcorum Tau, nostra autè T. species crucis, quam portendebat futuram in frontibus nostris apud veram & catholicam Hierusalem.

Vox aquarum multarum vniuersos Ecclesiæ filios significat, qui laudãt quòd per Christum sint facti primogeniti creaturæ eius, quòd in Christo sint facti regale genus & sacerdotium sanctum, quòd per Christum illis aditus regni cælorum sit patefactꝰ. Vox citharæ, animam significat humanam. Cithara edit sonum, tactu chordarum intus conceptum. Animæ autem infundũtur corporibus, haud secus atque sonitus citharæ. Laudãt piæ animæ Deum per Christum suum redemptorem, gratiasque agunt pro sacramẽto redemptionis. Alia est vox & cantus musicorum Babylonicorum & Sardanapalitarum, de quibus dicitur Apoc. 18. & Isa. 5.

Hi cantant ad sedem Dei canticum nouum, hoc est, puram tranquillamque conscientiam per fidem habent, Deumque iugiter laudibus, gratiarum actionibus prosequuntur. In Ecclesia quoque hac vere cantatur cãticum illud nouum Euangelij. Euangelium promulgatur ore, corde, vita. De hoc concentu habetur Apoc. 5. Dignus est agnus qui occisus est, accipere virtutem & diuitias, & sapientiam & fortitudinem, & honorem & gloriam & benedictionem. Et hoc cap. 7. Benedictio & claritas, & sapientia, &c. Et hoc cap. 15. Quis non timebit te domine, & magnificabit nomen tuum? &c. Et cap. 11. Gratias agimus tibi domine Deus omnipotens, qui es & qui eras & qui vẽturus es. &c. Item cap. 19. Alleluia. &c. Hæc omnia fidelium sunt carmina: fidelium, inquam, tam ex Israëliticorum quàm ethnicorum ad Christum conuersorum numero, omniũ inquam, qui tam explicitè quàm implicitè Christum vnquam à condito mundo timuerũt & crediderunt.

A Hi empti sunt de terra, hoc est, quum in peccatis concepti natique essent, ab eisdem sunt liberati, atque à perditione erepti & iustificati sunt, idque non corruptibilibus auro & argento, sed precioſissimo sanguine immaculati agni Iesu Christi. 1. Petr. 1.

Hi cum mulieribus non sunt coinquinati, sed virgines sunt, hoc est, non sequũtur carnis desyderia & opera, sed summa cura ab his abstinent, non addicunt sese mundanis voluptatibus, non habent vẽtrem ac Mammõ
B pro Deo, non Satanæ militant: sed contrà castitati studeant, corpus suum castigant, sobrietatem colunt, liberalitatem erga pauperes & afflictos exercent, cœlestes thesauros corradunt.

Hi sequuntur agnum quocunque ierit, hoc est, conformes sese reddunt imagini filij Dei, sanctãque ac piam agunt vitam.

Hi empti sunt ex hominibus primitiæ Deo & agno, hoc est, redemit eos Christus ab omni iniquitate, purificauitque sibi populum peculiarem.

C Horum in ore nullum inuentum est mendacium, seu nullus dolus, hoc est, veraces sunt & simplices, nec vel in minimo proximũ suum decipiunt: imò ne cogitãt quidem vlli malum.

Hi denique sine macula sunt ante thronum Dei, hoc est, vt puritati per omnia studẽt, sic & Deus pro sua misericordia illos pro puris reputat, etsi alioqui nemo in conspectu eius iustificari possit, si ille iure suo velit agere. Psal. 142.

Vide, ex his notis deprehẽduntur veri electi, viua Ec-
D clesiæ membra, ex constanti inquam veræ fidei confessione, ex puritate conscientiæ, ex carnis mortificatione, ex sancta & pia vita, ex veritate & simplicitate erga proximum. Talium credentium congregatio vera est & inuisibilis Ecclesia, sponsa Christi sancta & immaculata, vxor agni non habens vllam maculam aut rugam. Ephe. 5. columna & firmamentum veritatis. 1. Timoth. 3. habitaculũ Dei, tẽplũ spiritꝰ sancti. Eisdẽ ergo & nos insigniti notis simus oportet, si de capite Christo & de Ecclesia gloriari verè velimus, si huius cœlestis ciuitatis incolæ esse velimus: alioqui non proderit nos vocari Chri-

stianos, profiteri Euangelion, accedere ad sacramenta. E
Imò actum erit de salute nostra. idem nobis obtinget, quod fatuis virginibus. Quare si cordi nobis est salus, huc omnibus modis enitamur, quò huius Ecclesiæ simus filij, huius corporis viua membra, vt nimirũ castam virginem nos exhibeamus Christo. huic vota quæ vouimus in baptismate, fideliter persoluamus, vt per veram vitæ innocentiam conformemur imagini eius, vt sine dolo immaculati inueniamur vsque in finem. Amen.

Præsens hæc lectio nó eo nomine in hisce Innocentũ F
feriis nobis præfigitur, quasi de illis agatur in ea ꝓpriè: sed ob id quòd commemorentur hic quædam quæ non ineptè in illos competant. Dicit enim Iohannes, fuisse cum agno super monte Sion turbam admodum numerosam. sic nimirum & illorum maxima citra omne dubium multitudo fuit propter Agnum Christum occisorum. dicit item Iohannes eos qui fuerũt cum Agno, primitias Deo & Agno fuisse, virgines fuisse, neque dolum habuisse in ore suo: ita videlicet & innocentes verè primitię seu primi martyres Christi fuerunt, fuerunt & vir- G
gines, ac sine dolo, quippe infantes. Ad quorum exemplum oportet omnes qui in regnum cœlorum aditum sibi patere cupiunt, pueraſcere rursus. Matth. 18. Luc. 9. Hoc est quod ait Apost. 1. Corinth. 4. quantum ad malitiam nos pueros esse oportere, perfectos vero esse quantum ad sensum. Vocabulum innocentiæ, satis qui pueri euangelici sint, explicat. Ad perfectionem ætatis virilis euangelicam, sine pueritia ea nunquam pertingemus. Qui se humiliat exaltabitur. Ob hanc similitudinem seu vicinitatem legitur nunc dicta lectio, alioqui generalis H
descriptio est totius cœtus credentium, seu totius Ecclesiæ spiritualis, vel omnium verè sanctorum & viuorum Christi membrorum.

EPILOGVS.

1 *Christus Agnus est qui tollit peccata mundi, Ecclesiam suam, hoc est, numerum populi Dei contra bestiam protegens.*

2 *Ecclesia Agno stanti psallit canticum nouum, hoc est, laude & imitatione, confessione fidei, & recta vita Deum concelebrat.*

A 3 *Innocentia verorum Christianorum, virgines sunt casti & pudici, sine macula, & immaculati in via. Psal.* 119.

IN FERIIS EORVNDEM INNOCENTVM. Euangelium Matth. 2.

In illo temp. Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, dicens. Surge &c. Finis Euangelij, Noluit consolari, B *quia non sunt.*

HOc Euangelium complectitur tria. Primò solicitudinem plusquam paternam, quam erga suos habet pater æternus, cum ait: *Angelus domini apparuit in somnis Ioseph, dicens, Surge, & accipe puerum & matrem eius, & fuge in Aegyptum.* Deus enim agit curam suorum: ita custodiuit & liberauit Mosen ab aquarum submersione. Exod. 2. Abraham de Vr Chaldæorum. Gen. 11. Isaac de C sacrificio. Ibid. 22. Iacob ab indignatione Esau. Ibid. 27. Ioseph à puteo, & à vinculis Pharaonis liberauit. Ibid. 37. Hos non tantũ ad vitã prædestinauerat: verum etiam ad amplissima munera in suo populo administrãda ipsos ab æterno præordinauerat. Et ne irritum esset æternum suum propositum, vtque ostenderet sese potentem ad saluandũ, si velit, vel in maximis periculis: ideo Patriarchas illos ex tãtis discriminibus eripuit, vt inde discamus duo. 1. Verum esse illum scripturæ locum Prouerb. 21. D Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra dominum 2 Quicquid Deus ab æterno futurum præordinauerit, adeò stabile, immobileque futurũ, vt nulla sit virtus humana, nec diuina, quæ hoc impedire possit.

Decreuerat Deus vt filius suus post. 33. annos mortem pateretur in cruce, non gladio. Voluit Herodes hoc impedire, sed nihil minus potuit. Nam Deus misit Angelum, qui Ioseph admoneret vt se in Aegyptum cum matre & infante conferret.

Docemur hac doctrina, quòd quemadmodum tunc temporis Lucifer non potuit per seruũ suum Herodem

è medio tollere virginem ſacratiſsimã, nec benedictum E
eius ſemen Ieſum, caput & fundamentũ Eccleſiæ catholicæ: ita nec modo poterit, quantumuis inſaniat ac furiat, per ſeruos ſuos Lutherum, Brẽtium, Caluinum, tollere Eccleſiam Romanã matrem Catholicorum, veram ſponſam Chriſti: nec eius pontificem, qui verum eſt caput & fundamentum Eccleſiæ: quia verum eſt, & immobile ſtabit illud Chriſti decretũ: Petre, ego pro te oraui &c. Luc. 22. Et illud: Ego enim vobiſcum ſum omnibus diebus, vſque ad cõſummationem ſeculi. Matth. vltimo. F

Deus item interdum ſinit ſuos varia & grauia pericula experiri, & ſe videre diſsimulat: attamen malo ingraueſcente ac inualeſcente adeſt, & liberat. Sic liberauit Noë à diluuio, Gen. 7. & 8. Lot ab excidio Sodomorum. ibid. 19. Filios Iſraël ex Aegypto. Exod. 14. & 15. Dauid à Saule & Goliath. 1. Reg. 17. & 19. Eliam à Iezabele. 3. Reg. 19. Magos ab Herode. Matth. 2. Suſannã à ſenibus. Daniel. 13. Danielem à leonibus. eiuſdem. 14. Tres pueros de fornace ignis ardentis. eiuſdem. 3. In nouo quoq; Teſtamento liberauit Petrum è carcere Herodis. Act. G
12. Paulum ab inſidiis Iudæorum, de profundo pelagi, de Damaſco. Ibidem. 23. 24. 28. & 9. Iohannem Euangeliſtam ab exilio, Athanaſium ab Arrio hæretico, Diſcipulos à tempeſtate maris. Matth. 4. & 14. Nam nouit dominus qui ſint ſui. 2. Timoth. 2. Cuſtodit dominus animas ſeruorum ſuorum. Pſal. 96. Pater ſolicitus eſt pro filio ſuo dilecto. Iohan. 8. Pater reducem facit filium ſuum ex Aegypto in Iudæam & Galilæam in ciuitatem Nazareth, vt veros faciat prophetas, Oſee, qui cap. 11. dicit, Ex H
Aegypto vocaui filium meum. & alios quos Matth. 2. ait dixiſſe de Chriſto, Quoniam Nazaræus vocabitur.

Quid nos faciemus, vt nos Deus velit cuſtodire? Dauid hoc conſulit, vt qui Pſal. 144. ait, Cuſtodit dominus omnes diligentes ſe, non credentes tantum, ſed diligentes ſe: & omnes peccatores diſperdet, etſi maximè credant. Qui ergo vult à Deo cuſtodiri, diligat Deũ: nam de diligentibus Deum inquit Dauid. Pſal. 33. Cuſtodit dominus omnia oſſa eorum, vnum ex his non conteretur.

Doceat hic concionator populum, Deũ ſupra omnia diligere,

A diligere, ipsiusque mandata seruare: & dominus ipsum custodiet. Et si Herodes ferociat, inuidusque in nos sęuiat, nobis dormientibus Deus nos custodiet. Hodiernum euangelium hoc testatur. Custodiuit Deus olim Israëliticum populum quasi pupillam oculi sui. Deut. 32. Zacha. 2. & non custodiet modo Christianos, quos sanguine suo redemit? Roma. 8. Si Deus pro nobis, quis contra nos? 1. Petr. 3. Et quis est qui vobis noceat, si boni æmulatores fueritis? Nam certè qualis
B fuit erga filium suum vnicè dilectum Iesum, qualis erga Mariam matrem, erga Ioseph, erga Magos fuit, talis & erga omnes electos tum fuit semper, tum hodie est, tum est futurus. Per filium enim suum ipsos quoque in filios sibi adoptauit: non ergo minus pro ipsis habebit curam, quàm pro illo. Ne autem hic quis dubitare possit, audiamus ipsum filium: Nolite (inquiens) timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius timete eum, qui potest & animam & corpus in gehennam præcipitare. Nõne
C duo passerculi asse veneunt, & vnus ex illis non cadet super terram sine patre vestro? Vestri autem & capilli capitis omnes numerati sunt. Nolite ergo timere, multis passeribus præstatis vos. Matth. 10. Confirmabitur hic igitur meritò fides nostra, ac certificabimur, si quidem in Dei timore agamus, & in ipsum omnem nostram collocemus fiduciam, quòd & ipse pro nobis sollicitus tum sit, tum esse velit, quodque proinde nihil possit nobis vnquam obesse. Dicamus ergo cum
D Dauide, Dominus illuminatio mea & salus mea, quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo? Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt & ceciderunt. Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum. Si exurgat aduersus me prælium, in hoc ego sperabo. Psal. 26.

2 Complectitur fugam Christi in Aegyptum: cum ait, *Consurgens Ioseph accepit puerum & matrem eius nocte, & secessit in Aegyptum, &c.* Christus enim ab ipsis teneris annis incepit ferre crucem, quo significaret, Regnum suum non esse de hoc mundo. Iohan. 18. in quo veluti Nabuchodonosor aliquis Babylonius, aut Persa

Cyrus, aut Macedo Alexander, Cæsarve Romano- E
rum Augustus, hostes suos protereret, & victor armis totum orbem occuparet, sed adumbraret regnum suum in hoc mundo futurum laboriosum, durum & calamitosum. Incepit ferre persequutionem: quo significaret, in vita Euangelica esse crucem & afflictiones. Matth. 16. Si quis vult venire post me, &c. Nam mundus electos Dei odio lethali persequitur. huc omnes suos conatus, omniaque studia intendit, quò eos è medio tollat, occidat, extinguat. Quid caussæ autem huc moueat illum, ex Herode facilimè disci potest. Is enim ob id tanto odio flagrabat in recèns puerum Iesum, quòd timeret se ab hoc expellendum tandem. Audierat nanque ipsum esse natum regem Iudæorum. Sic inquam & mundus ob eam solùm causam tam immaniter in electos debacchatur, quòd arbitretur per hos suæ quippiam decessurum authoritati, dignitati ac potentiæ: quodque hinc eos habeat suspectos, reputat seditiosos, perturbatores, seductores, maleficos. &c. Incepit etiam Christus à teneris G annis ferre exilium, quo significaret, oportere nos prius cum Christo pati, quàm glorificari.

F

Potuisset Deus Herodem vel vnico verbo coërcuisse, atque in abyssum inferni cum toto regno deturbasse: sed noluit. Non enim omnia quæ potest Deus, eadem & facit. Oportebat enim & Christum pati pro mundi salute, & Herodis iniquitatem reuelari. Quòd ergo Deus non facit semper quod potest, non per impotentiam quandam aut malignitatem intermittit, sed quòd sic egisse neque cõducat expediatve nobis, neque ipsum H sic deceat agere. Profugit autem in Aegyptum, propter duas causas. 1 Vt scriptura impleretur. Osee. 11. Ex Aegypto vocaui filium meum. 2 Vt re ipsa ostendat se Iudæos propter ipsorum incredulitatem & ingratitudinem deserturum, & gentes accepturum. Hinc Iudæi regem cœlestem Christum amittebant, qui venit eos seruare: terrenum vero Herodem tyrannum retinebant, qui ne liberis quidem suis pepercit, sed misemacrob. li. 2. Satur. rabiliter trucidauit, vt Augustus testatur, qui dicebat se malle esse porcum Herodis, quàm filium.

A Videtur hæc fuga respicere ad dictum Isa. 19. Ingredietur Dominus Aegyptum, & commouebuntur simulachra Aegypti à facie eius. Recordatus nanque Dominus plagarum, quia non in finem irascitur, ingreditur Aegyptum, non vt plagis eam vexaret amplius, sed vt daret illi magnæ reconciliationis signum, & perpetuæ amicitiæ pignus, vt populus ille qui ante fuerat persequutor populi primogeniti Israël, fieret custos filij vnigeniti: ac qui illi populo dominati sunt violenter, filio cum deuotione seruirent reuerenter:
B ac sic iam non irent ad mare rubrum demergendi, sed vocarentur ad aquam baptismatis viuificandi. Quia ergo à suis non est receptus (Iohan. 1.) sed persequutus, transiit ad gentes. O infelix Iudæa. fugit à te lumem tuum, & ad gentes pergit Aegyptias, vt qui in tenebris sedebant, lumen Dei patris acciperent. Isa. 9. Quia peregre in cunis iacere debuit, nec ei locus erat in diuersorio, locum refugij quæsiuit in Aegypto.

C Hæc fuga parentibus Christi non leuis & exigua crux erat. Vix enim è Beth-lehem aut Ierosolymis domum venerant, suamque rem domesticam in Nazareth disposuerant, quin mox adesset Angelus domini, & iuberet rursus peregrinari in Aegyptum. Nullaque mora facta, mandato diuino obsequentes, itineri se accingunt, nihil prorsus timentes, nec dubitantes de vario successu. Nihil hic recusarunt parentes domini: non accusarunt iniquam sortem suam:
D non caussati sunt imparatos se esse tantæ profectioni: non obiecerunt, Si is est filius ille Dei, & se vindicet de hoste prophano, & tueatur etiam nos. Nihil inquam huius vel in mentem admiserunt, sed vbique Deo crediderunt & obedierunt, atque eius se curæ commiserunt, imò illa ipsa nocte statim exurrexerunt, & monitis Dei absque vlla paruerunt mora, Quia vbi spiritus domini, ibi libera & prompta obedientia, & ad omnia voluntas. Nam qui verbo Dei credunt, verbo Dei non obedire non possunt. Hæc planè fuit Abrahamica fides absoluta, vere iustificans.

Docentur ex hac historia Christiani, patriam, na-

tale solum, parentes, facultates, amicos, quietem, E
omnia penitus debere relinquere, vt Deo obedientes nos præstemus. Nil prorsus sit oportet, nec in terris, nec in cœlo, quod ab ipsius obedientia remorari nos possit. Maria sanctissima non patriam dulcem, non suos amicos, non affines, nec vllos cognatos moratur, dummodo Deo patri obsequatur. O felices qui illam imitantur. ita Abraham, ita Iacob, ita Moses, ita Aaron Deo iubenti, omnibus neglectis, superatisque periculis, animo infracto obsequuntur. Hos igitur,& F
Ioseph, virginemque Mariam imitemur.

3 Complectitur hoc Euangelium Herodis regis tyrannidem, cum ait. *Tunc Herodes videns quoniam illusus esset à Magis, iratus est valde: & mittens occidit omnes pueros qui erant in Beth-lehem.* Fuit Herodes iste sanguinarius, & tyrannus sæuissimus. Nam Hyrcanum, & eius filium, omneque regium semen perdidit. Iosephus antiquitatum Iudaïcarum lib. 15. cap. 7. Genealogias cremandas dedit. Sororem Salome, vnà cum marito Iudæo, & proprium filium interfici curauit. Multum G
innocentis sanguinis effudit: imò hoc impio consilio occidit ille omnes bimulos, aut hac ætate minores, quotquot erant in ipsa Beth-lehem, & in eius oppidi finibus, vt in tanto numero & ipsum puerum Iesum (quem vnice cupiebat extinctum) simul occideret, quò videlicet sic tutò suum obtineret regnum. In hoc recte lupum imitatus, qui famis impatiés, & ouem diligenter quærens, si ouile interrumpere valeat, non solum vnam sed omnes ouiculas iugulat, vt sic pinguiore atque delicatiore nacta famem extinguat. H

Vnde hic Herodes tantum odium sibi conciliauit, vt nec ad horam tutus esset, semper metuens aliquando proditurum, qui ipsum tanquam alienum & vi obtrusum regem atque tyrannum, à solio in malam rem esset præcipitaturus.

In tali dum versatur metu, nec sibi bene consultum existimat, quin aliquid mali sibi ominatur: nascitur Christus. Luc. 2. Angeli canunt, Pastores adoratum veniunt, Magi ab oriente cum muneribus accedunt, quærentes vbi sit natus rex Iudæorũ. Matth. 2. Hinc Hero-

A des turbatur, conuocat Pontifices & Scribas populi, perquirit curiosè tempus stellæ à Magis, mittitque eos in Beth-lehem inquisitum de puero : vt ipsi nuncient. At illi profecti repererũt puerum cum Maria matre eius, prostrati adorauerunt, & obtulerunt puero aurum, thus, & myrrham. Matth. 2. Admoniti in somnis ne redirent ad Herodem, per aliam viam reuersi sunt in regionem suam. Quare sentiens se illusum, iratus occidit omnes pueros. &c. Nõ absimilis Pharaoni. Idem enim in vtro-
B que diabolus sęuiens, per Pharaonem electæ gentis stirpem excindere voluit, ne ex illa humani generis redemptor secundum promissionem Abrahæ factam aliquando nasceretur. Per Herodem vero, iam natum persequebatur. Præcepit Pharao obstetricibus Aegypti, dicens, Quando obstetricabitis Hebræas, & tempus partus aduenerit, si masculus fuerit, interficite illum. si fœmina, reseruate. Exod. 1. Itemque omni populo præcepit, dicens, Quicquid masculini sexus natum fuerit, in flumen proiicite. Vtrobique pro vnius suspecta persona trucidatur
C multitudo numerosa paruulorum. vtrobique qui quærebatur, euadit. Mosen quippe filia Pharaonis, Christum Aegyptus seruauit.

Porro ne quis addubitet hoc dispẽsatione diuini consilij sic euenisse, prophetæ Hieremię vaticinium adducit hoc præsagio mentis afflatæ iam factum cernentis, quod multis post seculis esset futurũ. Vox, inquit, in Rama est *Iere. 31.* audita, vox vehementer plorabunda, lugubris ac lamentabilis. Nimirum Rachel ea erat deplorãs filios suos: nec
D admisit cõsolationẽ, propterea quòd essent omnes è medio sublati. Rachel quæ enixa Beniamin, hoc est, doloris filiũ, mox à partu periit: sepulta est nõ procul à Bethlehem. vnde propheta sub huius persona, matrũ luctũ, suos filios ab Herode trucidatos deplorantium, expressit.

Rogas quare Deus pueros occidi permiserit? Respondet Theophylact. Vt in illis Herodes suam ostendat malitiam. iterum ait, Nunquid vt ostendatur illius malitia, ideo debuit pueris fieri iniuria? Audi igitur. Quantum ad Herodem attinet, iniuria est, & puericidium horrendum, sed quantum ad pueros non est violentum homicidium, sed benignum marryrium puerulis à Deo ad au-

reolam & gloriam conceſſum. Nam multò contulit ipſis E
meliora, quàm ipſis abſtulerint impij furoris ſatellites.
ereptos enim ex hoc ſeculo prauo & ærumnoſo, ineffa-
bili & æterna donauit gloria. Florem igitur hunc puer
Ieſus ſuauiſimum præcocemque fructum decerpſit, ſciés
in quos tribulos & ſentes abituri erant ſi ſuperuixiſſent.
Rapti ergo ſunt, ne malitia mutaret intellectum eorum,
aut ne fictio deciperet animas illorum. Sap. 4. Coronam
infantes electi & Deo dilecti, non quidem faciendo, ſed
certè patiédo meruerunt. Nec illis credenda eſt defuiſſe F
ratio, vbi tanta Dei fuit gratia. Sunt itaque & martyres
& cófeſſores Innocétes infantes, ſunt & doctores, quip-
pe qui ſanguine ſcripſerunt proprio, non atraméto alie-
no. Scripſerunt per paſsionem iter eſſe ad cóſolationem
vitæ æternæ. quod ſic quoque legimus Iohan. 15. 16. Item
in Epiſtolis ad Rom. & ad Timoth.

Diſcamus ex hoc Euangelio, quantam duritiem &
ſæuitiam mortalium cordibus dominandi cupiditas ad-
ferat: ſiquidem Herodes vel ipſum Chriſtum, Deum
viuum omnipotentem tam crudeliter inſectari præ- G
ſumpſerit. Si cogit cupiditas manus inferre domino,
creatori, ac redemptori, quid faciet inferioribus? Ca-
ueant igitur mortales à malo tam truculento atque atro-
ci. Hæc cupiditas turbat regna, ciues confundit, fra-
tres commouet, pauperes opprimit, pares decipit, maio-
res perdit, proximos dilaniat, atque omnes affectus ve-
hementer accendit. Hæc dominandi cupiditas tot impe-
ratores Romanos, tot reges proditorie ſuſtulit è medio.
Hęc charitatem eneruat atque extinguit, fidé mortificat,
ſpem euertit, ac reliquas virtutes animabus eripit. hæc H
Abſalonem contra parentem ſuum Dauidem armauit
2. Reg. 15. & 17. Hæc cómouit Aman vt pararet Mardo-
chæo patibulũ, omnibuſque Iudæis moliretur exitium.
Eſther. 5. Hæc Chriſto intulit mortẽ. Iohã. 11. & 19. Hãc
cupiditatẽ curat ac frænat charitas. Hãc amemus, vt ipſe
qui charitas eſt, nos à tam peſtifera dominandi libidine
impollutos conſeruet, vtque ſic nos, in quibus per fidem
viuam Chriſtus natus eſt, qui ſtellam eius vidimus, qui
Euãgelij dulcedinẽ guſtauimus, & Chriſtũ nouimus: reli-
ctis viis peccatorũ aliud iter ingrediamur, quod ꝓducat

A nos in veram illam patriã cæleſtẽ, in vitam æternã, Amẽ.

EPILOGVS.

1 *Solicitudo dei pro ſuis, iuxta illud, De vẽtre matris meæ vocor datus eſt nominis mei. Iſa. 49. Apparet angelus, iubet vt fugiant in Aegyptum, reuocat ex Aegypto in terram Iſrael.*

2 *Ab ipſis vitæ initiis exemplo Chriſti ad tentationes & inſidias præparemur oportet. Fili accedens ad ſeruitutem dei, ſta in timore, & præpara animam tuam. &c. Eccli. 2.*

3 *Impietatis exemplum in Herode, quod durat in conſummationem ſeculi vſque, Eccleſia perſequutionem ſuſtinente.*

B

IN FERIIS CONVERSIONIS PAVLI EPISTOLA. ACTOR. 9.

Saulus adhuc ſpirans minarum, &c. Finis Epiſtolæ, Affirmans, quoniam hic eſt Chriſtus.

C IN hac hiſtoria duo obſeruanda. Primò Status & conditio eius ante conuerſionẽ, id eſt qualis prius fuerit, ſummus ſcilicet hoſtis Eccleſiæ Chriſti: id quod omnes probant circunſtantiæ, quæ & omnes facti indignitatem arguunt, vt

1 Aetas, quia iuuenis id tentauit, quem vel pudor vel facilitas iuuenilis cohibere debuiſſet.

2 Conditio. Quia priuatus id ſuſcepit, qui omnino nullo magiſtratu fungeretur. 3. Diſciplina. Quia diſcipulus cunctantiſsimi viri Gamalielis fuit, qui diuerſum abſque dubio, ſi non ſemper, at exemplo tandem eius. Act. 5. doctus fuerat. 4. Libertas. Quia non iuſſus, nec coactus, ſed

D ſponteneo impetu excitatus fecit. 5. Locus. Quia non domi manſit, vbi multis tamen ſeſe opponere potuiſſet. 6. Modus, id eſt inſtitutæ perſecutionis genera: Quia non diſputatione rem aggreditur, id qđ maximè tamẽ ſanctũ doctum & facundum, ac præſertim iis annis decuiſſet. Media. Quia non de mãdãda Damaſcenis vi, ſed per ſeipſum exercenda cogitat. & Obiecta, Quia non in præcipuos, ſed promiſcue in omnes, quotquot viderentur eius ſectæ, graſſaturus, neque in viros tantum ſed & fœminas ſæuiturus fuerat.

Porrò hic iam cauſſæ & adiumenta tam funeſti odij

obseruanda. Causſæ tres fuerunt. duę propinquæ. Interna, inscius pro diuina lege & auita disciplina zelus, sicut ipse sæpenumero fatetur, vt Philip. 3. Gal. 1. Similem verò Iudæis suis tribuit Rom. 11. Vnde patet quàm exitialis sit cum operum, tum traditionum humanarum arrogans & obstinata admiratio. & Externa: fusus sanguis Stephani, nam & ipse iuuerat. Nequit autem fieri, quin qui semel biberit, plus subinde sitiat. fascinantur enim, vt quo plures necant, hoc se plus cum deo triumphare putent. Tertia verò altior, vt permissio dei, qui hoc ipso pacto voluit hæc conficere, vt Paulus quo ad deum esset documento insignis eius cum misericordiæ, quòd tam noxium suscepisset: tum potentiæ, quòd tam durum conuertisset. Quo ad Euangelium, esset documento summæ veritatis, vt quæ ipsum quoque Paulum tandem attraxisset. Quo ad Apostolatum, impetum impetu, zelum zelo compensaret. nam quo grauius prius persecutus fuit Euangelium, hoc ardentius id postea professus & tutatus fuit. Tandem vt Paulus quo ad auditores tâto melius & Iudæos intractabiles ferret, & Gentes insçias erudiret. Maxime verò vt de iustificatione tanto plenius atque cõfidentius diceret, idque suo exẽplo, quòd tam sæuũ perditúmq; tamẽ deus tam clemẽter recepisset. 1. Timoth. 1.

Adiumenta ipse sibi hæc delegit, nempe literas summi sacerdotis. ita Pharisaicus zelus semper captat speciẽ partim ordinis, cum se ordinariæ potestati sed corruptæ sociat, partim sanctitatis, cum se scriptis & decretis, sed humanis tantum munit. At vicissim perditorum sacerdotum ordo, nullis æque gaudet nisi sanguinariis, & eorum calamus nihil æque scribit nisi sanguinem.

2 Secundò in hac historia obseruanda est ipsa conuersio, in qua conuersione item obseruandum. 1. Vbi sit conuersus, in ipso itinere, sed cum iam Damascum propè attigisset. Hinc perspicimus. 1. dei sapientiam, quòd articulos temporum quàm notissimos habet, ac tametsi & impios ad manifestandam eorum impietatem aliquousque progredi sinat, vt iam imperare sibi videantur, & pios ad manifestandam eorum fidem aliquousque premi sinat, vt iam expirare sibi videãtur, tamẽ nouit terminos quando sint & cohibendi impij & liberandi pij. 2. Dei poten-

A tiam erga Paulum perſpicimus, quòd iam ipſi vrbi imminentem, atque ideo tanto plus ferocientem, de improuiſo ſternit. 3. Perſpicimus hinc dei bonitatem erga Paulum quidē, ꝙ iamiam extremū peccaturū retrahit. erga Damaſcenos verò, ꝙ iamiā extrema perpeſſuros ſeruat.

Deinde hîc obſeruandum quomodo ſit conuerſus. In quo iterū duo perpendēda. 1. Quomodo ad ſubiectionē ſit compulſus, quod factum eſt per Chriſtū, vt per ipſum Chriſtum vocaretur is qui agnoſcēdus erat pro Apoſto-
B lo. nam ad Apoſtolicā functionē pertinebat talis ordinatio, quam & ipſe ſæpe vrget, ne inferior aut ſeiunctus eſſe videretur. Gal. 1. Factum eſt hoc duplici iſto modo. 1. Fulgure, idq; partim vt maieſtas preſentis dei probaretur, qui vt lux eſt, & in luce inacceſſa habitat. 1. Timot. 6. ſic preſentiam ſuā crebrò luce manifeſtat. partim vt docilitas locuturo deo pararetur, demōſtrata nimirū Paulo & cęcitate & labilitate ſua, qua ſe fruſtra ſapiētię ac potētię dei opponeret. 2. Voce, & hic colloquiū obſeruandū. Chriſtus ter alloquitur. 1. Iacenti exprobat perſe-
C cutionem, atq; ibi mira eſt collatio inter oppugnantem cum in terra iaceat, & oppugnatū cum è cælo clamitet. Par abſurditas manet iniquos ſanguinarios. 2. Interroganti (preſtupore) *quis nā ſit*, quò plus pungatur, indicat & ſe Ieſum eſſe, & eius perſecutione peti. vbi diſce, quāti Euangelium faciendū, cū Chriſtus ſuā cauſſam eſſe pronuncier, à qua nihil vult habere ſeparatum. deinde quàm libenter ſit pro Euangelij teſtimonio laborandum, cum & ſociū eius crucis Chriſtum habeamus, vindicēq; habi-
D turi ſimus. Tandē quàm horribile iudiciū eos maneat, qui vel Euangelium perſequuntur, vel iniuriā membris Chriſti inferunt. Et indicat Paulū ſuo damno iſtud facere. vbi nota, hoſtes Euangelij nō tā alios quàm ſeipſos lędere, prętera iſtud vulnus eſſe *longe lethaliſsimum*. 3. denuo interroganti (ex agnitione domini) quidnā faciendū ſit, iniungit vt Damaſcū eat, id quod fit vt Eccleſiæ miniſterū cōmendetur. nā vt docilem quidem Chriſtus reddidit, ſic docendū tamen Ananię tradidit: & humilitas & cōfeſsio Pauli plus probetur. nā quos vinctum iuerat, *his iam* ſe offerre dedereque, atq; deprecari culpam cogitur. Iniungit etiā vt expectet, quo & metus eius

tanto diuturnior sit, quem etiam assurgentis tremor, triduique cæcitas multum iuuit. quanquam & prioris suæ cæcæ vitæ characterem secum ferre debuit, & obedientia eius tantò exploratior fiat, quam & pulchrè declarauit triduana abstinentia, & assidua inuocatio. E

Porro eadem facit lex in nostri emendatione. nam & nobis duris, ferreis, opus est diuinæ legis fulgure, & voce cópellante & accusante, exaggerante & minitãte, cũ tremore, & caligãte quasi cõscientia, ad Euãgeliũ ablegante.

2 Perpendendũ quomodo in Ecclesiam cooptatus sit. Cœlestem siquidem Pauli conuersionem sequitur ministerialis conuersio. nam per Ananiam docetur, baptizatur, ornatur manuum impositione donis spiritus, & restituitur oculis. Vnde quędam discimus, F

1 De ipso ministerio in genere, vt quãta sit eius dignitas, vt cui Dominus ipse multa trãsigenda hic relinquat. Idem habes in conuersione Aethiopis Act. 8. & Cornelij Act. 10. Deinde quomodo sit ab aliis acceptandum. Pręeunte nimirum sedula inuocatione, vt dominus corda nostra præparet. nã & Paulus sedulò id precatus est, G & accedẽte summa humilitate, vt ne à minimis quidẽ doceri dedignemur. nã & Ananias fuit de vulgari numero.

Et quomodo sit nobis obeundum. Puta Legitime, vt vocantem deum expectes, & si non vbiq; visis agit, vt cũ Anania. vt vocanti pareas, nec vel pertinacia vel malitia reluctẽris. neutrum enim Ananias fecit, & si primò sibi metuit: id quod aliis etiam sanctis sæpe vsu venit: Mosi erga Pharaonẽ, Ionæ erga Nineuen. & vt ores vt electum fias organũ, quemadmodũ hîc de Paulo deus pronunciat. Circunspecte, vt crucé certò secuturam putes, H & tantam quidem, quãtum munus ipsum & facultas fuerit. vt animum tempestiue ad tolerandum præpares, vt deum ores, vt te etiam velut Paulum ferre doceat. Ista enim ex prædictione dei quam de Paulo Ananiæ fecit, manifestè fluunt atq; colliguntur. Auide, vt omniũ institutiõnẽ & salutem quæras, neq; quenquã aut superiorẽ, aut humiliorẽ, siue desperatiorẽ putes. Id partim Pauli munus, quod amplissimũ ei assignatur, partim Ananię exemplum, qui durissimũ cogitur erudire, docet, vt dei

A verbũ in ſublimi quaſi portes, vt ſemper luceat, ſoner, vincat: & moderate, vt niſi in ſumma neceſsitate ab anteactæ vitæ exprobratione caueas. ſic Ananias hic cum Paulo agit.

2 Diſcimus de Pauli miniſterio ſingulariter. 1. Vt vox cœleſtis, ſic & gemina viſio ac miraculum, Apoſtolicam functionem arguũt. 2. Vt cæterorum, ſic cumprimis Pauli fuit prædicare gentibus Euangelium. 3. Quoad id confecit, hoc diuino verbo, Volo vt portet meum nomẽ, v-

B biq; perſtitit. 4. Vt cęteris Apoſtolis, ſic cumprimis Paulo tanquam ſelectiſsimo organo aſſentiendum eſt. Attendant igitur qui vel ipſi miniſterium temere captant, aut ad gratiam flectunt, aut ignauiter obeunt, aut furioſe exaſperant, vel aliis creditũ contumelioſe negligunt: noſtrum fuerit, agnita cæcitate cupide aſpirare ad opem miniſterij. Nam extra id fruſtranea illuſtrationis ſpes: in ipſo autẽ adeſt vox manuſque operantis, & ad cæleſtia ſubleuantis Chriſti, cui ſit honos in perpetuum.

EPILOGVS

C 1 *Vocatio ad munus Apoſtolicum, non eſt virium noſtrarum, aut liberi arbitrij, ſed ſolius dei miſericordiæ. Hinc ſcriptura S. Pauli vocationẽ (vt aliàs magnorũ virorum vocationes, Moſis, Samuelis, Iſaiæ, Hieremiæ) tam diligenter deſcribit, vt & domini miſericordiã intelligamus, & fortitudinẽ, lupũ vertentis in ouẽ: ſic percutiẽtis vt ſanet, ſic deiiciẽtis vt erigat, ſic exoculãtis vt illuminet.*

2 *Magna conſolatio, quoniã perſequutiones quas credentes ſuſtinent, Chriſtus ſuas facit. viuit enim Chriſtus in eis, & quemadmodũ Chriſti omnia noſtra ſunt, ita viciſsim noſtra illius ſunt. Quare di-*

D *cit. Quur me perſequeris? non meos. Et terret numinis potentia.*

3 *Exempla vere obedientium in Anania qui dicit, Domine, ecce ego. & in Paulo qui ait, Domine quid me vis facere? Item conſtantem prædicationem habes Chriſtum eſſe filium dei.*

IN FERIIS IISDEM EVANGELIVM. MATTH. 19.

In illo tempore. Reſpondens Petrus dixit Ieſu, Ecce nos reliquimus omnia, &c. Finis Euangelij. Multi autem primi, erunt nouiſsimi: & nouiſsimi primi. Mare. 10. Luc. 13. & 18.

HOc Euangelium complectitur tria. Primò duas conditiones quibus Christiani ad Ecclesiam accessuri sunt. Prior: debent relinquere temporalia, scilicet parentes, filios, vxorem, sorores, fratres, amicos, domos, & agros, idque propter nomen Christi. Hoc autem ideo dicit, quia quamplurimi Philosophorum, velut Socrates, Diogenes, & alij diuitias cõtempserunt. idem fecit Diocletianus, qui omnibus suis regnis abdicauit: non propter Christum, sed illi quidem propter suas opiniones, hic vero propter suam quietem: neutri sequuti sunt Christum. Christiano futuro non est satis sua bona derelinquere, ac diuitias contemnere: nisi id faciat propter Christum, & postea ipsum Christum sequatur. De his qui alia ratione bonum operantur, ait Christus: Omnia opera sua faciunt vt videantur ab hominibus: ideo receperunt mercedem suam Matth. 23. &. 6. Doceat concionator populum, bona quæ quis facit, propter Christum esse facienda, regulámque Pauli sedulò esse obseruandam: Siue comeditis, siue bibitis, vel aliud quid agitis: omnia in gloriam Dei facite. 1. Corinth. 10.

Posterior: debent Christum sequi in obedientia suæ vocationis. Nam bona relinquere non sufficit, nisi Christum sequamur. Philosophi complures sua bona reliquerunt, quidam suas diuitias in mare proiecerunt, è quibus vnus aiebat: Submergam te, ne demergar à te. sed quia Christum non sunt secuti, nihil ipsis profuit.

Est autem omnia relinquere, nihil aliud, quàm animo & affectu ita omnia propter Christum abnegare: vt si ipse ad se suámque Ecclesiam quempiam vocet, nihil sit in mundo, quod ab ipso sequendo illum remorari possit: nec pater, nec mater, nec vxor, nec aliud ipsi charius esse possit aut preciosius. Sic Abraham egressus est de terra sua & cognatione sua, & de domo patris sui. Gen. 12.

Est autem Christum sequi, nihil aliud, quàm in ipsum credere, ipsum super omnia diligere: in ipso spei anchoram figere, ipsum imitari tam in doctrina, quàm vitæ moribus. Ad hanc sequelam hortatur Apost. 1. Iohan. 2. Qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Item Ecclesiastici. 23. Gloria magna est

A sequi dominum. Longitudo enim dierum assumetur ab eo. ita Petrus, Andreas, Iacobus, Iohannes, dereliquerũt nauem & retia, de quibus Matthæus. 4. dicit: Vocati à Christo, relictis retibus & naui sequuti sunt eum. Matthæus dereliquit telonium, de quo idem dicit. 9. cap. Cũ transisset Iesus, vidit hominem sedentem in telonio &c. Et surgens sequutus est eum. Magdalena dereliquit mundum, diuitias, voluptates carnis, de qua Lucas. 7. dicit, Mulier quæ erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit quòd
B Iesus accubuisset in domo Pharisæi, attulit alabastrum vnguenti &c. tanquam stercora omnia arbitrata est, vt Christum lucrifaceret. Paulus Act. 9. dereliquit omnia. Beatissima virgo Maria, atque tres reges Magi dereliquerunt omnia bona parentum, regna, ditiones, & imperia, de quibus dicit Matthæus. 2. Ecce magi ab Oriente venerunt, dicentes: Vbi est qui natus est rex Iudæorum? Quamplurimi martyres, virgines, & alij sancti vniuersi dereliquerunt omnia illa quæ illis erant impedimento ne Christum sequerentur, de quibus dicit Lucas:
C Quotquot enim possessores agrorum aut domorum erãt, vendentes offerebant pretia eorum quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorum. Act. 4.

Docentur Christiani quòd multifariam à Deo per Christum vocentur. Stat ad ostium & pulsat, inquit Iohan. Apocal. 3. sperans quòd quis ipsi aperiet. Clamat, inquit Matth. 11. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis &c. Item. 16. Si quis vult venire post me &c. & 22. Omnia sunt parata, venite ad nuptias. Vocati ipsum sequamur, omnia relinquamus, patrem ac matrem, vxo-
D rem & filios, agros, domum: nosipsos abnegemus, vt ipsum sequamur. Huius nimirum insigne habemus exemplũ in Paulo, *Philip. 3. vbi sic dicit: Si quisquam alius videtur fiduciam habere in carne, ego magis habeo*, circuncisus octauo die, ex genere Israël, tribus Beniamin, Hebræus ex Hebræis, iuxta legem Pharisæus, iuxta studium persequens Ecclesiam, iuxta iustitiam quæ in lege est, factus irreprehensibilis. Sed quæ mihi erant lucra, ea arbitratus sum propter Christum damnum esse. Quinetiam arbitror omnia damnum esse propter excellentiam cognitionis *Christi Iesu domini mei*, propter quem omnia

pro damnis duxi, habeóque pro reiectamentis, vt Chri- E
ſtum lucrifaciam, vtque reperiar in illo non habens meã
iuſtitiam ex lege, ſed quæ eſt per fidem Chriſti. En: ſic &
nos relinquere noſmetipſos debemus, reiicere dignitaté
noſtræ iuſtitiæ, & ſolo Chriſto niti, húncque theſaurum
nobilem lucrifacere.

2 Complectitur hoc Euangelium præmia propoſita his
qui ita Chriſtum ſequuntur: quæ ſunt duplicia. 1. Aeter-
na. de illis ait, *Amen dico vobis, quòd vos qui ſecuti eſtis me, in*
regeneratione cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſede- F
bitis & vos ſuper ſedes duodecim iudicãtes duodecim tribus Iſrael.
Futurã reſurrectionẽ, regenerationẽ vocat, quia q ſemel
* 1. Cor. 15. nati ſumus ex carnali matre carnales, ita regenerabimur
Philip. 3. ex omnium matre terra, in cuius vterum nos omnes de-
ſcendere oportet. Senſus ergo eſt, In futuro iudicio, cum
reuixerint mortui, dabitúrque cuique pro meritis ſuis
præmium, iámque filius hominis depoſita quam nunc vi-
detis, humilitate, conſederit in ſede maieſtatis, manife-
ſtè & vniuerſaliter exercens iudiciariam poteſtatem, de
qua Ioel. 3. & Daniel. 7. agitur, Sedebitis & vos piſcato- G
res, modò toti mundo exoſi, abiecti, ac penitus deplorati,
tunc conſortes honoris, qui nunc conſortes eſtis affli-
ctionis: iudicantes duodecim tribus Iſraël: quia vobis cre
dentibus, illi credere noluerunt, quòd ex eadem ſtirpe
progeniti, iiſdé miraculis ac beneficiis prouocati, tamen
nulla ratione perduci potuerunt vt crederent, quum vos
humiles & idiotæ, ſtatim ad ſimplicem vocis iuſsionem,
etiam illa reliqueritis, quibus vitam ſuſtentabatis.

2 Téporaria. de illis ait, *Omnis qui reliquerit domum, vel fra-*
tres, aut ſorores, aut patrẽ aut matrẽ, aut vxorẽ, aut filios, aut agros H
propter nomen meum: centuplum accipiet, & vitam æternam poſſi-
debit. Pro ſingulis relictis centuplum accipiet in hac vita,
quantumuis ſæuiant perſecutionum procellæ. Siquidem
longè plus accreſcit ex charitate Euangelica, quàm de-
ceſsit ex immanitate perſequutorum. vehementiores at-
que dulciores ſunt affectus ſpiritus, quàm naturæ. Pſalm.
Particeps ego ſum omnium timétium te &c. Nulla enim
comparatio fluxarum rerum, & mox etiam ſi nullus eri-
piat, perituraram, ad opes animi quas nemo poteſt elar-
giri niſi ſolus Deus. Nemo poteſt eripere, niſi qui largi-

A tur. Hinc ait, Marci. 10. Amen dico vobis, nemo est qui reliquerit domum &c. propter me & Euangeliũ. Luc. 18. Propter regnum Dei, qui non accipiat centies tantum, nunc in hoc tempore, hoc est, domos & fratres & sorores, & matres & filios, & agros cum persecutionibus. Nempe pro domibus terrenis cœlestem paradisum, pro cognatis ciues sanctorum & angelos, pro coniuge vniuersam Ecclesiam, pro agris & opibus sempiternas delicias. Et si hoc parum videtur, addetur & ad cumulum pro vita temporali æternæ vitæ possessio in seculo futuro.

B Doctrina hæc non tantum concernit Apostolos, verum etiam nos. Nam quod hic dicit, Vos qui reliquistis omnia, & sequuti estis me, sedebitis super sedes duodecim, iudicantes &c. non tantum Apostolis, verum & omnibus illis qui Christum sunt sequuti, & propter ipsum omnia contempserunt, dictum sciamus. In die iudicij omnes pauperes spiritu iudicabunt, id est conuincent omnes auaros: humiles, superbos: mites, crudeles: pacifici, seditiosos: Catholici, hæreticos: iusti, impios & impœni-

C tentes: simplices corde, malignos ac maleuolos. Quod ita futurum testatur ipse Christus Lucæ. 11. vbi ait. Ideo ipsi iudices vestri erunt. Item regina Austri surget in iudicio cum generatione *ista*, & condemnabit illos &c. Viri Niniuitæ surgẽt in iudicio cum generatione *hac*, & cõdemnabunt illam.

Hinc est quod per duodecim sedes intelligamus vniuersitatem iudicantium: alioquin cũ in locum Iudæ traditoris Mathiam legamus subrogatum, & Paulum etiam ad Apostolatum vocatum: non haberent locum in sedi-

D bus, nec in iudicio, quod est falsum, dicente Paulo: Nescitis quoniam Angelos iudicabimus? 1. Cor. 6. Hinc etiã est quòd per duodecim tribus intelligamus vniuersitatẽ iudicandorum: alioquin tribus Leui quidem decimatertia non veniret iudicanda, si tãtùm duodecim essent iudicandæ: quod etiam est falsum, dicente Matthæo quod in die iudicij plangent omnes tribus terræ: quia sunt iudicandæ. cap. 24.

Obseruandum quòd Christus secundum naturam diuinam, imò tota trinitas iudicabit authoritatiue: secundum quod homo, executiuè. Iohan. 5. Pater omne iudi-

cium dedit filio. Apostoli per assessoriam dignitatẽ, tanquam amici. Cæteri electi per approbationem, sententiam iudicantis iustissimam approbantes. minus mali, per cõparationem, sicut de Niniuitis dictum est Matth. 12. Luc. 11. Qui ergo sua relinquentes, dominum secuti sunt, hi iudices cum domino erunt. qui licita habentes, rectè vsi sunt, iudicabuntur etiam, sed ad vitam, quibus dicetur: Venite benedicti patris mei &c. Esuriui enim &c. Matt. 25. Qui vero donis Dei abusi sunt, cum illo epulone iudicabuntur ad damnationem æternam. Iudicium enim sine misericordia fiet in illos, qui non fecerunt misericordiam. Iaco. 2.

Hinc elicitur magna consolatio pro iustis confirmandis. Nam quid dulcius, quid sublimius pauperibus Christianis vnquam accidere poterit, quàm in solio maiestatis stipatum angelis, diuina authoritate prædituin sedere? Iudicabit illic pauper Lazarus diuitem epulonem, Christus suos crucifixores, & martyres suos tortores.

Elicitur hinc quoque iudicium horrendum malis extimescendum. Nam quid tristius aut horribilius, quàm infernalibus flammis absumi? ab illis iudicari, quos hîc iudicabas, spernebas, nihili faciebas? Sap. 5. Christũ ergo sequamur, vt hæc omnia euitemus.

3 Complectitur Euangelium hoc, vocationem & electionem Dei gratuitam, cum ait, *Primi erunt nouissimi, & nouissimi erunt primi.* Et alibi: Multi vocati, pauci verò electi. Matth. 20. &. 22. Quibus verbis declarat Christus vocationem nostram ex sola gratuita Dei electione pendêre, nullúmque locum merita nostra ante iustificationem habere. Siue enim quis ad vineam domini, quæ est Ecclesia Dei, vocetur, siue in ipsa dignè ac meritoriè operetur, siue merita ad promerendam gratiam, ac postea vitam æternam habeat: omnia ex gratuita Dei electione pendent. Ideo inquit Augustinus: Cum Deus nostra merita præmiat, sua dona coronat. in Psalm. 102. Et lib. de gratia & libero arbit. cap. 9. & Paulus: Stipẽdium, inquit, peccati mors, gratia autem Dei vita æterna. Romano. 6. Idem: Ego faciam vt vos faciatis. Plus omnibus laborauí: non ego autem, sed gratia Dei mecum. 1. Corinth. 15. Quanuis omnia proueniant ex gratia, habent tamen

sua

A sua merita, actiones & officia ex charitate facta: quia ex libero etiam arbitrio fiunt. Meritum tamen illud non ex nobis, sed ex Deo est, quod ante iustificationem nullum fuit nisi malum. Hæc est doctrina Augustini libro primo contra duas epistolas Pelagianorum cap. decimonono, qui volebant gratiam secundum merita nostra dari. Dic mihi, obsecro inquit, quid boni Paulus adhuc Saulus volebat, ac non potius magna mala, quando spirans cædem, pergebat ad vastandos horrenda
B mentis cæcitate ac furore Christianos? Quibus meritis bonæ voluntatis, Deus illum ab his malis ad bona, mirabili & repentina vocatione conuertit? Quid ego dicam, quibus meritis, cum ipse clamet, Non ex operibus iustitiæ quæ nos fecimus, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit? Tit. 3.

Elicitur hinc doctrina contra omnes qui docent primam nos posse mereri gratiam. Philippen. 2. Deus operatur in nobis velle & perficere. Deinde contra omnes
C Christianos qui nullum beneficium se à Deo accepisse existimant eo quòd ipsos ad Ecclesiam vocauerit, nec vllas ipsi gratias agunt, cum maximas agere debeant. Item contra eos, qui etsi cognoscant, in hoc gloriantur tamen, quòd ipsi prius vocati sint ad fidem, quòd familia sua in religione Catholica profitenda sit antiquior: nec considerant verba Christi: Erunt nouissimi primi, & primi nouissimi. Iudas primò fuit vocatus, & nouissimè latro: attamen hic vitam consequutus est, ille vero æternam damnationem. Vtinam nobis Catho-
D licis non idem contingat, postremò vocatis iam nuper ad fidem Indis.

Dignum est consideratione, quòd Christus Petrum, Andream, Matthæum, Philippum, ac reliquos Apostolos solo verbo ad se sequendum vocet: Paulum verò prostratione, cæcitate, tempestate, ac voce querula. Ratio huius diuersitatis occulta manet in pelago illo diuinitatis, in quo (vt Paulus & Isaias docent) est altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ eius, cuius iudicia sunt inscrutabilia, & viæ inuestigabiles. Roma-
norum vndecimo.

EPILOGVS. E

1 *Apostolorum est atque omnium Christianorum, relinquere omnia, hoc est voluntatem habendi deserere, & omnia contemptim amare, vt fruĉtuarij probi solent vti rebus, non vt plane domini & possessores. 1. Corinth. 7. Præterit habitus mũdi huius. Qui vtuntur mundo hoc, sint tanquam non vtantur.*

2 *Hic discimus quod cum suis discipulis vnà Iesus iudicaturus est. 1. Corin. 6. Sancti mundum iudicabunt.*

3 *Magna consolatio & promissio. Qui propter Euangelium Christi carnalia reliquerit, spiritualia bona recipiet, quæ sunt vt centenarius numerus exiguo numero collatus. Oculus non vidit, nec auris audiuit quæ præparauit Deus diligẽtibus se. 1. Cor. 2. Isa. 64. Et momentanea leuitas afflictionis nostræ, supra modum pondus gloriæ parit. 2. Corinth. 4.* F

IN FERIIS PVRIFICATIONIS B. MARIAE. EPISSTOLA.

Malachiæ. 3.

Hæc dicit dominus Deus: Ecce ego mitto angelum meum &c. Finis Epistolæ: Et sicut anni antiqui. G

IN hoc vaticinio Propheta Malachias præsertim quatuor facit, quę plurimum faciũt ad fidei nostræ certitudinem. Primo quando & quò venturus esset Messias, cũ dicit, Hæc dicit dominus: *Ecce ego mittam angelum meum, & præparabit viam meam ante &c.* E quibus verbis innuitur, tum statim venturum Messiam, quando H venisset angelus domini Messiæ præcursor. At Iohannes Baptista is angelus & præcursor (vtvt obganniant Iudæi) verè fuit, & nemo alius præter eum, vti satis constat ex verbis angeli ad Zachariam. Lucæ. 1. & proprio etiam ipsius Iohannis testimonio. Iohan. 1. Nam hic mis- *Marc. 1.* sus erat à Deo, vt præpararet viam domini, pararétque *Luc. 3.* domino plebem perfectam. Item Mat. 11. Marc. 9. dicitur Iohãnes angelus seu nuncius Dei, ob angelicam & doctrinam & conuersationem.

Verum dominus noster Iesus statim Iohannem se-

A quutus est, idque & in conceptione, & in natiuitate, & in præsentatione. nam conceptus natus ac præsentatus sexto mense fuit post illius conceptionem, natiuitatem & præsentationem, & in prędicatione secutus est & in morte: quod & ipse Iohannes apertissimè testatus est, dum sic de Iesu dixit, Hic est de quo dicebam: Post me venit vir qui me antecessit, quia prior me erat. Iohann. 1. Consequitur itaque hinc, Iesum illum nostrum verè & fuisse & esse dominatorem dominum seu Messiam, quemadmodum sanè & à Iohanne pro Messia & agnitus est, & de-
B prædicatus.

Sed quónam statim venire debebat Messias? Ad templum sanctum suum, inquit. Hoc verò & in domino Iesu completum vere est, vti hodiernum Euangelium testabitur. Nam. 40. die à natiuitate sua ad templum domini in Ierusalem à parentibus delatus est, ibíq; domino præsentatus, ne dicam interim de aliis téporibus, quibus ipsemet templum adiit, ibíque docuit quotidie ferè. Cósequitur igitur etiam hinc Iesum nostrũ vere Messiá esse.
C 2 Secundò vaticinatur qualis Messias esset futurus: & ait illum fore dominatorem, & angelum testamenti. Vnde nimirum clarè colligitur, Messiam & Deum & hominem fore. Nam dominatoré esse, diuinitatis est: angelũ vero testaméti, humanitatis. At talis dominus Iesus verè fuit, verus nimirum Deus, & verus homo: vti scriptura passim testatur, & ex Simeonis etiam elogio apertissimè constabit. Dominator quidem est, quia dominus est omnium, habens potestatem omnem & in cœlo & in terra; iudex viuorum & mortuorum: splendor paternæ glorię;
D expressa imago substantiæ Dei, moderans omnia verbo potentiæ suæ. Act. 10. Matth. 11. & 28. Iohann 5. Hebr. 1. Angelus vero testámenti est, quia è cœlo à patre in terras per assumptam humanitatem est missus: reconciliatórque & mediator factus est Dei & hominum, pacificãs per suum sanguiné & quæ in cœlis, & quæ in terris sunt. Iohan 5. 1. Timoth. 2. Ephes. 2. Iam itaque certissimi sumus, nostrum Christum verum Messiam esse, veréq; esse Deum & hominem, nouíq; testaméti in sanguine suo reconciliatorem. Heb. 9. Frustráq; Iudæos aliũ expectare.
3 Cæterum quod ad tertium pertinet, à quibus videli-

cet agnoscendus esset Messias, aperitur, quum ad hunc E
modum dominus inquit: *Ecce veniet, dicit dominus exercituum, & quis poterit cogitare diem aduentus eius?* Ex quibus verbis clarè colligitur, Messiam à pauciſsimis cognoscendú fore, & perpauciſsimos temporis aduentus eius habituros rationem. Hoc ipsum certè & in noſtro Chriſto quã euidentiſsimè euenit. Priusquam enim is veniſſet & apparuiſſet, optabant omnes accelerari Messiæ aduentum. at vbi apparuiſſet iam & doctrina & miraculis & conuerſatione, tum cœpit ilico contemni, haberi odio, proſcindi: nec quietum est, donec actus esset in crucem, adeò vt F
verè dixerit Simeon, poſitum eum esse & in ruinam & in reſurrectionem multorum in Iſraël. Luc. 2. Idem teſtatur hodiernum Euangelium. Nam infans inductus in tẽplum Hieroſolymis, a nemine ferè ibi agnitus est, niſi à Simeone sene, & Hanna vidua. imò clarus etiam iam doctrina & miraculis, vt dictum est, à pauciſsimis tamen pro Messia est habitus. Vnde & Iohan. ait cap. primo: In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit. In propria venit, & ſui eum non G
receperunt. Relucet ergo & hîc verè Messiam esse Ieſum noſtrum.

4 Quartò oſtenditur quid facturus esset Messias. Nam dominus inquit: *Et quis ſtabit ad videndum eum? Ipse enim quaſi ignis conflans, & quaſi herba fullonum, & ſedebit conflans ac emundans argentum, & purgabit filios Leui, & colabit eos quaſi aurum, argentumque, & ſacrificabunt domino in iuſtitia, & placebit domino ſacrificium Iuda & Ieruſalem, ſicut in diebus anti-*

Officium Meſſiæ. *quis.* His verbis deſcribit Messiæ opus ſeu officium, quòd H
nimirum omnes immũdos ac peccatores purgaturus iuſtificaturúsque esset, atque facturus eos filios Leui ſeu Sa-

Officium mundatorum. cerdotes, quò possent offerre ſpirituales hoſtias, puta ſacrificia iuſtitiæ, laudis, gratiarum actionis. Pſal. 49. totius corporis. Rom. 12. & miſericordiæ. Philip. 4. Cordis cõtriti & ſpiritus contribulati &c. Pſal. 50. Quàm efficaciter dominus Ieſus huiuſmodi officium executus ſit, ſatis copioſè teſtantur libri noui teſtamenti: ſed breuiſsimè ſimul ac luculentiſsimè Iohannes Euangeliſta id teſtatur, ſic inquiens: Ieſus Chriſtus est teſtis fidelis, primogenitus mortuorum, & princeps regum terræ: qui di-

A lexit & lauit nos à peccatis noſtris per ſanguinem ſuum, fecítque nos reges & ſacerdotes Deo ac patri ſuo. Apocalypſis primo.

Expræmiſsis verbis etiam datur intelligi, Meſsiã cultum Dei, hoc eſt doctrinam, ſacrificia, & vitæ innocentiam repurgaturum, reſtituturúmque. Is nanque cum veniſſet in mundum, ſanctam legem Dei, traditionum humanarum fece vtique verè purgauit. Is quoque verum ſacrificãdi modum, ab omni repurgatum hypocriſi, ac ſpiritu & veritate conſtantem, nobis tradidit. is deniq; veræ innocentiæ ſemetipſum nobis propoſuit exemplum, adeóq; & impios per ſanguinis ſui purgationem vera innocentia ac iuſtitia donauit. Et ſanè per hunc vnum placent ſacrificia noſtra, cultúſque Deo, alioqui per ſe immunda & imperfecta. Non enim eſt in alio quopiam ſalus. Act. 4. & in hoc filio ſibi complacet pater cœleſtis.

Quum igitur & nos à Ieſu Chriſto in baptiſmo purgati ſimus per ipſius ſanguinem, ſicque conſecrati omnes in ſpirituales ſacerdotes, offeramus ipſi etiam huiuſmodi C ſacrificia Chriſto noſtro, ſimúſque grati pro accepta redemptione: ipſi tanquam dominatori obediamus, ſeruiamúſque: ipſi tanquam angelo teſtaméti fidamus, amoréque adhæreamus: ac iuxta ipſius præſcriptum & doctrinam, vitam noſtram inſtituamus: ſicque ſacrificia noſtra verè fient Deo grata, conſequemúrque pro iis præmia & temporalia & æterna.

EPILOGVS.

D 1 *Eccleſia hic colligit tam Heliæ ſpiritualis quàm Meſsiæ aduẽtum: quorum alter eſt ſaluator, alter teſtis, Iohannes angelus, Chriſtus Ieſus dominator, angelus teſtamenti, & dominus templi, contra Iudæos qui ſolum hominem expectant. Nemo enim hominum, ne ipſe quidem Salomon poterat templum Hieroſolymitanum vocare ſuum templum, ſed hoc ſolius Dei erat. Hiere. 7. & Iſa. 44. Vnde futurus erat Meſsias verè Deus, non ſolum homo.*

2 *Malitia mundi & peruerſitas, ſuapte culpa Meſsiam non recepit, quia ignem conflatorium & herbam fullonariam mundo ſe exhibuit. Scabioſi enim lixiuium auerſantur. ſic mundus in maligno poſitus, expurgatorium ignem eum & herbam fullonariam non expaueſcere non poteſt. Mundus enim non amat niſi commodè ſcalpentem.*

3 *Officium Meſiæ, purgare iuſtificare peccatores immundos, atque eos filios Leui ſeu ſacerdotes myſticos conſecrare. Eſa.1. Excoquam ad purum ſcoriam tuam, & auferam omne ſtannum tuũ, & reſtituam iudices tuos ſicut fuerunt prius, & conſiliarios tuos ſicut fuerunt antiquitus: poſt hæc vocaberis ciuitas iuſti, vrbs fidelis. Et officium mundatorum Chriſtianorum, ſacrificare redemptori ſanctas & immaculatas hoſtias. Sanctus eſt: ideo ſanctos vult ſuos eſſe miniſtros. Sanctificatio noſtra, eius eſt voluntas. 1. Theſ. 4.* E

IN FERIIS EIVSDEM FESTI EVANGELIVM. Lucæ. 2. F

Leui. 12. Exo. 13. Num. 8. *In illo temp. Poſtquam impleti ſunt dies purgationis Mariæ ſecundum legem Moyſi &c. Finis Euangelij, Et gloriam plebis tuæ Iſrael.*

HOc Euangelium complectitur tria. Primò legem de purgatione. Sic enim ſcribitur Leuit. 12. Mulier ſi ſuſcepto ſemine G peperit maſculum, immũda erit ſeptem diebus: & die octauo circũcidetur infantulus: ipſa vero triginta tribus diebus manebit in ſanguine purificationis ſuæ. Omne ſanctum non tanget, nec ingredietur in ſanctuarium, donec impleantur dies purificationis ſuæ. Ad hanc legem Maria non tenebatur: nam Chriſtum concepit de Spiritu ſancto, peperit virgo, & permanſit virgo. Ad hæc nulla in conceptione & partu fuit inquinatio: vnde & nulla indiguit purgatione, quẽ- H admodum aliæ mulieres, quæ læſa virginitate ex virili ſemine concipiunt fœtum. Fœtus nanque Mariæ cœleſtis, nec ingrediens nec egredieus virginalis vteri clauſtra violauit, ſed conſecrauit potius & conſignauit, ne in poſterum etiam vel corpus illius veluti templum ſemel Deo dicatum, vel animus Deo myrothecium ſancti Spiritus, vllis humanis inquinamentis pateret. Ipſa quippe deſignata fuit per portam illam de qua mentionem facit Ezechiel. 34. cap. d. Porta hæc clauſa erit, & non aperietur, quoniam dominus Deus ingreſſus eſt per eam: erit-

A que clausa principi. Hac tamen obedientia & purgatione suam humilitatē & charitatē declarauit. Sequitur aliarum fœminarum consuetudinem, ingreditur templum domini post statos purgationis dies, offert munera & sacrificia in lege Mosi præcepta. Quo exemplo docet vt charitatis rationem habeamus, vt in gratiam aliorum aliquid faciamus, etsi ex officio non debeamus: modò citra conscientiæ labem aut periculum fieri possit: quemadmodum apostolus cum liber esset,
B omnium se seruum fecit, vt plures lucrifaceret &c. 1. Corinth. 9. & vt corruptæ mulierculæ non grauentur templo domini se præsentare, suasque proles Deo offerre. Sic Anna filium suum Samuelem obtulit domino. 1. Reg. 1. Ad hoc maximè nos prouocant exempla Christi, ac virginis Mariæ. Nam Paulus ad Philippen. 2. ait: Hoc enim sentite in vobis, quod & in Christo Iesu. id est, (secundum Augustinum) sitis affecti vestris proximis eodem affectu, quo Christus fuit erga vos. Sicut Christus vos amauit, ita & amate proximos vestros.
C Et Maria ne scandalo esset, neve peccandi ansam vicinis præberet matronis, templum, quanuis non teneatur, accedit, offertque filium suum Deo Patri. Sic filius, Matth. 17. ne scandalizaret vectigal colligentes, didrachma soluit. Sic Paulus potius quàm per escam scandalizaret fratrem, mauult non mãducare carnes in æternum. 1. Corinth. 8.

2 Complectitur legem de oblatione primogenitorum in templo Dei. Sic enim scribitur Leuitici. 12.
D Cum expleti fuerint dies purificationis suæ pro filio siue pro filia, deferet agnum anniculum in holocaustum, & pullum columbæ, siue turturem pro peccato. Quòd si non inuenerit manus eius nec potuerit offerre agnum, sumet duos turtures, vel duos pullos columbarum, vnum in holocaustum, alterum pro peccato: orabitque pro ea sacerdos, & sic mundabitur. In hac lege duo sunt obseruanda: Alterum, pro qua re sit hostia offerenda: nempe pro primogenito. sic enim scriptum est Exod. 13. Omne masculinũ adaperiẽs vuluã, sanctũ domino vocabitur. Alterum, qualis sit hostia offerenda: nempe agnus, turtur, aut

Duplex oblatio puriis & redemptionis primogeniti: vna diuitum, altera pauperum.

pullus columbæ: aut si hæc haberi non poterunt, duo E
turtures, aut duo pulli columbarum. Leuit. 12.

Hanc legē Deus Iudæis dedit ob tres causſas. 1 Vt in memoria haberent quomodo Deus in eorum ex Aegypto migratione, omne maſculinum percuſſerit inter homines & pecora. Exod. 13. Sanctifica mihi omne primogenitum quod aperit vuluam in filiis Iſraël, tam de hominibus quàm de iumentis. Mea enim ſunt omnia &c. Et in monte Sinai ſic ait: Nume. 8. Mea ſunt omnia primogenita filiorum Iſraël, tam ex hominibus quàm ex iumentis &c. 2 Vt ſacerdotes & Leuitæ F
victum inde haberent, qui alioqui nullam in terra iſta fuerant ſortiti hæreditatem. Num. 18. Item cap. 8. Vide ibi ad longum. 3 Vt nos admoneret de hoſtia veri primogeniti domini noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt primogenitus inter omnes fratres. Rom. 8. quem ſacrificia legis veteris figurabant. Vnde nec ſine magno myſterio agnum typicum non obtulit, quum agnū ipſum exhiberet domino, qui tollit peccata mundi. Iohan. 1. Sed par turturum pro ſe offerri voluit, vt G
oſtenderet quòd ex caſtiſsimo coniugio procreatus ſit. Aut duos pullos columbarum, vt multiplicatio prolis huius ſignetur.

Quantum nunc attinet ad cæremonias illas veteris legis, hæc lex eſt abrogata. Hinc ait Paulus, Non eſtis ſub lege, ſed ſub gratia. Lex fuit pædagogus ad Chriſtū. Rom. 6. Gal. 3. Lex illa purificationis admonebat Iudęos ipſos eſſe conceptos in peccatis ac turpi concupiſcentia. Pſal. 50. Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea. H

Quantum vero nunc attinet ad iuſtificationē & obediētiā legis implendā, hæc lex nō eſt abrogata, ſed tenemur ipſam legem implere, vt quæ ſuos obſeruatores magis ac magis iuſtificet. Lex illa quanuis non obliget propter authoritatem Moſi, tamen quia gloriæ Dei non aduerſatur, eſt vtilis & honeſta. Non video cur & nunc inter Chriſtianos non debeat obſeruari. Philip. 4. Quæcunque ſunt vera, quæcunque pudica, &c. hæc cogitate.

Myſticè deſignatur fidelium gratiſsima Deo per has aues oblatio. Columba ſimplicitatem, turtur caſtitatem

A designat, quia & simplicitatis columba, & castitatis amatrix est turtur. Vnde in laudibus Ecclesiæ loquitur dominus Cantic. 1. Pulchræ sunt genæ tuæ vt turturis. Ecce tu pulcha es amica mea, ecce tu pulchra: oculi tui columbarum. Genas quippe turturis habet, qui ab omni impudicitiæ peste castum se custodit & mundum. Oculos columbarum habet, qui nulli nocere desiderans, etiam inimicos simplici amore intuetur. Simplex ergo & pudica fidelium conuersatio, gratum est Deo
B sacrificium iustitiæ. Item vtraque auis gemitum pro cantu edit. Sic qui laborat in gemitu suo, qui lachrymis stratum suum per singulas noctes abluit, acceptissimam prorsus Deo victimam mactat. Sacrificium Deo spiritus contribulatus. Psal. 50.

3 Euangelium hoc complectitur Simeonis vitam, & cãticũ, cũ ait: *Homo erat in Ierusalem, cui nomen Simeon.* Bonæ famæ boniq́ue nominis claritate notus & famosus in ciuitate sancta, religione & studio legis famosa. Act. 2.

Et homo iste iustus. Nam veram iustitiã, quæ ex fide viua
C in Christũ paratur, habebat. 1. Iohan. 3. Qui facit iustitiã, iustus est. eratq́; in religione Christi optimè institutus.

Timoratus erat. timore casto, sancto & filiali, sine quo iustitia difficilè custoditur, quia iustus quanto plus diligit Deum, tanto solertius offendere cauet. Nam vt scriptura docet, & prima rudimenta nostræ religionis catholicæ nobis tradunt, initium sapientiæ est timor domini. Ecclesiastici. 1. Hic timor senẽ Simeonem timoratum fecerat & iustum. Prouerb. 15. Per timorem domini declinat omnis à malo. Et Ecclesiastæ. 7.
D Qui timet Deum, nihil negligit. Qui vero sine timore est, non poterit iustificari.

Erat expectans consolationem Israël. Nec tantum bene ordinatus erat erga Deum, sed etiam ad proximũ. Nam non suam tãtum, sed populi expectabat consolationem, peccatorum remissionem, à diabolo & inferno redemptionem, & æternæ vitæ adoptionem. Senecta iam frigidus, sed spiritu ferués: effœto corpore, sed animo vegeto: ætate marcidus, sed vitæ innocentia iam floridus: nimirum verè iustus, vereq́ue pius ac religiosus, non venans exemplo Pharisæorum gloriam ac quæstum ab homini-

bus, commodumque proprium, sed publicæ salutis auidus, quem nulla voluptas in hac vita remorabatur, nisi vt videret oculis suis eum quem in hoc prophetarum oracula promiserant venturum, vt consolaretur Israëliticum populum. Isa. 40. Vera pietas ex fide, charitate, & timore constat. E

Et Spiritus sanctus erat in eo. Nam iustus esse quis non potest, quin spiritum sanctum in se habeat. fides enim, timor atque charitas ita animam impij emundant, vt peccata ac timorem seruilem foras expellant, ipsamque exornent. 1. Iohan. 4. F

Docemur igitur eos tantum dignos esse diuina reuelatione & spiritu sancto, qui iusti sunt ac timorati, ac charitate exornati. Isa. 66. Ad quem respiciã &c. Sap. 1. In maleuolam animam non introibit sapiẽtia, &c. Iaco. 4. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

Hic Simeon ingenti desiderio ardebat videndi Christum. Quotidie orabat dicens, Quando veniet? quando nascetur? quando videbo? O si viuam: ô si non moriar antequam ipse veniat! Mitte domine quem missurus es. Exod. 4. Quia ergo spiritualem, non carnalem Iudæorum consolationem votis omnibus expectabat & precabatur, *Responsum accepit à spiritu sancto, non visurum se morte, nisi prius videret Christũ domini.* Hoc est, eũ quẽ Deus vnxerat supra omnes mortales, vt æterno regno, nec vnquam finiendo sacerdotio potiretur. Hinc docemur G

1 Quòd Deus iustas & sanctas petitiones libenter exaudiat, quando ea quæ ab ipso petimus, ad gloriam Dei, proximique vtilitatem dirigimus. Prouerb. 10. Desiderium suum iustis dabitur. H

2 Docemur viros iustos ac timoratos qui in charitate sunt fundati, non tantum esse solicitos de sua salute, verùm etiam de salute aliorum. Ita Moses orat pro populo. Exod. 32. Ita Dauid, ita Paulus, ita hodiernus senex Simeon solicitus erat pro salute totius populi Israëlitici: ita & nos esse debemus.

Hic Simeon responso tam læto accepto à spiritu sancto, venit in eodem spiritu in templum. Quo docemur spiritum sanctum neminem dehortari à publicis & ecclesiasticis conuentibus, sed maximè delectari siquando

A filij Dei conuenientes in vnum sic solent vno ore glorificare Deum & patrem domini nostri Iesu Christi. In cuius rei signum, Apostolis, quibus erat cor vnum & anima vna in domino, apparuit & venit spiritus sanctus. Satanæ igitur inuentum est, quòd Anabaptistæ publicos Ecclesiæ conuentus conténentes, aut in siluas, aut in priuatas domos se recipiunt, sic declarantes opera sua indigna esse quæ proferantur in lucem. Iohan. 3.

B *Et cum inducerent puerum Iesum parentes eius vt facerent secundum consuetudinem legis pro eo: & ipse accepit eum in vlnas suas, & benedixit Deum.* Sic solet fieri iis qui ductum spiritus sancti sequuntur. Neque enim potest mentiri qui dixit se inueniri ab illis qui ipsum ex animo quærunt. Ierem. 29. Ingressus templum, plura accipit quàm petere ausus fuit. petebat eum oculis cernere, & ecce præter omnem opinionem datur vt in vlnas recipiat & foueat. Non potuit maior gloria in hoc mundo Simeoni contingere, quàm saluatorem non tantum videre, verùm etiam gestare, contingere, am-

C plecti, & osculari. Gestabat in manibus pretium mundi, redemptionem Israëlis. O quàm felix & ineffabile gaudium, pium illud sensit pectusculum, quum puerum illum tot millibus annorum expectatum, tam libera licétia pro voluntatis beneplacito amplexatur, deosculatur! Verisimile est eum dixisse hoc Canticorú. 3. Inueni quem diligit anima mea. tenebo eum, nec dimittam. Quis enim ignem cõsumentem in sinu portet sine combustione? fonti se immergere sine madefactione? Nouit se contactu sancti sanctorum indignum, sed vicit

D amor vehemens rationem, & ad vnionem & amplexũ impulit senem. Hinc erupit mox defectura vox in laudem Dei, veluti cygneam quandam cantionem promens. Nam suscepto Simeon Christo in vlnas cecinit, dicens:

Nunc dimittis seruum tuum domine secundum verbum tuum in pace: Quia viderũt oculi mei salutare tuum, Quod parasti ante faciem omnium populorum: Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israël. In hoc cantico facit tria.

1. Cõmittit sese volũtati Dei, dicés, Nunc dimittis &c. Quasi dicat, Nunc lubens moriar, nũc mihi mors deside-

rata atque expectata aderit: nunc quod diu optaui, adeptus sum. Idé dicebat Dauid Psal. 4. In pace in idipsum dormiam & requiescam. Qui enim viaticum bonorum operum hîc sibi comparauerunt, libenter ex hoc seculo proficiscuntur, scientes quòd Beati mortui qui in domino moriuntur. Apocal. 14. & illud Sap. 4. Iustus si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit. Vnde & sancti pro carcere hunc mundum habent. Heu me, inquit Dauid, quia incolatus meus prolongatus est. Et Apostolus Ro. 7. Infelix ego homo, quis me liberabit &c.

2 Subdit rationem cur paratus sit mori. *Quia*, inquit, *viderunt oculi mei salutare tuum*. Hoc est saluatorem mundi, qui satanam deuicit, mortem aboleuit, tartara confregit, peccata tulit, & toti humano generi opem vitamque præstitit. de quo Isa. 52. Videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri. vnde postmodum Lucæ. 9. ait, Filius hominis non venit animas perdere, sed seruare.

3 Ostendit quis sit saluator ille. *Quem* tu deus, inquit, *parasti ante faciem omnium populorum Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israel*. In primo aduentu omnibus paratus est, vt credant, diligant & sanentur: & omnibus pateat accessus. Non est acceptio personarum apud deum, sed in omni gente qui timet deum, & operatur iustitiam, acceptus est illi. Act. 10. Differenter tamen. Rom. 15. Dico Iesum Christum ministrum fuisse circuncisionis propter veritatem dei, ad confirmandas promissiones patrum: gentes autem super misericordia honorare Deum, sicut scriptum est, &c.

Ex hoc vero lumine Christo instituit Catholica Ecclesia vt festo hoc Christiani omnes celebrantes processionem Mariæ, Ioseph, Christi, Simeonis, ferrent cereos consecratos: quos aduersus magorum præstigias & machinationes diabolicas, plurimum experimur habere virtutis.

EPILOGVS.

1 *Sistitur puer Iesus domino & deo Patri, vt doceat præsentare in lege gratiæ nosipsos deo. Rom. 12. Obsecro vos fratres vt exhibeatis corpora vestra, &c.*

2 *Exemplum Christiani hominis in Simeone, qui pius ac iustus, & in quo Spiritus sanctus erat.*

A 3 *Cum pace recedit ex hoc mundo, qui intelligit quòd deus erat in Christo mundum sibi reconcilians. 2. Cor. 5.*

DE BAPTISMO CHRISTI EVANGELIVM. Matth. 3.

Marc. 1. Luc. 3. 2. Pet. 1.

In illo tempore. Venit Iesus à Galilæa in Iordanem, &c. Finis Euangelij: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

B

DE baptismo Christi nobis tria veniũt obseruanda.

1 Primò circunstãtiæ. 1. Quando Christus sit baptizatus: nempe tricesimo suæ ætatis anno, decimoquinto anno Tiberij sub Pilato & Herode. Tum enim cœpit Iohannes prædicare baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum. Isa. 40. Baptizabat autem Pharisęos
C & Sadducæos, quibus dixit, Genimina viperarum, quis vos docuit fugere iram dei? &c. Turbas populi, quibus dixit: Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet escas, similiter faciat. *Luc. 3.* Publicanos, quibus dixit, Nihil amplius quàm constitutum est vobis faciatis. Baptizabat & milites, quibus dixit, Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis: & contenti estote stipendiis vestris. *Luc. 3.*

2 Vbi Christus sit baptizatus: nempe in Iordane flumine: vt responderet facto Naaman Syri, qui ex præcepto Elisei in illo flumine lotus, sanitatem plenissimam recu-
D perauit. 4. Reg. 5. Ita si nos ex præcepto Christi lauerimus nos aquis baptismi, liberabuntur animæ & corpora à turpissima lepra peccati, qua commaculati nascimur.

3 A quo Christus sit baptizatus, nempe à Iohanne qui primus mandatum habuit baptizandi homines ad pœnitentiam, sicut scriptum est Luc. 3. Factum est verbum Domini super Iohannem. &c. & Iohan. 1. Qui misit me baptizare in aqua, &c. Doctrina est, sacramentum baptismi susciendum esse omnibus Christianis: quia legitima Christi authoritate est institutum: qui potuit & voluit sub illis elementis tantam virtutem collocare.

4 Quomodo Christus sit baptizatus: Nempe, vt Euã- E
gelista ait, cùm definitum tempus à Patre iam adesset, &
Iohannis testimonio satis esset annunciatus, venit Iesus
Matth.3. à Nazareth ad Iordanẽ, vt baptizaretur. Iohãnes autem
prohibebat eum, dicens: Ego à te debeo baptizari: & tu
venis ad me? Admiranda vtriusque humilitas, vbi alter
alterum in honore præuenit. Honore inuicem sitis præ-
uenientes, ait Apostolus Rom.12.1.Pet.9. Iesus respõdit:
Sine modò, sic enim decet nos implere omnẽ iustitiam.
Implet omnẽ iustitiã, qui se peccatorẽ vere agnoscit, sa- F
cramentum suscipit, & mandata dei prorsus seruat. Im-
plet verò omnem malitiam, qui cum sit impius & pecca-
tor, hoc nõ cognoscit, quin iustũ se reputat, & vt talis in
se gloriatur: & qui negat per mandata dei nos iustificari.

Christus dicit, Sic nos decet implere omnem iustitiã,
1. Per humilitatẽ. Ita Christus humiliauit se. Nam for-
mam serui accepit: & cum in forma dei esset, semetipsum
exinaniuit. Philip.2.

2 Per cognitionem peccati, seu pœnitentiã. Ita Chri- G
stus accessit ad baptismum cum cognitione peccati, non
1.Pet.2. ab ipso qui peccatũ non fecit, neq; inuentus est dolus in
ore eius, commissi, sed ob nostrum peccatum: cuius causa
venit in similitudine carnis peccati. Roman.8.

3 Per susceptionem sacramenti. Ita Christus susceptit
sacramentum, non vt peccata sua tolleret, sed vt sacra-
mento virtutem & efficaciã auferẽdi peccata conferret.

4 Per obedientiam. Ita Christus per omnia obsequen-
tem se præstitit Patri æterno, adeò vt ipse dicat de se,
quòd nõ venerit soluere legem, sed adimplere. Matth.5.
Descendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam, sed H
eius qui misit me patris. Iohan.6.

Adimpleamus ergo & nos omnẽ iustitiã. Nisi, inquit
Christus Matth.5. iustitia vestra abundauerit plusquam
scribarũ & Pharisæorum, nõ intrabitis in regnũ cęlorũ.

5 Obseruandum quare Christus sit baptizatus: nempe
ob duas causas: vt sese omnes in Christo baptizatos re-
cepturum ostendat in filios adoptionis, iisque peccata
remissurum, & in fratres admissurum, spiritum sanctum
collaturum, & vitæ æternæ heredes effecturum: & vt suo
exemplo ad baptismum nos incitet, ne sacramenta con-

A temnamus. Postquam enim sacraméta diuinitus sunt instituta, debemus illis libenter & reuerenter vti. Idcirco enim Pater cęlestis voce delapsa dixit, Hic est filius meus dilectus. Primò, vt Christum filium suum mundo deum esse, quanuis verus esset homo, declaret. Secundò vox illa omnibus Christianis acclamat, & affirmat quòd per baptismum sint facti filij Dei. Aperiuntur cæli, vt intelligamus quòd per sacramentum baptismi cæli referentur iis quibus antea ob peccatũ claudebantur. Venit spiritus
B sanctus in specie columbæ super Christũ, nõ quasi prius non haberet, sed vt mundo testaretur Christũ esse filiũ Dei: & etiã nobis persuadeat, spiritum sanctum per illud sacramentum iis qui in Ecclesia baptizantur conferri.

Est hìc obseruandum, quòd Christus voluit anno suæ ætatis tricesimo baptizari, ppter quinq; causas. 1. Quia tunc, & non antè, solidum fundamentum baptismi sua morte, passione, ac prædicatione iacere instituebat.

2 Vt baptismum Iohannis, qui virtuté remittendi peccata & efficaciam non habebat, perficeret: eiusdémque
C Iohannis fundamentum & doctrinam confirmaret.

3 Quia sua doctrina hoc sacramentum decreuerat stabilire, sine quo nulli salus contingeret: vt maiorem authoritatem illi conciliaret: & vt eius institutionem magnifice cõmendaret, suo ipsius corpore ipsum voluit sanctificare, & vt tactu sui corporis aquas mundaret ac sanctificaret.

4 Vt illo actu nos instrueret, ne vnquam pudeat nos ab inferioribus baptizari, vel in conspectu populi in susceptione huius tam sancti sacramenti nos vestibus expo
D liare. Ansel. in Matth.

5 Vt operationem Trinitatis per descendentem colũbam, per Patrem clamantẽ, per filium ipsum suscipientẽ, in hoc sacramento esse conuinceret: vt plane Christiani intelligant, sanctam atque diuinam illam actionem à tota Trinitate & Christi passione virtutem authoritatémque habere, non ab homine administrante. 1. Cor. 3.

Est autẽ considerandũ ex hac doctrina, sacraméta quę Christ⁹ instituit, nõ casu, aut fortuito successu esse instituta: sed eo tẽpore, hora atq; mométo, quo ab æterno tota Trinitas hoc statuerat. Itẽ errare turpiter Caluinũ, qui

nullum discrimen agnoscat inter baptismum Iohannis, E
& Christi: cum ille baptizauerit tantum in aqua, Christus verò simul etiam in spiritu. Baptismus efficaciam suá non nisi à Christo habere potuit, atque is tunc temporis nondum erat institutus in sacramentum. Act. 18. 19. aperte constat discrimé baptismi Iohannis & Christi. Deinde considerandum virtutem Christi non esse alligatam sacramentis. Nam sine baptismo remisit Christus quamplurimis peccata, ipsisque spiritum sanctum dedit: quod & modò facere potest. Verum hoc fit ex singulari Christi dispensatione, & gratia. Et quanuis ita contingat mirabili aliqua ratione peccatorum remissionem obtineri, F
& spiritus sancti gratiam tribui, nihilo minus baptisma minimè negligendum, dicente Petro, Act. 10. Nunquid aquam quis prohibere potest, vt non baptizentur hi qui spiritum sanctum acceperunt, sicut & nos? Et iussit eos baptizari in nomine domini Iesu Christi. Infantes autè in baptismo possunt iustificari & sanctificari sine rationis auxilio: quod testimonium Iohannis probat, qui nõdum natus sensit præsentiam Christi, idque non motu G
rationis, sed virtute spiritus sancti.

2 Obseruanda sunt miracula quæ in baptismo Christi contigerunt. Christus baptizatus orabat, vt deus suo spiritu sancto perfundat animas & corpora eorum qui baptizantur: satanam inde exturbet: peccata baptizatis indulgeat: gratiam qua præcepta seruent, carnem mortificent, interiorem hominem renouent, ac vitam æternam promereri possint, conferat. Nam tempus aderat quo Christus debebat inchoare suum officium ad redimendum genus humanum, a diabolo tentari in deserto, & as- H
sumere sibi apostolos atque discipulos, quos doceret ea quæ à Patre in mandatis acceperat: per quos etiam vniuerso mundo remissio peccatorum, & redemptio generis humani annunciaretur per Christum facta. Vt hæc tam grandia sacramenta feliciter cedant, Christus Patrẽ orat: docens nobis semper, priusquam aliquid incipiamus, esse orandũ. *Cæli aperti sunt.* Hæc cælorum apertio significat, propter Christũ, cælũ quod hactenus propter peccata fuerat clausum, iã rursus esse apertũ omnibus baptizatis, qui bonis operibus studuerũt ipsum promereri.

Appa-

Apparent tres distinctæ personæ in diuisæ deitatis: né-
pe Pater, qui de cælo clamat: *Hic est filius meus dilectus, &c.*
Filius, qui in Iordane baptizatur. Et spiritus sanctus, qui
in specie columbæ apparet. Hęc omnia nostrum in vsum
contigerunt, vt baptismi sacramentum magnifaciamus,
quod Christus suo sancto corpore instituit & sanctifica-
uit. Nec dubitemus totam Trinitatem tum adesse, quo-
tiensçunque infans aliquis apud nos baptizatur. Et sit v-
nica & maxima hæc consolatio nostra, quòd propter di-
lectum filium dei & nos omnes in baptismo iustificamur,
consequimur remissionem peccatorum, recuperamus iu-
stitiam & innocentiam perditam, donamur spiritu san-
cto, reconciliamur deo, adoptamur in filios Dei, & da-
tur actio ad vitam æternam, tanquam hereditatem filiis
assignatã, piis studiis sanctisque actionibus promerendã.

3 Obseruandum, Qua materia constet baptismus: scili-
cet aqua naturali, siue calida sit aut frigida, vel aliis qua-
litatibus affecta, non aqua artificio aliquo expressa, vt ro
sacea, vel alia similis. Est enim baptismus non aqua vul-
garis tantùm, sed aqua vitæ diuino verbo sanctificata, &
præceptis dei diuinaque virtute communita: vt sit aqua
salutaris animæ & corpori fidelium, quæ occidat pecca-
tum, & viuificet animam. Et vt intelligas baptismum es-
se aquam viuam, considerabis illius originem. non enim
ab homine, sed à deo est institutus. Considerabis illius
per Christi corpus sanctificationem, quo facto indicat
sibi placere baptismum. Considerabis Dei mandatum:
Ite & baptizate omnes gentes. &c. Matth. 28. & dei pro-
missionem: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus e-
rit. Marc. 16.

Baptismus igitur est summus thesaurus noster cęlestis.
Si vis ingredi regnum cælorum, duo sunt tibi facienda:
1. Credas Christum pro te passum, mortuum &c. vt eius
morte tu viueres, & Patri reconciliareris. 2. Suscipe
baptismum, sinas aqua hac sanctissima ablui tua pecca-
ta, & serua mandata. Qui hæc duo contemnit, proculdu-
bio peribit, Qui autem crediderit & baptizatus fuerit,
saluus erit, modò mandata seruet: eritque heres vitæ
æternæ. Amen.

Quanuis Christus tricesimo anno sit baptizatus, reli-

gio tamen Catholica & traditio Apostolica docent pueros omni ætate baptizandos, 1. Mandato Christi dicentis, Iohan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto. &c. 2 Promissione vniuersali, qua omnibus hominibus dei gratia promittitur. huius gratiæ sacramentum est baptisma: ergo ad omnes homines pertinet. Paruulos autem homines esse nemo sanus negabit. E

3 Natura regni dei. Nam regnum siue gratia dei non venit cum obseruatione ætatis, neque ad hanc circunstantiam temporis ligari debet: cum baptismus sit gratiæ dei sacramentum. F

4 Clementia Christi, qui nemini suam gratiam negat, quare nec baptismum paruulis.

5 Exemplo circuncisionis. Infantes enim Iudæorum portabantur ad circuncisionem, nescientes verbum dei, neque valentes audire de fœdere gratiæ: quare & nostri paruuli etsi non audiant aut intelligant verbum, deferri tamen ad baptismum debent. Nam nos vniuersale mandatum habemus de baptizandis omnibus gentibus, sicut Iudæi de circuncidendis paruulis: & sicut insciti non obfuit eorum paruulis, ita neque nostris. G

6 Exemplo Apostolorum, præsertim Pauli, qui scribit se baptizasse totam domum Stephanæ. i. adultos & paruulos. 1. Corinth. 1.

7 Testimonio Patrum, qui testantur in Ecclesia semper paruulos fuisse baptizatos. Origenes cap. 6. ad Roman. Ecclesia ab Apostolis traditionem accepit, etiam paruulis baptismum dare. Cyprianus scribit, in concilio quodam damnatam opinionem cuiusdã, qui ante octauum diem nolebat baptizari infantes. Lib. 3. epist. 8. Augustinus contra Donatistas lib. 4. item in Gen. &c. Hieronymus contra Pelagianos, satis arduas causas recenset cur paruuli sint baptizandi. H

Anno Christi. 195.

Anno. Christi. 252.

Anno Christi. 387.

EPILOGVS.

1 *Quemadmodum Christus occidi voluit vt nos à morte redimeret, sic & baptizari elegit, vt suo baptismo animas nostras purgaret, tactuque sui sanctissimi corporis aquis vim regeneratiuam præstaret.*

2 *Exemplum salutare hic in Christo modestiæ, in Iohanne au-*

A *tem obedientiæ.*

3 *Baptismi Christiani effectus pulchrè declaratur, Aperti sunt cæli, visus est spiritus dei descendere, vox audita est. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.*

IN FERIIS MATHIAE APOSTOLI, EPISTOLA Act. 1. cap.

In diebus illis, exurgens Petrus in medio fratrum dixit, &c. Finis Epistolæ. Et annumeratus est cum vndecim Apostolis.

B

HAbes hîc de noui Apostoli electione. Primò, quo hortante instituta sit, videlicet Petro, qui orationem habuit, idque non tam singularis potestatis, quàm & ordinis, & diuini instinctus caussa. Loquitur autem. 1. de Iudæ defectione, cuius sceleris grauitatem notat tum ab ipso facto, quod fuerit dux comprehendentium Iesum. *Psal. 40. Iohan. 18.*

C tum ab antegresso munere, quod à Iesu in numerum apostolicum cooptatus fuerit. facit autem. D. Petrus id nõ tam ob Iudæ insectationem (nam proculdubio tristis acerbáque fuit inter discipulos eius rei commemoratio) quàm ob cæterorum exhortationem, vt tanto cautiores sint, cum in perseuerando, tum in collega eligẽdo. Deinde caussam eius sceleris refert, non ad Iudæ malitiam, *Math. 27.* quæ verissima tamen proximáque caussa fuit, sed ad scripturæ impletionem, licet ea caussa sit remota, & quę prę-

H uisionem non impulsionem arguat. Placuit autem Petro

D hanc omittere, vt quę nihil ad ædificationem faceret: & hanc proponere, ne quem grauius perturbaret tam horribilis Iudæ casus. Atque idem nobis quoque faciendum vt ab hominum cogitatione nos ad scripturam & consilium dei cõuertamus. Porrò quod spiritum sanctum ait *Psal. 108* prædixisse quæ scriptura memorat: discis quantum deferendum sit scripturæ.

2 Loquitur de alterius subrogatione. 1. Quod alius sit eligendus. Nam erat planè necessarium, ne vel Apostolorum functio, si in primo suo numero claudicasset, minus ponderis obtineret: vel Israëlitarum

tribubus, quibus colligendis & Christus venerat, & discipulos emissurus erat, minus responderet Apostolicus numerus: vel ne Iudæ vanitas & defectio, Christi veritatem & decretum superasse videretur. Nam vt plurimi sane nolint, aut deficiant, tamé nouit deus vnde suum agmen compleat. 2 Quod confestim eligendus: id quod Petrus colligit ex priori. Nam si constet eligédum, quidni protinus exequátur? Nos similiter cogitemus, cum de dei voluntate, deque munere nostro facti sumus certiores, nullas faciédas esse moras. 3. Quo è numero seligendus sit, ex eo nempe, qui cum Christo vixerint à baptismo vsque ad Ascensionem: idque ideo, quòd Apostolum decuit oculatum ac solidum esse operum & verborum Christi testem. Cœperat autem Christus publice operari ac docere, cum inauguratus esset in baptismo. 4. Quod ad opus seligendus, videlicet ad testandum, id est passim publicéque prædicandum, & testandam maxime resurrectionem. Act. 4.

Discimus ergo Apostolicum esse prædicare. Viderint ergo successores num vocationi suæ rectè responderint. discimus præterea prædicandum solum Christum, cuius summum ad salutem opus resurrectio: cætera enim Christi opera vel ad eam tendunt, vel ex ea suam vim accipiunt. Viderint ergo nugatores, de quibus Psal. 118. ait: Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, sed nō vt lex tua. 2 Habes hic quomodo peracta sit hæc electio, nimirū isto modo. 1. duorū segregatione. vbi obseruandum, in Iudæ locum fuit vnus tantum subrogandus, duos tamen sistunt. Quòd non vnum sistunt, id fit propter dei electionem, vt penes ipsum esset. Nam apostolica functio pendet à solius dei calculo: & quòd non plures sistunt, id fit propter apostolorum inquisitionem, quę omnino debuit esse exactissima. Descenderunt ergo seligendo vsque ad binariū. 2. Inuocatione: egregio scilicet documento vt in aliis, sic in electionibus, & cūprimis ministrorum, dei simul indicationem & auxilium implorandum. 3. Sorte, vt qua neque miraculū peteretur, nec humanum tamen quicquam vltra primam inquisitionem, & duorum segregationem ab Apostolis interponeretur.

3 Hic habes in quem sors inciderit, in Mathiam nem-

A pe, licet alter videretur fermè potior. è quo vides quàm plerumque deus humiliora magis probet. Item hic locũ habet dictum Salomonis Prouerb. 16. Sortes mittuntur in sinum, sed à domino temperantur.

Obseruabile igitur cum Apostolorum studium, qui pro teste & præcone Christi adeò sunt solliciti (dormitantibus interim aut persequentibus nostris prælatis & episcopis) tum & dei iudicium, qui vt plurimum viliora respicit: & Mathiæ obsequium, qui vocanti domino obtemperat. Ferueamus quæso nos similiter, & humiliemus
B nos, & talem segregationem, si & nos vocemur, celeberrimam beatissimámque iudicem⁹, strenuè laboremus domino, cui sit omnis honos.

EPILOGVS.

1 *Petrus instaurari vult numerum apostolorum, compertum habens eundem variè præfiguratum: verbi gratia In.12. filiis Iacob patriarchis. Gen. 42. Rursum in. 12 fontibus è quibus Dei populus ab Aegyptia seruitute liberatus, ad promissam per desertũ tendens hereditatem, hibens refocillatus est. Numer. 33. Item in. 12. lapidi-*
C *bus pretiosis in vestimento summi sacerdotis. Exod. 28. In. 12. quoque exploratoribus terram promissæ hereditatis à Mose ad explorandum destinatis. Num. 13. Nimirum hoc etiam satagens, ne numerus apostolicus maneret imminutus, quẽ domin⁹ instituit vt suorum & factorum & dictorum testes essent per orbem terrarum, qui fuerant ei assidui, domestici & conuictores. Siquidem hoc ipsis prædixerat de resurrectione sua loquens. Act. 1. Vos eritis mihi testes in Ierusalem, &c.*

2 *Iudas non electione æterna, sed nomine solo apostolus, vnde impius in magistrum & apostata extra collegium apostolicum fuisse*
D *narratur.*

3 *Laudabilis hic electionis modus in Ecclesia obseruandus: qui est supplicare domino, precari, vt ipse quem elegerit, ostendere dignetur, item nihil tribuere affectibus humanis in similibus electionibus.*

IN FERIIS EIVSDEM APOSTOLI EVANGELIVM Matth. 11.

In illo tempore. Respondens Iesus dixit, Confiteor tibi Pater, &c. finis Euangelij: Et onus meum leue. Luc. 10.

Luc. 10.

IN hoc Euangelio Christus facit quatuor. E
Primò exultat in spiritu sancto : vt doceat præter lætitiã carnis aliam esse multo excellentiorem, scilicet lætitiam spiritus. de illa ait Christus Luc. 6. Væ vobis qui nunc ridetis. Et Iohan. 16. Mundus gaudebit, vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium. Hæc lætitia est vana, & plerũque deo inuisa, quam omnes Christiani, quantum possint, debent vitare. Est lætitia spiritus, qua Christiani exultant in domino. hac Christus exultauit, hac exultauit Maria. Luc. 1. quum diceret. Exultauit spiritus meus in deo salutari meo. non in mundo, non carne, sed in deo. Ita sunt gauisi magi inuento puero. Matth. 2. & discipuli viso domino, Iohan. 20. Hac & nos exultemus, Philip. 4. Hoc exemplo etiam nos instruit, si quid feliciter cesserit nobis conantibus, exultemus non humano affectu, sed gaudio spirituali: nõ nobis arrogãtes vllã gloriã, sed gaudẽtes illustrari gloriã dei, gaudẽtes de profectu proximi. Fructus enim spiritus, gaudiũ, pax, charitas. 3. Iohã. 1. Maiorẽ horum non habeo G gratiã, quàm vt audiã filios meos in veritate ambulare. & Apost. 2. Corint. 9. Gratias ago deo sup inenarrabili dono eius. Charitas siquidẽ cõgaudet veritati. 1. Corinth. 13.

2 Gratias agit Patri, quòd sacramenta sua absconderit â mundi sapientibus & prudentibus, & reuelarit ea paruulis. Sapientes & prudẽtes tum erant Pharisæi, Scribæ, Sacerdotes, Leuitæ, Seniores populi & principes. Hi adeò tumebãt, vt sola cognitione legis omnia sacramenta tam diuina quàm humana comprehendere se posse arbitrarentur. Hi quoque viribus suis freti censebant hanc H legis cognitionem sibi abunde sufficere ad implenda præcepta dei, & ad salutem consequendam, etiam sine auxilio gratiæ Christi, quod eis cum superioribus illis commune erat. Sunt & hoc nostro seculo tales, qui sapientia sua adeò nituntur & fidunt, vt non vereantur reliquos omnes tanquam pecudes impudenter prę se contemnere, & somnia sua velut cælestia oracula pro Dei verbo adoranda proponere: qui inquam solemne habent inter pocula, vbi mero incaluerint, disputare de verbo Dei, de Euangelio, de Ecclesia, déque sacramẽtis

A Christi. Iis tantùm acquiescunt quæ ipsorum iudicio recipienda sunt: at sancti spiritus per Ecclesiam suã dictantis sententiam petulanter cõtemnunt. quibus dicitur Isa. 5. Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes. de quibus Iob. 5. Qui apprehendit sapientes in astutia eorum, & consilium prauorum dissipat. Quos pater reiicit. Nam hi sunt prudentes sapientésque apud semetipsos, sicut ostensum est ex Isaia, de quibus. 1. Corinth. 1. Perdam sapientiam sapientium, & prudẽtiam
B prudentium reprobabo.

Paruuli tum erant, beata virgo, apostoli, ac reliqui discipuli. Hi nihil se scire, nihil præstare posse agnoscebãt, nisi quæ Deus per Christum ipsis daret, vt scirent ac possent. Sunt & hoc nostro seculo tales, qui de se nõ ita sublimiter sentiunt, sed humiliter: suámque prudentiam & sapientiam non magnificiunt. Nec nouam confingunt doctrinam, sed eam quam spiritus sanctus Ecclesiæ suæ humili reuelauit, retinent & sequuntur. Solum Deum plenè perfectéque iudicant sapientem atque prudentem, qui
C sapiẽtiam præstat paruulis. Psal. 18. Quos pater acceptat. Nam hi sunt paruuli, pauperes, simplices, qui nihil sciũt, nec sapere præsumũt, nisi ea quæ pater reuelauit suæ Ecclesiæ. Isa. 66. Ad quem respiciam &c. Item Iaco. 4. &. 1. Pet. 5. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiã.

Sicut Christus tunc exultauit in spiritu, & gratias egit patri, quòd mysteria suæ incarnationis reuelasset paruulis, scilicet Mariæ virgini sanctissimæ, Ioseph, Simeoni, Annæ, apostolis, discipulis qui erant pauperes spiritu, & abscondisset à sapientibus ac prudentibus Ierosolymita-
D nis, ac Philosophis Athenienſibus: ita & modò multo perfectius lætatur, quòd eadem ratione sacramenta suæ religionis quibusdam pauperculis, neglectis superbis, reuelet. Quod sic accipi non debet, quòd gaudeat Christus & gratias agat de sapientum excæcatione, de qua cõtristabatur Marci. 3. sed de paruulorum illuminatione. Sic apostolus Rom. 6. Gratias Deo, quia fuistis serui peccati, obedistis autem ex corde in eam formam doctrinæ in quam traditi estis.

Si igitur volumus deum in dies magis ac magis sua mysteria nobis reuelare, ponamus supercilium: & nos nihil

scire nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum, nobis habeamus persuasum. 1. Corinth. 2. E

Facti huius æquitatem dominus paternæ voluntatis iudicio confirmat, vt qui dedignantur paruuli in Deo fieri, stulti deinceps in sua sapientia fiant. Sic enim diuino placuit consilio, humanam damnare sapiẽtiam, & per humilitatem Euangelicæ doctrinæ bonos ad se trahere. *Ita pater, inquit, quoniam sic placitum fuit ante te.* Quibus etiam verbis Christi exemplum humilitatis accipimus, ne temere discutere superna consilia de aliorum vocatione, F
aliorúmve repulsione præsumamus. Iniustum esse nó potest, quod placuit iusto. In cunctis ergo quę exterius disponuntur, aperta caussa rationis est occultæ iustitia voluntatis. Hinc Augustinus: Quem trahat, quem non trahat, quur istum trahat, & illum non, noli diiudicare, si non vis errare. Nunquam ab hominibus discutienda cõsilia Dei in operibus eius, quid fecit, qua ratione sic fecit: sed quomodocunque rem suam voluit ordinare, gratias agens, sufficiat tibi ad testimonium ipsa Dei natura: quia
Deus sine ratione sine iustitia nihil facit. Non enim iu- G
dicem te esse voluit actuum suorum, sed seruum præceptorum suorum. Boni enim domini est, omnia prouidere quæ ad vtilitatem pertinent serui: boni autem serui est, fideliter operari, & non discutere domini sui actus. Ecclesiastici. 3. Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus. Nam Prouer. 25. dicitur: Sicut qui mellis multum comedit, non est ei bonum: sic qui scrutator est maiestatis, op-
primetur à gloria. H

3 Loquitur de seipso, & ostendit quis sit, & quid de ipso sit nobis sentiendum, cum ait, *Omnia mihi tradita sunt à patre meo. Nemo nouit filium, nisi pater: neque patrem quis nouit, nisi filius, & cui voluerit filius reuelare.* Ex his verbis Christi habemus duplicem cõsolationem. Alteram, quòd agnoscamus dominum nostrum Iesum Christum esse verè omnipotentem, qui omnia habeat in sua potestate, tã cœlestia quàm mundana: De quo dicebant duo illi discipuli qui ibant in Emaus, quòd esset vir potens in opere & sermone. Luc. 24. Hic poterit nos ab omnibus inimicis

A nostris liberare. Sic enim ait dominus Matth. 28. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Sic etiam dicebant homines, Qualis est hic, quia venti & mare obediunt ei? Matt. 8. Alteram, quòd agnoscamus dominum nostrum Iesum Christum summum doctorem, qui nihil ignorat, qui poterit nos omnia quæ ad salutem sunt necessaria, docere: atque patrem, qui est principium, fons, & scaturigo nostræ salutis, nobis monstrare. Qui non foris tantum docet vt reliqui magistri: sed intus corda in-

B struit, tanquam verus author vtriusque hominis. Qui solus in notitiâ patris nos perducere potest. Sic enim Pharisæi loquebantur de eo: Quis est hic qui peccata dimittit? Luc. 7. Et Christus ipse sic ait Iohan. 17. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum.

His consolationibus longè suauissimis confirmantur Catholici in obsequio fidei, & accenduntur in amore mandatorum Dei. Nihil enim ita corda fidelium confirmabit in variis tentationibus, nec suauius consolabitur

C in cunctis calamitatibus, quàm scire se in eum Deum credere, qui potens sit nos liberare. Omnia, inquit, mihi tradita sunt à patre meo &c. Nam ipse pater dedit eum caput super omnem Ecclesiã, quæ est corpus ipsius. Ephe. 1. Hinc influit mẽbris vitam. Ioh. 5. Sicut enim pater suscitat mortuos & viuificat, sic & filius quos vult viuificat.

Nosse patrem, est metuere vt Deum: diligeret patrẽ, & affici. Malach. 1. Et tali modo reuelat filius patrem. Iohan. 17. Pater iuste &c. notum feci eis nomen tuum &c. Item, Pater, manifestaui nomen tuum hominibus quos

D dedisti mihi. Et Iohan. decimoquinto. Vos autem dixi amicos, quia omnia quæ audiui à patre meo, nota feci vobis &c. Filium nosse, est in eum credere, & imitari. Nam vt filius imago est patris, sic & nos imaginem filij debemus portare. Rom. 8. &. 1. Corinth. 15. Et hoc opus est patris. Iohan. 6. Nemo potest venire ad me, nisi pater traxerit eum. Et Matt. 16. Beatus es Simon Bar-Iona, quia caro & sanguis &c.

4 Loquitur Christus cum peccatoribus, & vocat ad se omnes afflictas conscientias, vt ipsas consoletur, & ait: *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam*

vos. Sunt autem laborantes & onerati, qui peccata sua E
sentiunt & agnoscunt, sibique ab ira Dei, morte & inferis timent, & ob id turbatam habent conscientiam, summis tamen votis auxilium à Deo expetunt. His qui ita laborant, & onerati sunt, dicit Christus: *Venite ad me omnes*; ne curratis ad alios, non ad Pharisæos, nec ad Leuitas, non ad reliquam turbam Iudæorum, qui imponunt vobis onera grauia & importabilia, quíque vos tristiores quàm accessistis, dimittunt. Ad me festinate. ego solus (non Moses) sum vester saluator, pater, frater, dominus, F
2. Reg. 14. & 18. Gen. 45. & 50. magister. Clementior ero quàm Dauid erga Absalõ, aut Ioseph erga fratres suos. Ad me venite omnes: non hic vel ille, sed omnes qui curis, doloribus, peccatis laboratis: nõ quia glorificari me à vobis opus est mihi, sed quia salutem omnium sitio, omnes suscipiam. Summatim indicat se venisse propriè, vt leuet quotquot ex ipso sperant peccati vel conscientiæ vel cuiuscunque mali remediũ.

Tollite iugum meum super vos. Est autem duplex iugum. Alterum spiritus seruitutis peccati, & afflictæ conscientię, de quo Psal. 37. agitur: Iniquitates meæ sicut onus graue G
grauatæ sunt super me. Hoc iugum, ait Christus, à vobis tollam, tollam spiritum seruitutis in timore, tollam cæremonialia illa præcepta grauia & importabilia, tollam
Deut. 7. Hebr. 10. maledictionem transgressoribus legis positam. Quod etiam apostolus testatur Galat. 3. dicens: Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum. De onere aut iugo peccatorum quod venit Christus auferre, dictum est Isa. 10. Et erit in die illa, auferetur onus eius de humero tuo, & iugum eius de collo tuo, & com-
putrescet iugum à facie olei. Hoc in Christo impletum H
testatus est Petrus. 1. eiusdem. 2. cap. Qui peccata nostra, inquit, ipse pertulit in corpore suo super lignum: vt peccatis mortui, iustitiæ viuamus. Alterum autem iugum est Euangelij & gratiæ. De hoc ait Christus, Dabo vobis iugum Euangelij, spiritum adoptionis & gratiæ, qua impleatis mandata, & sit suaue, quod fuerat in lege durum & acerbum. Hinc. 1. Iohan. 5. dicitur, Mãdata eius grauia non sunt, imò dulciora super mel & fauum. Psal. 118.

Iugum primum fuit Mosis, de quo dicit Petrus Act. 15. Vt quid tentatis Deum, ponentes iugum super ceruicos

A discipulorum, quod neque nos neque patres nostri portare potuimus? Dicit quoque de eodem Paulus Galat. 5. Nolite iterum iugo seruitutis contineri. Illud iugũ Christus disrupit, nostrísque ceruicibus excussit. Gala. 3. &. 4. Secundum fuit Christi, & de illo dicit Christus Matt. 11. Iugum meum suaue est, & onus meum leue. Hoc nobis ipse imposuit, & vt facilius ipsum feramus, nobiscum & ipse collum submittit ac gestat. Exemplum, inquit, dedi vobis: vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Iohan. 13.

B Quid commodi accessurum sit iis qui iugum Christi portauerint, docet dominus quum ait: Et inuenietis requiem animabus vestris. Nam Christianus non debet requiem animæ aut in hac vita aut in rebus temporalibus quærere, quum hic permixta sit multis curis & anxietatibus. Nam risus dolore miscetur, & extremum gaudij luctus occupat. Nec est quærenda requies carnis, quæ est voluptuosa. Miseros iudicemus eos qui in hac vita requiem suam quærunt, dicentes, Comedamus & bibamus:

C cras enim moriemur. Sed vt ait Paulus. 1. Corint. 15. Corrumpunt bonos mores colloquia praua.

Et discite à me quòd mitis sum, & humilis corde. Si quis roget, quomodo iugum hoc Euangelij sit ferendum, Christus respondet, Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Iugum enim Christi his duabus virtutibus se sinit gestari, mansuetudine, & humilitate. Ita Moses incredibili suauitate pondus huius iugi sustinuit. Nume. 12. Ita Dauid eximiam mãsuetudinem erga Saul & alios inimi-

D cos suos ostendit, quando nec in spelunca, nec in castris dormientem, cum in manu haberet, ipsum confundere voluit. Item erga Absalon, quem sibi asseruari iusserat in prælio. Ita Christus singulari mãsuetudine tulit crucem, iniurias, passionem ac mortem: adeò vt pro crucifixoribus orauerit. It[illegible] erga Iudæos capitales hostes. Rom. 9. Idcirco scriptura de Mose ait: Erat Moses vir mitissimus super omnes homines qui morabantur super terram. Numer. 12. De Dauide ait, Meméto domine Dauid, & omnis mansuetudinis eius. Psalm. 131. De Christo ait: Tanquam ouis ad occisionem ductus, & sicut agnus coram tondente obmutescet. Isa. 53. Paulus quoque ait:

1. Reg. 24.

2. Reg. 18.

Quis infirmatur, & ego non infirmor? &, Omnibus omnia factus sum, vt omnes facerem saluos. 2. Corinth. 11. & 1. Corinth. 9. E

Quæ sit ratio quare iugum Mosi Iudæis durum, Christi verò sit suaue nobis: respondet Paulus. 2. Timoth. 1. Non dedit nobis Deus spiritum timoris, sed virtutis & dilectionis. Quia Iudæi non habebant spiritum virtutis atque dilectionis, sed tantùm spiritum seruitutis & timoris: ideo erat illis durum iugum Mosi. Nos vero quia habemus spiritum virtutis, dilectionis & gratiæ, qua possimus implere præcepta, ideo iugum est suaue. F

Nos igitur qui sumus vocati, qui Christum sequimur, & ipsi nomen dedimus, imitemur eundem Christum, heroicis ipsius virtutibus animas nostras exornantes. Quod si hoc arduũ videtur, imitemur Mosen, Dauid, Paulum, qui homines fuerunt miseri ac peccatores, sicuti nos. Quòd si omnia sæua & immania, prorsus facilia & prope nulla facit amor, quemadmodũ patuit in Iacob, Gen. 29. cui videbantur in seruiendo & aliis septem annis pro Rachel, dies pauci præ amoris magnitudine: quid non molle & commodum & leue ipsis videbitur, qui toto pectore fidunt bonitati diuinæ, quique conceperũt igné charitatis euangelicæ? Rom. 8. Quis nos separabit à charitate Dei, &c. Quemcũq; enim verè gustus ille cælestiũ occupauerit, huic nausea erit omnis trãsitoria voluptas, huic facile ferre iugum domini. Simus quoque mites & humiles corde, vt benedictio mitibus à Christo promissa Matth. 5. nobis contingat. G

EPILOGVS. H

1 *Christus gratias agit, & exultat in patre, quòd Apostolis sui aduentus aperuerit sacramenta, quæ ignorauerunt scribæ & pharisæi, qui sibi sapientes videtur, & in conspectu suo prudentes. Scriptum est, ait Apostolus. 1. Corinth. 1. Perdam sapiẽtiam sapientiũ, & prudentiam prudentium reprobabo.*

Isa. 29. Abd. 1.

2 *Aequalitate naturæ nemo nouit filium nisi pater, neque patrem quis nouit, nisi filius: sed reuelantis dignatione nobis filius per patrem, & pater per filium reuelatur & innotescit, vt cognoscamus ex parte. 1. Corinth. 13.*

A 3 *Clementiæ & comitas benignissimi Iesu erga fideles omnes, inuitantis vt ad se veniamus. Non vult autem mortem peccatoris, sed magis vt &c. Ezech. 32. Qui locus hic nō de oratiōe aut iterceßione sanctorum est intelligendus. sed de onere legis, in qua nulla quies aut consolatio est, & de labore ethnicæ tenebrositatis est accipiēdus. Locus quem elegit Christus vt ibi inueniatur, est Ecclesia. In hac iugum domini suaue: quoniam (vt Theophylactus ait) omnia propter futuram retributionem leuia. Item Ecclesia non vrget nolentes, quemadmodum Moses. sed ducit vltro sequentes, hoc est volē-*
B *tes. Sanctæ libertatis ductu primitiua Ecclesia (vt exemplis agam) gaudens verba sustinuit synagogæ. Act. 5.*

IN FESTO CONCEPTIONIS CHRISTI, SIVE ANNVNCIATIONIS MARIAE, Epistola. Isaiæ. 7.

Locutus est dominus ad Achaz, dicens: Pete tibi signum à domino, &c. Finis Epistolæ, Et eligere bo-
C *num.*

VAticinij huius occasio ita habet: Cum reges Syriæ & Israëlis altera vice contra Achaz proficiscerentur, & qui prius vicerant, etiam tunc victuri viderentur, ac proinde populus trepidaret, & rex Assyrium vocaturus esset, missus est Propheta, qui populum atque regem solaretur.

1 Ordo ergo vaticinij ita habet. Primò promittitur li-
D beratio ab vtroque hoste, indicata & hostium eorūdem leuitate, quòd nō nisi titiones sint: & interitu, quòd perbreui nihil sint futuri: indicato etiam vincendi modo, vt externæ opi valedicant, neque confidant, & diuinæ opi placidè acquiescant. Sed hāc promissionē reiicit Achaz metu hominum. obstat enim ei prior sua clades, hostilis vis, ciuilis ratio defendendi, & mala sua conscientia. Pergit igitur Propheta ad secūdum membrū, id est signum.

2 Offert signum: idque partim solito Dei more, quo cum verbo iungitur. ita enim solet Deus propter fidem nostram confirmandam, ne vacillet, aut succumbat: co-

ercendam ne vagetur, & vana speculatione euanescat: & I
eandem exercendam, ne torpescat, vtque sensibus re-
pugnare discat. Partim singulari modo offert signum,
quòd regi libertas eligendi qualecunque vellet, seu cœ-
leste seu terrestre relinquitur. Id quod miræ fuit bonita-
tis, cum per se, (nam propriè vt promissa, sic & signa per-
tinent ad solius Dei arbitrium) tum propter impium re-
gem, quo vix vllus fuit superstitiosior.

Sed mutatur istud signum. Nam & Achaz æquè illud
respuit vt promissionem, licet alio (vt prætendit) metu, F
Dei nempe, ne quid Deũ tentet. Mouebatur igitur prius
Matt.6. rationis ductu, hic scriptura quasi impeditur. Adeò pru-
dens atque sanctus est hypocrita: interea tamen multi-
pliciter peccat. Nam & Deum repugnando tentat, mini-
mè tentaturus obsequendo: & prophetam quoque falsi-
tatis ac impietatis propè arguit.

Vnde Isaias propter impiam regis recusationem va-
riare illud cogitur: idque eo pacto. Primò taxat regem
& coniunctos propter incredulitatem, eos nec Dauidico G
sanguini respondere, nec prophetis, vt quos homines
solum non ministros putent credere, neque ipsi Deo fi-
dem adhibere.

Secundò subiicit aliud multo maius signum: idque
his de causis. 1 Vt cum impij nolint, piis tamen libera-
tionis signum proferat. 2 Vt eius liberationis causam
eorũdem meritis detrahat. 3 Vt causam omnium Dei
beneficiorum erga populum indicet. 4 Vt maximum
beneficium, quodque maximè prædicandum, demõstret.

Ista serie subiicit aliud multo maius signum. Refert
nanque de venturo Christo quæ ad hodiernum festum H
spectant. 1 Miram eius natiuitatem, quòd è virgine
nasciturus sit. Nam vocem Haalmah, virginem deno-
tare constat 1 Ex vocabuli etymologia, & communi
vsu. Dicitur enim à cælando & claudendo: & pro virgi-
ne manifestè sumitur. Gen.24. Exod.2. 2 Ex prophetæ
consilio, qui miraculosi, non consueti partus meminit.
3 Ex imposito nomine. Patrum enim erat dare liberis
nomina. hic cum mater det, indicium est quòd proles
sit terreno patre caritura, hucque angelus Luc.1. spectat.
4 Ex vetustis promissionibus, vt quæ factæ sunt Adamo

A de mulieris semine. Gen. 3. Abrahamo de benedicto, id est separato seu virgineo semine, Gen. 12. & 22. Nam coniuncta semina mox reatum quoque conferunt.

2 Refert miram naturarum vnionem. Vox Immanuël docet ipsum Deum fore atque hominem, licet hoc non tantùm ad naturam sed officium quoque pertinet, quòd & Deum nobis patefaciat atque reconciliet, & nos suo merito, spiritu, patrocinio, tandem etiam gloria seu felicitate sua donet.

B 3 Refert educationem, qua & victu & progressu intelligentiæ quantum ad humanitatem nobis similis sit futurus. Luc. 2.

His expositis, ne langueścant tamen pij propter moram temporis, addit etiam de presentis temporis mitigatione, antequam puer (indefinitè loquens) ad discretionis annos veniat, perituros ambos reges. Idque sic factū est. Nam Assyrius eo ipso anno Syrum sustulit, Israëlis vero rex intra octo annos obiit.

C

DOCTRINA.

Nos hypocrisi profligata hinc discamus, Dei promissionibus fidere, & signa vt adminicula magnificare: vtq; pij veteris Testamenti, primi Christi aduentus cogitatione se in omnibus discriminibus erexerunt, ita nos eiusdem fructu, & postremi expectatione consolemur.

EPILOGVS.

D 1 *Rasin rex Syriæ, & Phacee rex Israel, excitantur contra Achaz & Ierusalem. Erat diuersa religio, tamen conuenerunt in hoc, vt regem persequerentur Iudæ. Sic nanque solet malo contra malum vti Deus, tyrannum impium tyranno impio puniendo: sed electorum paucorum amore pepercit Deus regi Achaz & multitudini.*

2 *Admonetur Achaz credere in promissum à Deo auxilium, & huius promissionis signum quærere. sed impiis neque excusatio, neque scriptura deest.*

3 *Promittitur Christus Messias ex virgine nasciturus citra virì operam: cuius incarnatio signū profundum & excelsum fuit. Eius quoque natura seu substantia describitur, quòd nempe futurus esset*

duplicis naturæ, humanæ & diuinæ. Iuxta humanam quidem, Immanu, hoc est, nobiscum, seu nostræ substantiæ: iuxta verò diuinam, El, hoc est, Deus verus. Iuxta humanitatem comesturus erat butyrum & mel, hoc est futurus non homo phantasticus, sed verus, naturalis, essentialis, corporalis, certus, humanis necessitatibus obnoxius per omnia. Iuxta diuinitatem vero, & in huius verissimum argumentum. sciturus erat (in ipsa statim infantia) bonum & malum: quòd certè nemo hominum (præter hunc) vel vnquam potuit vel etiam nunc potest, contra Iudæorum & hæreticorum peruersitatem.

IN FESTO EODEM EVANGELIVM Lucæ. 1.

In mense sexto missus est angelus Gabriel &c. Finis Euangelij. Et discessit ab illa angelus.

HIstoria huius Euãgelij complectitur tria, Primò initium salutis humanæ, nempe incarnationis Christi. Vbi cõsideranda sunt septem. 1 Tempus annunciationis, cum ait: *In mense sexto*, à conceptione Iohannis Baptistæ. Nam de Messia vaticinatum erat, venturum illum tempore ablati à Iudæis sceptri, & venturũ quidem statim post Angelum præcursorem. Gen. 49. Malach. 3. 2 Nomen angeli, cum ait, *Missus est angelus Gabriel*. qui fortitudo Dei dicitur, quia illum annunciabat, de quo Psal. 23. Dominus fortis & potens, dominus potens in prælio: illo nimirum prælio, quo potestates aëreas debellare, & ab earum tyrannide mundum veniebat eripere. Luc. 11. Iohan. 12. 3 A quo missus sit angelus, cum ait. *A Deo.* immediatè, non ab alio angelo, quemadmodum Zacha. 2. Curre inquit angelus alteri angelo, loquere ad puerum istum. Sic Danie. 8. Audiui vocem viri in via: Gabriel, fac istum intelligere visionẽ. Author nanque huius negocij fuit Deus. is enim angelũ misit è cœlo, qui & conceptionem ipsam & conceptionis modum annunciaret, sicque impleretur quod dominus promiserat, nempe domui Dauid daturũ signum. Isa. 7. 4 Ad quam

A quam prouinciam & ciuitatem, cum ait, *In ciuitatem Galilææ cui nomen Nazareth*. Non ad Romam vrbem primariam, totiusque orbis dominam: in qua erant principes potentissimi: non ad Athenas, vbi erant viri sapientissimi, ac philosophi clarissimi: non ad Ierusalem, vbi erant viri religiosissimi, sed ad Nazareth ciuitatem Galilææ paruam & despectam, Iohan. 7. vt conuincat dominus se non quærere, sed contemnere mundana: vtque doceat se semper requiescere super humilem & pauper-
B culum, & trementem sermones eius. Ignobilia enim mũdi & contemptibilia elegit Deus. 1. Corinth. 1. Isa. 66. Quod etiam sine altera causſa factum non est. nam & inde certum est, conceptum illum fœtum Messiam esse: quod scilicet prædictum sit, in Galilæa omnium primò lucem magnam (hoc est Messiam) exoriturã, & Messiam vocãdũ esse Nazarẹum. Isa. 11. 5 Ad quam personam, cum ait, *Ad virginem desponsatam*. Virginem carne, virginem mente & professione, virginem qualem describit
C Apostolus. 1. Corinth. 7. Mulier innupta & virgo cogitat quæ domini sunt, vt sit sancta corpore & spiritu. Virginem inquam quæ non regi alicui magnifico, nec sacerdoti summo nupserat, sed fabro lignario. 6 Ad quem virum, cum ait, *Viro desponsatam, cui nomen erat Ioseph, de domo Dauid*. Quod non sic debet accipi, quod matrimoniali actu vsa sit, sicut reliqui coniuges, Sed oportebat Mariam habere virum, qui testis esset integritatis ipsius certissimus, & nati ex ea domini & Saluatoris nostri esset nutritius fidelissimus, quique pro eo paruulo secũ-
D dum legem hostias ad templum deferret, & eum instãte persequutionis articulo, quando scilicet Herodes quæreret hœdum paruulum Christum contra legem Exod. 34. in lacte matris suæ coquere, in Aegyptum cum matre deferret ac referret, aliaque illi plura quæ assumptæ humanitatis fragilitas poscebat, necessaria ministraret, & contra legis transgressionem testimonium ferret. Non decuit, inquit Ambrosius, virginibus siniſtra opinione viuentibus velamẽ excusationis relinqui, quòd infamata mater domini fuisset. Oportebat hoc etiã, vt per Ioseph generationis Christi series texeretur (vt vult Hieronymus) qui fuit de domo Dauid, quemadmodum virgo.

Nam viri suæ tribus fœminis iungebantur, præsertim in E
hæreditate paterna succedentibus. Num. 36. Et ne res
non congrueret prophetiæ, quæ Messiam promiserat ex
genere Dauid regis. Rom. 1. Qui factus est ei ex semine
Dauid secundum carnem. 7 Nomen virginis, cum ait,
Maria: quæ maris stella dicitur, quia luce à se prodeunte
mundum illustrauit. Dicitur & amarum mare, quia suam
ipsius animam gladius doloris pertransiuit. Luc. 2. Sic &
domina, quia regé regũ, & dominũ dominantium nobis
peperit. Apoc. 19. Item exaltata, quia respiciens humilita- F
tem ancillæ suæ, eam exaltauit supra omnes mulieres.
Quam delegit Deus, ne quid in hoc cælesti negocio sibi
mundus vindicaret.

Quòd autem Lucas hanc historiam tot verbis ac cir-
cunstantiis describat, non temerè facit. Si enim in ciui-
libus causis tam serio agitur, vt notarij adhibeantur, qui
locum, tempus, & personas literis mandant, traduntur li-
belli, & appenduntur sigilla, vt fides habeatur: quanto
magis hoc debuit fieri in caussa tam ardua, nempe in in-
carnatione Christi, vt nos de promissionibus Dei certos G
redderet, & hæreticorum subsequentium hæreses, ac Iu-
dæorum obstinationem conuinceret?

2 Secundo cõplectitur præsens historia nuncium an-
geli, quo aggreditur virginem Mariã, & eam comiter sa-
lutat, cum dicit: *Ingressus angelus ad eam*. Vbi secretò patrẽ
orabat, clauso (vt dicit Bernardus) ostio, quemadmo-
dum postea filius docuit Matth. 6. Quibus verbis Lucas
voluit nobis commendare virginis mores castissimos, vt
quæ non, vti vulgus virginum solet (sicut de Dina le-
gimus Gen. 34) per cõpita & theatra vagata sit, fractoq; H
gradu discurrerit, sed in ædibus paternis occlusa fuerit,
imò sese vltrò incluserit, ibique rebus sacris & honestis
exercuerit sese, propheticásque lectiones euoluerit. Et
taliter orantibus solent astare angeli, & delectari in iis
quos vidét puras manus leuare in oratione. Patet in Za-
charia, cui angelus apparuit stans à dextris altaris incẽsi,
Luc. 1. & in Cornelio Centurione, Act. 10. Quantum au-
tem Mariæ placuerint orationes domino, angelus indi-
cat, qui tam reuerenter eam salutauit dicens, *Aue gratia*
plena. Aue, hoc est salue, seu gaude Maria. Mox addit,

A Gratia plena, hoc est, dilecta, gratiosa, fauorabilis, plurimũ cõsequuta gratiæ, vnicéque à Deo in gratiã recepta. Aptissimũ quippe erat, vt gaudij vocabulo salutaretur, quæ veræ voluptatis authorem erat conceptura: & gratiæ vocabulo compellaretur, quæ Iesum erat paritura salutaris gratiæ principem & authorem. Nec dubium quin pater cælestis filio suo vnigenito eximium & splendidissimum præparauerit tabernaculum. Sanctificauit nãque tabernaculum suum altissimus. Magnificè ac
B splẽdidè præparata fuerat arca illa vet. test. in qua manna reponebatur: quanto splendidius preciosiusq; oportebat esse tabernaculum in quo panis ille verè cælestis reponendus fuerat? Neque tamen ipsa habebat plenitudinem gratiæ quam filius eius Christus, sed sufficiẽtem habuit ad illum statũ ad quem fuit electa, scilicet vt esset mater Dei. Sic Stephanus (Act. 6.) plenus dicitur gratia, quam sufficientem habuit vt esset testis idoneus Christi. Sic & Apostoli. Act. 2. Christus autem super omnes, quia
C de plenitudine eius omnes nos accepimus. Iohan. 1. Cæteris ergo datur gratia per partes, Maria autẽ tota se plenitudo gratiæ infudit.

Dominus tecum. Hoc est, Non tantũ potentia, sed etiam clementia, gratia, fauore, & aliis donis spiritualibus. Nõ tantùm filius tecũ quem cõcipis, sed & dominus spiritus sanctus de quo concipis, & dominus pater tecũ qui genuit quem concipis. Et ideo gratiosam te appello, quia dominus tecum est, Dominus tibi fauet, Dominus te elegit. Prouerb. 31. Multæ filiæ congregauerunt diuitias, tu supergressa es vniuersas.

D *Benedicta tu in mulieribus.* Hoc est, laudabilis præ omnibus mulieribus. q. d. Ideo dominus tecum est, & tibi fauet, quia fauorem suum erga te in eo & per hoc declarat, quòd tu es illa fortunata, beata, & laudata præ omnibus mulieribus virgo, de qua præcinuerunt prophetæ, quæ paritura est semen illud benedictum, quod cõteret caput serpentis. Gen. 3. quæ conceptura & paritura sit Immanuelem Christum domini. Esa. 7. Bernard. Benedicta tu inter mulieres, quæ sola illã generalem maledictionem euasisti (Gen. 3.) In tristitia paries filios tuos. & nihilominus illam (Exod. 23.) Non erit infœcũda nec

sterilis in Israël, ac consecuta es benedictionem, vt nec E
sterilis maneas, nec cum dolore parturias. Vere benedicta, quæ sine exemplo muliebris conditionis, cum decore virginitatis gauisa est honore parétis: quodq; virginé matré decebat, Deum filium procreauit. Facta est enim mater benedicti seminis, veri Messiæ. At quæ maior benedictio poterat illi cótingere? Laudamus veteris & noui testamenti mulieres sanctitate claras, sed vt huic aliquam illarum quis conferat, non patiemur.

Hac salutatione licet quadrifariam vti: Vt scilicet F
1 inde discamus nostræ salutis & redemptionis initium: cuius memoria tanto magis in gratiarum actionem nos excitabit, quanto minus beneficiú hoc operú nostrorum merito præstitú nobis fuit. 2 Vt videamus quantâ gratiam Deus Mariæ largitus sit, vt qui ipsam in matré elegerit. 3 Vt tam gratuitis Dei beneficiis & operibus accendamur ad orandũ Deũ, vt & nobis vel scintillam diuinæ gratiæ impertiat. 4 Vt per mysteria quæ hac salutatione angelica cótinétur, ipsam oremus vt pro nobis apud Iesum fructum ventris sui ac dominum Deum G
nostrum intercedere dignetur.

Ista quatuor valde sunt necessaria quæ intelligantur ab omnibus Christianis. Nam. 1. Nihil est in tota scriptura scitu magis necessarium Christiano, quàm mysterium incarnationis dominicæ. 2 Videntes hanc gratiã virgini concessam propter humilitaté, eandem in spiritu sperabimus, si modo humiles fuerimus. 3 Qui tantam gratiam dedit virgini, aliquam dabit petentibus & inuocantibus in veritate. Psal. 144. 4 Nihil est quod magis H
Mariam delectet, quàm pia angelicæ huius salutationis recitatio.

Nemo ergo inuideat B. Mariæ hãc laudé, nemo minuat. A cælo venit, per angelum venit, imò à Deo ipso venit hoc encomion, vt Maria virgo Nazarena benedicta dicatur inter & super omnes mulieres. Hanc laudé auxit sancta Elizabetha, Luc. 1. Hoc encomio nobilitauit eam illa mulier de turba, dicens, (Luc. 11.) Beatus venter qui te, ô Iesu Christe, portauit: beata vbera quæ suxisti. Si enim nunc sancta trinitas virginem Mariam hac salutatione dignata est alloqui: cur nos detrectemus

eam iisdem verbis salutare? Canit enim ipsa, Respexit humilitatem ancillæ suæ. ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Si hæc verba sint implenda, oportet profecto esse qui eam laudibus euehant & ornent. Sed Iudæi, Turcæ, Gentiles, Lutherani, & alij hæretici id non faciunt, quin iniuriis afficiunt. quomodo ergo erit verum, quod spiritum sanctum affirmat Lucas dixisse per os Mariæ: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes? Quare nostri erit officij, vt nos qui catholicam religionem veram & antiquam retinemus, eam summis laudibus euehamus: inuocãdo eius fauorem, petẽdo subsidium nostris calamitatibus leuandis, intercessionem eius ardẽtius implorando: quodque ipsius animum mirificè in nos propensum reddet, diuinas eius virtutes imitando.

3 Tertiò complectitur dialogismum angeli Gabrielis & virginis Mariæ. Nam audito nuntio angeli, turbata est Maria à salutatione insolita, *& cogitabat qualis esset ista salutatio*, tam excellens, inopinata, & nusquam audita. In quibus verbis rursum commendantur nobis castissimi & nunquam satis laudati mores virginis benedictæ. Primùm verecundia. Nam trepidare (vt Ambrosius inquit) virginum est, & ad omnes viri ingressus pauere, & omnes viri affatus vereri. Solent nãque virgines, quæ verè virgines sunt, semper pauidæ, & nunquam esse securæ, & vt caueant timenda, etiam tuta pertimescere, scientes se in vasis fictilibus thesaurum portare preciosum, & (vt rectè hoc in loco Bernardus ait) nimis arduum esse, viuere angelicè inter homines, & in terris more cælestium conuersari, & in carne cælibem agere vitam. Duplici ergo nomine turbata est Maria, & quòd videret angelum viri specie ingredientem, & quòd eius insolitam audiret salutationem. Deinde modestia, quia nihil respondit, sed tacuit, & audiuit. Nam ornat virgines silentium. Nimis loquacula, credula, & curiosula erat Eua, quare locum præbuit diabolo. Maria contrà non temere credidit, sed cogitauit & expendit apud sese, qualisnam esset ea salutatio. Intelligebat enim salutationem singularem esse, & aliquid continentem mysterij: cæterum quidnam illud

esset, ignorabat. Siluit ergo, nec respõdit quicquam: E
ea re etiam omnibus virginibus atque matronis exemplum præferens prudentiæ singularis, & custodiæ virginitatis accuratissimæ. Prudentia quippe erat, quia cogitabat quanta esset salutatio, spiritu discretionis ruminans quid prætenderet, quò tenderet, & cui esset exhibita. Sciebat etiam prudens virgo, quòd sæpe angelus satanæ transfiguret se in angelum lucis: ideoque vehementer anxia cogitabat qualis esset salutatio.

Et quum minima esset in oculis suis, ac laudabiliter pudorata, vehementissimè de tanto suo præconio mirabatur: séque laudari ac cunctis præferri mulieribus erubuit atque obstupuit, eo vtique amplius, quo minus tale quid suspicabatur aut sentiebat. Sanctæ enim mentes quanto magis laudibus extolluntur, tanto magis timent, & humilius de se sentiunt, iuxta illud Ecclesiastici. 3. Quanto maior es, humilia te in omnibus &c. Sic Apostolus. 1. Corinth. 15. Non sum dignus vocari apostolus. F

Sed angelus Mariam consolatur, vt moris est bonorum, angelorum, vocans eam ex nomine: G

Ne timeas (inquit) *Maria, inuenisti gratiam apud Deum.* Quasi diceret, Nuntius Dei sum, non diaboli. de salute generis humani, non perditione (vt serpens) venio tecum deliberaturus. nil est periculi.

Quòd appareo tibi, diuinũ mandatum est. quod ago, diuinum negotium est. quod nuntio, diuina legatio est. nihil hic doli, nihil fallaciæ. non sum qui venio suffurari tibi adamatum thesaurum. non sum homo, sed spiritus. Inuenisti gratiam apud Deum. Præ omnibus aliis te elegit ad negotium quod omnia alia ipsius miracula excedit. Tu es amica illa singularis, speciosa & vnica columba cælestis sponsi, cuius rex concupiuit speciem. Tu arca noui testamenti, quæ alteram columbam emissura es, ramum oliuæ toti mundo adferentem, (Bernardus) Dei & hominum pacem, mortis destructionem, vitæ reparationem. Hæc est, inquit, gratia quam inuenisti, sed apud Deum. nam apud mundum gratia fallax. Prouerb. 31. Fallax gratia, & vana est pulchritudo. mulier timens Deum, ipsa laudabitur. H

A Prodit mox angelus omnia prophetarum oracula, maximè Isaiæ prophetæ, & ait. *Ecce concipies in vtero, & paries filium.* q.d. Haud nescis Maria prædixisse prophetam, futurum vt singularis aliqua & felix virgo conceptura parituráque sit Immanuelem Messiam. Ea ipsa virgo tu es, ideóque tu concipies in vtero, non à viro, nam Matth. 1. inuenta est in vtero habens de spiritu sancto: & paries Messiam, verum deum & hominem, atq; saluatorem orbis. Quia enim homo ad deum non valuit peruenire, per
B te decreuit ad homines descendere. Ne igitur timeas, sed bono sis animo, ac gratulare tibi ob tantam gratiam. *Et vocabis nomen eius Iesum.* Luc. 2. Matth. 1. Non impones dixit: quia Isa. 49. ait, Dominꝰ ab vtero vocauit me, de vétre matris meæ recordatus est nominis mei. Quod nomen interpretatur saluator. Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Hæc nouitas concipiendi & pariendi prædicta fuit etiam Ierem. 31. Nouum faciet dominus super terram: fœmina circundabit virum. Verè nouum. Olim homo fieri voluit deus (Gen. 3) nunc deus
C factus est homo. Olim de viro facta est mulier: (Gen. 2.) nunc de sola muliere factus est vir. Olim virga floruit sicca & arida (Nume. 17) nunc virgo intacta peperit.

Hic erit magnus, & filius altissimi vocabitur. Dan. 7. Quanquã ex humili loco, ex humili puella natus, tamẽ diuinis virtutibꝰ erit maximꝰ, adeò vt posteaquã innotuerit mũdo, vocandus sit, non propheta, sed filius altissimi. Nihil enim maius, quàm esse filiũ omnipotẽtis dei, nó per adoptionis gratiã, sicut alij, sed per naturã: vt vna in duabus naturis persona esset redẽptoris & mediatoris nostri. Et
D quia vna erat hypostasis, revera filius altissimi erat filius virginis. Qui ergo perpetuò est magnus deus, futurꝰ erat magnus homo: & qui iuxta diuinitatẽ est filius altissimi, etiã iuxta humanitatẽ filiꝰ altissimi vocãdus erat. q. d. angelus: Quis erit magnꝰ, quisve vocabitur filius altissimi? Ille inquam quẽ in vtero cõcipies, quẽ paries, quem vocabis Iesum. Quando verò talis vocabitur? Non statim à natiuitate, sed aliquãto post. Multi enim multis & variis illum vocabunt nominibus, sed postquã in crucẽ exalta- *Matth. 27*
tus fuerit, satanã & peccatũ deuicerit, tũc tandẽ appare- *Marc. 15.*
bit quis qualisve sit. Hæc vera esse nos Christiani scimꝰ. *Luc. 23*

Cui non notę ſunt voces illę, Verè hic homo iuſtus filius dei erat? Et Paulus Philip. 2. ſcribit Chriſtum filium dei deo Patri cæleſti obedientem fuiſſe vſque ad mortem: & addit. Propter quod exaltauit illũ, & dedit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen. E

Micheæ. 4. *Et dabit illi dominus deus ſedem Dauid patris eius. Pſal. 131.*

Daniel. 7. *Et regnabit in domo Iacob in æternum: & regni eius non erit finis.*

Hæc non ſunt intelligenda Iudaicè, hoc eſt carnaliter, ſed ſpiritualiter. Quum enim prophetæ dicant meſſiam in æternum regnaturum, mundus verò æternus non ſit, facilè apparet Chriſti regnum non fore mundanum: quinimo turbis eum volentibus regem facere, aufugit. Iohan. 6. Spirituale itaque intelligit regnum, quod hic in electis auſpicatur, & in futuro ſeculo in perpetuum durabit. dedit enim deus Chriſto ſuum regnum non typicum, ſed verum: non temporale, ſed æternum: non terrenum, ſed cæleſte. In Iſaia legimus cap. 9. Multiplicabitur eius imperium, & pacis eius non erit finis. Super ſolium Dauid, & ſuper regnum eius ſedebit, vt cõfirmet illud, & corroboret in iudicio & iuſtitia amodo & vſque in ſempiternum. Dedit enim redemptori ſedem Dauid, quãdo hũc de genere Dauid incarnari diſpoſuit. Roma. 1. vt populum quem Dauid temporali rexit imperio, ipſe gratia ſpirituali ad æternum proueheret regnum. Coloſſ. 1. Qui eripuit nos, &c. Summa: Angelus ſuis ad Mariam verbis apertiſsimè teſtatur filiũ eius fore immanuelem illũ regémque æternum domus Iacob. Domus autem Iacob ſunt, qui ex Iudęis & gẽtibus crediderũt. Roma. 9. Non enim omnes qui ex Iſrael, hi ſunt Iſraelitæ: neque qui ſemen ſunt Abrahæ, hi filij: ſed qui filij ſunt promiſsionis, æſtimantur in ſemine. F G H

Hæc concio eſt illuſtriſsima. nam quãuis ſit breuis, tamen eſt efficaciſsima. Indicat enim Ieſum filium Mariæ eſſe verum deum & hominem, admirabilẽ in conceptione, in natiuitate, vita, & morte. Ac præter illa quæ de regno eius prædicti prophetæ ſunt vaticinati, & alia quàm ampliſsima reperire eſt quæ Dauid Regem noſtrum habiturum affirmant. Dicit enim Pſal. 71. illum futurum regẽ, ſcilicet iuſtum. Iudicabit, inquit, pauperes populi, & humiliabit calumniatorẽ. Multi dominij, cum ait, Et do-

A minabitur à mari vsque ad mare. Adorandũ: Adorabunt eum omnes reges terrę. Liberatorẽ: Liberabit pauperẽ à potente. Clemẽtem: Parcet, inquit, pauperi & inopi. Dicit pręterea illum futurũ regẽ æternæ vitæ, cum addit, Et viuet. Qui aurũ habebit Arabicum, nõ quoduis: cum ait, Et dabitur ei de auro Arabię. Quòd timebunt eũ inimici eius, cum ait, Coram illo procident Aethiopes, & inimici eius in terram concident. Tandẽ æternum, cum ait: Et permanebit cum sole & ante lunam, in generatione & B generationem.

3 Tertio complectitur dialogiſmum angeli Gabrielis, & virginis Mariæ. Nam conſolata paululum Maria, reſpondet angelo. *Quomodo fiet iſtud? Quoniam virum non cognoſco*. Non dubitat de verbo diuino: non ignorans nihil eſſe tam arduum, quod nutu non poſsit deus. Credit vera eſſe omnia illa prophetarũ oracula & vaticinia quæ frequenter legerat, in quibus contẽplandis non parum tẽporis inſumpſerat. Credit iuxta verbum angeli, ſe matrẽ Ieſu futuram, ſed qualitatem ipſius & modum in- C quirit, quẽ non legerat, qui nec prophetæ reuelatus fuerat. q. d. Credo promiſsionibus dei. Scio cęlum & terram tranſitura, verbum autẽ dei non tranſiturum. Noui quid per Iſaiam dictum ſit. *Si ergo ego illa ſum per quam deus velit hunc filiũ mundo exhibere, obſecro te paulo apertius rei futurę modũ declares.* Diſcamus ex Maria, verbis diuinis Eccleſię catholicę acquieſcere, atq; obſequentes nos præſtare, vt quæ à Chriſto nobis ſint allata. Verba Chriſti ſunt omnes doctrinæ quas catholica (quæ eſt Romana) tenet Eccleſia. Si aliqua videãtur obſcuriora: Chri D ſtus qui Eccleſiæ dedit ſcripturas, idem illi reliquit ſpiritum ſanctum, qui ipſi interpretaretur & doceret omnẽ veritatem. Ad hanc confugiamus, vt quæ columna & firmamentum ſit veritatis. 1. Timoth. 3.

Dixit Maria ad angelum. Quomodo fiet iſtud? quoniam virum non cognoſco. id eſt, voui virginitatem: quomodo ſalua & illæſa mea virginali pudicitia potero eſſe mater? Vnicè namque virginitatis amabat curabatque theſaurum: non ſignum rei (vt Zacharias) ſed modum (vt diximus) requirens. Nec debet cuiquam hoc mirum videri: ſiquidem Maria nec ſua ætate viderat, nec ſuperioribus legerat a-

liquid tale quòd virgo aliqua esset, & ſtãte atque illibata virginitate mater esset: non habuerat exemplum tale ab orbe condito. E

Angelus respondit, *Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius dei.* Quasi dicat, Sicuti illa quæ ex me audisti, diuina sunt & non humana: ita & modus architecti diuinus erit, & non humanus. Spiritus sanctus erit architectus, in te perficiet opus dei priusquã sentias. Is qui in tua conceptione ab omni prauitate te expurgauit, idem te ornabit cumulatissimè cælestibus donis in corpore & anima: atque eius virtute concipies. Est autem hæc summa responsionis angelicæ. q.d. non periclitabitur hic tua virginitas, neque quisquam virorum te accedet aut cõtinget: sed deus ipse per virtutem spiritus sancti sui ex te excitabit filiũ. sine virili semine te spiritus sanctus fœcundabit: ideoq; concipiens ac pariens, nihil detrimenti sentiet tua integritas & virginitas: & sic fœtus tuus sanctus erit: atque vocabitur ob id, non Ioſephi aut alterius cuiusquam viri filius, sed filius vnius dei. F G

Obseruatione hîc dignum quod ait, nasci sanctum ex diua virgine. Hoc enim præter naturam, (quatenus scilicet corrupta est) humani generis fit. Omnes enim in genere nascimur filij iræ, & (vt Iob ait) immũdi de immundo concepti semine. Maria verò, ipsa nimirum sancta & munda per dei gratiam, ex se sanctum genuit, non in peccatis conceptum, sed mũdum & sanctum illud per quod omnes electi & mundantur & sanctificantur. Exod. 31. Ego dominus, qui sanctifico vos. & Heb. 13. Propter quod Iesus, vt sanctificaret populum per suum sanguinem, extra portam passus est. Angelus confirmat Mariam signo & exemplo. H

Ecce, inquit, *Elizabeth cognata tua.* Ecce, id est considera, expende eius conditiones: attamen *Concepit filium in senectute sua. Et hic mensis est sextus illi quæ vocatur sterilis: quia non erit impossibile apud deum omne verbum.* q.d. Elizabeth semper sterilis fuit, estque iam grandæua insuper, & tamen concepit in effœta sua senectute filium, filij tui præcursorem, qui & etiamnum viuit ac mouetur in tumido matris vtero. Is igitur qui illam fœcundauit contra na-

turam,& te contra naturam fœcundare poteſt, imò & certò fœcundabit.Hæc ab angelo dicuntur non ad cõfirmandam fidem Mariæ, ſed ad augmentum gaudij.

Virgo ſanctiſsima erat Iudæa,& Iudæos (ita deo volente ipſorum infirmitati conſulere)quando aliquod magnum ſacramentum futurum illis prædicebat,ſigno confirmabat. Ita legimus admiranda & tremenda illa ſigna quæ fecit deus per Moſen & Aaron in liberatione populi ex Aegypto de manu Pharaonis, Exod.8.9.10.&c. Moſes vt confirmaretur in fide, vidit rubum ardentem, & non exuſtum.Ibid.3.Ioſue vellus rore coopertum in medio æreæ ſiccæ,& iterum ſiccum in medio areæ rore perfuſæ.Iudic. 6. Sic Iſaias dicebat Achaz,cap.7. Pete tibi ſignum à domino.Sic Iudæi petebãt ſignum à Chriſto,Matth.12.Luc.11.Cum populus Iſraëliticus fuiſſet huiuſmodi ſignis à deo aſſuefactus,virgóque ſanctiſsima in his ſcripturis tractandis fuiſſet exercitatiſsima:voluit illam deus confirmare ſigno illo de Elizabeth.

Voluit angelus ita inferre: Si potuit deus vuluam Sarę,ob ætatis ſenium concipiendæ proli ineptam,conceptioni aptam facere: poterit & nunc ſua admiranda potentia,inſcrutabilíque ſapientia perficere, vt tu quæ virginitaté vouiſti,incontaminata concipias & parias.Eſto obediens diuino mandato: reliqua omnia, téque ipſam ipſius potentię ac bonitati cõmitte:quia nó eſt impoſsibile apud deũ omne verbum. Quale enim verbum illi impoſsibile,qui per verbum fecit omnia? Pſal.148. Gen.1. Nihil enim poteſt à deo promitti tam nouũ aut magnũ, quod ipſe non queat præſtare.Iere.32.Nunquid mihi difficile erit omne verbum? Vtinam Caluinus,atque alij plerique ſententiam hanc dei potentiam declarantem, pro ſua dignitate expendiſſent:nunquam eò dementiæ prorupiſſent,vt contra verba Trinitatis per angelum prolata,affirmarent Chriſtum corpore glorificato poſt reſurrectionem non potuiſſe ianuis clauſis ingredi cœnaculum diſcipulorum:indéque negarent,verũ corpus Chriſti,quod de virgine fuit natum, & in cruce paſſum,ſub ſpeciebus panis & vini in ſacramento ſubſiſtere. Qui cum hoc negant, neceſſe eſt eradant particulam illam ſymboli,qua confitentur Dei omnipotentiam,dicentes,

Credo in Deum omnipotentem. tollant omnipotẽtem, E
& ſubſtituant, aliquid potentem. Secundò neceſſario ſequitur, ipſos negare virginitatem Mariæ. Nam ſi glorificatus & impaſsibilis non potuit ianuis clauſis ad diſcipulos ingredi, multo minus potuit paſsibilis nondúmque glorificatus intemerata virginali matris pudicitia ex ſanctiſsimo eius vtero naſci. Hoc quàm ſit impium, quámq; ſacrilegum, facilè iudicauerit is quem vel minimus religionis Catholicæ amor afficit. Nos credentes Deum omnipotentem, credimus id quod angelus, vel ipſa potius F
ſancta Trinitas docuit: Quia non eſt impoſsibile apud Deum omne verbum.

Confirmata in fide Maria verbis & exemplis, reſpondit angelo, *Ecce ancilla domini, Fiat mihi ſecundum verbum tuum.* Laudatur Maria ab humilitate & prudentia in reſponſo. Mater Dei eligitur, & ancillam ſe nominat. Non mediocris re vera humilitatis inſigne, nec oblata tanta gloria obliuiſci humilitatem. Non magnum eſt eſſe humilem in abiectione, magna prorſus & rara virtus humilitas honorata. Prima mulier audiens, Eritis ſicut dij, ſta- G
tim in ſuperbiam elata, contra creatoris imperium manum extendit ad ligni prohibiti fructum. Hæc audiens ſe matrem filij Dei regnantis in domo Iacob in æternũ, paucis, ſed quæ ſummam animi modeſtiam cum ſumma fiducia pietatéque coniunctam teſtarentur, reſpõdit: Ecce ancilla domini, cuĩ ſemel dicata ſum, parata ad omne obſequium. Fiat mihi ſecundum verbum tuum, vt de ſpiritu ſancto concipiam.

Simul atque Maria reſpondit, ſpiritu ſancto repletur, H
& concipit non hominem tantùm, ſed Deum, verum filium Dei, ſaluatorem mundi. Et reparauit Maria, quod Heua perdiderat. Diſceſsit quoque angelus à Maria: nimirum cum reuerentia valedicens, peracto negocio rediens ad eum qui miſerat, lętum cœli ciuibus referens nũtium, ruinam in proximo fore reſtaurandam: & acceſsit Dei filius dominus noſter Ieſus Chriſtus qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum. Concepit virgo ſanctiſsima hominem Deum factum, & Deum factum hominem. Vnde fideles rectè eam Dei genitricem & matrem vocamus, cuius interceſsione vitam etiam ſperamus æternã. Amẽ.

EPILOGVS.

1 *A sancto virginis cum angelo colloquio Deus auspicari voluit restituendi generis humani negocium, quando primum illud pestiferum virginis cum serpēte colloquium, exitij seminarium inuexerat mundo. Ad lapsum quippe hominis concurrebat angelus malū suggerens, mulier inconsultè suggestioni consentiens, & vir transgressionem diuini præcepti perficiens. Sic in reparatione angelus nuncians, virgo consentiens, & Christus perficiēs. Bernardus: Redditur fœmina pro fœmina, prudēs pro fatua, humilis pro superba, quæ pro ligno mortis, gustum tibi porrigit vitæ: & pro venenoso cibo illo amaritudinis, dulcedinem parit fructus æterni.*

2 *Tota huc tendit Euangelica historia, vt ostendat Mariam illam Nazarenam Ioseph sponsam, verè esse Halmah, ac Messiæ matrem, & huius filium Iesum seruatorē nostrum verè Immanuelem Messiámque esse, ex Isaiæ vaticinio. In cuius humanæ naturæ assumptione tria singularia mirabilia facta narrat Bernardus. Cōuncta sunt, inquit, simul Deus & homo, mater & virgo, fides & cor humanum.*

3 *Modus quomodo virgo conceperit filium Dei, describitur, nimirum per fidem. credidit enim, Deo omnia esse possibilia, & angeli verbum Dei verbum esse. Ex hac fide (vt & Sara olim) accepit vim concipiendi ex seipsa, citra viri operam, per solum spiritū sanctum. Habemus igitur hic absolutissimum veræ fidei exemplum, quod imitemur. Quod fiet, si itidem audito verbo Dei credamus ex animo, nos & omnia nostra permittamus Deo, ínque eius fidelia obsequia nos totos præbeamus, facientes ipsius voluntatem summa cum fidelitate & humilitate. nam sic & ipsi Christum concipiemus, pariemúsque in vitam æternam.*

DE SANCTIS QVORVM FESTA INTER PASCHA ET PENTECOSTEN OCCURRUNT. Epistola. Ephes. 2.

Iam non estis hospites & aduenæ &c. Finis Epistolæ, In habitaculum Dei in spiritu sancto.

PAuli mens atque ordo hic expendendus occurrit. Vt Ephesij magnitudinem beneficiorum Dei, euangelicíque ministerij gratiam probè apud se expenderent, debitáque laude

celebrarẽt: narrat eis Paulus, ſicut in prioribus, ſic in hiſce quoq; verbis, primò quales antè fuerint, nẽpe hoſpites ſiue peregrini, quos ſuperius hoſpites tabularum promiſsionis dixerat. Porrò peregrinitas illa cernebatur tum, ac etiamnum cernitur in incredulis. Partim in nomine ſeu profeſsione, qua omnino variabant à peculio populóque Dei. Partim in notitia, quòd nec ſcirent, neque ſcire cuperent quæ ad ſanctæ vrbis ciues pertinent, vt eſt notio capitis ſiue magiſtratus. Nam eſſentiam Dei neque vnam neque tres perſonas continentem norant. Voluntatem Dei quantum ad Eccleſiæ ſeu præſentem ſeu futuram gubernationem planè ignorabant. Et quantum ad mundi gubernationem aut ſimiliter ignorabant, aut ſi norant, tamen dubitanter aut corruptè norant. Ité vt eſt notio legum ſeu ſacrarum literarum, quarum nullus inter eos erat vſus, vt eſt notio præſidiorum ac munitionum quibus Dei filius atque angeli eius nos pios tegunt, quarum nulla fuit inter eos cura. Vt eſt notio opũ, id eſt gratiæ, adoptionis, ac æternæ vitæ, quos theſauros illi prorſus neſciebant. Vtque poſtremò eſt notio fœderum quæ inter nos & Deum ſunt per Chriſti ſanguinem facta atque obſignata, quorum illi erant inſcij, & quę inter nos & fratres ſunt per Chriſti inter nos communionem ſpiritúmque inſtituta, quorum æquè erant tum ignari.

Partim peregrinitas illa cernebatur in affectu, quòd amore nunquam vero, puro, firmo, ceu fideles ſolent, neque inter ſe nec cum Dei ciuibus cohærebant.

Partim in habitu ſiue moribus. Nam ſi res vel proſperas vel aduerſas ſpectes, nunquam inter eos fuit talis gratitudo ac modeſtia, item inuocatio tolerantiáque, ſicut in electis ſolet. Si officia ſtudiáque ſpectes, nulla erat ibi talis vel mortificatio vel ſanctificatio.

Dicit præterea quòd fuerint inquilini ſiue incolæ, quos ſuperius alienos à Repub. Iſraëlis dixerat. Cernebatur autem iſte inquilinatus partim in iure, quod in cœleſtibus bonis nullum, in terrenis nullum niſi mutuatum penes ipſos erat. Nam & terra propriè eſt fidelium, & fidelium cauſſa tolerantur illi in præſenti vita. Partim cernebatur in ſocietate quam cum ſanctis tantùm obtine-

A bant ratione onerum, sicut inquilini simul pugnant, sed non regunt. Porrò onera illa sunt calamitates quibus æquè tum affligebantur vt electi. Nam & mundus ipse se cupiditate & mutua insectatione torquet. Satan omnium tum piorum tum & impiorum malis gaudet: Deus semper suæ iustitiæ documenta edit, non autem ratione honorum. Nam nec Deo grati erant, neque Dei grata organa, neque Ecclesiæ membra, aut consortes ministerij. Et talis quidem etiamnum est conditio quorumcunque Ethnicorum.

B 2 Secundò narrat Apostolus Ephesiis quales post in Christo esse cœperint: quod & nostri caussa obseruemus. nam & nos in eum statum euecti sumus. Ephesiorum igitur & fidelium quorumcunque statum, quem per Euãgelij apprehensionem consequuntur, notat diuus Paulus triplici hac figura, quòd facti sint ciues sanctorum: domestici Dei: & lapides structuræ Dei, id est membra Ecclesiæ Dei. nam Ecclesia dicitur ciuitas Dei. Esa. 60. Hierem. 13. dicitur domus Dei. 1. Timoth. 3. Heb. 3. dicitur &

C templum Dei. 1. Corin. 3. Porro hisce verbis inest incrementum. Magnum beneficium est donari peregrinum, exulem, hostem, ciuitate, & sanctorum quidem ciuitate:

In qua hæc cernuntur:

Ordines omnium decẽtissimi, vt sunt inuisibiles præsidentis Christi moderantis spiritus ascendentium descendentiumque angelorum, & visibiles docentium prophetarum, apostolorum, pastorum, auditorum confitentium, inuocantium, celebrantium.

In qua etiam cernuntur leges credendarum atq; agẽ-

D darum rerum in scripturis exactissimæ.

Immunitates contra legem, mortem, satanam amplissimæ.

Conuentus verbi, precum, sacramentorum honestissimi atque vtilissimi.

Commercia charitatis iucundissima.

Mœnia & præsidia contra omnes hostes validissima.

Quæ & hinc amplificantur, quòd & istius ciuitatis cõstitutio maximo constitit, nempe Christi sanguine: quòd assecutio est facillima, vt quæ omnibus sit exposita, atque vera fide impetretur. Quòd & inhabitatio est perpetua,

quam ne moriens quidem deserat, sed commutet solum, migrans nempe in beatiorem vrbis locum. At obserua simul quòd sanctorum ciuitas dicitur. neque enim quicquam fert pollutum, vt nec castra Israëlis. Apoc. 21. & 22. E

Maius verò beneficium est, in familiam quoque recipi, vbi est arctior communitas, maior notitia, diligétior cura, amplior communicatio. Atque eò quidem nos recipimur, qui re vera prius fugitiui, prodigi, scelerati, imò iræ filij fueramus. Et recipimur vt cœlesti potiamur mésa, victu, aspectu, colloquio, fide, consuetudine, facultatum omnium iure ac quiete, idq; Deo patre, Christo fratre, angelis seruis, sanctis familiaribus. Sed & hic obserua quòd domestici Dei non honoris tantùm vel vtilitatis, sed obedientię quoque caussa appellamur. Deum igitur vereamur, Deo laboremus & negociemur. F

Maximum autem beneficium est, & habitaculum Dei fieri, in quo ipse Deus gratia & omnigenis suis donis resideat. Nemo autem fit eiusmodi templum Dei, nisi pars & magni tépli sit, de quo Apostolus hic & postea. 4. cap. loquitur, in quo breuiter hæc cernuntur. G

Fundamentum imum. angulus siue nexus circumquaq; vniuersi ædificij. item apex & supremum caput, solus dominus noster Christus.

Architecti: Summus dici potest Spiritus sanctus, quem Ecclesia solum pro magistro summo habet. Nec diuersum est, quòd Christus se magistrum solum vocat. Medici ac συνεργοι sunt Prophetæ, Apostoli, Pastores, & ministri omnes, quorum opera spiritus sanctus vtitur.

Materia ex qua ædificium fit, sunt lapides seu credentes omnes, qui de petra Petri fiunt, solidíque soli manét, cæteri vt in limo hærent, & arenæ innituntur, sic & ipsi nihil sunt quàm limus, quàm arena, puluis, gluma. H

Materia per quam ædificium fit, est verbum quod ab aliis rectius atque purius, à nonnullis pœius & impurius adhibetur. Item sacramenta, quæ iam melius iam corruptius applicantur. Quoad probè vsurpantur, faciunt ad structuram: quoad secus, igni tandem quasi tempestate diruuntur. 1. Corinth. 3.

Opera quæ insumitur in secando siue poliendo, est prædicatio pœnitentiæ, qua ad basin siue Christum homines

A mines adducuntur. Opera verò quæ insumitur in collocando siue extruēdo, est prędicatio reconciliationis, qua vt perdita ouis humeris, ita ipsi basi suæ Christo imponuntur.

Forma collocationis, si spectemus basin, est cuiusque fides qua incumbit Christo. Surgens ædificium est cōformitas nostræ fidei, qua cum omnibus sanctis qui nos prę-
cesserunt, maximè verò cum prophetis & apostolis (qui non operarij tantum, sed & pars sunt ædificij) consenti-
B mus. Propriissimus noster situs, est cuiusque singularis labor & vocatio, qua pro fidei ac donationis Dei modo stationem suam seruat atque obit. Forma symmetrię, hoc est commensurationis, partim est & exæquatio & consensio fidei & amoris, partim splendor inde proficiscens innocentiæ seu bonorum operum.

Finis quo ad exædificationem nullus erit ante extremum diem. Semper enim surgit ædificium quoad prorsus absoluatur: quo mométo simul aderunt & extremus dies,
C & æterna gloria. Finis verò quo ad vsum, est inhabitatio Dei, qui in tali templo residere, & complere donis vniuersam suam domum ceu in festiuissima Pentecoste cupit. Contra illud ædificium frustra parant suā turrim Babyloniam, frustra struunt aduersarij. Portæ inferi non prævalebnnt aduersus illud. Matth. 16.

DOCTRINA.

Contemplemur igitur etiam nos in eo speculo, veterémq; sortem cum donata conferamus, vt illius deploratione in huius prædicationé accendamur, & hìc vt ciues
D sanctorum, domestici & templum Dei credamus & viuamus, quoad plenè in altera vita honores consequamur.

EPILOGVS.

1 *Apostolus proponit bona per Christum (ipsissimum fundamentum apostolorum ac prophetarum) nobis Gentibus communicata & parta: quæ nempe sunt, quòd nos qui olim eramus hospites & aduenæ, hoc est, à gratia ac salute alieni excluſiq; , iam sumus conciues sanctorum, & domestici Dei per Christum facti, hoc est, vocati, reconciliati, sanctificati & saluati.*

2 *Lapis angularis & fundamentum primariū Christus, qui nos superstruxit super fundamentum apostolorum ac prophetarum, hoc est super semetipsum, à prophetis prædictum & apostolis prædicatū;*

quo omnes sancti vnicè nituntur, & in quo omnium spes recumbit. E *Is inquam superstruxit nos super semetipsum, hoc est, infirmitates, iniquitatésque nostras portauit & dependit, suorúmque meritorum nos per fidem ac sacramenta fecit participes. Esa.53.1.Pet.2.Tit.3. Est igitur, vnde gratias ei agamus perpetes, est quoque vnde ex animo exultemus & lætemur semper.*

3 *Finis in quem tantis bonis nos Christus cumulauit, est, vt tanquam lapides viui illi superstructi, succrescamus in ædificium spirituale, hoc est in templum sanctum domini. Sumus igitur & nos in finem hunc Christo superstructi, vt per inhabitantem in nobis spiritum* F *sanctum, templum ac domicilium Dei simus, hoc est, corpora & corda nostra ipsi sanctificemus, ipsúmque in nobis per fidem & charitatem habeamus habitantem.*

IN IISDEM FERIIS SANCTORVM EVANGELIVM Iohan.15.

In illo temp. Dixit Iesus discip. s. Ego sum vitis vera &c. Finis Euangelij, Et gaudium vestrum impleatur. G

IN hoc Euangelio depingit Christus Ecclesiam: & ostendit tria. Primo, quis sit vinitor, siue agricola, nempe Deus pater. Sicut enim agricola de agris suis solicitus est, & vinitor vineam suam semper habet in memoria, siue dormiat, siue vigilet, quanquã aliquãdo extrinsecus videatur (præsertim in hyeme) planè nullam curam vineæ habere, non tamen eius obliuiscitur: sic pater cœlestis etsi aliquãdo dissimulet se vineam suã respicere, hoc est electos, nunquam tamen ipsos relinquit, aut H eorum obliuiscitur, nunquam non pro ipsis solicitus est, atq; adeò tunc maximè curat, quum minimè videtur curare. Hinc in Isaia.54. dicit, Ad punctum in modico reliqui te, & in miserationibus magnis colligam te. Semper enim respicit & curat vehementer suos. Non tantùm eos creat, verum etiam pascit, nutrit, gubernat, atq; ad ætatem adultam deducit. Testatur hoc iterum scriptura. nã quotidie orãtes dicimus diuina institutione formati, Pater noster qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuũ, adueniat regnum tuum &c. In qua oratione fatemur edocti à

A fratre nostro Christo, Deum patrē nostri curam gerere, eúmq; esse qui omnia quæ ad victum & amictū, quæ ad corpus & animam pertinent, nobis conferat. Hoc etiam docet illud Isaiæ. 49. Nūquid obliuisci potest mater infantem suum, vt nō misereatur filij vteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui &c. Ecce in manibus meis descripsi te &c.

Deinde ostendit quæ sit vitis, nempe Christus. Sicut enim vitis etsi in hyeme sola & sine palmitibus videatur,
B tamen æstate superueniente in plures palmites erūpit: sic Christus etsi tēpore peregrinationis suæ pauci in eū crederent, & in passionis hyeme solus & ab omnibus relictus videretur, transacta tamen hyeme, & appropinquāte æstate resurrectionis, statim priores eius palmites reflo-ruerunt, & alij accreuerunt, adeò vt tempore ascensionis iam essent centū viginti palmites. Act. 1. In ipso autē die Pentecostes accrescerent tria milia. Act. 2. Deniq; adeò copiosè hæc vitis in palmites erupit, vt breui totā terram occuparit. Nā vnus Paulus palmites eius extendit vsq; ad
C Illyricum. Rom. 15. Deinde sicut vitis succū suum in palmites transfundit, & frugiferos facit, omnémq; suā naturam & nobilitatē in palmites emittit: sic Christus de suis bonis transfundit in eos qui sacramēta suscipiunt, & in charitate perseuerant. Omnia quæ habet, fidelibus communicat, succū gratiæ, vinū illud verè lætificans cor hominis, spiritum scilicet sanctū: cōmunicat illis nomē suū, Psal 103.
hereditatem suā, deniq; quantum fieri potest, etiā naturā suā, vt & nos dicamur & simus filij Dei, si non natura, certè adoptione. Testatur hoc scriptura. Nam Iohan. 1. di-
D citur quòd nos omnes de plenitudine eius acceperimus gratiā pro gratia. Et Paulus Ephes. 4. Vnicuiq; autem nostrum data est gratia secundū mensurā donationis Christi. Rom. 12. 1. Cor. 12. 2. Cor. 10. Hebr. 13. Participes enim Christi effecti sumus. Maxima & preciosa nobis pmissa donauit, vt per hoc efficiamini diuinæ cōsortes naturæ. 2. Pet. 1.

Præterea ostendit qui sint palmites, nempe omnes Christi fideles. Sicut enim palmites à vite resecti arescunt, & collecti in ignem mittuntur: sic Christiani à Christo deficientes, nisi resipiscant, gehennæ traduntur. Testatur hoc scriptura. nā Mat. 3. dicitur: Omnis arbor quæ nō fa-

cit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. E

Docet autē hæc rustica similitudo, quòd Pater in creatione nos fecit, in regeneratione sanctificauit, & virtutibus atq; studiis quotidianis excolēdo facit in horas meliores. Non enim cessat, nisi nos cessemus, sua virtute interna, & suo sancto verbo externo, extirpare mala semina ex veteri Adā nobis relicta, charitate corda purificare, virtutum semina in nostris cordibus seminare, quotidiana gratia ipsa, vt ad luculentam frugem perueniant, irrigare: non cessat expectare fructus bonos. Vtinam nō dicat de nobis illud Isa. 5. Quid vltrà facere debui vineę meæ, & non feci? Expectaui vt faceret vuas &c. Item Ierem. 2. Quomodo conuersa &c. F

Docet item quòd Christus non sibi natus, nec circuncisus, non sibi passus, nec mortuus, nec sibi legem obseruauit: sed quicquid meriti, gratiæ & dignitatis habuit, hoc nobis pro nostra capacitate communicat, nō in imputatione, sed interna spiritus communicatione.

1 Docet tertiò quòd Christiani quandiu manent in Christo, sunt fœcundi, operáque pietatis digna gratia G vitáque æterna fructificant.

2 Secundò ostēdit quid vinitor sit facturus palmitibus. i. frugiferis, hoc est, ferētibus fructū: nēpe purgabit eos, vt copiosiorē fructū ferant. Habēti dabitur, inquit Mat. 25. Sic Noë quū diluuij calamitatē videt (Gen. 7.) Ioseph quum in carcerē abducitur (Ibidem. 39.) Dauid quum in exiliū à filio pellitur (2. Reg. 15.) Ezechias quū Ierusalē obsidetur (4. Reg. 19.) Daniel quum in lacū leonū mittitur (Dan. 6.) Paulus quū passim ab omnibus oppugnatur (2. Cor. 1. 11.) & Ignatius quū leonibus ac bestiis obiicitur: purgantur. Tunc enim purgamur, quum aduersus Deum in tribulationibus nō fremimus, nō indignamur: sed retinemus fidem, charitatem, ac sustentamur spiritu sancto, ne opprimamur dolore aut desperatione, sed cū tribus illis pueris Hebræis dicimus in medio ignis tribulationis, Benedictus es domine Deus patrū nostrorum, & laudabile & glorioſum nomē tuum in secula: quia iustus es in omnibus quæ fecisti nobis, & vniuersa opera tua vera &c. Peccauimus enim & iniquè egimus &c. Danie. 3. H

Purgat igitur pater pios homines à reliquiis peccato-

A rum. Nemo enim etiam si sanctus sit, immunis est à peccato quandiu viuit in hoc mundo. Opus igitur habent quotidiana purgatione. Hinc & Dauid ait. Psal. 50. Cor mundum crea in me Deus. Et iterum, Inclina cor meum in testimonia tua, & non in auaritiam. Auerte oculos meos ne videant vanitatem. Deinde purgat eos, hoc est, humiliat & deprimit. Sicut enim palmes si non putetur, in nimiam altitudinem crescit, ac per hoc omnem succum in ramos & folia insumit, sic quòd fructum ferre nō *Psal.* 118.

B poteſt: ita caro si pro sua libidine, etiam in sanctissimis ferretur: Deus, si fieri posset, contumacia carnis à diuino maiestatis suæ solio deturbaretur. Audi enim in quãtam altitudinem & superbiam excreuerit rex Babel. Isaiæ. 14. Ascendam, inquit, in cœlum, & similis ero altissimo. Itē: Quis est Deus in cœlo, qui vos eruat de manu mea? Daniel. 3. Non dissimilia loquitur rex Tyri. Deus, inquit, ego sum, & in cathedra Dei sedeo &c. Vsque adeò turgescit caro beneficiis saginata, & interim nō putata aduersitatibus & cruce. Sic piis hominibus nonnunquam

C ex virtutibus & donis crescit superbia. Natura enim nostra semper alta expetit. Atqui superbia omnia opera nostra & fructus nostros vitiat. Nihil enim gratum est nisi quod ex humili corde procedit, vt patet in Luca. 18. Itaque pater agricola credentem purgat & humiliat. Primò, interdum id de quo gloriabatur homo, amputat & aufert, hoc est dona sua: & hominem cadere permittit. Sic Petrum cadere permisit, vt non gloriaretur de viribus suis. Matthæi. 26. Alioqui si Petrus non cecidisset,

D quantum tribuisset suæ fortitudini, qui ante casum tanta præsumebat? Etiam, inquit, si omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor. Hic igitur opus habebat putatione, ne altius crescceret. Deinde etiam aduersis & cruce suos purgat, & humiliat Deus, ne nimium insolescant. Hęc igitur est spiritualis illa circunciſio, quã toties commemorat Paulus, quæ non consistit in litera, sed spiritu: quæ non semel tantum fit, sed per totam vitam. Et hæc quidem purgatio vel putatio citra dolorem nō fit. Omnis enim disciplina (dicit Apostolus Heb. 12.) in præsenti nō videtur esse gaudij, sed mœroris: (quemadmodum in Isaia. 4. cap. dicitur, Purgabit dominus sor-

des filiorum Israel in spiritu iudicij, & spiritu ardoris.) E
postea autem fructus pacatissimos adfert exercitatis per eam. Hinc & Dauid Psal.118. Bonum mihi, inquit, quòd humiliasti me. Et iterum Psal.93. Beatus quem tu corripueris domine &c. vt mitiges ei à diebus malis, quibus scilicet impij perdendi sunt. Ideo subditur,

Vt fructum plus afferat. Vbi manifestè vides quòd dominus non affligit vt perdat, sed vt sanet, quemadmodum agricola putat palmites, non vt totum abscindat, sed vt purget, ad copiosiorem fructum ferendum. Hinc Ieremias orat trigesimo cap. Castiga me domine in iudicio: F
tamen non in furore. Et Sapiens Prouerb.3. Noli negligere disciplinam domini. Quem enim diligit corripit. Hoc idem ad longum docet Paulus Hebr.12. Duplicem igitur ex hoc verbo possumus habere consolationem, imò triplicem in aduersis. Primò, quòd Christus afflictiones nominat purgationem. per eas enim expurgantur reliquiæ peccati. Secundò, quod dicit afflictiones ideo immitti, vt plus fructificemus. Tertiò, quòd dicit omnem palmitem hîc purgari. Non enim solus es qui affli- G
geris: idem cõtigit omnibus sanctis: id quod Paulus diffusè probat ad Heb.11. & 12. cap.

2 Ostendit quid vinitor sit facturus palmitibus infrugiferis, hoc est non ferentibus fructum: nempe abiiciet eos, ne natiuum succũ aliis intercipiãt. Sic Cain, Ismaël, Esau, Saul, Achaz, Herodes, Iudas, heretici, quum in malitia sua pergunt peruersè viuẽtes, dũ sectas confingunt, falsam doctrinam docẽt, vt Lutherani, Caluinistę, Anabaptistæ &c. abiiciuntur. Tunc enim abiicimur, quũ adH
uersus Deũ in tribulationibus fremimus & indignamur, oppugnamus virtutes, studia sancta, blasphemiis prosequimur Ecclesiã, sacramenta, opera pia, & omnẽ creaturã diris vouemus. Hoc euidẽs est argumentũ q̃ à Deo simus abiecti & deserti: sed ipse neminem deserit, nisi desertus. 2. Para. 12. Obseruandũ ex terribili hac sentẽtia maxime hoc est, quòd patrem dicit non tantũ vepres exciſurum, sed etiam quosdam palmites, hoc est nõ tantũ ethnicos eiecturũ, qui iam igni adiudicati sunt, quia non credũt, Iohan.3. itémq; manifeste malos, sed etiam ociosos. Huc pertinet ficus illa sterilis à domino maledicta. Matth.21.

A itemque parabola de alia ficu quam paterfamilias omni anno visitans, &c. semper infructuosam inueniens, tandem excindi iussit. Luc. 11. hinc & Paulus Hebr. 6. Terra quæ sæpe imbrem suscipit, & tamen spinas germinat, maledictioni proxima est. Deinde terrorem auget quod dicit omnem palmitem infrugiferũ excindendum. Nullus enim latère poterit, nec oculos huius agricolæ fallere. Existimasti, inquit, iniquè, quod ero tui similis, &c. arguam te, & statuam, &c. Psal. 49. Item Sopho. 1.

B Scrutabor Ierusalem in laternis. Maximè autem terret quod dicit, Tollet eum, hoc est à Christo seiunget, vt nihil commune cum ipso habeat. quo quid grauius comminari potuisset? Hoc verbo suprà Petrum mirum in modum terruit, vt exclamaret, Domine non tantum pedes, sed & manus & caput. Iohan. 13. Audierat enim à Christo, Si non lauero te, non habebis partem mecum. Deinde tollet, hoc est, auferet ei humoré gratiæ, vt dictum est, quem acceperat: quemadmodum & seruo infideli pecunia quam in terram defoderat, aufertur. Matth.

C 25. Hoc modo Iudas amisit gratiam quã acceperat. Sic & Iudæi postea omnem Dei gratiam & fauorem amiserũt. Amissa autem gratia quantũ malorum sequatur, in Iuda & Iudæis videmus. Demũ tollet infructuosum palmitem à gloria & cõgregatione sanctorũ & felicitate. Sic Isaias 26. ait, Tollatur impius ne videat gloriam Dei. In iudicio enim separabit omnino oues ab hœdis. Matth. 25. Quanquam igitur nihil adhuc de pœna sensibilis gehénæ dicat, (hanc enim infra quoque explicabit) tamen etiã hic satis pœnarũ est, alienum esse à Christo, amitte-

D re gratiã, excludi à gloria. Videre igitur hic licet, quòd nõ sine causã ad Ecclesiã, quæ est vinea domini, vocati sumus. Videm⁹ etiã pia opera necessaria esse ad salutem. Quod si sic punitur qui bonũ fructũ nõ facit, quale iudiciũ eos manet, qui pessimos quosq; fructũ⁹ faciũt? Si in viridi ligno hęc fiunt, in arido quid fiet? Luc. 23. Sũma: Palmes infructuosus, est fides sine operibus. Sequitur:

Iam vos mundi estis. Ne apostoli ex eo quod dixerat, *Iohan. 13.* Omnem palmitem nõ ferentẽ fructum, tollet pater, terrerentur, quasi præter Iudam adhuc aliqui excidendi essent, dicit ipsos esse mũdos & sanos palmites. Solet enim

pium cor ad omnia Dei iudicia contremiſcere, & quo E
generalius proferuntur, eò magis timent ne in ſe recidant. Sic ſupra cum diceret Chriſtus ſe ab vno ex ipſis tradendum, omnes exterriti fuerunt. Impius autem non timet Dei iudicia, nec credit, donec in ipſius caput recidant. Cæterum quòd mundos eos dicit, non ſic intelligendum eſt, quòd omnino ſine peccato eſſent. Nemo enim in hoc mundo ad tantam munditiem peruenire poteſt, vt non neceſſe habeat dicere: Dimitte nobis debita noſtra. Matth. 6. In multis enim peccamus F
omnes. Hinc & ſupra dixit, etiam his qui loti ſunt opus eſſe vt pedes lauent. Iohan. 13. Item quòd pater etiam fructuoſos palmites purgat, &c. Mundi autem erãt Apoſtoli, Primò ab errore incredulitatis. Secũdò à peccatis mortalibus, licet non omnino à venialibus. Tertiò mundi erant, quia propter fidem in Chriſtum non imputabantur eis peccata. Mundi erãt in Chriſto, & ſi in ſeipſis adhuc eſſent peccatores. Solet enim ſcriptura credentes appellare ſanctos, propter ſanguinem Chriſti quo mundati ſunt, & ſpiritum ſanctum quem acceperunt. interim G
autem ipſi ſe non niſi peccatores iudicant. Hinc Paulus 1. Timoth. 1. Chriſtus venit peccatores ſaluos facere, quorum primus ego ſum. Attendendus autem ordo verborum. Primò pronunciat eos mundos eſſe: quod proculdubio ſummè lætificauit corda Apoſtolorum. Quis enim non optaret hanc vocem audire, remiſſa ſcilicet ſibi peccata eſſe? Beati, inquit, (Pſal. 31.) quorum remiſſæ ſunt iniquitates &c. Pro hac enim remiſsione orat omnis ſanctus in tempore oportuno. Quãquam & nos hanc
vocem ſi volumus, poſſumus audire in abſolutione ſa- H
cramentali, ſcilicet poſt confeſsionem, &c. Verùm ne Apoſtoli hoc vel ſibi ipſis vel propriæ iuſtitiæ aut meritis adſcriberent, addit: *Mundi eſtis propter ſermonem*, demum addit, *quem loquutus ſum vobis*. ne putemus quemlibet, aut cuiuſlibet ſermonem mundare. Solus enim ſermo Chriſti mundat, non autem hominis ſermo. *Propter ſermonem*, inquit, *quem loquutus ſum vobis*. Hunc autem ſermonem poſſumus accipere vel eũ quem de ſua paſsione & reſurrectione fecit, (per hæc enim mundamur) vel eũ quo dixit (Iohan. 14.) Ego ſum via veritas & vita. Vel

A eum quo dixit, Pacé meam do vobis. Quid enim est pax Christi, nisi remissio peccatorũ? Qui igitur pacem Christi habet, iustè audiunt. *Iam vos mundi estis propter sermonem*, &c. Potest etiam intelligi generaliter de quocũque verbo Dei. Verè enim verbum Dei aut Christi mundat. Mala. 3. Est enim quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum. vnde de Christo ibidem dicitur, Sedebit conflans & emundans argentum, & purgabit filios Leui. Mundat autem verbum Christi, Primò, quia cor concutit pec-
B catoris, vt etiam in medio cursu peccatorum quasi subsistat. Vnde in Ieremia. 2. Verbum meum quasi ignis, & quasi malleus conterens petras. Et Paulus Hebr. 4. Sermo Dei viuus & efficax est, & penetrabilior gladio ancipiti. Secundo mundat verbum Christi, quia nos à mundo & ab impiis segregat. Sic verbum Dei Abrahamum eduxit & segregauit à terra & cognatione sua, & domo patris sui Gen. 12. Hinc Christus Matth. 10. Non veni (inquit) pacem mittere, sed gladium, & separare hominem, &c. Tertiò mundat, quia omnia à nobis vitia
C amputat, & etiam ab omnibus membris. Neque enim verbum Dei aliquod vitium suffert, quod non reprehendat. Quartò mundat, quia ad omnia bona inducit & excitat. Vnde Dauid *Psal. 118. Ignitum eloquium tuum* vehementer, & seruus tuus dilexit illud. Et iterum Psal. 18. Lex domini immaculata, conuertens animas: testimonium domini fidele, sapientiam præstans paruulis. Iustitiæ domini rectæ, lætificãtes corda: præceptũ domini lucidũ, illuminans oculos. Quintò mundat, quia eũ
D ostendit & ad eum dirigit, qui solus mũdare potest. Nó ad lacunas turbidas, sed ad ipsum fontem vitæ & puritatis Christum nos dirigit. Sextò mũdat, quia est ipsum instrumentum & medium per quod spiritus sanctus nobis datur. sic loquẽte Petro (Act. 10.) spiritꝰ sanctus cecidisse legitur super omnes qui audiebant verbum. Demum etiam ideo mundat verbum, quia sacramentis dat virtutem mũdandi & sanctificãdi. alioqui si verbum detrahatur, nihil faciunt sacramenta, imò non sunt sacramenta sine verbo. Accedit enim verbum ad elementum, & fit sacramentum. Detrahe verbum baptismo, & quid est aqua nisi aqua? Igitur etiam in aqua verbum mundat.

Hæc Augustinus. Hinc Paulus dicit Ephes. 5. quòd E
Christus Ecclesiam quidem mundat lauachro aquæ: sed addit, in verbo vitæ. Sic verbum Christi etiam aliis sacramentis vim & efficaciam tribuit, &c. Videmus igitur vere dictum esse, nos mundari propter sermonem Christi. Palam item cõstat quantus thesaurus sit verbum Dei, & quàm cæci simus, qui hũc thesaurũ tam nihili pendimus. Hoc itaq; verbo & apostolos, omnesq; Christianos ad maiora hortatur, cum ostendit eos nõ frustra sibi inhæsisse, aut sermonem suum audiuisse. Quod si iam tanta F
acceperunt, quis dubitat eos maiora accepturos si persistant in fide?

3 Tertiò ostendit Christus qui sint præcipui cultus in vinea domini, id est in Ecclesia Christi: nempe fides, spes, charitas. Vult enim Deus vt ipsum colamus manẽtes radicati & fundati in fide & charitate in ipso: ita vt hæc charitas nõ tantũ Deũ amet, sed etiã in Deo, & propter Deũ, proximum diligat. Et qui hoc facit, manet in Christo, estque verus eius palmes, & fructũ expectatum
adfert: ac Christus ei, tanquã viti palmes, per charitatem G
insertus, veritatem diuinam inspirat, inspirabitque quãdiu à charitate non exciderit.

2 Doctrina Ecclesiæ, & sacramẽtorũ vsus. Vult Deus, vt Ecclesiã sponsam suam, & matrẽ nostrã, tãti faciamus, vt eius doctrinã & sacramẽta veneremur ac suscipiamus, & à Christo in nostrã saluté instituta cõfiteamur. Et verba Christi in illis manẽt, qui Ecclesiæ filij sunt obedientes, qui doctrinam eius, præcepta, & sacramẽta suscipiũt tanquam diuina, & ab ipso Christo mandata, instituta & H
ordinata.

3 Animorũ cõsensus in charitate, fide, doctrina, & moribus. Vult itẽ Deus, vt sciamus solam fidẽ nulli vnquam profuisse, nec profuturã ad saluté, nisi charitaté qua Deus nos diligit, & sui dilectores facit, habeamus: qua iustificamur, qua & Deũ super omnia, & proximum sicut nos ipsos amamus. Et qui charitate mutua se amant, ac manẽt in Christo, nõ sunt seditiosi, nec tumultuãtur, nec odiis intestinis mutuò se persequuntur. Sed cum Deus charitas sit, & qui manet in charitate, in Deo manet: charitas quæ omnia fert, omnia illa mala à corde abiicit.

A Et vt ad hanc salutiferam doctrinã capessendã promptiores reddat, pollicetur precũ exauditionẽ, fructuum abundãtiam, scilicet gratiam, remissionem peccatorum, & alias virtutes: gaudium perpetuũ, iustitiam, pacem, ac tandem coronam immarcescibilem, quam reddet dominus vnicuique pro operibus suis. Hinc docemur, insignẽ promissionem Deũ facere iis qui in charitate & ex charitate orauerint: adeò vt ei qui ita orat, totũ se præbeat.

Sed est notandum quid Christus statim subiiciat, scilicet: B *Sicut dilexit me pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea. Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea.* Hinc constat 1 Signum, ex quo possimus considerare num in dilectione Christi simus, nẽc ne. Nam quicunque seruauerit mandata Cristi, (inquit ipse saluator) manebit in dilectione Christi. Ergo non ineptè inferimus, quicunque non seruauerit mandata Christi, nõ est discipulus Christi, etsi fidem habeat: sed manebit in ira & odio Christi. Est igitur fidelibus necessaria charitas, & obseruatio mandatorum Dei, vt gratiam Dei do-C mini nostri Iesu Christi adipiscamur, & in ipsa maneamus, & vt veros discipulos Christi nos esse cognoscam⁹.

2 Elicimus ex hac scriptura, solam fidem non sufficere ad conciliandum nobis Christum, nec ad promerẽdam eius gratiam, dilectionem & iustitiam: neque eius veros discipulos, neque amicos nos facere.

3 Elicimus hinc, contra scripturas sacras facere atque docere, qui aliter quàm per dilectionem, & mandatorum Dei obseruantiam, in Christo fideles manere posse dixerit. Nos igitur si in dilectione Christi & eius gratia ma-D nere volumus, seruemus eius mandata, maneamus in ipso, & ipsius verba maneant in cordibus nostris, quæ viuens dixit discipulis, & discipuli nobis tradiderunt, de Ecclesia & eius capite, & authoritate, & hierarchico ordine: vt seruatis hic mãdatis, vitã possim⁹ cõsequi æternam. Amen.

EPILOGVS.

1 *Congrua valde & oportuna similitudine docet Christus se ea bona quæ in patre suo possidet, & quæ per crucem meruit, nempe victoriam peccati, mortis, diaboli, &c. remissionem peccatorum,*

iustitiam, salutem, &c. non sibi soli retinere, sed credentibus velle communicare, dicens. Ego suum vitis vera, &c. Quod (vt ait B. Augustinus) dicit secundum quod est caput Ecclesiæ, nosque membra eius, homo Christus Iesus. Vnius quippe naturæ sunt vitis & palmites. Propter quod cum esset deus, cuius naturæ non sumus, factus est homo, vt in illo esset vitis humana natura, cuius & nos homines palmites esse possemus. E

2 *Verbo Christi mundamur, & obediendo veritati per Spiritum sanctum cum charitate fraterna. Malach. 3.*

3 *Sine operibus nemo potest esse in Christo. O felices eos qui Christi palmites sunt, & ipsi per fidem & charitatem se insertos cognoscunt, quique intelligũt, nihil gratiæ, nihil virtutis, nihil boni se habere, quod non à vite Christo proueniat. Recensentur item reprobatio & pœna auertentium se à Christo, cum dicit, mittetur foras, arescet, in ignem mittetur vt inutilis palmes, & ardet.* F

IN FERIIS PHILIPPI ET IACOBI APOSTOLORVM EPIstola Sapien. 5.

Stabunt iusti in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerunt, &c. Finis Epistolæ, Et inter sanctos sors illorum est. G

HAc lectione docemur duo. Primò, quod sit discrimen inter piorum & impiorũ vitam. Pij in hoc mundo variis circumagũtur exercenturque tentationibus, molestiis, tristitiis, afflictionibus, miseriis. Spectacula sunt mundo & angelis, omnium H peripsemata & reiectacula. 1. Corint. 4. Tota die morti destinantur, non secus atque oues abducuntur ad occisionem. Psal. 43. Exemplo sunt Lazarus Luc. 16. Naboth 3. Reg. 21. Impij contrà hîc summa fruuntur pace, tranquillitate, lætitia, voluptate, & omnium rerum breuiter abundantia. Hi adeò nõ affliguntur vnquam, vt ab omnibus etiam maxima vi defendãtur. Imò vsque adeo rerum potiuntur passim, vt nemo illis, si maxime velit possit vim inferre. Exemplo sunt, dives ille epulo, Achab, Iezabel, &c.

A 2 Secundò docemur quis & qualis futurus sit finis pio-
rũ & impiorũ, qualémque sorté accepturi sint post hanc
vitã. Audiamus de vtrisq; Paulũ. 2. Thess. 1. sic differentẽ:
Nosipsi (puta Apostolus & Syluan⁹) de vobis gloriamur
in Ecclesiis dei de tolerantia vestra & fide, super omni-
bus persequutionibus vestris & afflictionibus quas susti-
netis, documentum iusti iudicij dei, vt digni habeamini
regno dei, pro quo & patimini. Siquidem iustum est a-
pud deum, reddere his qui affligunt vos, afflictionem: &
B vobis qui affligimini, relaxationem nobiscum, cum re-
uelabitur dominus Iesus de cælo cum angelis potentiæ
suæ, cum incendio flammæ, qui infligit vltionem his qui
non nouerunt deum, & qui nõ obediunt Euangelio do-
mini nostri Iesu Christi, qui pœnam luẽt interitũ æter-
num à facie domini, & à gloria fortitudinis illius, cum
venerit vt glorificetur in sanctis suis, & admirandus fiat
in omnibus credentibus. Quemadmodum enim vtro-
rumque vita inæqualis est, sic dispar quoque exitus. Pij
vero quum præsens vita transmissa fuerit, in die nimirũ
C iræ, quando vnicuique retribuetur secundum sua facta,
(Matthæi. 25. Romanorum. 14. 2. Corinth. 5.) stabunt in
magna constantia aduersus impios, connumerabun-
tur inter filios & sanctos Dei, donabuntur æterna pace,
fruentur gaudiis cælestibus. In summa: mœror illorum
vertetur in lætitiam, inopia in diuitias, miseria in volu-
ptatem, afflictio in gloriam. Iohan. 16. Apoc. 21. Qui in-
quam hic angustiantur propter iustitiam, tunc (hoc est,
vt diximus, in iudicio) in constantia seu fiducia consistẽt
maxima. qui hic suis immeritò exuuntur bonis, tunc æter
D nis ditabuntur. qui hic impiis habentur (pro ipsorum li-
bidine) vel derisui, vel improperio, tunc summo in ho-
nore habebuntur. qui denique hîc censentur impij ac
dei hostes, computabũtur tunc inter filios dei, interque
dei sanctos piisimos q; sors illorum erit. Dominus enim
vindex est miserorum, qui etiã pauperum se assertorem
futurum promisit. Matth. 5. Luc. 6. Interim animæ occi-
sorum iacent sub altari, voce magna clamitantes: Domi-
ne qui sanctus es & verax, quando tandem vindicas san-
guinem nostrum de his qui habitãt in terra? An qui fin-
xit aurem, non audiet? Qui finxit oculum, non conside-

rabit? Deus non faciet vindictam electorum suorum cla- E
mantium ad se die ac nocte: & patientiam habebit in illis? Dico vobis, quia cito faciet vindictam illorũ. Luc. 18.

At contrà diuersissima sors impios manebit. Ipsorum namque pax momentanea vertetur in turbationem sempiternam, tranquillitas breuis in æternam destructionem, labilis lætitia in perenné tristitiam, voluptas fluxa in miseriam perpetuam. Et qui hîc angustiarunt pios, manus sanguine innocentum imbuerunt, oculósque suos cruore humano satiarunt atque oblectarunt, tum præ angu- F
stia spiritus gement, timebuntque sibi admodum. qui hîc aliorum auferunt labores, tum bonis omnibus destituétur. qui & derident & opprobriis afficiunt pios, tum vicissim deridebuntur, ac confundentur æternum. qui hic denique sese venditant pro sanctissimis, aliósque præ se condemnant, tum in numero filiorum Belial ac impiorum deprehendentur. Diffuse hæc docet Isaias cap. 65. Tum agnoscent pios, sed serò. Cuperent se eorum gloriam non videre, sed videbunt, & dentibus frendẽt. Non G
est enim minimum impiorum supplicium, quòd vident beatitudinem eorũ quos ipsi in hoc seculo infelices sunt arbitrati, & nunquam non ludibrio habuerunt. O quàm horrenda diuitis purpurati, etiam Lazaro & Abrahamo miseranda mendicitas, qua saltem guttulam rogans aquę repulsam patiebatur. Luc. 16.

Tum pœnitebit eos impietatis, sed nimis serò. Sera pœnitentia, quæ in illum differtur diem. In die irę frustra gratia petitur. Omnia suum habẽt tempus. Temporibus medicina prodest. Hic prædicatur pœnitentia, sed ecce impij culpas culpis aggrauant. Vnde qui sua pecca- H
ta hîc cõfiteri & corrigere negligit, in futuro seculo hoc facere vellet, sed non poterit. Hic spes: quam qui per bona opera certam sibi facere supersedet, per carnem suam mundi præstigiis seductus perit. Posthac confitebuntur impij, primò, vt alios præ se contempserint. Secundò, vt ipsi male vixerint. Quos hic damnauerunt tanquam iniustos, illic iustitię admirabuntur: se verò tunc culpabũt, quorum hic suiipsius accusator nullus esse voluit.

Hoc iam discrimen probè obseruemus fratres. Expendamus vtrorumq; vitam, vtrorumque mortem, finem ac

A præmium. Sed ita expendamus, vt meminerimus nos alterutram partem sequi oportere, velimus nolimus. Nihil enim tertium est. Si ergo consultum nos saluti nostræ cupimus, ne simus in impiorum tyrannorúmque sodalitio, quantumlibet hi hic bene habeãt. Nam si hic coram mundo pacifice, tranquillè, lætè ac voluptuosè viuere animus sit, non est quod putemus nos coram deo substituros in iustorum numero. Nã dicit aperte Psalmista Psal. 1 Non resurgent impij in iudicio, nec peccatores in con-
B cilio iustorum. Sed laboremus vt simus in piorum seu iustorum commercio, quantumlibet hi opprimantur, affligantur que hic, si coram deo cõsistere velimus, inque iustorum referri catalogum. Nam qui ad beatorum sortem pertingere cupit, in mundo afflictiones, dolores, tristitias, morbos, paupertatem, miserias patiatur necesse est. Necesse est inquam. Quemadmodum enim lucé necessariò comitatur vmbra, sic quoque necessariò pietatem sequitur afflictio. Act. 14. 2. Timoth. 3. Eligamus ergo momentaneam afflictionem, vt cõsequamur gloriam
C æternam. Eligamus breuiusculá mœstitudinem, vt adipiscamur gaudium sempiternum. Eligamus miseriam tẽporaneam, vt voluptatem nanciscamur nunquam finiendam, Mosis exemplo. Heb. 11. Longe enim præstat, hoc in mundo ad tempus modicum angustiari, spoliari, deride-
ri ac damnari, quã illic torqueri æternùm. Nam id quod in prẽsenti est momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis, &c.

EPILOGVS.

D 1 *Sors iustorum & impiorum in hoc mundo adumbratur varia. Hoc nimirum in mundo varia incommoda excipere oportet pios, impij econtrario omnem suam egregiè explent libidinem.*

2 *Constantia iustorum posthac ostenditur, quod scilicet iusti iniustos vicissim reos agent. Hæc Græce vocatur parrhesia. Item impiorum conturbatio terrifica, & eam e cstasin vocant. vnum saltem instanti horrori est remedium, nempe vt pœniteamus subito, ne nos mox præuemat mors.*

3 *Dispar vita dispare sortitur exitum. Nam gloria Christi manet miseros, quos mundus hic ridet: idola autem glorioſi huius mundi, cruciatus æternus, vlulatus, & stridor dentium. Matth. 22.*

IN FERIIS EORVNDEM APOSTOLORVM EVANGELIVM Iohannis.14.

In illo tempore dixit Iesus discipulis suis. Non turbetur cor vestrum. Finis Euangelij: Vt glorificetur Pater in filio.

IN hoc Euangelio Christus facit tria. 1 Consolatur suos discipulos contra imminentem crucem, promittítque cælestẽ habitationem apud Patrem. In hac consolatione vtitur valde familiaribꝰ verbis, vt facile sit videre quanto diuinum eius cor amore in discipulos flagrarit, necnõ quàm solicitã eorum curam habuerit, vt etiam suæ passionis obliuisceretur. Ait autem, *Non turbetur cor vestrum, neque formidet.* Signanter dicit, Non turbetur cor: tum quia impossibile est vt natura non turbetur & exhorreat crucem, id quod & in Christo videmus. tum vt doceat consolationes suas cor respicere, non corpus. Externo enim homini crucem imponit, internum consolatur. Sic enim vtrique conuenit: Crux externo, ne lasciuiat: quia qui delicate nutrit seruum suum, inueniet eum contumacem. Prouerb. 29. Cibaria ergo & virga & onus asino: panis & disciplina & opus seruo. Eccli. 33. Consolatio interno homini, ne deficiat. Psal. Secũdũ dolorem in corde meo consolationes tuę lętificauerunt animam meam. Nõ igitur prohibet quamcunque turbationem, (quomodo enim pater continuo moriturus tantam à pupillis suis exigeret fortitudinem, vt secum pariter ad mortem duci non vereantur?) sed inordinatam, quæ rationem præuenit, & impedit, pacique & tranquillitati opponitur: quæ turbatio cõsurgit ex animi passione inordinata, tristitia scilicet, ira aut dolore.

Matth. 26.

Est autem hic verborum sensus: Quoniam satanas expetiuit vos vt cribraret sicut triticum, & tãta trituræ vis erit, vt dispergamini omnes, & me solũ relinquatis: hoc vnum restat persuadere, vt corporaliter dispersi, saltem corde imperturbato permaneatis mecum in tentationi-

Luc. 22.

bus

A bus meis. Ne turbemini ergo, etiam si audiatis me moriturũ, neque vllus metus vos opprimat. nõ enim ita abeo, vt omnino seperar à vobis, sed vt abitu meo maiora vobis bona acquiram & parem. Deinde non formidet cor vestrum de vestra persequutione. Nõ enim tanta ingruent mala quæ à deo vos separẽt: non derelinquemini in aduersis. Est autẽ hic locus amplissima consolatio in aduersis. Hinc enim discimus, quòd & si deus tempore aduersitatis videatur abire, abscondendo consolationes,
B gaudia, vitam, ac felicitatem, & relinquẽdo in nobis aduersa, tristitias, mortem, damnationem, interim tamen hoc abitu suo vera nobis bona parat, adeò vt absconsio dei sub cruce, nõ sit perpetua piorum derelictio, sed maiorum bonorum officina. Vnde non immeritò monet Iacobus: Omne gaudium existimate fratres, si in tẽtatio- *Iac. 1.*
nes varias incideritis, sciẽtes quòd probatio fidei vestræ
patientiam operatur, &c. Quis enim turbationi dabit locum in corde suo, cum audiat Christum dicentem, Non
C turbetur cor vestrum, neq; formidet? nobis dicuntur illa verba, nobis loquitur Christus, vt non turbemur, neque formidemus, quanuis hinc Turca, illinc Mauri, aliunde Lutherani & reliqui hæretici in nos insurgant. Sũmatim docẽs oportere certaturos omni abiecto terrore labores & pericula pro vera gloria libenter subire. Magnũ enim fortitudinis fundamẽtũ est mens & animus nõ turbatus.

Creditis in deum, & in me credite. Quemadmodum priori verbo eos consolatus est de suo discessu, & ipsorum
persequutione, sic hoc verbo eos munit contra scandalum crucis. Quia enim Christus crucifigitur, nõ creditur
D esse salutis author. Vnde & discipuli dicebant: Nos spe- *Luc. 24.*
rabamus quòd ipse redempturus esset Israël. Igitur hoc verbo indicat se deum esse, & deo æqualem, indicatque se resurrecturum. quasi dicat: Si in deum creditis, id est si ipsum iudicatis potentem, quẽ nulla vis aut potentia deprimere potest, bonum supremum, in ipsóq; animi vestri fiduciam collocatis, sperantes quòd possit vos liberare: idẽ de me vobis pollicemini, certiq; estote nec tantillum maiestatis meæ quã habeo in patre, posse propter crucẽ futurã perire. Credite í me, qui sum æqualis patri. Sic alibi monet, Beatus qui nõ fuerit scãdalizat⁹ in me. *Matth. 11.*

Docemur ergo hoc verbo ne alios iudicemus deo cõ- E
trarios, si videamus eos aduersa pati, dummodo nõ pro-
pter impietatẽ patiãtur. deinde ne putemus nos à deo re-
iectos aut omnino perituros, si aduersis subdamur, quan-
doquidem & Christus mala quidẽ perpessus est, nec ta-
mẽ ideo minus à deo dilectus, nec quicquam illi propter
hoc decessit. Hoc tantum quilibet curẽt, ne patiatur vt
1. Pet. 4. homicida, aut alioqui impius. Si autem patitur citra su-
Matth. 8. um demeritum, beatus est. Si exprobramini in nomine
1. Pet. 3. Christi, beati eritis, ait Petrus. F

Græci legunt: Credite in deum, & in me &c. Secun-
dum hoc igitur docet quibus armis se præmunire debẽt
aduersus omnia mala, nempe fide in deum. Hoc enim est
Ephes. 6. scutũ illud in quo omnia tela nequissimi illius ignea ex-
1. Iohan. 5. tinguũtur. Hæc est victoria quæ vincit mundũ, fides no-
stra. His armis gloriatur Dauid, cum dicit: Dominus illu
minatio mea & salus mea, quẽ timebo? Credamus ergo &
nos Iesum Christum Patri æqualem potentia, maiestate
ac gloria. In eũ credentes, speremus quòd nisi nostra pec
cata impediant, nos liberaturus sit de ore leonis. Si deus G
pro nobis, quis contra nos? Rom. 8. Dominus mihi adiu-
tor: non timebo quid faciat mihi homo. Psal. 117.

In domo Patris mei mãsiones multæ sunt. Quasi dicat. Si sa-
tan & Iudæi impij tyrãni vos ad suas sedes admittere no-
luerint, ne turbetur cor vestrũ. Nã in domo Patris mei
mansiones multæ sunt. Dulcissima consolatio ex hoc
quoque verbo elicitur. Quid amicabilius nobis vel fami-
liarissimus amicus promittere potuisset, quàm si dicat, si
alibi non est tibi locꝰ, si incerta sede vagaris, diuerte ad
me, non in viciniam, nõ in hospitium, sed in domum Pa- H
tris mei: te gratissimo animo excipiam. Hanc habitatio-
nem optauit Dauid, quando dicebat (Psal. 26) Vnam pe-
tij à domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo do-
mini omnibus diebus vitę meę. Itẽ Paulus Phil. 1. Cupio
dissolui, & esse cũ Christo.

Eandem verbum hoc sententiã habet, vt illud Luc. 12.
Nolite timere pusillus grex, quia cõplacuit Patri vestro
dare vobis regnum. Sic hic sensus est, Non est quod vel
propter meum abscessum vel vestrũ periculũ despondea-
tis animum. Iam enim vobis paratũ est regnũ patris mei

A ab exordio mundi, & electi estis antequam iacerentur fundamenta orbis. Proinde non est quod vobis possit incommodare siue peccatum, siue mors, siue mundus, siue diabolus. Nemo enim potest electos rapere de manu Patris mei. Domus autem Patris ipsum cælũ est, vbi sancti æternum requiescunt, lætantur, & deus in sua gloria conspicitur. Huius regni promissione & spe contemserunt sancti omnia regna mundi, & ornatum seculi, mortem, tyrannos, &c. Hac fide Moses grandis effectus est, & *Ephe.1.*

B negauit se esse filium filiæ Pharaonis, magis eligens cum populo dei affligi, quàm téporalis peccati habere iucunditaté: maiores diuitias æstimans thesauris Aegyptiorũ, improperiũ Christi. respiciebat enim in remuneratoré. *Heb.11.*

De hac promissione exultauit Dauid, dicés: Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi: in domum domini ibimus. *Psal.121.*

Emphasim habet & illud quod dicit: In domo Patris sunt mansiones. Non tantùm habitationes ad tépus durantes, sed mansiones stabiles, certæ & perpetuæ. Hic enim non habemus manentem ciuitatem, sed futuram in-

C quirimus, &c. Item. 2. Corinth. 5. Cum domus hæc nostra dissoluitur, scimus quòd ædificationem habemus ex deo, domum non manufactam in cælis, &c. *Heb.13.*

Verum hîc quæstio oritur: népe si paratæ fuerint cælestes mansiones ante Christi aduétum, quur ergo is venerit, & quomodo ipse suo abitu parauerit locũ? Respódemus: Sunt quidem paratæ mansiones illæ electis, antequam etiam mundi fundamenta iacerentur, sed in solo Christo, per solum Christum, & propter solũ Christum mediatorem & interceſſorem: ideoque nó potuit aperiri

D ianua & aditus ad eas, nisi Christus easdé & sua doctrina ostenderet, & suo abitu referaret. Heb. 10. Non est enim viriũ humanarũ accedere ad deũ, ascédere in cælum, iustificari & saluari. Iohan. 3. Nemo enim ascendit in cælũ, nisi qui descédit &c. sed solius Christi hoc opus est. tum deniq; obstabãt peccata & maledictio, iraq; dei. Necessarius igitur erat Christus, vt nos à peccatis múdaret, & spiritu suo ad mãsiones suscipiédas prępararet & confirmaret, accessum nobis ad cælum & ad deum pararet.

Ostendit Christus hoc verbo, Primùm cęli capacitaté dicendo, Ibi mansiones multæ sunt: iuxta illud: O Israel *Baruch.3.*

quàm magna est domus Dei, & ingens locus possessionis eius. Deinde per hoc verbum indicat etiam differentiam futurę gloriæ. Sicut enim stella à stella differt in claritate, sic erit & resurrectio mortuorum. Et sicut alia est claritas Solis, alia Lunæ, alia stellarum, sic & mansiones multæ sunt, & in gloria differunt. Veruntamen omnes in firmamento immortalitatis & incorruptionis stabilitę sunt, quemadmodum & stellę. Vna quippe beatitudo est omnium electorum quo ad obiectum, sed non æqualiter ab omnibus participatur: quinimo sicut diuersa sunt merita viuentium, sic diuersa sunt dona gloriæ. In summa retributio certa est, tantum vt nos parati simus, & viam aggrediamur, eóque tendamus.

1. Cor. 15.

Si quo minus, dixissem vobis: quia vado parare vobis locum. Quasi dicat, Si quò minus, id est si aliter res se haberet, ac soli mihi esset locus, dixissem vobis modò: quia vado vobis parare locum. Auferam de medio animarum voratores, satanam, mortem, infernum, vt liberum ac tutum habeatis aditum ad Patrē: quod nō fieret, nisi mea morte intercedente. Nunc igitur non dico paraturum mansiones, sed vos parabo mansionibus, quia adhuc estis in peccatis vestris omnes filij Adam, quemadmodum ingenuè fassi sunt prophetæ. Facti, inquit, sumus immundi omnes, &c. Vado ergo lauare vos à peccatis vestris in sanguine meo, vt digni sitis introire in illas sydereas mā-siones, in illa cælestia sancta sanctorum, vt sitis regnum & sacerdotes: quia non aliter suscipient vos illæ mansiones, iustè ac legitimè hactenus exheredatos pro communis patris vestri vitio, nisi per me alium patrem, secundum scilicet Adamum in morte mea vos regenerantem, introducamini, ordine iustitiæ seruato. Verè igitur parauit Christus nobis locum, moriendo, spiritum sanctum mittendo, & pro nobis Patrem interpellando. Nam in passione orans cum lachrymis, exauditus est pro sua reuerentia. Heb. 5. Et quid certius verbo dei, quod permanet in æternum? Si quo minus, dixissem vobis. Quia quæ Christus tradidit, indubitata fide vult à nobis credantur. Ipse sua bonitate præcedit, vt iter quod nobis est ingrediendum, prius à latronibus liberet, potestates aëreas vincat, liget, praua directa faciat, & montes humiliet, &

Isa. 64. Apoc. 1.

Apoc. 5.

A conualles impleat. Isa. 40.

Si abiero, & præparauero vobis locum: iterum venio, & accipiam vos ad meipsum: vt vbi sum ego, & vos sitis. Quasi dicat, Et quanuis modò discedam, non vos prorsus deseram. Longè mihi chariores estis, quàm vt vos inter tot lupos ac tyrannos absque consolatione relinquam. non ita ingrediar in regnum Patris mei, & dominium super peccatum, mortem & diabolum, vt illud mihi soli retineam, sed vt & vobis illud parem. Sicut enim non mea
B caussa descendi in carnem, sed vestra: sic & vestra caussa nunc iterum ad regnum Patris contendo. Iterum igitur venio ad vos, scilicet resurgendo à mortuis, pace inter deum & vos reformata, pacem & remissionem vobis annuncians ascendẽdo, & spiritum sanctũ mittendo. Nihil igitur aliud vult, quàm quod Dauid dicit Psal. 67. Ascendit in altum, dedit dona hominibus. Abiit siquidẽ morte, rediit autem resurrectione, ascensione, spiritus sancti missione, quibus rebus sese proprium nobis donauit, &
C distribuit, dicens: Ecce vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem mundi. Matth. 28.

Vel sic potest accipi: Iterum veniam, tempore mortis, vel in iudicio futuro, carnis resuscitatione, iuxta illud: Ecce venio cito, & merces mea mecum. item iuxta illud 1. Thess. 4. Ipse dominus veniet in iussu & voce archãgeli, &c. & tunc in sedes illas vobis ab origine mũdi destinatas vos assumam: vt vbi ego sum, illic & vos sitis. In hu ius figura Ioseph olim fratres suos ad se assumpsit, ne perirent fame in terra Chanaan. Gen. 46. Maxima etiã cõsolatio in his verbis latet. Nihil enim suauius, nihil gran
D dius nobis polliceri potuit, quàm cũ ait: Vbi sum ego, illic & vos sitis. Admirantur cæli, pauent inferna, vbi audiunt hominem cum deo futurum, creaturam cum creatore, seruum cũ domino, peccatorem cum ipsa sanctitate. Sicut enim deus benedixit Laban propter Iacob (Gene. 30) Aegypto propter Ioseph (ibid. 39.) Syrię propter Naaman (4. Reg. 5.) & Persiæ propter Danielẽ: ita propter Christum & propter nomen eius, id est propter incarnationem, natiuitatem, passionem ac mortem, atque propter alia sacramenta & mysteria generis humani cõcedit nobis deus omnia quæ ad salutem corporis & ani-

Apoc. 22.

mæ ſunt neceſſaria. Ita propter ſanctos ac iuſtos ſeruat E
regna, ciuitates, imperia, priuatas ædes: in ipſiſq; pacé &
téporalia interdū multiplicat. Ita etiã propter dilectũ ſuũ
filiũ atq; ſanctos Eccleſiã catholicã immunem ſeruat ab
hæreſibus. Ideo (ex Apoſtolorũ traditione) in fine earũ
orationũ quas vniuerſalis canit Eccleſia, ſemp cõcludi-
tur: Per dominũ noſtrũ Ieſum Chriſtũ, id eſt, per virtu-
té paſsionis eius & mortis, petimus nobis cõcedas quod
ſupplicamus. Ambroſius lib. de Iſaac & anima ait loquẽs
de Chriſto, Ipſe enim os noſtrum eſt, per quod Patri lo-
quimur: oculus noſter, per quẽ Patré videmus: dextra no F
ſtra, per quam nos Patri offerimus: quo niſi intercedẽte
nec nobis, nec ſanctis quicquã cum deo eſt. Sicuti enim
nihil deus Pater nobis cõcedit niſi per Chriſtum, ita ni-
hil à nobis vt gratum accipit, niſi per Chriſtũ oblatum.

Et quò vado ſcitis, & viam ſcitis. Quibus verbis oſtendit
quanta iã acceperint, & quid ipſis reſtaret, q.d. Quò va-
do ſcitis. Nam deum Patrem ad quem vado, in meipſo
oſtendi vobis. ad hæc meipſum (qui ſum via ad Patré) vo
bis manifeſtaui, primò prædicatione verbi mei, deinde G
voce Patris ſuperne delata, poſtea miraculis, poſtremò
Math.3. glorificatione mea, quã aliquibus veſtrũ oſtẽdi in mon-
Math.17. te Thabor. Huc accedit quòd voſipſi confeſsi eſtis me eſ
Math.16. ſe filiũ dei. Nihil igitur ad felicitatẽ veſtrã deeſt, niſi q
nõdũ nec Patré nec me reuelatè cognoſcatis. Abſoluam
auté & hoc opus per crucé & morté meam, qua impetra-
Iohã.14. bo vobis ſpiritum ſanctũ. Is enim docebit vos omnia, &
Gal.4. clamabit ad deũ in corde veſtro Abba pater. hoc eſt, de-
clarabit manifeſtè deũ eſſe patrẽ veſtrum, & vos per me
filios dei. Monemur & nos hoc verbo cogitare quanta H
acceperimus prę aliis, vt grati ſimus, & bene vtamur acce
ptis: alioqui verbũ hoc nobis omnẽ excuſationẽ aufert.

*Dicit ei Thomas, Domine neſcimus quò vadas, & quomodo poſ-
ſumus viam ſcire?* Obiectio hæc Thomæ occaſionem inde
ſumpſit, quòd dixerat dominus ſcire diſcipulos quò ipſe
vaderet, & viam etiã illos ſcire. Hoc igitur vtrũq; negat
Thomas, ſcire nimirum ſe aut locum aut viã, quò & qua
iturus ille eſſet: non quòd mendacij eum arguere volue-
rit, ſed tantùm prodit & ingenuè fatetur ſuam ignoran-
tiam & carnalitatem, vt Chriſtum prouocet ad clarius

A ostendendum quò ire vellet. Verùm docemur nos hinc, quàm profunda sit ignorantia in rebus Dei, & ad Christi regnum pertinentibus. Consolationem quoque hinc (& inde præsertim, quòd Christus tam leniter & patienter fert Thomæ insciti am, ipsúmq; ad meliora instruit) haurimus, ne scilicet ilicò despondeamus animum, nósq; rejectos à Deo esse putemus, siquando in fide titubauerimus, & nos non statim operibus & verbo Dei accómodauerimus per omnia, modò tamen instrui nos sinamus,
B & parati simus meliora amplecti. August. Errare, inquit, possum, sed hæreticus esse non possum.

2 Secundò, Si de via dubitauerimus, docet se esse viam ad patrem. Dicit enim, *Ego sum via & veritas & vita.* Thomæ mirum videtur, quòd Christus dicat eos viam scire. Ideo respondet, Domine nescimus quò vadis: & quomodo possumus viam scire? Sed quomodo hæc conueniunt? Christus ait eos viam scire, Thomas autem negat. Sciebant discipuli Christum passurum, & confitebantur eum esse filium Dei: sed hęc confessio fuit
C infirma, fuítque adhuc in eis quædam incredulitas (vt dictum est) & scripturæ ignorantia. Sed Christus dignatur Thomam illustri responso, quo euidentissimè explicat se vnicum esse saluatorem, & extra se non esse salutem: se inquam esse viam vnicam ad patrem, per quem solum iustitiam & salutem consequamur: se esse veritatem, qui & ipse natura verax sit, & nos veraces faciat, extra quem omnia sint mendacia ac vanitas. se esse vitam, qui solus sit immortalitatis fons, qui solus viuificet, & æterna vita nos donet. In summa, se esse omnia in omnibus: & ait, Ego
D sum via, & veritas & vita. Quo verbo nos omnes consolatur & roborat in omni tentatione, & maximè in morte. Ego, inquit, sum via, per me euadetis. Ego veritas, sine dubio erunt quæ promisi. Quæ procedũt de labiis meis, non faciam irrita. Ego vita: igitur nec mors impedire potest quo minus ad me perueniatis. *Psal.* 88.

Nemo venit ad patrem nisi per me. Primò sic intelligitur, Nemo cognoscit patrem nisi per me. Deum enim nemo vidit vnquam. vnigenitus filius enarrauit nobis. Secúdò sic, Nemo venit ad patrem &c. Hoc est, omnia alia nos absterrent, ne patrem accedere audeamus. Primò ratio

humana ignorans Dei, deinde peccata, præterea lex, E
quæ Deum proponit vt iudicem. Postremò etiam diuina
maiestas sublimior est, quàm vt possimus ad eam viribus
*Iohan.*10. humanis accedere. Solus deniq; ipse est medium & via,
& ostium quà ad patrem peruenimus. Consequitur igitur
non satis esse in patrem credere, nisi credamus & in fi-
lium. Item consequitur, quòd nullis nostris viribus & o-
peribus salutem consequi possumus, nisi in Christum cre
damus. Non enim propter opera nostra in se nos Deus
gratos habet, sed propterea quòd in Christũ credimus.
*Ephe.*1. Gratos, inquit, nos sibi fecit in dilecto filio. Si cognouis- F
setis me, & patrem meum vtique cognouissetis &c.

Hic Philippus inquit, *Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis.* Hic Philippus, vti Thomas antea, ingenij sui crasitiem exerit. Nó vult enim fide & Christi verbo esse contenrus, sed certò sentire & cernere vult res creditas. Item solum patrem cupit, excluso interim Christo, in quo solo innotescit Deus pater. Christus respondit, increpans Philippum: *Tanto tempore vobiscum sum, & non cognouistis me? Philippe, qui videt me, videt & patrem &c.* Hic de G
sua diuina natura plenius loquitur: docétque vt in perso-
na alius est à patre, ita se ipsa substãtia prorsus vnum esse
cũ patre, item se expressissimã esse patris imaginé, vt per
quem solum innotescat & natura & voluntas patris. suã
quoque & patris operationem esse indiuiduam, ita vt
suum verbum sit patris verbũ, & patris verbũ contrà suũ.
Patris opera esse opera sua, & sua vicissim esse opera pa-
tris. Et vt verba & facta Christi sunt patris: ita verba &
facta apostolorum, & omnium ministrorum, sunt domi-
ni nostri Iesu Christi. Siquando igitur audis prædicari H
Euangelium, vides paruulum baptizari, peccatorẽ absol-
ui, alia sacramenta administrari, traditiones apostolicas
tractari: poteris ac debes dicere, Hodie vidi opus Dei,
imò ipsum Christum vidi Euãgelium prædicanté, bapti-
zantem, absoluentem, sacrificantem, aut alia sacramenta
operanté. Nam lingua & vox quidé hominé sonant: sed
officiũ, verbum, authoritas & virtus, Dei est. Qui non ita
sublimiter sentit de sacraméto administrato per simplicẽ
sacerdoté, nec eadé reuerétia susçipit eius doctrinam ca-
tholicam, etiá à malo sacerdote traditam, atq; si ab ali-

A quo apostolorum reciperet: iniuriam facit Christo, qui ait, Luc. 10. Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit &c.

3 Tertiò pollicetur discipulis & omnibus fidelibus Christianis à patre dãdum, quicquid sint in nomine suo petituri, hoc est, fiducia virtutis & meritorum eius. Et bis repetit hęc verba: *Quicquid petieritis in nomine meo, & per nomen meum, hoc faciam: vt glorificetur pater per filiũ.* Quasi dicat, Per meam passionem, mortem & resurrectionem, vincã
B satanam, peccatum, mortem, infernum, & ad dexterã patris sedebo, vt potẽter imperem, & omnia mihi subiiciã: vt possim dicere satanæ, morti & inferno, Vbi est mors victoria tua? Obmutesce satana. 1. Cor. 15. Mar. 1. & vobis apostolis & concionatoribus, Tu Petre, Paule, Thoma, euntes prædicate Euangeliũ vniuerso mũdo, omni creaturæ: absq; personarũ acceptione. Si vos acceperint, pacẽ illis annũciate per me inter Deũ & genus humanũ operatam, & prædicate illis quæ audistis & vidistis. Erigite Ecclesiam Catholicã, tradite sacramenta: præceptorum
C doctrinã, quę necessaria est ad salutẽ, diligẽter declarate.

Christus vnus Deus, vna substantia cum patre est. Qui in Christum non credit, is nunquam ad notitiam patris perueniet: multò minus ad æternã vitã. Christus enim est via, veritas, & vita. Qui eã viã rectà sequitur, is errare nõ poterit. Qui in hac veritate, scilicet Christo, manet, is fallinequit. Qui in charitate Christi manet manserítq; vsq; ad mortẽ, is veniet ad patrẽ, superato omni periculo carnis, mundi atq; diaboli. Christus ipse est aduocatus. vnde
D 1. Iohã. 2. Si quis peccauerit, aduocatũ habemus &c. Ipse est intercessor. vnde Paulus Rom. 8. Iesus qui ad dexterã Dei sedet, qui etiã pro nobis interpellat &c. Ipse est mediator. vnde. 1. Timo. 2. Mediator Dei & hominũ, homo Christus Iesus &c. Ipse est saluator. vnde ad Philippen. 3. Saluatorẽ expectamus &c. Ephe. 5. Christus caput Ecclesiæ, ipse est saluator eius. Ipse est redẽptor. vnde Isa. 54. Redemptor tuus sanctus Israël, dominus &c. Ipse est magister. vnde Iohan. 13. Vos vocatis me magister & domine &c. Ipse est pastor. vnde Ioh. 10. Ego sum pastor bonꝰ &c. Ipse est sacerdos. vnde Dauid Ps. 109. Tu es sacerdos in æternũ. Ipse Christus est iudex. vnde Petrꝰ Act. 10.

Constitutus est à Deo iudex viuorum & mortuorum. E

EPILOGVS.

1 *Christus abiturus à suis, multis argumentis eos consolatur multipliciter turbatos. q. d. Ne desponeatis animum, quòd prædixerim vobis atrocia ea quibus me accipiet synagoga, & quòd prædixerim vos manere similia. succedet enim huiusmodi maxima gloria. Hac etiamnum cogitatione armemur & nos. Hac cogitatione etiã perrumpamus quæque durissima. 1. Corinth. 4. etiam si vita & omnia quæ possidemus, ponenda sint in extrema pericula.*

2 *Christus Alpha & ω, exordiũ, medium, & finis salutis nostræ.* F
Initium salutis nostræ est trãsitus à peccato ad iustitiam, & ex ira in gratiam Dei. Medium est cognoscere veritatem. Finis autem est, apprehendere vitam æternam. Omnia autem hæc per Christum con-
Ioan. 1. *sequimur. Ipse enim est viuum illud verbum Dei, quod fide apprehensum ducit ad Deum, hoc est è peccatis ad iustitiam, è morte ad vitam, è tristitia ad gaudium, è damnatione ad salutem. Item verbum Dei est ipsa veritas: omnia alia sunt falsitas, & vanitas. Est quoque verbum Dei vita, non ob id tantum quòd omnia per ipsum creata sunt, sed etiam ob id quòd credentes recreat & renouat noua spiritus regeneratione: reliqua omnia sunt mors & perditio.* G
Quia igitur Christus est verbum Dei, congruè dicit, Ego sum via, veritas & vita. In summa indicant hæc verba, quantus nobis thesaurus sit Christus.

3 *Iesus Christus verus est & homo & Deus. Humanitate quidẽ interpellat pro nobis, & apud patrem petita nobis impetrat: diuinitate verò ipsemet facit & largitur petita, non minus quàm ipse pater. Propterea tam insigniter hic dicit, Ego faciam: vt certi simus eandem ipsi esse potentiam, quam pater habet. Huic ergo debemus, & per hunc nobis donatur vt credamus, vt bona operemur, vt in* H
aduersis perstemus, vt exaudiamur, vt denique veniamus ad patrem, & saluemur.

IN FESTO VENERABILIS SACRAMENTI, EPISTOLA 1. Corinth. 11.

Fratres: Ego enim accepi à domino, quod & tradidi
Mat. 26. Mar. 14. Luc. 22. *vobis, quòd dominus Iesus in ea nocte qua traditus est, &c. Finis Epistolæ, Non diiudicans corpus domini.*

IN hac Epistola Apostolus quatuor præsertim nobis commendat.

PRIMVM est, à quo & quãdo cœna dominica sit instituta, cum dicit: *Dominus Iesus in qua nocte tradebatur, accepit panẽ &c. similiter & calicẽ postquã cœnauit &c.* Ex quibus audimus dominũ Iesum esse institutorẽ & authorẽ huius cœnæ aut sacraméti: Iesum inquã Dei filium, æternũ Dei verbũ, os & sapientiam patris, veritatem & vitam æternam. Audimus etiam institutum illud esse in eadem nocte, qua & in manus peccatorũ & in mortem dominus Iesus tradebatur. Hoc verò vtrũque si verũ est (vt certe est verissimũ) cõsequitur, merè esse diuinũ, sapientissimũ & seriũ, quod sic institutum est. Nõ enim potest Deus quid instituere, quod non sit diuinum: ipsa sapientia, quod non sapientissimum: mortis tempus, quod non sit maxime serium. At si ita res habet, consequitur maximi faciendũ esse sacramentum hoc, non autẽ contẽnendum, aut pro re ĩtulta & ioculari habendum.

Itaq; velut arcã sui amoris, corporis & sanguinis sui sacramentũ, miraculorũ ab ipso factorum maximũ, passionis suæ perenne monimentũ, & promissæ per suã passionẽ salutis æternę pignus, signúmq; veritatis huiusce promissionis, rursus de sua cõtristandis absentia solatiũ singulare saluator noster Dei filius mira benignitate reliquit. Cuius diuinã erga suos beneuolentiã & dilectionẽ B. Iohannes demirans & venerãs ait: Ante diẽ festũ Paschæ, sciens Iesus quia venit eius hora vt transeat ex hoc mũdo ad patrem, cũ dilexisset suos qui erant in mundo, in finẽ dilexit eos. non sicut is de quo per Sapientem dicitur: Est amicus socius mẽsæ, & nõ permanebit in die tribulationis. Christus autẽ quum tanta dilectionis signa hactenus erga suos exhibuisset, in finẽ vsq; mortalis vitæ suę perseuerans, tunc vel omniũ maxima ostẽdere dignatus est, in eo videlicet, quòd mortẽ pro ipsis adiens, dilectionis atque mortis suæ monimentum admirabile nobis hoc sacramentum instituit & donauit.

Institutionis vener. Sacraméti causſa.

Ioan. 13.

Eccles. 6.

Christus dominus amicus constans & fidelis.

Paucis etiã hoc loco declarare oportet, quur hoc sacramentũ Cœna appelletur. Cœna certè vocatur, non solum quòd in cœna sit institutũ, sed & quòd ipsummet re vera cœna sit, & hoc nomen non hodie primùm ei

Ioan. 1. 1. Cor. 1. Iohan. 14.

impositum est, sed ab ipso Paulo. Dicit enim: Cõuenientibus vobis in vnum, non licet dominicam cœnam edere. 1. Corinth. 11. Neque sane in materna nostra lingua significãtius appellari potest, quàm vel cœna dominica, vel sanè sacramentum altaris. Quare nemo illa nomenclatura offendi debet, præsertim cum alia eius nomina non contemnantur. E

2 Secundum est, quid ipsa Cœna dominica sit seu cõplectatur, cum Paulus dicit: *Accepit Iesus panem, gratiisque actis fregit, ac dixit: Accipite, edite: hoc meum est corpus, quod pro vobis frangitur. Similiter & calicem peracta cœna, dicens: Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine.* E quibus audimus, sacram domini cœnam esse panem & vinum, seu panis & vini communicationem: sed huiusmodi panis, non qui significet corpus verum Christi, neque in quo sit corpus Christi, sed qui totus re vera sit verum Christi corpus. huiusmodi item vini, nõ quod sit symbolum dũtaxat sanguinis Christi, neque in quo sanguis Christi sit, sed quod totum sit verus Christi sanguis. Ita nimirum, vt de panis & vini substantia nihil remaneat, nisi sola species: ita quoque, vt panis factus corpus, & vinum factum sanguis, corpus & sanguis maneat, non autem conuertatur rursum in panem & vinum. Quomodo verò panis sit corpus, & vinum sanguis, nostrum non est indagare. sufficiat nobis Christi verbum, cui nihil est impossibile. Hinc canit Ecclesia: Verbum caro panem verum, verbo carnem efficit, fitque sanguis Christi merum: & si sensus deficit, ad firmandum cor syncerũ sola fides sufficit. Tantum ergo sacramentum veneremur cernui: & antiquum documentum, nouo cedat ritui: præstet fides supplementum sensuum defectui. F G H

Luc. 1.

3 Tertium est, in quem finem Cœna dominica sit instituta, cum in hunc modum Paulus ait: *Hoc facite in meam commemorationem. Quotiescunque enim comederitis panem hunc, & de calice biberitis, mortem domini annunciate, donec venerit.* Hic audimus in hunc finem sacramentum hoc corporis & sanguinis à Christo institutum esse, vt ipsius meminerimus. hoc est, summum illum amorem in memoria retineamus, & subinde renouemus, quo pro nobis corpus suum tradiderit in mortem, & sanguinem in cruce effu-

derit in remissionem peccatorum nostrorum: vtque hac recordatione & ad fidem constantem, & ad charitatem ardentem inflammentur corda nostra, redamemusque sic nos amantem, iuxta monitionem B. Iohannis. 1. eiusdem. 4. qui sic ait: Nos ergo diligamus Deum, quoniam ipse prior dilexit nos. Huc igitur respicere vnicè debemus, quotiescunque cœnam huiusmodi mysticam sumus sumpturi: Quemadmodum si quis peregrè proficiscens, pignus aliquod ei quem diligit plurimum, derelinquat, vt quotiescunque illud viderit, possit eius beneficia & amicitias ad memoriam reuocare. Quisquis is est, si amicum talem verè dilexit, sine ingenti desiderio & fletu non poterit illud pignus contueri. *Simile.*

4 Quartum denique est, quomodo sumenda sit hæc ipsa cœna seu Eucharistia, cum ita Apostolus infert, *Quisquis ederit panem hunc aut biberit de calice indignè, reus erit corporis & sanguinis domini.* quasi illum occiderit, vt fecerunt Iudæi, qui tanti mysterij sacramẽtũ pro vili despexerunt. *Probet itaque se homo ipse*, id est mundet, vt non nisi terса ac nitida conscientia ad diuina mysteria accedat: *& sic de pane illo edat, & de calice bibat.* Neminem, inquit, tibi iudicem proposuerim præter teipsum. Tu itaque conscientia examinata discussáque adito ea mysteria, non festis modo diebus, sed omni tẽpore, quum purum te & dignum compereris. Nam si in vas sordidum nemo audet illum mittere, quanto magis in cor pollutum? Accedẽtes ergo sanctos esse oportet, quoniam ipse sanctus est. *Leuit. 19. & 20. 1. Petr. 3.*

Nam qui edit aut bibit indignè, iudicium sibi ipsi edit & bibit non diiudicans corpus domini. Non ob mysteriorum naturam, quippe quæ vitam in se habent & largiuntur, sed ob mysteria adeuntinm indignitatem: quibus non aliter illa nocent, quàm sol oculorum valetudine laborãtibus solet obiectus officere. Ideo verò iudicium sibi manducat & bibit, quia non diiudicat corpus domini, id est, quia prius nihil disquirit vel internoscit præsentis mysterij magnitudinem.

Quatuor in Corinthiis peccata reprehendit Apostolus, propter quæ indignè ad dominicam mensam accedebant. Primum, quòd essent inter se contentiosi, quia *Arguit quadruplicem culpam*

temere accedentium.

sciſſuræ propter contrarias de religione ſententias, opiniones & hæreſes erant iter illos. vnde dicit. *Conuenientibus vobis in Eccleſiam, audio sciſſuras eſſe inter vos, & ex parte credo. Nam oportet & hæreſes eſſe, &c.* Non quòd hæreſes Deo placeant, ſed quòd per eas fideles exercentur: vt qui Deo noti ſunt, etiam hominibus manifeſtentur. Vnde enim gubernator laudabitur, ſi nauis in portu vel in trãquillo cõſiſtat? *Vt qui probati ſunt*, inquit, ſiue doctores in reſiſtẽdo, ſiue populares fideles in permanendo, *manifeſti fiant in vobis.* E

Secũdo reprehendit, quòd cibũ corporalẽ in Eccleſia ſumebãt. Vnde dicit: *An Eccleſiam Dei contẽnitis*, faciẽtes eã triclinĩũ epularũ? Præmiſerat: *Nunquid domos nõ habetis ad mãducãdũ & bibẽdũ?* Et tũc ſubdit: *Aut Eccleſiã Dei contemnitis?* Inualuerat enim apud Corinthios praua conſuetudo, eccleſias paſsim dehoneſtare conuiuiis. F

Tertiò quòd ante cõmunionẽ corporis Chriſti corporalẽ cibũ ſumebãt: vnde dicit: *Conueniẽtibus vobis in vnũ, iam nõ eſt dominicã cœnã mãducare. vnuſquiſque enim cœnã ſuã præſumit ad mãducãdũ.* Vt enim ait Sedulius, ante dominicam oblationẽ veſcebãtur cõmunibus cibis, quam cœnã noctibus adoriebantur. quumq; diuites ebrij ad Euchariſtiã venirẽt, vexabãtur inopes fame. *Et* ideo *vnus quidẽ*, inquit, *eſurit, alius autẽ ebrius eſt. Quid dicã vobis? Laudo vos? In hoc non laudo.* G

Dominica cœna nõ eſt, vbi pauper cõtemnitur.

Quartò, quòd nihil pauperibus erogabant. Vnde ait, *Cõuenientibus vobis in vnũ, iam nõ eſt dominicã cœnam mãducare.* Cõuentus & cõgregatio præfert charitatẽ. Cœnam autẽ dominicã, vnanimẽ dominici corporis & ſanguinis cõuictũ appellat, ad illius venerãdæ cœnæ dominicę imitationẽ, quam ipſe cũ diſcipulis egit. Quoniã vnus panis & vnũ corpus multi ſumus, omnes qui de vno pane & de vno calice participamus. 1. Corinth. 10. Sed vos, inquit, re tanta, id eſt, dominicæ cœnę imitatione priuati eſtis. Nam per hoc quòd vnuſquiſque cœnã ſuã priuatã præſumit ad mãducandũ, dominicã cœnam feciſtis priuatam. Quandiu autẽ erat communis, domini cœna dicebatur. Sunt enim & ſeruis dominorũ bona communia. Et quia veſtrũ ſinguli præueniendo propriã cœnã edunt, nullius penſi pauperes habẽtes, fœdaſtis profectò hanc cœnam. H

A Quibus Apostoli verbis facilè intelligitur illud tunç erroris fuisse apud Corinthios, vt multum panis & vini in Christi corpus & sanguinẽ sacerdotali cõsecratione cõuertendũ, ad suos priuatos vsus in Ecclesiam diuites afferrent, vnde detestabili sacrilegio crapularentur opulenti, pauperibus interim fame cruciatis. Quòs melius fuisset domi priuata ac prophana conuiuia celebrasse, quàm pauperib⁹ præsentibus cõparticipationẽ renuere. *Ecclesiam*, inquit, *Dei contemnitis, & confunditis eos qui non*
B *habent*. Ideo & pœnam adiungit, dicens, *Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi*. Quasi dicat: Argumento sint ea mala quæ vobis contingunt. Eo nãque & mortes iam immaturæ, & diuturni morbi oboriuntur, quia mysterium hoc indignè sumũt multi. Et licet nonnulli vsque ad ipsam mortẽ inoffensam seruent valetudinem, non tamẽ propter hoc Christi sacramento non esse obnoxios satis probatur, quia non modò præsentia hæc torméta, sed etiã futura & grauiora hos manent, qui indignè mysteriũ illud adierũt. Et qui præsẽtia mala, oc-
C culto sed iusto Dei iudicio euadũt, ĩcidẽt ĩ futura: quibus tũc horrẽdũ erit incidere in man⁹ Dei viuẽtis. Hebr. 10.

Indigne cõmunicantiũ pœna.

Docemur ergo hîc, digne nos sacramẽtũ hoc sumere oportere. Nã indignè sumentes, adeò nihil fructus inde cõsequẽtur, vt & rei sint (sicut præmissum est) futuri, traditi corporis & effusi sanguinis Christi. Vt autem dignè sumam⁹, nosipsos, pbem⁹ oportet. Hæc verò nostri probatio ĩ hoc cõsistit, Primò, vt agnoscam⁹ & detestemur peccata nostra, nosq; ĩdignos vt ĩtret sub tectũ nostrum,
D cũ Cẽturiõe iudicem⁹. Secũdo, vt reuerẽter de mysterio *Matth. 8.* hoc sẽtiam⁹, atq; ĩ corporis sãguinisq; Christi pretiũ omnẽ saluté nostrã collocem⁹. Tertiò, vt ex animo redamem⁹ nos tãtopere amãtẽ, illiusq; beneficia laudib⁹ iugiter celebrem⁹. Quartò, vt pximos nostros, (vtpote per Christũ factos fratres nostros & sorores adeoq; commẽbra nostra) Christi exẽplo diligam⁹, nõ solũ vt verbis & bonis nostris illos iuuem⁹, verũ etiam vt animas nostras ponamus pro ipsis. 1. Iohan. 3. Qui ita sese probat, is bene seipsum probat, & dignè sumit.

Causſa autem quur lectio hodierna, quæ cœnã dominicã complectitur, hodie proponatur, hinc nimirum est,

quòd Ecclesia nunc præsertim solennem eiusdem cœnæ E
dominicæ agat memoriam. Si vero quis scire cupiat,
quur iam potissimum eius memoria agatur, cùm tamen
non post Pentecosten, sed ante passionem Christi ea in-
stituta sit: is sciat, id ob id fieri, quòd apostoli circa hoc
tempus, nempe post Pentecosten & acceptum spiritum
sanctum, hoc sacrosanctum mysterium cum primis fre-
quentare ac exercere cœperint. Nam sic Act. 2. legimus:
Erant (credentes) perseuerantes in doctrina apostolorũ,
& communicatione & fractione panis, & precationibus. F

Quum itaque dominus cœnam hanc instituerit, velit-
que eam sumi à nobis, eamque apostoli frequenti vsu
exercuerint: reuereamur eam & nos, & sumamus, & di-
gnè sumamus, vt vitam habeamus æternam. Iohã. 6.

EPILOGVS.

1 *Cœnam dominicam Apostolus ad memoriam reuocat, ne vn-*
quam Christi dilectio in morte nobis exhibita, memoria excidat.
Hæc enim repræsentat passionẽ Christi, sed neque repræsentat sal- G
tem significatiuè, sed & exhibet revera ipsum quem repræsentat.
Repræsentatio est commemoratio passionis sanctæ, & gratiarum
actio, & vocatur eucharistia. Repræsentatio est cõmunicatio, qua
fideles corpus & sanguinem Christi re vera sine omni ænigmate su-
munt: & vocatur synaxis. Vtrunque est salus. si neutrum negliga-
Homil. 28. de verbis domini secundũ Lucam. *tur. Cupit Augustinus nos, si nõ quotidiè, saltem dominicis diebus*
& festiuis communicare omnes. Idem dicit eos indignè semel in
anno aut rarius accedere, qui nõ ita se gerunt vt quotidie mereantur
accipere. H

2 *Corpus Christi verum & verus eius sanguis in eucharistiæ sa-*
cramento indignè non debet sumi. Indigni sunt, qui transsubstan-
tiationem non credunt, qui Berengarianam hæresin excitãt. In-
digni sunt in quibus peccatum adhuc feruet, qui sacramenti pœni-
tentiæ medicina, contritione, confessione, & satisfactione sibi me-
deri aut supersedent, aut contemnunt. Hos omnes, reos dicit corpo-
ris & sanguinis domini. In eos quadrat hoc apostoli, Denuo sibi fi-
lium Dei crucifigentes. & illud, Flẽs dico, inimicos crucis Christi.

3 *Præparatio exactissima ad eucharistiam sumendam omnibus*
fidelibus perquam est necessaria: quod satis innuit apostolus in hoc
quod dicit: Probet seipsum homo, &c. Quo vult, vt quisque se iusta

lance

A *lance æstimet, non solum de fide, sed & de charitate, cuius nos etiam sacra synaxis admonet, quoniam vt panis vnus fit ex multis granis, & vt ex multis acinis fit vnus potus, ita omnes fideles vnum debent esse corpus. S. Hieronymus monet exemplo Ioſephi ab Arimathæa, vt ſtudeamus venerabile corpus ſyncere accipere, imitando Ioſephum eum, qui illud exanime munda inuoluit ſindone. Si hoc ille exanimi & contumeliis omnigenis fecit affecto, quanto æquius eſt nos hoc facere glorioſo & reduiuo?*

B IN FERIIS IISDEM EVANGELIVM Iohannis. 6.

In illo tempore. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis & turbis Iudæorum. Caro mea verè eſt cibus, &c. Finis Euangelij: Qui manducat hunc panem, viuet in æternum. 1. Cor. 11.

C IN hoc ſacratiſsimo feſto ſunt conſiderãda quatuor. 1 Primò, Quæ ſcripturę cõtineant doctrinam huius ſacramẽti: nempe Matth. 26. legimus: Cœnantibus autẽ eis, accepit Ieſus panem, & benedixit, ac fregit: deditque diſcipulis ſuis, & ait, Accepite & comedite: Hoc eſt corpus meum. Marc. 14. legimus: Et mãducantibus illis, accepit Ieſus panem, & benedicens fregit, & dedit eis, & ait, Sumite, hoc eſt corpus meum. Luc. 22. legimus: Et cum facta eſſet hora, diſcubuit, & duodecim

D apoſtoli cum eo, &c. Et accepto pane gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicens, Hoc eſt corpus meum quod pro vobis datur. Apoſt. Paul. 1. Corinth. 11. Dominus Ieſus in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens fregit, & dixit, Accipite & manducate, Hoc eſt corpus meum quod pro vobis tradetur.

De calice verò ita legimus Matth. 26. Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis, dicens, Bibite ex hoc omnes. Hic eſt enim ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſsionem peccatorum. Mar. 14. Et accepto calice, gratias agens dedit eis, & biberunt ex illo omnes. Et ait illis, Hic eſt ſanguis meus noui te-

ſtamenti, qui pro multis effundetur. Luc. 22. Similiter & E
calicem poſtquam cœnauit, dicens: Hic eſt calix nouum teſtamentum in ſanguine meo, qui pro vobis fundetur. Item. 1. Corinth. 11. Similiter & calicem, poſtquã cœnauit, dicés, Hic calix nouũ teſtamẽtũ eſt in meo ſanguine.

Chriſtus Ieſus verus Deus & verus homo, cuius omnipotentiam in ſymbolo confitemur & credimus, inſtituit hoc ſacramentũ, & ſua virtute cæleſti ipſe inuiſibilis ſacerdos viſibiles creaturas in ſubſtantiã corporis & ſanguinis ſui verbo ſuo ſecreta poteſtate per miniſteriũ ſa- F
cerdotis cõuertit, dicés, Accipite & edite: Hoc eſt enim corp⁹ meũ. & ſanctificatiõe repetita, Accipite & bibite: Hic eſt ſanguis me⁹. Ergo ſicut ad nutũ prẽcipiẽtis domini repẽtè ex nihilo ſubſtiterũt excelſa cælorũ, profunda fluctuũ, vaſta terrarũ: pari potẽtia in ſpiritualibus ſacramentis verbi prẽcipit virtus, & ei ſeruit effect⁹. Euſeb. in ſerm. de corp. & ſang. domini: qui eſt hom. 5. de Paſcha.

Vt hæc ſacrificia offerrẽt omnes Chriſtiani, in baptiſmo facti ſunt regale ſacerdotiũ, cẽſentur popul⁹ acquiſitionis: & í cœna ſuos apoſtolos ſacerdotes fecit Chriſt⁹: G
& vt ita conſecrarent, poteſtatem ipſis & eorundem ſucceſſoribus dedit.

Ex hac doctrina Euãgeliſtarũ & Pauli cognoſcimus ſacramenti Euchariſtiæ (quemadmodum & aliorum ſex ſacramentorum) Chriſtum authorem fuiſſe. Inſtituit autem illud in die illo quo vltimam cœnam cum ſuis diſcipulis Ieroſolymis celebrauit: in qua & ſuos diſcipulos ſacerdotes ipſe ſummus ſacerdos conſecrauit, & vt illud ſacramentum ipſi, ſuiq́ue ſucceſſores conſecrarent, præcepit. Materia autem huius ſacramenti eſt panis & vinũ: H
forma verò, Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus &c. Quæ cùm Chriſtus dixit, non ſimplicia verba fuiſſe arbitrabuntur pij fideles, ſed efficaciſsima, effectumq́ue mox conſecuta haud dubiè confitebimur. Nam cũ Chriſtus dixerit, Hoc eſt corpus meum: ſi illic non erat ipſius corpus, ergo vana & falſa fuit Chriſti affirmatio. ſi autem erat corpus (quod iam inde ab apoſtolis vſq; Catholica profitetur Eccleſia) falſa & hęretica eſt Zuinglianorũ & Heluetiorum interpretatio, qui verba illa corrũpentes ac deprauantes, expreſſum Dei verbum di-

A cunt, Hic est sola figura corporis mei. Falsa & hæretica est & Caluini declaratio, seu assertio, qui ita interpretatur, vel potius corrũpit Christi verba, Hic est sacramentum corporis mei. Nos verò catholici cũ Christo, cumq; apostolis, in magna Ecclesia, in populo graui, in medio seniorum, confitemur excelsa animorum constãtia, post panis atque vini consecrationem esse illic in sacramẽto altaris sub panis & vini speciebus verum corpus Christi realiter atque substantialiter. Hoc tenet Ecclesia Roma-
B na, hoc fuit semper confessa Ecclesia orientalis, professa fuit Africana, confessi sunt patres in conciliis. Quare qua ratione quáve fronte Saxones Luthero crediderint, Heluetij Zuinglio, dux Vvirtembergicus Brẽtio, Geneuenses Caluino, neglecta & deprauata doctrina Christi, Apostolorum, Conciliorum, Patrum, ipsi viderint.

2 Secundo considerandum, quale sit corpus illud quod in sacramento conficitur: nempe quale fuit illud quod ex virgine natum est, illud quod in cruce à Iudæis neci
C datum est, illud quod in cœlum euectum est, & quale est illud quod ab angelis modò adoratur. Hoc testatur Chrysost. hom. 24. 1. ad Corinth. Hoc, inquit, corpus in præsepi reueriti sunt Magi viri impij & barbari: tu non in præsepi, sed in altari, non mulierem quæ in fasciis teneat, sed sacerdotem præsentem, & spiritum sanctum super proposito sacrificio abunde diffusum vides. Dum in hac vita sumus, vt terra nobis cœlum sit, facit hoc mysterium. In cœlis est regium corpus, quod nunc tibi in terra videndum proponitur. Non angelos, non archan-
D gelos, non cœlos cœlorum, sed ipsum horũ omniũ dominũ ostendo tibi. Animaduertis quonam pacto, quod omniũ maximũ est & præcipuũ, in terra non conspicaris solum, sed tangis, sed comedis, & eo accepto domum redis. Idem eadem homil. Quando mysteriũ propositum fuerit, dic tecũ, Hoc corp⁹ sol crucifixũ videns, radios auertit. propter hoc velũ templi scissum est, & petræ: ac terra vniuersa tremuit. hoc idem corp⁹ cruẽratũ, lancea vulneratũ, fontes sanguinis vniuerso orbi salutares scaturiẽs. Idipsum corpus in supremum thronum extulit, quod nobis etiam exhibuit, vt teneremus, & vt manducaremus: quod maximum signum est dilectionis.

Idem homil.3.ad Ephe.Recolite quia illius corpus est E
& sanguis,qui supra cælos residet,qui ab angelis supplici-
ter adoratur: illius inquam, qui proximè assistit im-
mortali Dei potentiæ. Huius delibamus sanguinem, &
proprium corpus nobis sumendum tradidit.

Hinc docemur 1 falsam esse eorum doctrinam qui
affirmant in sacramẽto altaris nõ esse verũ corpus Chri-
sti, nisi quis malit Zuinglio & Caluino credere, quàm
Chrysostomo & vniuersæ Ecclesiæ tam orientali quàm
occidẽtali. 2 Docemur doctrinã hãc quã Romana te-
net Ecclesia,nõ esse nouã neque singularẽ,sed antiquis- F
simã,& omnibus populis tum oriẽtalibus tum occidẽta-
libus cõmunẽ, vtpote quam Chrysostomus vti ab apo-
stolis acceptã veneratur,cõfitetur,atque credit. Attẽdãt
igitur hæretici quòd falsa mendaciisq; plena doceant.

3 Tertiò considerandum qui sint fructus huius sanctis-
simi sacramenti. Multi quidem sunt, sed tres præcipui.
1 Est sumptio homini saluberrima. Hoc docet Christus
Iohã.6.Si quis mãducauerit ex hoc pane, viuet in æter-
nũ.Et August.homil.28.de verbis domini secũdũ Lucã: G
Si quotidianus est panis,inquit, cur post annũ illum su-
mas, quẽadmodũ Græci in oriente facere cõsueuerunt?
Accipe quotidie, quod quotidie tibi profit. sic viue, vt
quotidie merearis accipere. Vide & Ambros. lib. 5. de
sacra.cap.4.

2 Est antidotũ cõtra cacodæmones,& pignꝰ immorta-
litatis.Hoc docet Chrysost.hom.45.i Iohã.Hic mysticꝰ
sanguis dæmones procul pellit,angelos & angelorũ do-
minũ ad nos allicit.Dæmones enim cũ dominicum san-
guinẽ in nobis vidẽt, in fugam vertuntur: angeli autem H
procurrũt,&c.Vide hac de re homil.61.ad popu.Antio.

3 Deterret à vitiis, & ad omnia bona opera inuitat.
Hoc docet Chrysost.homil.61.ad popu.Antioche. Hei
mihi,quot ad salutẽ nobis viæ?Nos corpus suum effecit,
nobis suũ cõmunicauit corpus,& horũ nos nihil à malis
auertit.O tenebras,& profunditatem magnam, ô indo-
lentiam. Quæ sursum sunt quærite & sapite, inquit, vbi
Christus est ad dexteram Dei sedens.Colos.3.

Præter hos fructus operãtur in nobis hæc sacramenta
tres effectus. 1 Christo incorporamur. Nã Christꝰ id-

A circo hoc ſacramẽtũ præcipuè inſtituit, vt ipſi incorporemur, deq; remiſsione peccatorũ & futura gloria (ſi in charitate pſeueremus) certi reddamur: vt veluti viuificatrice quadã medicina ſanemur, reficiamur, erigamur, & cõſolidemur. Quæ omnia Chriſtus ſignificare voluit cũ dixit, Matth. 26. Accipite & comedite. Hoc eſt corpus meũ, quod pro vobis tradetur. Accipite meã carné in remiſsioné peccatorũ ꝓ vobis traditã, & mãducate, in me transformamini, & valedictis omnibus cupiditatibus, in me manete, & ego in vobis.

B 2 Efficimur corpꝰ Chriſti myſticũ. Nã Paulꝰ. 1. Cor. 10. ait, Quoniã vnus panis & vnũ corpus multi ſumꝰ, qui de vno pane & de vno calice participamus. Myſteriũ ergo pacis & vnitatis noſtrę, vt inquit Auguſti. Chriſtꝰ in méſa ſua conſecrauit. Videant ergo male viuentes, nocentes proximis, meditãtes ſchiſmata, quid faciãt cõtra vnitatem corporis Chriſti.

3 Ad mutuã charitaté alendã & colédã accédimur. Nã Chryſoſt. homi. 45. in Iohã. ſic habet, Vt autẽ non ſolum

C per dilectioné, ſed re ipſa in vnã carné conuertamur, per cibum id efficitur, quem nobis largitus eſt, &c.

4 Quartò cõſiderãdũ, quomodo accedẽdũ ad cõmunicãdũ. quod docet Paulus. 1. Cor. 11. Quotieſcũq; enim mãduca bitis panẽ hũc, & calicem bibetis, mortẽ domini annũciabitis donec veniat. Itaq; qui mãducauerit panẽ hũc, vel biberit calicẽ domini indignè, reus erit corporis & ſãguinis domini. Probet autẽ ſeipſũ homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudiciũ ſibi mãducat & bibit, non diiudi-

D cãs corpꝰ domini. Idé docet Baſiliꝰ, qui in ſummis Moraliũ. 21. ſic ait: Cõmunicaturi, fidé in primis habere debẽt verbis domini dicẽtis, Hoc eſt corpꝰ meũ quod ꝓ vobis datur: hoc facite in meã cõmemoratione. Luc. 22. & timoré cõcipere ex verbis apoſtoli dicẽtis: Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi mãducat & bibit, non diiudicans corpus domini. Item Chriſtus Matth. 5. Siquando offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduerſum te: relinque ibi munus tuũ ante altare, & vade priꝰ recõciliare fratri tuo &c. Itẽ Achimelech. 1. Reg. 21. qui Dauid

petenti panes, cùm alios non haberet nisi panes sanctos, E
nō prius voluit ei dare, quàm diceret, Si mùdi sunt pueri,
maximè à mulieribus? Et respondit Dauid sacerdoti: Et
quidem si de mulieribus agitur, continuimus nos ab heri
& nudiustertius quādo egrediebamur &c. Sunt igitur
necessariæ, fides, probatio (id est confessio) timor, chari-
tas, castitas, & mundities. Qui his virtutibus ornatus altā-
re accesserit, speret se dignè corpus domini sumpturum.
Qui verò non credit, aut non confitetur, vel odit &c.
abstineat. Nam iudicium sibi manducat & bibit &c.

Exegesis literalis neutiquā hic omittēda est, in qua au- F
dimus docemurq; quid fructꝰ seu vtilitatis ex digna eius
sumptione proueniat. Vnde hic sciendū est duplicē esse
sacramēti huius sumptionē: sacramētalē nimirū seu visi-
bilē, & spiritualē seu inuisibilem. Sacramētalis est exter-
na illa sub panis & vini speciebus, corporis sanguinisq;
Christi sumptio. Spiritualis verò est fides seu fiducia in
meritū corporis & sanguinis domini. Vnde nimirū Au-
gustinus, Quid paras dētes & vētrē? Crede, & māducasti.

Iam quoties loquimur de effectibus cœnæ dominicæ, G
semper spiritualem illam sumptionem sacramētali inclu-
dimus. Nam citra hanc, spiritualem inquam, adeò nihil
fructus illa operatur, vt planè noxia & damnabilis sit, nō
quidem per se, sed propter indignitatem seu abusum sū-
mentis. Potest igitur spiritualis manducatio prodesse &
saluté operari citra sacramētalē, at sacramētalis sine spi-
rituali nihil prodest. Hinc tamen nemo consequens esse
putabit propterea sacramētalē seu externā esse postponē-
dam, imò hoc potius cōsequēs erit, vtrāque cōiungēdam
esse. Alioqui enim quēadmodū nō satis est credere, nisi H
baptizeris simul: sic quoq; nō satis est credere Christum
pro te corpus suum tradidisse in mortem, & sanguinem
suum effudisse in remissionē peccatorum tuorum, nisi &
sacramentaliter simul corpus & sanguinem eius in Eu-
charistia sumas: hoc est, si liceat, si non necessitas im-
pediat. Certè plus confert externa receptio internæ cōiun-
cta, quàm sola interna sine externa. Quemadmodum
& gemmæ quum in medicaminibus teruntur, maio-
rem virtutem & fomentum adferunt quum in corpus
recipiuntur, quàm si ob oculos solùm opponerentur.

A Propterea nempe & patres orthodoxi hoc Euangelion quod de sacramenti effectibus tractat, de vtraque sumptione simul, & spirituali & sacramentali scilicet, intellexerunt. Sic dominus inquit: *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus vere est potus.* Hic primus fructus est, quòd dignè edens & bibens corpus sanguinémque domini: hoc est, & sacramentaliter & spiritualiter, sic satiandus sit gratia diuina, vt neque esuriat neque sitiat in æternum. hoc est, nulla gratia ei desit, in nulla reà deo derelinquatur. *Iohan. 4.*

B Est autè caro Christi cibus, & sanguis eius potus, quia idem spiritualiter in nobis operantur, quod cibus & potus externus corporaliter. Reficiunt enim, confortant, restaurant, voluptatem afferunt, vitam continuant, imò quod in aliis cibis quærimus, nempe vt non esuriamus, vel vt nõ moriamur, vel vt voluptatem assequamur, hoc solùm & perfectè præstant corpus & sanguis Christi.

Ideo signanter addit, verè est cibus &c. Primò ad differentiam corporalis cibi, quem siue manduces, siue non, morieris. Hic autem tantùm moritur, qui non manducat: in æternum autem viuet, qui manducat. Secundò

C corpus Christi verus cibus est, ad distinctionem eius cibi quem diabolus pollicebatur. Cibus enim ille, cibus fuit mendacij, quia falsum fuit & falsum est quod in cibo illo diabolus pollicebatur. itaque & cum vana promissione datus fuit cibus ille, & vana spe diuinæ similitudinis consequendæ mãducatus est. Caro autem Christi verus cibus est, quia verũ est quod Christus in eo pollicetur, veráque spes est qua manducatur. Sic & de sanguine dicendum. Sequitur: *Gen. 3.*

D *Qui edit meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.* Hic est secundus fructus dignæ sumptionis, manere in Christo, & hunc in se vicissim habere manẽté. Hoc est, dignè sumẽs Christo incorporatur, & vnũ fit cum eo, ipsiúsq; infirmitates & peccata in sese Christus transfert, & Christi vicissim bona & merita ipsius fiunt, eóq; iam nil vltrà satan, peccatũ, mors & inferi possunt ipsi incommodare, sed ab omnibus tutus est. Quod quantum bonum sit, vel ex Psal. 90. discere possumus, in quo Dauid non satis exprimere potest, quàm securus sit, qui subvmbra & adiutorio dei sedet. Quãto igitur secu-

rior & felicior est, qui Christum in se habet, & in Chri- E
sto est? Atque hinc videre licet vnde sit tanta Christia-
norum fortitudo & victoria contra peccatum, mortem,
diabolum, & mundum: nimirum quia in Christo manêt,
& Christum in se manentem habent. Sicut enim Chri-
stus quâuis totius mundi peccata in se susceptisset, mors-
que & mundus & diabolus eum totis viribus inuasissent,
tamen opprimi non potuit: sic nec opprimi potest qui in
Christo manet &c. Breuiter, quod diabolus mendaciter
homini, hoc Christus hîc verè pollicetur & præstat: ac si F
Psal. 81. aperte dicat, Si manducaueritis carnem meam, &c. dij e-
ritis, & filij excelsi omnes.

Sicut misit me viuens Pater, & ego viuo propter Patrem: ita & qui ederit me, viuet ipse quoque propter me. Qui ederit hunc panem, viuet in æternum. Hic tertius & omnium maximus fructus est, quòd quemadmodum Christus & Pater vnam eandémque viuunt vitam, sic & dignè sumens Eucharistiam, æternam vnà cum Christo vitam victurus sit. Nam qui Christum habet, etiam eius vitam participat. Quis verò iam vel plura vel maioravnquã cupere queat? G
Nam oculus non vidit, neque auris audiuit, neque cogitationes cordis vnquam assequutæ sunt, quæ præparauit deus diligentibus se. 1. Corint. 2. Nihil autẽ magis in votis nobis est, quàm principũ habere gratiã, & diu feliciter viuere in mundo. Hoc impetrare, fructus nobis videtur omniũ præclarissimus. At quanto maiores sunt fructus, summi æterniq; principis Iesu Christi gratiã habere, in cælis æternũ viuere? Etiã si tandẽ cõtingat vt princeps aliquis nos fauore cõplectatur, non tamen is fauor durat diu. Verùm qui Christi principis fauorẽ nactus est, H
is patronum habet & constantem & perpetuum, simul potentẽ, simul misericordẽ. Sic & si detur aliquando viuere feliciter diu, nihil tamen solidi subest: sed est illa felicitas potius infelicitas: illa vita diuturna, perpetua mors. At cælestis felicitas, æternáque vita, sola & felix & perennis est. Vnde & manna de quo patres gloriabãtur, nequaquam comparandum est huic cibo. Nam è tanto numero ne vnus quidem remansit, imò plerique etiam quo ad animam mortui fuerunt. Caussa verò fructus huius, carnis & sanguinis Christi viuifica vis est. Quum enim

A ipse sit iuxta diuinitatem vita, quunque caro & sanguis ipsius cum diuinitate vnita sint, habent & hæc propter vnionem illam viuificandi vim. Et quemadmodum (ceu d. Cyrillus inquit) cera ceræ liquefactæ infusa, vna cera cum illa fit: ita & is qui carnem & sanguinem domini recipit, vnum fit cum illis: quumque caro & sanguis Christi sit ipse Christus, fit recipiens vnum prorsus cũ eo: hoc est, particeps fit omnium quæ Christus habet: & Christus contrà quæ illius sunt, pro suis ducit: vnde consequitur
B nimirum, ipsum in se recipere & peccata nostra & nostras infirmitates, & sua vicissim cómunicare nobis merita, suam communicare hereditatem.

EXHORTATIO.

Agite itaque fratres, cum tantis omnino fructibus scateat digna corporis sanguinisque domini sumptio, libéter posthac & sacramentaliter & spiritualiter cómunicemus: cum primis tamen & subinde spiritualiter: hoc est fide firma credamus Christum pro nobis incarnatũ, crucifixum & exuscitatum esse, sanguinéque suo nos lauisse
C à peccatis, & recóciliasse deo Patri. Sed & viuamus propter ipsum, quemadmodum ipse propter Patrem vixit. Hoc est, quemadmodum ipse Patri obediens fuit, & huius per omnia executus est voluntatem, sic & nos nostro benefactori simus grati, morigeri, conformes: porrigamúsque ipsius exemplo etiam nostram carnem edendam & sanguinem nostrum bibendum proximis: hoc est, charitatis officia erga fratres & sorores declaremus, impendamus ipsis & bona & propriam vitam.

EPILOGVS.

D 1 *Considerare imò & credere hic oportet, quòd Christus de cælo descenderit, & deus sit: alioqui impossibilia videbuntur quæ hactenus dixit. Hic enim est fructus ligni vitæ, quod hoc tempore deus in medio Ecclesiæ plantauit. Gen. 2. Hinc in Apoc. 2. dicit, Dabo ei edere de ligno vitæ &c. Christus enim verè est lignum vitæ his qui apprehẽderint eũ: & ideo qui tenuerit eũ, beatus erit, & est. Prou. 3.*

2 *Christus panis effectus est, hoc est quòd bona sua nobis communicare vult, imò seipsum, ac plane nobis cõmisceri & vniri.*

3 *Beneficia multo maiora iam nobis præstitit Christus in lege gratiæ, quàm patres habuerunt in veteri testamento. Non est enim aut* Deut. 4.
fuit aliquando tam grandis natio, quæ ita habeat deos appropin-

quantes ſibi, ſicut adeſt nobis deus noſter: qui & in futuro ſumma E
& maxima ſe daturum pollicitus eſt, hoc eſt ipſam beatitudinem,
& vitam, non iam in ſpe, ſed in re.

IN DIE IOHANNIS BAPTISTAE EPISTOLA. Iſaiæ 49.

Hæc dicit dominus: Audite inſulæ, & attendite populi de longe, &c. Finis Epiſtolæ, Qui elegit te.

LEctio hęc prophetica complectitur quatuor, quæ & ſi literá tenus perſonæ diui Iohannis plerunque conueniat, in neminem tamen verius cõpetit, quàm in filiũ dei Ieſum Chriſtũ, quẽ Iohannes prænunciauit. F

Primo igitur loco agit de natiuitate domini, cum ait, *Dominus ab vtero vocauit me, de ventre matris meæ recordatus eſt nominis mei.* Quibus verbis declarat ſe non fortuitò & caſu obiter incidẽte humanitaté aſſumpſiſſe noſtram, ac natum eſſe, ſed ab æterno huc à Patre eſſe prædeſtinatũ G & vocatum. Quia enim ante conditum mundum prænouerat deus lapſurum hominẽ, ab æterno etiam concluſerat filiũ humanitaté aſſumpturum, & redẽpturum illum. Ob id quoq; antequam is naſceretur, cum adhuc in matris eſſet vtero, nominis eius recordatus eſt, ſtatuens pérque angelũ ſuum promulgans, Ieſum ipſum vocãdũ eſſe, quòd nimirum ſeruaturus populum eſſet ſuum à peccatis. Luc. 2. Matth. 1. Hunc etiam deus verè ab vtero vocauit, hoc eſt, filium ſuũ eſſe teſtatus eſt: iuxta illud, Ex vtero ante luciferum genui te. Pſal. 109. Et Pſal. 2. Dixit dominus ad me, filius meus es tu: hodie genui te. Quemadmodũ & in Euangelio de noſtro Ieſu (ipſiſsimo nempe meſsia) bis teſtificatus eſt: Hic eſt, inquiens, filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Matth. 3. & 17. Huius quoque verè nominis recordatus eſt dominus de ventre materno, imò longè ante conceptioné: dum ſcilicet prędixit vocandum illum Immanuelem, & deum iuſtum noſtrum. Iſa. 7. Iere. 21. quẽadmodum & angelus quum miſſus eſſet ad Mariam, ante ipſam etiam Ieſu conceptioné H iuſsit vocari nomen eius Ieſum. Luc. 1. Matth. 1.

A Quæ verba literá tenus personæ diui Iohannis etiam conuenire possunt. Nã hunc deus vocauit ab vtero, dum illum (iuxta angeli prænuncium) spiritu sancto iam inde ab vtero matris eius repleuit. Luc. 1. Huius quoque recordatus est dominus de matris ventre nominis, dum illum voluit vocari Iohanné, antequã cõciperetur. Luc. 1.

2 Secundò agitur de doctrina & vita domini, cũ pergit dicere: *Posuit os meum quasi gladium acutum, in vmbra manus suæ protexit me, & posuit me sicut sagittam electam*, &c.

B Quibus verbis innuit Seruator noster, primò doctrinam suam veluti ensem fore efficacé, & penetrabilem in hominum cordibus. Quod sic verè esse postmodum Baptistæ de ipso probauit testimoniũ, dicentis: Cuius ventilabrum in manu ipsius, & repurgabit aream suam, & congregabit triticum suum in horreum, paleam autem exuret igni inextinguibili. Matth. 3. Et illud Malach. 3. Quis stabit ad videndum eum? ipse enim quasi ignis cõflans, & quasi herba fullonum. Et illud Esa. 11. Percutiet terrã virga oris sui, & spiritu labiorum suorũ interficiet impium.

C Deinde innuit vitam suam fore constanté, rectam, & numeris omnibus absolutam, quemadmodum sagitta recta esse solet. Isa. 53. 1. Petri. 2. Hunc quoque deus sub vmbra manus suę verè protexit, posuítq; sicut sagittam electam, & in pharetra sua abscondit: iuxta illud Iohan. 12. vbi Pater inquit: Et illustraui, & rursus illustrabo, (subaudi) te. Et illud Pauli Coloss. 1. Iesus Christus est principiũ, primogenitus ex mortuis, vt sit in omnibus ipse primas tenens: quoniam in illo complacitum est Patri vniuersam plenitudinem inhabitare, & per eum cuncta reconciliare erga se, &c.

D Quo ad personam Iohannis, posuit etiam deus os eius quasi gladium acutum, dum dedit illi vim & gratiam vt præcederet ante Messiam cum spiritu & virtute Heliæ, multos filiorum Israël sua prædicatione conuerteret ad dominum deum ipsorum, conuerteret corda patrum in filios, & inobedientes ad prudentiam iustorum, pararétque sic domino plebem perfectam. Lucæ. 1. Matthæi 3. Marc. 1. Iohannis 1. & 3. Hunc sub vmbra quoque manus suæ protexit, posuitque sicut sagittam electam, & in pharetra sua abscondit, dum magnum ipsum fecit coram se, dum manus sua

erat cum eo, dúmque ipſum & Phariſæis Zaducæíſque E
& populo Iſraëlitico fecit venerabilem.

3 Tertiò de contemptu domini, ac ipſius paſsione fit mentio, cum ait: *In vacuum laboraui, ſine cauſſa & vanè fortitudinem meam conſumpſi: ergo iudicium meum cum domino, & opus meum cum Deo meo.* Quibus verbis ſignificat, quãtumlibet & doctrina & vita omnibus, præſertim populo Iudaico, inſeruierit, ſe tamen nihilo minus ab illis contemptum ac ſpretum eſſe, adeóque morte turpiſsima affectũ, ita vt omnis ſuus labor, omnis doctrina, omnis adhortatio veluti in vanum abierit: cuius quidem ſummæ & ingratitudinis & malitiæ Deum facit iudicem. 1. Pet. 2. F

4 Quartò de redemptione tam gentium quàm Iudæorum per ipſum facta agit, ac ita progreditur: *Et nunc hæc dicit dominus, formans me ex vtero ſeruum ſibi, vt reducam Iacob ad eum, & Iſrael non congregabitur, & glorificatus ſum in oculis domini, & deus meus factus eſt fortitudo mea: & dixit, Parum eſt vt ſis mihi ſeruus ad ſuſcitandas tribus Iacob, & feces Iſrael conuertendas: Dedi te in lucem gentium, vt ſis ſalus mea vſque ad extremum terræ &c.* Quibus verbis indicat, etſi doctrina nõ- G
nullis ingratis fuerit contemptui, licet etiam paſsio ipſius ignominia ignominioſiſsima habita ſit, vtranque tamen & fuiſſe & eſſe ſummè frugiferam, vtilem & neceſſariam. Nam iis tum cõuerſos tum ſaluatos eſſe innumeros tam ex gentibus quàm Iudæis oſtendit: & quanquam hoſtes ſui ipſum prorſus voluerint æternis tenebris adiudicatũ, ſe tamen perinde eſſe & manere æternam omnium electorum lucem, ſempiternam totius mundi ſalutem. Vnde verè etiam iuxta humanitatem ſeruus fuit domini in Iſrael, in quo gloriaretur: iuxta illud Paulinum Roman. 15. H
Ieſus Chriſtus miniſter fuit circunciſionis pro veritate Dei, ad confirmandas promiſsiones patrum. Vnde & dominus ipſemet in Euangelio ait: Non ſum miſſus niſi ad oues perditas domus Iſrael. Matth. 15. Sed idem tamen & in lucem gentium à Deo datus eſt in ſalutem vſque ad extremum terræ, iuxta illud Simeonis, Lucæ. 2. Viderunt oculi mei (Ieſum) ſalutare tuum, quod paraſti ante faciẽ omnium populorum, lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Iſraël. Et illud Pauli Epheſ. 2. Veniens Chriſtus Ieſus euangelizauit pacem vobis (genti-

A bus) qui procul aberatis: & iis (Iudæis) qui propè: quoniam per illum habemus aditum vtrique in vno spiritu ad patrem.

Ne hic Iohannem prætereamus, dedit etiã Deus hunc in lucem gentium, dum ille non Iudęos solum, sed & homines gentiles, publicanos nimirum ac milites ad pœnitentiam & fidem adduxit. Luc. 3.

Christum denique & reges verè viderunt, principésque consurrexerunt, atque adorarunt propter dominum
B Deum eius: non solùm nimirum in hoc, quòd à Magis & quæsitus & adoratus est puer, verùm etiam quod per prędicationem Apostolorum suorum innumeros reges & principes regionésque suaui suo iugo subdidit.

Sic effecit denique dominus, vt & reges ac principes viderent Iohannem atque adorarent propter dominũ, dum rex Herodes ipsum & seruabat & libẽter audiebat, auditóque eo multa faciebat. Marc. 6.

Restat iam, vt quando seruator noster sic omnibus redimendis homo factus sit, docuerit, miracula ediderit,
C contemptus sit, passus sit, resurrexerit: huiusmodi summa beneficia in ipso eriam agnoscamus, eóque ipsum laudemus, extollamus, gratiarum actionibus veneremur, ore, corde, vita: necnon eundem ita à patre condecoratum ex animo veneremur, audiamus, sequamur: quò & ipsi sub vmbra manus eius protegamur, in pharetra eius abscondamur, luce eius illuminemur, & salute eius æternũ perfruamur. Amen.

EPILOGVS.

D 1 *Bonitas & amor Dei erga genus humanum prædicatur, qui post vocationem reliquiarum Israel, & abiectionem populi in incredulitate permanentis, Ecclesias de gentibus veluti de vltimis insulis congregat.*

2 *Ecclesia persequutorum insidiis quasi maris fluctibus patet, & ex omni parte sæuiente naufragio tunditur, sed non submergitur, habens protectorem Christum Deum.*

3 *Christus datus est in lucem gentium, vt sit salus ad extremum terræ. ita illuminat vniuersum mũdum prædicatione Iohannis Baptistæ, qui erat lucerna ardens & lucens. Iohan. 5. & Apostolorũ, vt & reges & principes quorum cor in manu Dei est, eum adorarent.*

IN EODEM DIE SACRO EVANGELIVM. Luc. 1.

Fuit in diebus Herodis regis Iudææ ſacerdos quidã
1. Para. 24. *nomine Zacharias, de vice Abia &c. Finis Euangelij, Benedictus dominus Deus Iſrael: quia viſitauit & fecit redemptionem plebis ſuæ &c.*

HOc Euangelium complectitur duo. Primò hiſtoriam Iohannis, quomodo ſit 1. Conceptus. Sic enim ait Lucas, *Zacharias & vxor illius Elizabeth erant iuſti ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iuſtificationibus domini ſine querela, & non erat illis filius: eò quòd eſſet Elizabeth ſterilis, & ambo proceſſiſſent in diebus ſuis. Factũ eſt autem cum ſacerdotio fungeretur Zacharias in ordine vicis ſuæ ante Deum &c. Apparuit autem illi angelus domini ſtans à dextris altaris incenſi &c.* Nam angelorum partes ſunt, piorum preces ad cœleſte numen perferre, & rurſus illius munificentiam ad nos deferre. Tob. 12. *Ait autem ad illum angelus, Ne timeas Zacharia: quoniam exaudita eſt deprecatio tua: & vxor tua Elizabeth pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Iohannem &c.* Hic obſeruabimus encomium parentum Iohannis. Fuerunt enim ex ordine ſacerdotum, ex populo Dei, ex tribu Leui. Fuerunt pij, iuſti, inculpatè vixerant, omnibus probati, atque non paucis, ſed multis iam annis in mandatis & iuſtificationibus domini proceſſerant. Docemur hinc veram & certam Iohannis Baptiſtæ progeniem: nempe ex ſacerdotali genere, ex parentibus claris, ex tribu illuſtriſsima. Deinde mandata atque præcepta Dei eſſe iuſtificationes hominum, quæ verè homines iuſtificant ante Deum: quamuis hæretici noſtri temporis contra ſpiritum ſanctum præſumant contrarium docere.

Erat his hominibus ſanctis impoſita crux ſterilitatis, quæ nota erat inter Iudæos ſummæ damnationis & reiectionis. Nam apud Iudæos vt magnifica quædam res habebatur matrimonij fœcunditas, ita ſterilitas cum primis
Exod. 23. erat in probro, & inter præcipua vitæ mala numeraba-

A tur. Nondum enim didicerãt carnales Iudæi, ſpiritualem populum eſſe, quẽ Deus cœleſti generatione vellet ſemper in maius propagari. nondum audierant eſſe beatos, qui ſe caſtraſſent propter regnum cœlorum. Ea res graviter diſcruciabat animos eorum, ſed præcipuè Elizabeth, quæ iam probroſo cognomine vulgo ſterilis vocabatur. Auxerat prolis deſperationem, vtriuſque ſenectus. Prouectæ ætatis erant ambo tam corpore quàm anima. Sed conſolati ſunt pij coniuges promiſsione generali de

B futuro Meſsia, & ſingulari de Iohanne filio ſuo domini præcurſore, cum dicitur, *Exaudita eſt deprecatio tua, & vxor tua pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Ioannem.* quaſi dicat. Petiſti redemptorem, accipies & redemptoris præcurſorem. Diuinitus quippe factum eſt, vt ſterili matre, & vtroque parente prouectioris ætatis, Iohannes naſceretur, quatenus etiam ipſo ortus miraculo pateſceret virum magnæ virtutis futurum qui naſceretur.

2 Quo ad hiſtoriam oſtenditur quo modo ſit natus. Sic enim Lucas ait, *Elizabeth impletum eſt tempus pariendi:*

C *& peperit filium. Et audierunt vicini & cognati eius quia magnificauit dominus miſericordiam ſuam cum illa, & congratulabantur illi.* Hic obſeruabimus doctrinam de veritate Dei in implendis promiſsionibus. Fiunt enim quæ prædixerat angelus. Promiſsiones nanque ſeu verbum domini minime poſſunt mentiri, & omnia apud Deum ſunt poſsibilia. Promiſerat enim nunciauerátque dominus per angelum Zachariæ, vxorem ipſius Elizabetham parituram ei filium. Hanc ergo promiſsionem hic per omnia impleuit, nato re vera Iohanne: neque obſtitit interim ne-

D que Zachariæ incredulitas, neq; Elizabethæ innata ſterilitas, & prouectius ad hęc ſenium. Nam conſtantior eſt dominus in promiſsis, quàm vt incredulitatem aliquorũ ea euacuare ſinat. Vnde & Paulus Rom. 11. Dona (inquit) & vocatio Dei eiuſmodi ſunt, vt eorum pœnitere illum non poſsit. Item. 2. Timot. 2. Si non credimus (ait) Deus tamen manet fidelis: ſeipſum negare non poteſt. Ad hæc vero nihil contrà naturæ & mundo tam eſt impoſsibile, quod non Deo longè ſit facilimum. Admoneamur ergo hic, vt quàm conſtantiſsimè diuinis oraculis & promiſſionibus nitamur, quantumlibet etiam naturæ, & totius Rom. 4.

mundi iudicio aduersari videantur: nec quid occurrat E
nõdum impletum, quod non firmiter credamus suo tempore implendum.

Obseruabimus hic quoque doctrinam de coniugio, quòd sit sacramentum, quódque Deo placeat: aliàs illud hac reuelatione non ornasset. Heb. 13. Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus. Habet item & suum meritum apud Deum honestas & castitas connubij: habet & suam promissam mercedem synceritas fi-
Gene. 15. dei. Elizabeth nanque filia fidelis Abrahæ, ibi credẽs vbi F
Rom. 4. credulitatis nulla fuit naturalis ratio, fidei suæ & casti coniugij præmium sustulit, prophetam magnum enixa in gaudium totius orbis. Ecce sic benedicetur homo qui timet dominum. Psal. 127.

Considerandum est etiam tempus Iohannis. Venit enim inter testamentum (Mat. 11.) vetus & nouum, vtrũque prædicans, vbi dicit Matth. 3. Genimina viperarum, quis docuit vos &c. Item ibidem: Ego baptizo vos in aqua &c. Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Ioh. 1. Sequitur ergo quòd semper fuit necessaria pœnitentia G
ad iustificationem: siquidem Iohannes pœnitentiam, nõ solam fidem prædicauit. Illa est concio Euangelica, quæ legem & Euangelium continet, id est, timorem pœnæ & amorem iustitiæ Christianis annunciat. Vtrumque prædicauit Iohannes, vtrumque etiam Christus. Mat. 3. Mar. 1. Lucæ. 3.

Nec hoc prætereundum, vicinos & cognatos Elizabethæ, vbi domini misericordiá erga ipsam audiuissent, veniisse ac gratulatos illi esse. Hic locus hortatur nos ad H
charitatem, vt precedens ad fidem, vt nimirum & nos vicinorum cognatorúmque exemplo, proximorum siue felicitate siue miseria tangamur: ideóque (iuxta verba apostoli Roman. 12.) gaudeamus cum gaudentibus, & ploremus cum plorantibus. Nam omnes, vicini cognatíque mutuò, imò & vnius corporis membra in Christo sumus.

3 Quod historiam concernit, ostenditur quomodo Iohannes sit circuncisus. Sic enim ait Lucas: *Et factum est in die octauo, venerunt circuncidere puerum.* vt pusio in lege natus, secundum legem circũcideretur, quæ erat (Gen. 17.)

Infans

A Infans octo dierum circuncidetur. Masculus cuius præputij caro circuncisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, eo quòd pactum meum irritum fecit. Et cognati suspicantes id patrem velle, quod vulgo solet esse gratissimum, *Vocabant eum nomine patris sui Zachariam.* Mater ergo quod à marito discere non poterat, eo quòd eliguis esset, qui & solet esse author imponẽdi nominis, spiritus sancti afflatu docta, respondens dixit, *Nequaquã, sed vocabitur Iohannes.* Econtra cognati, eo quòd in prole
B soleat per inditum nomen, vel patris, vel proaui, aut patrui, vel alicuius memoria renouari, dixerunt ad illam: *Quia nemo est in cognatione tua qui vocetur hoc nomine,* scilicet Ioannes. *Innuebant autem patri eius, quem vellet vocari eum.* Ex quo obseruandum occurrit, summam in matrimonio apud maritum authoritatem esse, eóque huius iudicium omnium maximè expectandum. Caput enim mulieris vir est. Ephes. 5. *Et postulans pugillarem, scripsit dicens, Iohannes est nomen eius.* Per quod innuitur iussum domini præponendum esse omni affectui & iudicio humano: Deinde
C decere pium maritum, vt si bene sentiat vxor, eius sententiæ libenter subscribat, neque ob suam authoritatem illius dicta aspernetur. In tribus enim beneplacitum est *Eccle. 25.* spiritui meo, inquit, quæ sunt probata coram Deo & hominibus: Concordia fratrum, amor proximorum, vir & mulier sibi bene consentiẽtes. *Et mirati sunt vniuersi,* quòd placeret nomen nouum, & quòd inter patrem mutum & matrem de nomine conueniret, videntes in processu negocij miracula miraculis iungi, tótque insolita fieri.

D Hîc primo obseruabimus: Quod Circuncisio erat in veteri lege: hoc nunc est baptisma. Sicut ergo summa cũ diligentia hunc puerum octo dierum vicini & cognati obtulerunt circuncisioni per quam saluabantur: ita & in noua lege adducẽdi sunt pueri à patrinis & cognatis ad baptisma, vt tanquam vera membra inserantur capiti Christo, qui ait, Sinite paruulos venire ad me. talium est *Mar. 10.* enim regnum cœlorũ. Vnde nobis nihil cum legali cir- *Luc. 18.* cuncisione cui baptisma succesit. Nam iuxta Paulum, si circuncidamur, Christus nihil nobis proderit. Galat. 5. Sed solum spiritualis debitores sumus. Colos. 2. Deutero. nom. 10. Circuncidite præputium cordis vestri, & cer-

uicem veſtr am ne induretis amplius. E

Obſeruabimus item conſuetudinem Iudæorum, qui pro euentu rerum in circunciſione(non ante)ſuis liberis nomina imponebant. Sic Ruben dictus eſt, quaſi filius viſionis. Gene.29. Simeon dictus eſt quaſi exauditio. Ibidem. Beniamin dictus eſt filius doloris. Geneſ.35. Manaſſe dictus eſt quaſi obliuio. Ibidem cap.41. Ephraim dictus eſt quaſi creſcens. Ibid. Sic & hic filius Elizabeth, orta contentione, non pro libitu parentum, ſed diuino oraculo vocatur Iohannes, id eſt Dei gratia, gratioſus: F quòd tum inſtaret tempus gratiæ, quodque ille primus huius gratię præco futurus erat, adeóque & ipſum gratię omnis fontem Ieſum Chriſtum ſuis digitis demonſtraturus. Gratioſa enim fuit piis de Chriſto eius prædicatio: qui iam erat præſens mundo. Non vocatur Zacharias, id eſt memoria domini. nam hoc per legem etiã fit. Hîc eſt notandum cõtra hæreticos noſtri temporis, qui clamant, nihil in Eccleſia tentandum, quod expreſſo Dei verbo non ſit mandatum. Nulla erat ſcriptura quæ dicat Iudæis, in die circunciſionis nomina imponenda filiis: ta G men ex pia ſanctáque conſuetudine id faciebant & obſeruabant. Reprehendant igitur Zachariam, Elizabeth, & alios patriarchas qui hoc fecerunt. Reprehendant & apoſtolos, qui ſine expreſſo Chriſti verbo veſtes aſinæ cui Chriſtus erat inſeſſurus, impoſuerunt. Matth.21.

Ad hæc verò Zacharias pater antè mutus, circa Iohãnis natiuitatem, & in circunciſione præſertim, recepit loquelam, & loquutus eſt laudans Deum. In quo videmus quantum poſsit impetrétque fides. Propter incredulitatem amiſerat Zacharias loquelam: vbi verò contrà credidit, Deíque obediuit verbo, loquelam recepit. Ambroſ. Soluit fides linguam, quam incredulitas ligauerat. Nemo ergo deſperet, nouit dominus mutare ſentẽtiam, ſi tu noueris emendare delictum. non enim iraſcitur in finem. Ierem.18. Si pœnitentiam egerit gens iſta à malo ſuo, agam & ego pœnitentiam ſuper mãlo quod cogitaui vt facerem ei. Atque hæc fides laudationem quoque domini in Zacharia operata eſt. Nec enim eum ſilere à laudibus decebat, qui verbi præconem ſibi natum gaudebat.

A Vnde nec ſolum admiratio, ſed & ſtupor quidam & horror ex tot tam inſolitis miraculis peruaſit omnes vicinos, videntes virum tam iuſtum ob incredulitatē percuſſum, & miracula miraculis iũgi circa puerum. Sic tremuere Solymitani viſis tot miraculis per manus apoſtolorum editis. Act. 2. Eccleſia ſic obſtupuit Anania cum vxore ſua percuſſo. Act. 5.

Sed & hæc omnia rumore ſparſa ſunt, non iam per cognatos tantum & vicinos, verum etiam per vniuerſam illam Iudææ regionem, quæ montana dicitur. Quo docemur, non contemnenda eſſe nobis Dei miracula, & piorum facta, ſed maximi facienda, & diuulgãda ad Dei honorem, & proximorum ædificationem. Tob. 12. Secretũ regis abſcondere bonum eſt, opera autem Dei reuelare honorificum eſt. Item cap. 13. Confitemini domino filij Iſrael, & in conſpectu gentium laudate eum, quoniam ideo diſperſit vos inter gentes quæ ignorant eũ, vt vos enarretis mirabilia eius.

Tandem ex his omnibus præludiis ingens de puero C Iohanne orta eſt apud cunctos exiſtimatio, expectatióque. Colligebant enim natum puerum olim magna & inaudita patraturum, cuius conceptus & natiuitas iã tot inſigniretur prodigiis. nam ſterilis ex ſene concepit: mutus factus loquitur: mater prophetat de nomine, pater de Deo & prole: & volutantes animo, quis tantorum prodigiorum eſſet exitus futurus, dicebant, *Quiſnam puer hic erit? etenim manus domini eſt cum illo.* Sic autem dominus illuſtrare voluit Iohannis natiuitatem, vt authoritatem ei apud omnes conciliaret, quò citius apud omnes inueniD ret fidem in ſequutura prædicatione. Sed cur ita? Vt nimirum omnes per illum & illius teſtimonium agnoſcerent amplecterentúrque filium ſuum Ieſum Chriſtum, & ſic per hunc ſaluarentur. Nam hic & ſcopus & finis eſt vnicus.

Omnia circa Iohannem plena ſunt miraculis. Nam conceptio & natiuitas ab angelo annunciatur: nomen cælitus annunciatur: ex ſterili naſcitur: pater ob incredulitatem fit mutus: mater prophetizat: in eius natiuitate multi congratulantur: vicini & cognati admirantur: pater Zacharias ſpiritu ſancto repletus hymnum canit: mi-

rabiliter in deserto in summa temperãtia vixit: cibus ipsius mel & locustæ: vestimenta ex pilis camelorum: prædicabat pœnitentiam: monstrabat Christum digito: baptizabat Christum: & ab Herode tãdem propter Herodiadem captus, in carcere decollatur. E

Secundò complectitur hoc euangelium Canticum Zachariæ, *Benedictus dominus Deus Israel &c.* Nam Zacharias repletus est spiritu sancto, & prophetauit. In quo immensitas diuinæ liberalitatis ostenditur, quæ ablata in duplũ restituit. Loquendi facultatem reddidit, & prophetiam superaddidit. Sic Salomoni sapientiam postulanti ad regendum suum populum, dedit illam, necnon diuitias & potentiam contribuit. 3. Reg. 3. F

Item hic notandum quòd Elizabeth impleta spiritu sancto prophetauit, sed paucis, & in domo: Zacharias verò multis verbis vsus est in prophetando, siue prædicando: quia ordo disciplinæ exigit, vt mulier pauca loquatur, & magis velit discere quàm docere. vnde apostolus 1. Corin. 14. dicit, Mulieres in Ecclesia taceant: non enim permittitur eis loqui &c. Si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent. Turpe est enim mulieri, loqui in Ecclesia. Et. 1. Timo. 2. Mulier in silentio discat cũ omni subiectione: docere autem mulieri non permitto. G

Iterũ hic rectus est ordo, vt prius repleatur spiritu sancto, & post pphetizet. Act. 2. Repleti sunt spiritu sancto, & cœperunt loqui variis linguis apostoli, prout spiritus sanctus dabat eloqui illis. Vt ergo omnia redundarẽt miraculis, & gaudiis affluerent, Zacharias totus afflatus spiritu sancto, prorupit in hunc hymnum gratulabundum, membrũ per quod peccauerat, Deo consecrans. Rom. 6. & ait, *Benedictus dominus deus Israel, quia visitauit & fecit redemptionem plebis suæ &c.* In quo tria facit. 1. Ostendit misericordem Deum post longam expectationem populum suum tandem visitasse, & regnũ Ecclesiæ suæ in hoc mundo ad id vsq; tempus quasi occultatum, iam palã non in Iudæa tantũ, verumetiã in vniuerso mundo incepisse, secũdum diuinam suam promissionem patribus factam. H

Ostẽdit autem claris verbis tria, scilicet 1. Quomodo hoc regnum quod ab origine mundi promiserat sese erecturum, quódque tamdiu in certis familiis atque pro-

A uinciis collocauerat, modo sit auspicaturus: nempe per
suam visitationem & redemptionem. Baruch.3. Hic est
Deus noster, & non æstimabitur alius ab eo. hic adinue-
nit omnem scientiam & omnē viā disciplinæ, & tradidit
illam Iacob puero suo, & Israël dilecto suo. Post hæc in
terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. Psal.
110. Redemptionem misit dominus populo suo. Iohan.
3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum *Luc.19.*
daret &c. Venit filius hominis quærere & saluum face-
B re &c. Apocal.5. Redemisti nos Deo in sanguine tuo.
2 Qua parte mundi, & in qua gente regnū hoc inchoa-
uerit: nempe in domo Dauid, & in populo Israël. Psalm.
131. De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.
3 Quibus armis & insigniis: videlicet cornu salutis. Vo-
cat autem regnum Christi, cornu, quod concione Euan
gelij quasi classico conuocet populum. Sicuti enim cor-
nu Iubilei annunciabat singulorum possessiones esse li-
beras, & ad possessores priores redituras: sic cornu Euā-
gelij prædicat omnibus credentibus in Christum remis-
C sionem peccatorum, & gratiam spiritus sancti: cuius vir-
tute nos qui eramus possessiones Dei, & per peccatum fa
cti sumus possessiones diaboli, peccato per passionem
Christi sublato, sonante cornu salutaris Euangelij red-
eamus ad primum nostrum possessorem, scilicet Deum.
Primus omnium hoc cornu cecinit Baptista. Hoc cornu
iussit Christus apostolos per vniuersum orbem insona-
re. Hoc personant Apostolici prædicatores in Ecclesia
Romana, eadē annuntianaes quæ olim apostoli, quæque
ipse Christus. Qui ipsos audire recusat, Christū reiicit.
D Lu.10. Vocat regnū Christi cornu salutis, quia Euāgeliū
est potētia Dei, ad salutē omni credenti. Rom.1. Alia re-
gna suos habēt titulos à potentia, diuitiis, prouinciis, sed
regnū Christi sortitur nomē à salute. est enim regnū iu-
stitiæ, & æternæ salutis. Alia regna sunt infirma & cadu-
ca: Christi regnū æternū & salutare: quod hic oritur in
fide & charitate, illic verò perficitur in potētia, cōprehē
sione & gloria. Danie.7. Potestas eius potestas æterna, &
regnū eius quod nō corrūpetur. Is.9. Super soliū Dauid
& super regnū eius sedebit, vt cōfirmet illud & corrobo-
ret in iudicio & iustitia, amodo & vsque in sempiternū.

2 Indicat quale sit regnum Christi, & in quo consistat: E
nempe in misericordia Dei, quia sine vllis nostris meritis Christus regnum hoc instituit. Ideo Zacharias ait, *Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitauit nos oriens ex alto.* Item Paulus Tit. 3. Apparuit benignitas & humanitas saluatoris nostri Dei, non ex operibus iustitiæ quę fecimus nos, sed &c. Consistit etiã in sanctitate & iustitia, quia eramus captiui, & Christus nos liberauit, non vt libertatem iactantes, legem spiritus reiiciamus, sed *vt sine timore* inordinato, carnali & seruili, *de manu.* i. potestate *inimicorum nostrorum liberati* visibilium & inuisibilium, F
seruiamus illi in sanctitate. i. reuerentia erga eum. Leuiti. 20. & Deut. 18. *& iustitia* (quę communis est virtus, omnẽ complectens virtutem) *coram ipso*, nõ coram hominibus tantũ vt hypocritæ, rectà scilicet intentione & attentione, *omnibus diebus nostris.* Qui enim perseuerauerit vsq; in finẽ, hic saluus erit. Mat. 10. & 24. Iustitia ergo nostra, & verè nostra, non tãtùm fide apprehensa, sed etiá sanctis actionibus comparata, est nobis necessaria ad salutem.

Habet hoc regnum Christi, sceptrum & gladium. G
Apocal. 1. habet arma, potestatem clauium: præter hæc, orationem fidei. Ephe. 6. habet vestem curialem, crucem & tentationes. Rom. 1. habet symbolum, sacramenta septem: habet stipendium, vitam æternam, quæ merces est operum bonorum.

3 Reddit nos certiores de hoc regno Christi, & filium suum Iohannem dicit esse præcursorem Messiæ, & iam adesse, & vocat eum prophetam: quod nomen non nisi excellentibus & summis donis Dei præditis conuenit. Ait enim: *Tu puer propheta altissimi vocaberis.* vnde H
Matth. 21. Omnes habebant Iohannem sicut prophetam. *Præibis ante faciem domini parare vias eius.* Quia præparauit animos hominum ad tantæ salutis susceptionem, ne si aduentus ille mentes hominum oscitantes & auersas inueniret, oblata salus auerteretur in cumulum exitij. Sequitur, *Ad dandam scientiam salutis plebi eius, in remissionem peccatorum eorum.* Subaudi, præibis. Nam Iohannis prædicatio fecit vt intelligerent instare salutem, idque in remissionem, id est per remissionem peccatorum. Non ait ergo, ad dandam salutem,

A sed scientiam salutis. Nam Iohan. 1. Non erat ille lux, sed vt testimonium perhiberet de lumine. Suo enim baptismo, suáque prædicatione effecit, vt intelligerent sese peccatores, & scirent sibi opus medico, ac cognoscerent iam adesse eum, qui solus omnium, omnibus per fidem Euangelicam largiturus sit salutem æternam, videlicet gratuitò condonatis peccatis. Remissio ergo hæc prouenit ex visceribus misericordiæ Dei nostri, in quibus visitauit nos oriens ex alto, hoc est Iesus Christus. Nam
B vir oriens, nomen eius. Zacha. 6. Perieramus siquidem, nisi ille pro sua genuina bonitate misertus esset nostri, nisi ille veluti sol quidam cælitus nobis exortus, dispulisset tenebras ignorantiæ nostræ, profligasset peccatorum caliginem, ac frigida corda suæ charitatis accendisset igne. Psal. 18. A summo cælo egressio eius. Sequitur: *Ad illuminandos eos qui in tenebris* (ignorantiæ, erroris, & infidelitatis. Ephes. 4.) *& vmbra mortis*, (hoc est peccato) *sedent*: *Ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.* Venit igitur non tantùm vt remissionem peccatorũ cõ-
C ferat, verum etiam vt illuminet omnes credentes. Nam est lux vera quæ illuminat omnẽ hominem venientem in hũc mundũ. Iohan. 1. de qua Isa. 9. & 42. agitur: & vt dirigat pedes nostros, id est affectus nostros, in viam Euangelicam, quę via est pacis, quæ per fidem & charitatẽ humana diuinis conciliat, dirimẽs inimicitiam quæ erat inter Deũ & hominẽ. Nam nisi ipse direxerit, semper erũt obliqui: nisi det gratiã, semper affectus nostri erunt peruersi. Beda: Direxit gressus operũ nostrorũ, quatenꝰ per viam veritatis quam monstrauit, incedere, atque ad mã-
D sionem perpetuæ pacis possimus intrare, quam promisit Isa. 32. Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, in requie opulenta.

NOTATV DIGNVM.

Prædicit angelus Zachariæ quòd multi in natiuitate Iohannis gaudebunt: Ne existimemus hoc ideo dictum, quasi conceptio Iohannis fuerit supernaturalis, vel quasi ipse aliquã diuinitatẽ ex se in sese cõtineat, quam alij non habent: sed illud dixit angelus propterea quòd ipse futurus erat paranymphus atque præcursor Christi.

Ipse erat baptizaturus Christum, & digito demonstraturus. Ideo dicit angelus quòd multi gaudebunt iam eum esse natum, qui non tantùm annunciet, verum etiam digito commonstret Christum. E

EPILOGVS PRIORIS PARTIS.

1 *Imitabile exemplum omnibus parẽtibus in Zacharia & Elizabeth vtroque parente Iohannis. Erant ambo iusti coram domino, versantes in omnibus præceptis & iustificationibus domini irreprehensibiles.* F

2 *Sterilitas non semper propter peccatum. Nam Patriarcharum coniuges steriles, vt Sara, Rebecca, Rachel, hîc Elizabeth: & liberi stipendia sunt matrimonij: quæ si dat Deus, consecrentur eidem qui dedit Deo. Exemplum sit Anna Samuelis mater. 1. Reg. 1.*

3 *Catalogus laudum Iohannis & sui officij, magnus coram domino, Spiritu sancto replebitur ab vtero matris, Helias erit spiritu & virtute. Ex quo etiam habemus scopum officij prædicationis, conuertere homines ad dominum Deum, & præparare domino plebem perfectam.* G

EPILOGVS POSTERIORIS PARTIS.

1 *Liberi & proles stipendia sunt casti & immaculati matrimonij. Hæc vicissim consecrentur Deo: sic parentes salui euadunt per liberorum generationem, si permanserint in fide, charitate & dilectione. 1. Timoth. 2.*

2 *Auspicia concionatoriæ functionis, manus domini erat cum Iohanne præcursore veritatis.*

Summa doctrinæ pietatis per impletum spiritu sancto Zachariam paucissimis exposita. Visitauit Deus plebem suam, quasi longa infirmitate tabescentem, & quasi venditam sub peccato, vnici filij sui sanguine redimens. H

IN DIE PETRI ET PAVLI APOSTOLORVM Epistola. Actorũ. 12.

Eodem tempore iniecit Herodes rex manus, vt affligeret quosdam de Ecclesia, &c. Finis Epistolæ: De omni expectatione plebis Iudæorum.

HAc lectio historica tria potissimũ discẽda nobis apponit. Principiò qua sorte aut fortuna pij Christianiq́ue homines à mũdo excipiantur, idque Petri persona nobis satis declarabit, neque minus Iacobi. Hũc sanè Herodes mundi satelles egregius, ob Christi nominis professionem occidit: istum verò apprehensum coniecit in carcerem, eueſtigio simili supplicio post Paschæ festum (ni diuina prouidentia obstitisset) affecturus. In hoc nõ absimilis lupo, qui (teste Ambrosio in hexaemerõ) si semel gustet carnem aut sanguinem humanum, semper appetit. Apoc. 22. Qui nocet, nocebit adhuc: & qui in sordibus est, sordescet adhuc, &c. Dicit ergo Lucas, *Misit Herodes rex manus vt affligeret quosdam de Ecclesia, &c.* Tempus adesse cœperat de quo dominus prædixerat, Persequemini de ciuitate in ciuitatẽ: & qui occiderit eos, arbitraretur se obsequiũ præstare Deo: absq; synagogis fierent: velut agni inter lupos irent: Calicem quidem domini biberent, &c. *Matth. 23. Iohan. 16.*

Tres Herodes fuisse sacræ cõmemorãt historiæ: qui sicut eiusdẽ nominis, ita & paris etiminis fuisse legũtur. Hic ergo Herodes nolebat prædecessoribus suis crimine minor esse. Siquidẽ primus persequutus est saluatoris infantiã in nece bimulorũ. Matth. 2. Secũdus occidit Iohannẽ Baptistã. Mar. 6. Matth. 14. & veste alba indutũ irrisit Seruatorẽ. Luc. 23. Iste ergo Herodes conatur implere mensuram patrum suorum. Hinc versus: *Matth. 20.*

Ascalonita necat pueros, Antipa Iohannem:
Agrippa Iacobum, claudens in carcere Petrum.

Videns ergo se apostoli Iacobi nece placuisse Iudęis, apposuit apprehẽdere & Petrũ, quib⁹ plus cæteris inuisus erat, tum quia princeps apostolorũ, tum quia maioribus miraculis fulgebat. Sanauit enim infirmos verbo, vt patet de Aenea. Act. 9. imò per vmbrã. Act. 5. Iudęis Petrus leo fuit in via, & spina in oculis. Talis ipsis erat, qualis Ioseph suis fratribus, & Sauli Dauid. Hoc cõpertũ habẽs Herodes, quoniã rex nouellus erat, cupiebat impiæ gẽtis fauorẽ aucupari. Verũ quoniã nõ nisi scelere cõciliari potest amicitia pessimorũ, postquã occidit Iacobũ fratrẽ Iohánis, etiã Petrũ occidendũ cõiecit in vincula, & vt lu- *Matth. 16. Iohan. 21.*

pus pastorem inuasit, quatenus orbatum gregem totum E
disturbaret & dilaniaret.

Ex his satis constat quid non faciat princeps iniquus, quid nõ tentet iudex peruersus, ne sedibus suis deturbentur, & vt populi fauorẽ adipiscãtur. Peruertunt omnem æquitatẽ & iustitiã, dicũt bonũ malũ, & malũ bonũ: amarũ dulce, & dulce amarũ: iustificãt impiũ, & iustitiã iusti auferũt ab eo. Vnus ministrorũ assistens, vt placeret domino suo, dedit alapã innocẽtissimo Iesu. Pilatus volens placere Iudæis, adiudicauit fieri petitionẽ illorũ, vt scilicet Iesus crucifigeretur, Barrabas autẽ liber dimitteretur. Sed audiatur Iacobus cap. 4. Quicunque voluerit amicus esse seculi huius, inimicus Dei constituitur. Item Psal. Deus dissipauit ossa eorũ, qui hominibus placent: confusi sunt, quoniam Deus spreuit eos. Ideo Apost. ait, Galat. 1. Non quæro hominibus placere. Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem.

Iohan. 18. *Mar. 15.* F

Erant autem dies azymorum. Hæc verba facinus exaggerant. locus enim & tẽpus nonnunquam culpam aggrauãt: quia grauius est peccare die sacro vel loco quã profano: vt qui diuinis rebus debuissent esse intenti, necibus & effusionibus sanguinũ occupãtur: quemadmodum etiã apud Christianos modò cernimus sacris diebus plura homicidia, comessationes, ebrietates, omneq; genus lasciuiæ perpetrari, quàm aliis diebꝰ. Hinc dominus Amos. 5. ait: Odi & proieci festiuitates vestras, &c. Item Isa. 1. Sabbathũ & festiuitates alias nõ feram. Iniqui sunt cœtꝰ vestri. Calẽdas vestras & solẽnitates odiuit anima mea. G

Herodes quum apprehendisset Petrum, misit in carcerẽ, tradiditq; quatuor quaternionibus militũ custodiẽdũ, volẽs post Pascha producere eũ populo. vtique vt ad populi volũtatẽ occideretur. Non enim sufficiebat ciuitati sanguinũ, Dei filiũ interemisse, nisi etiã credẽtes in eũ de terra deleret. Ecce, inquit dominus, ego mitto ad vos pphetas & sapiẽtes & scribas, & ex illis occidetis, & crucifigetis, & flagellabitis ĩ synagogis vestris, & psequemini de ciuitate ĩ ciuitatẽ, vt veniat &c. Erãt, ĩquit, dies azymorũ: vt qui priꝰ Christi sanguine Pascha suum polluerant, etiam apostoli Petri nece semetipsos in eadem solennitate contaminarent. H

Matth. 23.

A Porro ſumma cum induſtria Petrus arctis vinculis & forti cuſtodia ſeruabatur in carcere, ne forſan is qui mortuos ſuſcitabat, claudos firmabat, cuius etiam vmbra ſola ſanabat infirmos, arte qualibet aut virtute euaderet aut eriperetur. Sed quid? Fruſtra ſeruabatur ab hominibus, quem Deus & Dei virtus & ſapientia adhuc ſuæ Eccleſiæ miniſtrum & doctorem & conſolatorem habere volebat. Gladium (vt ait Propheta) euaginauerunt peccatores, intenderunt arcum, vt ſa- *Pſal.36.*
B gittent in occultis immaculatum: vt decipiant pauperem & inopem: vt trucident rectos corde. Gladius eorum intret in corda ipſorum, & arcus eorum confringatur. Vnde etiam Saluator comminatus eſt eis, dicens, Omnis *Luc.11.*
ſanguis iuſtus qui effuſus eſt ſuper terrã, requiretur à ve- *Matth.23.*
ſtra generatione: relinquetur vobis dom⁹ veſtra deſerta.

Ea itaque piorum in hoc mũdo ſors eſt, præſertim verò fidelium Concionatorum, vt propterea quòd vnũ Ieſum Chriſtum populo ſeruatorem, iuſtitiam, mediatorẽ, vitam, ſpem proponunt ac confitentur, habeantur odio,
C mendaciis impetantur, apprehendãtur veluti facinoroſi, iniiciantur carceribus, ligentur vinculis, lacerentur ferreis pectinibus, diſtorqueantur ignitis forcipibus, cædantur plumbatis, imponantur ignibus, præcipitentur *Heb.11.*
in abrupta loca, ſuſpendantur in cruce, ſaccis illigati immergãtur aquis, occidantur gladio, & innumeris aliis ſuppliciis afficiãtur. His profecto modis tractati ſunt omnes ſancti & iuſti quotquot à cõdito mũdo in præſentem vſque diem fuerũt. Et ne putemus ea caſu fieri, ipſe
D Chriſtus & apoſtoli ita etiam prædixerunt futurum. Sic nanque dominus ait Matth. 10. Tradẽt vos in conciliis, & in ſynagogis ſuis flagellabunt vos, & ad præſides & reges ducemini propter me, & eritis odio omnibus hominibus propter nomen meũ. Sic dicit Paulus. 2. Timot. 3. Omnes qui piè viuere volũt in Chriſto, perſequutiones pati neceſſe eſt. Ita & Petrus in priori ſua canonica. 2. ca. inquit, In hoc (ad afflictiones ſcilicet tolerandas) vocati eſtis, quia & Chriſtus paſſus eſt pro nobis, relinquens vobis exemplum, vt ſequamini veſtigia eius. Quemadmodum verò ex intenta afflictione propter nomen Ieſu & iuſtitiam, electi & pij cognoſcuntur:

ita inde & tyranni ac Herodis assectæ deprehenduntur. E
Quare nimirum omnes illi qui quenquam (siue is sit con
cionator, siue popularis) ob nominis Iesu confessionem
insectantur, veri sunt tyranni, & religionis hostes, quan-
tumlibet etiam bonum prætendant zelum, & religionis
amorem mentiantur. Et quamdiu erunt Iacobi & Petri,
tãdiu & Herodes erunt. Hoc est, quamdiu erunt in mun-
do pij, tamdiu erunt & tyranni ac persequutores. Non
enim potest mundus pios ferre, quemadmodum nec He-
rodes Iacobum & Petrum ferre poterat. Hæreat ergo F
semper in cordibus nostris illud Sirachi: Fili accedẽs ad
seruitutem dei, sta in iustitia & timore, & præpara ani-
mam tuam ad tentationem. Eccli. 2. Vt autem verè patia-
mur vt pij, sicque cum Paulo gloriari iure possimus in
afflictionibus: pij etiam revera simus, hoc est vera ger-
manáque præditi simus fide, innocentérque viuamus. Si
enim ob falsam hæreticámque fidem, aut ob impia facta
affligamur, inanis fuerit gloria nostra, nihilque merebi-
mur. 1. Pet. 4.

2 Secundò proponit quonam pacto pij in huiusmodi G
constituti afflictionibus se gerere debeant. Id tum in Pe
tro tum in Ecclesia credentium clarè videre est. Quum
enim Petrus seruaretur in carcere, precatio sine inter-
missione fiebat ad deum pro eo ab Ecclesia. Non enim
factiosorum aut schismaticorum more ad arma concur-
rerunt reliqui discipuli, vi suum pastorem liberaturi, sed
ad assiduas preces fugerunt. Christi nanque Ecclesia alia
arma non nouit præter orationem & lachrymas. Decet
etiam capitis sui salutem membra desiderare & quærere: H
& æquum est subditos pro suorum (præsertim optimo-
rum) incolumitate præpositorum satagere, quum eiusmo
di prælatorum incolumitas, salus sit subditorum. Hinc
Paulus obsecrat primùm omnium obsecrationes, o-
rationes, postulationes, & gratiarum actiones fieri pro
omnibus hominibus, præsertim pro regibus, & omni-
bus qui in sublimitate constituti sunt, &c. quia (inquit)
hoc bonum est & acceptum coram saluatore nostro deo
&c. Non contemnendæ igitur communes Ecclesiæ pre-
ces, oratio iustorum efficax. Hiero. Impossibile est pre-
ces multorum non exaudiri. Apostoli in vnum orantes

A meruerunt accipere ſpiritum ſanctum. Act. 2. Nec incaſſum ab Eccleſia pro Petro ſupplicatum eſt, quæ ſuis precibus angelum euocauit in carcerem fœdum è cæli palatio. Promiſerat enim hoc dominus ipſe diſcipulis dicens: Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Et iterum: Si duo vel tres ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re quancumque petierint, fiet illis à Patre meo. Et fortaſſe propter hoc permiſit dominus Apoſtolum ſuum comprehendi, vt fidelium precibus liberaretur, & ex ipſius liberatione, inuicta dei virtus (qua B potens eſt in ſe ſperantes ſaluare) fidelibus innoteſceret, & exinde maiori cum fiducia fideles in tribulatione conſtituti ad deum in oratione confugerent, cui vtique eſt cura de illis. *Iohan. 16. Matth. 18.*

Sic ſanè & omnibus pro Chriſto afflictis factitandum eſt. Quoties ergo & nos affligimur, ſiue externè à malis hominibus, ſiue internè à ſatana & carne: toties ad precationem tanquam ad ſacram ancoram confugere debemus, eámque ad deum citra intermiſsionem fundere. C Plurimum enim valet deprecatio iuſti aſsidua. Iac. 5. Et iubet etiam dominus, vt ad ſe in tribulationibus confugiamus, dum ſic inquit: Inuoca me in die tribulationis, & eruam te, & honorabis me. Pſal. 49. Vnde & Dauid alibi ait: Hi in curribus & in equis confidunt, nos autem nomé domini inuocabimus. Pſal. 19. Certè legimus Exo. 17. quòd cum pugnaret Ioſue vnà cum filiis Iſraël aduerſus Amalech, Moſes plus effecerit orando, quàm Ioſue pugnando. Ideo nimirum & nos iam in præſenti noſtra tribulatione cum primis cófugiamus ad orationé, ſpém- D que figamus omné in domini auxilium: & ita haud dubie cóſolationé in breui ſentiemus. ſic enim ait ille Pſal. 90. Quia in me ſperauit, liberabo eum: protegam eum, quoniã cognouit nomen meũ. Clamauit ad me, & ego exaudiam eum: cum ipſo ſum in tribulatione: eripiam eum, & glorificabo eum, &c. Quod declarabit locus ſequens.

3 Tertiò proponit qualem dominus ſe piis in afflictionibus declaret & exhibeat: quod ex angeli facto ſatis ſuperque oſtenditur. *In ipſa ſiquidem nocte, cum altero die producere vellet Herodes Petrum ad necẽ, erat Petrus dormiens inter duos milites, vinctus catenis duabus, & cuſtodes ante oſtium cu-*

ſtodiebat carcerem. Ex quo mortem ſe contemnere probat, E
qui in craſtino moriturus, inter catenas & milites ſecurus dormiebat. Non enim ocioſe audierat dicentem Matth.10. *Nolite timere eos qui occidunt corpus, &c. Veſtri capitis capilli omnes etiam numerati ſunt, &c.* Quamuis enim omnium terribiliũ maxime terribilis eſt mors (teſte Ariſtotele) non adeò tamen terribilis eſt illis qui audierunt cæleſtem illum philoſophũ qui nos docuit non verbis tantum, ſed euidentibus etiam exemplis hominem morte corporis non perire, ſed diſtrahi: animam velut è moleſtiſsimo carcere educi in beatã requié: F
corpus item aliquando ad gloriæ ſocietatem reuicturum. vnde habet illud ἀξίωμα ſpiritus, Apoc.16. Beati mortui qui in domino moriuntur. Nouerat enim Petrus ſcriptũ eſſe Prouerb.12. Non contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit. Item Sap.4. Iuſtus ſi morte præoccupatus fuerit, anima eius in refrigerio erit. Cogitabat item illud Apoſtoli, Siue viuimus, ſiue morimur, domino viuimus & morimur, quia domini ſumus.

Et ecce angelus domini aſtitit, & lumen refulſit in habitaculo: G
percuſſóque latere Petri, excitauit eum dicens. Surge velociter. Et ceciderunt catenæ de manibus eius. Dixit autem angelus ad eum, Præcingere, & calcea te caligas tuas. Prophetas & Apoſtolos
4.Reg.1. cingulis vſos fuiſſe legimus, quorũ ſibi Petrus ligaméta propter frigiditatem carceris ad horã laxauerat, vt tunica circa pedes demiſſa frigus noctis vtcunque arceret, exemplum præbens infirmis, quum vel moleſtia corporali, vel iniuria tentamur humana, licere nobis aliquid de noſtri propoſiti rigore laxare. Sic Timothe⁹ iubetur à Paulo modico vino vti propter ſtomachum & frequentes H
infirmitates. 1. Timoth.5. Et quia dicitur in Euangelio,
Luc.12. Sint lumbi veſtri præcincti. & iterum ab Apoſtolo, Cal-
Epheſ.6. ceati pedes in præparationem Euangelij pacis: ſpiritualiter virtutem prædicandi & Apoſtolicæ functionis reſumere iubetur inſignia.

Iuſſus ergo ſe præcingere & calciare, fecit ſic. Et rurſum angelus ad eum, Circunda, inquit, tibi veſtimentum tuum, & ſequere me, &c. vſque, *vltro aperta eſt eis.* Nihil obfuit exeunti cuſtodum turba, ſicut nec cuſtodes exeunti Chriſto de ſepulchro. Oppreſsi erant enim milites ſomno & ſopore,

A quem immiserat illis deus: vel cæcitate percussi erant, sicut illi milites qui volebant capere Elizæum. 4. Regũ. 6. Nec mirum præterea quòd cesserint ostia Petro, quem æternæ custodem deputauerat aulæ, ac suæ Ecclesiæ fecerit retinere cacumen, ac infernum superare. Math. 16. Luc. 22. Tandem mirabiliter è vinculis liberatum eduxit è carcere in ciuitatem, sicque disparuit angelus ab eo. Sic solet cum suis agere dominus. Non sinit preces piorum esse frustraneas, neque deserit suos, quamuis aliB quandiu appareat ac si omnem de iustis curam abiecerit: at tandem adest, sicque suam in ipsis liberandis exerit potentiam, vt omnes etiam impij fateri cogantur ipsum pro illis sollicitum esse: id quod sanè Dauid experimento didicit, dum inquit Psalmo 33. Pauper clamauit, & dominus exaudiuit eum, & ex omnibus tribulationibus eius saluauit eũ. Moratur angelus domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos. Item ibidem: Iuxta est dominus iis qui tribulato sunt corde, & humiles spiritu saluabit. Multæ tribulationes iustorum, & de omnibus C his liberabit eos dominus. Et. 2. Pet. 2. Nouit dominus pios de tentatione eripere, iniquos verò in diem iudicij reseruare cruciandos.

Monemur itaque hîc ne defatigemur orando, neve ob dilationem auxilij diuini desperemus. Vnde & Habacuc sic vnumquemque nostrum affatur: Apparebit (dominus) in finem, & non mentietur. Si moram fecerit, expecta illum, quia veniens veniet, & non tardabit. Habac. 2.

Vbi autem Petrus ad se rediisset, agnouit se à domiD no liberatum esse, eique ob id omnem tribuit gloriam, adeoque & aliis eam liberationem deprædicauit.

Nunc scio, inquit, verè quia misit dominus angelum suum, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudæorum: Qui nimirum ardenti desiderio Petri mortem expectabant. Et sic verificatum est illud Salomonis Prouerbiorum 10. dicentis: Expectatio iustorum lætitia. Et econtra expectatio sollicitorum peribit. ibidem capite 11. Iustus de angustia liberatus est, & tradetur impius pro eo. Spes impiorum peribit. Prouerbiorum 10.

E Hoc exemplum monebit nos vt quotiescunque è malis liberamur, aut subito alioqui gaudio donamur, id nō acceptum feramus nobis ipsis, aut humanis viribus, sed vni deo auxiliatori: ideóque huic debitas agam⁹ gratias, & aliis quoque eius potentiam misericordiamque diuulgemus.

Quum Ecclesia hodie simul & diui Petri & diui Pauli Apostolorum memoriam solennem agat, mirum alicui videri possit, quur ergo huiusmodi nobis nunc & Epistola & Euangelium proponātur, in quibus nulla omnino de Paulo mētio fiat, sed de solo Petro? Vt vero tollatur dubium hoc, sciendum est, non extare epistolam & Euangelium quæ expresse vtriusque meminerint, quęq; in hodiernum festum (quod nimirum de illorum martyrio est) aptè quadrent. Proponit igitur nobis Ecclesia epistolam euangeliúmque huiusmodi, quæ etsi literá tenus de solo Petro loquantur, revera tamen conueniant & diuo Paulo. Nam vti in Epistola audiuimus in carcerem coniectum esse diuum Petrum: ita & multis in locis habemus Paulum item detentum esse in vinculis. Act. 16. G & 21. Quemadmodū item in Euangelio audiemus Petrum confessum esse quòd dominus Iesus sit & Christus, & filius Dei viuentis: ita & infinitis in locis legimus & Paulum eandem vnicè vrsisse cōfessionem, quam etiam modis omnibus coram vniuerso mundo illustrauit.

EPILOGVS.

H 1 *Certificamur hîc, omnes in Christum credentes, afflictionibus exerceri oportere. 2. Timoth. 3.*

2 *Nullum præsentius in afflictionibus ostenditur remedium posse adhiberi, quàm fiduciam in domini benignitatem, & precationem assiduam. Ieremias oratione cōfortatur in carcere, Daniel inter leones seruatur, Susanna à falso crimine liberatur, Pueri in fornace tripudiant.*

3 *Dominus non derelicturus est suos, nec passurus vt supra quàm possimus tentemur, sed daturus est gratiam, qua & afflictiones possimus pati, & ab iis liberari. 1. Corinth. 10.*

IN

Matthæi.16. *Marc.8. Luc.9.*

In illo tempore: Venit Iesus in partes Cæsareæ Philippi &c. Finis Euangelij: Erit solutum & in cælis.

HOc euangelium complectitur tres doctri
B nas fidelibus omnibus diligenter obser-
uandas. Primò quæstionem de Christo,
quis sit. Quum enim venisset in partes Cæ
sareæ Philippi, quam Philippus Tetrar-
cha Itureæ & Trachonitidis regionis in honorem Cæ-
saris sic appellauit, de fundamento fidei collocutionem
fecit, vt sic nos eius exemplo, quo iter alleuiemus, quę sa-
lutis sunt conferamus. siquidem ipse aderit comes, siue
curru arcuato, siue nauigio, siue pedibus iter conficiatur.
Hoc claruit Luc. 24. Nam hoc Matthæi 18. promisit, di-
C cens, Vbi duo vel tres cõgregati fuerint in nomine meo,
in medio eorum sum. Sed valde timendum hodie deum
rarò adesse peregrinantibus aut itinerantibus, quorum
conferentiæ plus faciunt ad fidei religionisque catholi-
cę destructionem, quàm ædificationé. Vę mundo à scan-
dalis. Matthæi 18.

In hac ciuitate tradunt historiæ Romanos reges soli-
tos fuisse tributa ab vniuerso regno percipere: ibi etiam
descripto sub Augusto orbe, terrarum tributum solue-
D batur. Congruè ergo vbi descripto orbe numeratus est
census, ibidem etiam dominus orbis, Rex regum, cen-
sum siue tributum fidei exegit à capitaneo animarum Pe
tro. Christus enim hic interrogat discipulos quid de fi-
lio hominis sentiant homines, & Apostoli. Non interro
gat autem ex ambitione. nam ipse immortalem & æter-
nam apud deum patrem habebat gloriam. Nec interro-
gat ex ignorantia. nam ipse scrutator est cordium & co-
gitationum: quod sæpe re ipsa ostenderat. Iere. 17. Lucæ
11. Sed quærit propter discipulos, vt perspicuè scirent
quis esset ille de quo ipsi erant per vniuersum terrarum
orbem concionaturi; & vt haberent suæ doctrinæ apud

homines testimonium: & propter populũ, vt & ipsi quem E
sectarentur, noscerent, nec non compertum haberẽt quę
sit euangelica fides, quæ seruat credentes, sine qua nemo
potest deo placere. Heb. 11.

Varię enim tunc erant de Christo ac Messia opiniones: *Alij dicebant eum esse Iohannem Baptistam*. Et hi fuerunt ex iis qui cum Herode existimabant eum post resurrectionem etiam donum accepisse operandi miracula. Nam Marci. 6. dicitur: Audiuit Herodes rex (manifestum enim factum est nomen eius) & dicebat (de Christo scilicet) quia Iohannes Baptista surrexit à mortuis, & F
ideo virtutes operantur in illo.

Alij Heliam. Qui etiam mouebantur ex eo quòd acriter reprehẽdebat & arguebat vitia: & expectabant quòd veniret, eo quòd Malach. 4. dictum sit, Ecce ego mitto vobis Eliam antequam veniat dies domini magnus & horribilis.

Alij verò dicebant eum Ieremiam, aut aliquem prophetarum. Quòd simili sapientia præditus esset, quam tamen à nullo didicerat. Etenim Ieremias quum adhuc puer esset, in G
prophetam assumptus est. Iere. 2. Hæc sentiebant homines. Nihil enim supra hominẽ de eo sentire poterant. Magnum hominem suspicabantur: Messiam, filium dei, seruatorem orbis nondum credebant. est autem hic communis vulgi defectus, vacillare, opinionibus duci, more
Ephes. 4. paruulorum fluctuare, omni vento doctrinæ circumferri, & ad varias errorum partes claudicare. Contra tales olim Elias loquutus est. 3. Reg. 18. Vsquequo claudicatis in duas partes? Si dominus est deus, sequimini eum. Si autem Baal, sequimini illum. H

Quanuis autem discipulos verè de se sentire sciret: voluit tamen eos publicè suam sententiam etiam confiteri. dicitur enim Rom. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Et Psalm. 115. Credidi, propter quod loquutus sum. Vnde interrogat eos dicẽs:

Vos autẽ quem me esse dicitis? Quasi dicat, Populus suo more vacillat, nec sibi constat: vos autem ab hominibus opinione alieni, & filij dei per adoptionem gratiæ diuinæ, qui me propius ac domesticè nostis, qui perpetui testes fuistis omnium quæ gessi, quæque docui, miracula plura

A vidistis, méque iubente ipsi signa feciſtis, age quæ veſtra de me ſententia eſt, & quem me eſſe dicitis? *Reſpondit Petrus.* Omnium nomine, tanquam futurus ordinis Apoſtoli princeps & caput, *Tu es ille Chriſtus filius dei viui.* id eſt, Tu es Meſsias, ſaluator, redemptor, mediator, dominus, rex, ſacerdos, paſtor, magiſter, via, veritas, vita, ſemẽ mulieris, ſanctificatio, & redẽptio, iuſtitia & iudex. Summa: Certa & indubitata ſentẽtia profitetur Chriſtũ eſſe Meſsiá à prophetis promiſsũ ſingulari quodã modo filiũ
B dei. Rom. 1. Qui prædeſtinatus eſt filius dei in virtute.

Filium dei viui appellat ad diſtinctionẽ idoloꝝ & dęmonum, quos erronea gentilitas ſibimet ad colendum vel ex mortuis hominibus inſtituit, vel ex rebus inſenſibilibus quos adoraret creauit: de quibus Pſal. 113. Simulachra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum. & Pſal. 95. Omnes dij gentium dæmonia.

Verè clara ſed neceſſaria fidei profeſsio. ſine hac nullus ſaluabitur. Iohan. 3. Marc. 16. Hæc autem ſcripta ſunt, vt credatis quia Ieſus eſt Chriſtus ille filius dei: & vt cre
C dentes, vitam habeatis in nomine eius. Iohannis. 20.

Sciendum autem hîc eſt, ſub cognitione Chriſti non ſimpliciter fidem intelligi, ſed fidem viuam, & bonorum operum feracem: hoc eſt, qua non ſolum credimus ipſum verè eſſe Chriſtum, & viuẽtis dei filiũ, verùm etiam ipſi tanquam Chriſto & filio dei viui ſubiicimur, obedimus, & ſeruimus. Gal. 5.

Hinc elicimus duas doctrinas. 1 Neceſſariam eſſe cognitionem Chriſti ad ſalutem, ita vt corde credamus
D eum eſſe verum filium dei. Nam abſque hac cognitione nullus philoſophorum quantumuis eximiis dotibus decoratus, nullus etiam Iudæus & ſi religioſiſsimè legem Moſi obſeruauerit, ingreſſus eſt regnum cælorum. Hãc doctrinam maximè catholicam confirmat ac docet Spiritus ſanctus, qui (vt refert Lucas Act. 4.) per os Petri dixit: Nec enim aliud nomen eſt ſub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri, niſi in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti. Augu. lib. de natura & gra. cap. 2. Si per naturam iuſtitia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt. ſi per legem iuſtitia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt.
2 Elicimus neminem hanc Chriſti cognitionem pro-

priis viribus assequutum, nec suis meritis sibi promeruisse, sed Patre æterno reuelante sibi contigisse: cuius reuelatio nisi ex diuina misericordia Petro fuisset facta, cæcus in sua ignorantia permansisset. Hanc secundam doctrinam catholicam abunde confirmat Christus hodierno euangelio, quando dixit, *Beatus es Simon bar-Iona: quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in cælis est.* Caro enim non reuelat, & sanguis non cognoscit Christum, sed pater cælestis, dicente Christo Matthæi 11. Nemo nouit filium nisi pater. Item Iohannis 15. Sine me nihil potestis facere. Et Paulo. 2. Corinthio. 3. Non sufficientes sumus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex deo est. Item. 1. Corinth. 2. Nobis autē reuelauit per spiritum suum. Et Philip. 2. Deus est qui operatur in vobis velle & perficere, pro bona volūtate. Ideoq; & Paulus ait. 1. Corinth. 12. q̄ nemo possit dicere Iesum esse dominum seu Messiam, nisi per spiritum sanctum. Omnis ergo qui a patre didicit, & quem pater traxit, cognoscit Christum. Iohan. 6. Hāc doctrinam docent Concilia, hanc habuerunt catholici patres, Augustinus, Prosper, Fulgentius, Ambrosius: hāc & nos sequi tenemur.

Ex prima hac huius euangelij parte docentur primùm episcopi cæterique ecclesiæ prælati suarum partium esse, diligenter inuigilare super gregem suum, diligentémque indaginem facere, quis rumor quæ fama de eis spargatur, an variis opinionibus circunferantur, an etiam nutent in fide, &c. ad hoc ipsum quoque eos monente apostolo Paulo. Act. 20. Attendite vobis & vniuerso gregi &c. Item. 2. Timoth. 4. Tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac euāgelistæ, ministerium tuum imple, &c.

Monentur quoque vt soliciti sint de bono nomine, ne male audiant apud suos, inter quos oportet eos esse sal terræ, & lumen mundi. Matth. 5. Et apostolus Philip. 2. Sitis sine querela & simplices filij dei, sine reprehensione in medio nationis prauæ, &c. Episcopum oportet esse sine crimine, irreprehensibilem, & testimonium habere bonum ab iis qui foris sunt. 1. Timoth. 3. & Tit. 1.

Deinde docemur hîc omnes, quòd interrogati quid

A de Christo, deque eius religione sentiamus: animo intrepido & constanti semper & vbique confiteamur nos esse filios Christi catholicos, Ecclesiæ Romanæ subiectos. Non licet fidem negare vel dissimulare, quanuis sit verbum crucis. Rom. 1. Non erubesco euangelium. virtus enim dei est, &c.

2 Secundò complectitur doctrinam de Ecclesia, de cuius fundamento authoritate & capite euidenter satis Christus nos instruit. Nam. 1. dicit Christus, *Tu es Petrus.*

B Quasi dicat, Tu qui antea vocabaris Simon. Iohannis. 1. iam non tantum Simõ, sed Petrus es: nec vocaris tãtùm, sed es verè Petrus, à me petra ita dictus, non huc aut illuc variis opinionibus vulgi vacillans. 2. Dicit: *Et super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.* Quasi dicat, Super te petram firmissimam factum, ecclesiam meam ædificabo, id est super te confitentem me verum deum, ædificabo ædificium spirituale Christianorũ, qui sunt lapides viui: ita tamen, vt tu propter excellentiam tuę confessionis & fidei dicaris pater fidei & multarum gentium in

C ecclesia quam formo, sicut Abraham pater fuit multarum gentium propter fidem. Rom. 4.

3 Dicit: *Et portæ inferi non prævalebunt aduersus eam.* Quasi dicat, Et contra hanc ecclesiam in te Petro & super te fundatam, portæ inferi non prævalebunt. Multis machinis impetet eam satanas: draco tribulationum flumina in eam emittere non cessabit: sed meo præsidio stabit ædificium hoc inexpugnabile. tantùm maneat ista solida professio. Luc. 22. Simon, ecce satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum: sed ego rogaui pro te, vt nõ de- *Apoc. 12.*

D ficiat fides tua. Et tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Nihil efficient tyranni atque hæretici, etiam si in ipsum insurgant, per quos illecti homines ducuntur ad tartarum.

1 Quòd hic sit genuinus sensus verborum Christi, probat scripiura sacra, & Ecclesia. Nã Marc. 1. dicit Petrum ante suam vocationem vocatum Simonem. Præteriens Iesus secus mare Galilęæ vidit Simonem, &c. Luc. 5. semper vocat eum Simonem, narrans ea quę fecerat ante suam vocationem. Matth. 4. eodem modo.

2 Ecclesia quoq; tum Græca tum Latina ab Apostolis

ipſis vſque ad nos, ita hæc verba intellexit. 3 Chryſo- E
ſtomus vnicum Græcanicæ Eccleſiæ ornamẽtum, homi.
55. in Matthęũ, declarat hęc verba in hunc modum: Portæ inferi non pręualebunt aduerſus eam. Si aduerſus Eccleſiam non prævalebunt, multo minus aduerſum me prævalebunt.

Sunt & patres qui conſtanter affirmant Eccleſiam ſuper Petrũ fundatã, quales ſunt, Chryſoſtomus homil. 55. in Matthæum, & ſuper Iohan. hom. 87. Ambroſius in Lucam lib. 4. cap. 9. Origenes homil. 6. ſuper Matth. &. 8. ſuper Iohannem. Hieronymus in Matthæum, & lib. 1. contra Iouinianum. Baſilius aduerſus Eunomium lib. 2. Cyprianus in epiſtola ad Pupianum. lib. 4. epiſt. 9. Tertullianus lib. de præſcriptio. hæreticorum. Hilarius etiam cum exclamatione admiratur tantam gloriam in Petro. Leo primus in ſermone de feſtiuitate Petri, & ſerm. 3. de anniuer. ſuæ Pont. aſſumpt. Grego. in regiſt. lib. 4. epiſt. 32. ad Mauricium Imperatorem. F

Non negamus quod dixit Paulus. 1. Corinth. 3. Fundamentum aliud nemo ponere poteſt præter id quod po G
ſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus. Et Dauid Pſal. 117. Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli. Item Iſaias. 28. cap. Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem pretioſum. Matth. 21. Marc. 12. Luc. 20. &. 1. Pet. 2. Ecce pono in Sion (.i. in Eccleſia) lapidẽ ſummum angularẽ, electum, pretioſum: & qui crediderit in eum, non confundetur. Rom. 9. Sed dicimus cũ magno illo Leone, quòd id quod Chriſto eſt propriũ, per cõmunicationẽ & participationẽ cõmune fit Petro: ſicut Chriſtus eſt lux & dei H
filius natura, & vera proprietate, ipſe tamẽ vocat ſuos diſcipulos lucem mundi, filios dei, per participationem: & ita quanuis Chriſtus ſit petra atq; fundamentum primarium, Petrus nihilominus per cõmunicationẽ à Chriſto factus eſt petra, ſuper quam Chriſtus ſuã fundauit Eccleſiã, de qua agitur Apoc. 21. vbi Iohannes ſe vidiſſe perhibet ciuitatem nouam Ieruſalem deſcendentem de cælo à deo paratã. & poſt pauca ſequitur quòd murus ciuitatis habuit fuudamẽta duodecim, & in ipſis duodecim nomina Apoſtolorũ, & agni; ipſi enim primi adhęrẽtes funda-

A mento primario, duodecim articulos fidei quasi duodecim fundamenta, superposuerunt fundamento prophetarum & apostolorum Christo: imò ipsis articulis, ipsum fundamétum collocarunt: cuius structuræ spiritualis nos sumus lapides viui. Ephes. 2. Non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctorum, & domestici Dei, superædificati supra fundamentum apostolorum & prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu, in quo omnis ædificatio constructa, crescit in templum sanctum
B in domino, in quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in spiritu sancto.

Ex hac doctrina variæ eliciuntur doctrinæ. 1. Illos esse in Ecclesia quam Christus instituit, qui huic petræ, Petro scilicet, compage fidei & charitatis vel solius fidei coniunguntur.

2 Ecclesiam Catholicam, veram, sanctam & apostolicã, penes eos esse, qui huic Petro per confessionem fidei in Christum, & eius successoribus firmiter adhærent.

3 Eos esse lapides viuos in hac Ecclesia, qui huic Petro
C lapidi viuificato ac pretioso, à Christo in fundamentum suæ Ecclesiæ delecto, compagine fidei, charitatis & obedientiæ cohærent. Ephes. 2.

4 Eos esse lapides veros, sed mortuos, Ecclesiæ Catholicæ, qui quanuis vinculo charitatis inter se non cohæreant, cohærét tamen nexu fidei in vinculo pacis. Habet enim Ecclesia bonos & malos.

5 Sicut Abraham propter excellentiam suæ fidei fuit pater omnium Iudæorum qui credebant in Christum, adeò vt scriptura dicat quòd in ipso, id est ad eundem
D modum sicut & ipse, benedicerentur, & quòd sit pater multarum gentium: ita Ecclesia Petrum caput suũ agnoscit, patrem suæ fidei, ac confessionis. Hunc omnes imitemur, & ipsi cohæreamus, vt possimus aliquando lapides esse cœlestis illius ciuitatis Ierusalem.

3 Tertio complectitur doctrinã de clauibus regni cœlorum, quas Christus Petro eiúsque successoribus & Ecclesiæ vniuersali dedit. Sunt enim claues non materiales ex auro, argento, vel ferro, neque humano aliquo artificio inuentæ: sed est quædam supernaturalis potestas diuina virtute munita, quam Christus, qui omnia potest, in

primis Petro aliisque apostolis atque eorum successoribus diuinitus concessit, qua scirent & possent dignos recipere in regnum, indignósque à regno secludere. Has claues Christus promisit Petro, quando illi dixit: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam &c. Et tibi dabo claues regni cœlorum. Promisit etiam reliquis apostolis, quando dixit, Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlis: & quæcunque solueritis &c. Matth. 18. Dedit autem eas Christus quando post resurrectionē Petro dixit, Pasce oues meas. Iohan. 21. Et sicuti singulariter illas claues Petro promisit, ita singulariter Petro ipsas concessit. Theophylactus in Matthæum. Item quando Petro & apostolis apparens, insufflauit in eos, & dixit: Accipite spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata &c. Iohan. 20. Has claues Rabanus in Matthæum discretionem & potestatem nominat, Anselmus verò ipsam discernendi scientiam & potestatem appellat. Potestatem, qua liget vel soluat: discretionem, quà dignos vel indignos discernat.

Claues regni cœlorum.

Hæc doctrina incredibilem consolationem animabus omnium Christianorum adfert. Iucundum est enim, scire, quòd Christus in cœlum ascendens, cœlorum claues apostolo Petro & ipsius successoribus reliquerit. Hāc consolationem eximiam diabolus adeò nobis inuidet, vt per suas proles ipsam nobis adimere conetur. Siquidem vel ad verbum potestatem clauium referunt, vel omnibus renatis ex æquo collatas temerè & falsò affirmant. Nos verò Catholici tenentes quod omnes & vbique Catholici patres crediderunt, confiteamur potestatem hanc solis sacerdotibus tributam. nam solis apostolis Christus dicit, Quorum remiseritis peccata &c. Iohan. 20. Et earū virtutem non in verbo, sed in effectu & actu confessionis sacramenti consistere.

Clauium excellentiam & inclytam virtutem ita prædicant patres tum Græci, tum Latini. Cyprianus lib. 1. epist. 2. ad Corneliū inquit: Cū permiserit ipse qui legē dedit, vt ligata in terris, etiam in cœlis ligata essent: solui autem possent illic, quæ hic prius in Ecclesia solueren tur. Bernardus serm. 1. in die Petri & Pauli: Claues regni cœlorum tam singulariter accepit Petrus, vt præce-

A dat sententia Petri, sententiam cœli. Chrysostom. lib. 1. de sacerdo. eandem sententiam confirmat. Iure ergo dicere possumus, quod olim dicebant Iudei, Deut. 4. Non est alia natio tam grandis quæ habeat deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest nobis: Non est alia natio quæ habeat claues regni cœlorũ, sicut natio Christiana Catholica, quæ sedem Petri, Romanam Ecclesiã, matremac dominam confitetur.

APPENDIX.

B Sicuti arx super petram fundata, suo stabili innititur fundamento, siue irruant procellæ, siue tempestates: ita Petri sedes super petram fundata, virtutem à Christo suo fundatore tam solidam habet, & tam firmã, vt nullis turbinibus aut procellis hæreticorum quantumuis vehemẽtibus oppugnata, sit ruitura. Christus enim pro ipsa sede, pro omnibus qui eam gubernant, patrem orauit, ne eius fides vacillet, nec deficiat generatio fidelium. Lucæ. 22. Etiam Christus cum ipsa est vsque ad consummationem seculi omnibus diebus. Matth. 28. Et quemadmodum fi-
C des Petri stabit, nec corruet: ita stabit in æternum, qui in obedientia huius sedis & charitate perseuerauerit: Quia hi habent Deum patrem, Christum fratrem, spiritũ sanctum ducem.

EPILOGVS.

Ars artium & scientia scientiarum hîc docetur, cognitio mirum Iesu Christi, quæ est vita æterna: ad hæc cognitio Ecclesiæ, quæ est domus & habitaculum Christi, extra quam non est salus.

2 *Petri confessione articulus fidei nostræ confirmatur, quo confi-*
D *temur Iesum esse Christum, filium Dei vnicum, dominum nostrũ. Hæc fides quæ à tam excellenti doctore discitur, suo fructu non caret. Nam vocat dominus Petrum ob confessionem & cognitionem hanc beatum. Beatitudo autẽ consistit in sempiterna pace, in perenni voluptate, & æterna vita: nec potest quid his ab vllo mortalium expeti excellentius aut iucundius. Consequitur ergo, Christi cognitione nihil esse neque vtilius, neque magis necessarium: ideóque verè dicit Iohan. 17. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum.*

3 *Quid sit Ecclesia, ostenditur, nempe domus mystica supra petram Christum, secundariò supra Petrum extructa: hoc est, societas in Iesum Christum Dei filium verè credentium, hunc agnoscen-*

tium & amplectentium pro vero lapide angulari. Act. 4. Item E
quàm firma sit Ecclesia, credentium collectio: quòd videlicet omnes
portæ inferorum non sint aduersus hanc valituræ, non tyranni hu-
ius mundi, non satan, non caro, non peccatum, non hæreses, quem-
admodum nec imbres nec venti aliquid possunt aduersus domum
supra firmam petram ædificatam. Qui enim est in Ecclesia, is
Christi membrum, & Christus eius caput est. Si ergo Deus pro no-
bis, quis contra nos? Postremò quanta in Petro data sit Ecclesiæ
potestas, nimirum regni cœlorum occlusio & apertio, peccatorum
ligatio & absolutio, retentio & remissio. Exultet igitur pœnitens F
& conuersus, cui Ecclesia per ministros aperit regnum cœlorum,
& absoluit peccata: at contrà contremiscat impœnitens, cui occlu-
dit Ecclesia vitæ ianuam, & peccata retinet.

IN FESTO VISITATIONIS B. MARIAE EPISTOLA.

Canticorum. 2.

Ecce iste venit saliens in montibus &c. Finis Epi-
stolæ: Facies tua decora. G

Lectio hodierna ob id potissimum legitur quòd in ea habeatur dilectum saliisse in montibus. Nam hoc literátenus in visitatione sanctæ Mariæ factum est. Dum enim illa festinanter in montana abiit, sicque & ascensu & descensu corpus mouit: haud dubiè ipse quoque puer Iesus (verus nempe dilectus) ea motione sursum ac deorsum motus est, atque ita saliit quodammodo. H

Quo ad sensum internum ac mysticum complectitur suauissimum consolatissimúmque colloquium inter Ecclesiam amicam, & Christum dilectum, in quo quidem veluti in depicta aliqua ad viuum tabella nobis conspiciendum proponitur, primò quomodo Ecclesia affecta sit erga Christum: deinde quomodo Christus vicissim erga Ecclesiam affectus sit. 1. Primò colliquet, non secus erga Christum affectam esse Ecclesiam, atque spósa casta erga sponsum dilectissimum sibi. Ea verò sic erga sponsum suum affecta est, vt nihil impensius ardentiúsq;

A cupiat, quàm vt eum præsentem possit videre, vocẽ eius audire, oſculis ipſi adlubeſcere, & familiariter cum ipſo colloqui. Ita inquam & Eccleſia hoc vnum impensissimè & semper desiderauit, & hodie etiam desiderat, vt vocem sponsi sui Christi iugiter audire, ipsúmque coràm cum cernere tum alloqui possit. Initiò quidem corporalem ipsius præsentiam, conspectum, & colloquium & oſculũ expetebat. Vnde nimirum hæc vota: Inclina cœlos tuos, & descende. Psalm. 144. Rorate cœli desuper, & nubes
B pluant iustum: aperiatur terra, & germinet saluatorem. Esaiæ. 45. Vtinam cœlos disrumperes, & descenderes. Esa. 64. Oſculetur me oſculo oris sui. Canti. 1. Veniat dilectus meus in hortum suum. Cant. 4.

At nunc spiritualem sponsi præsentiam, nimirum gratiam, & mysticum colloquium, nempe verbum saluificũ, cum primus esurit ac sitit. Hinc isti clamores: Excita potentiam tuam & veni, vt saluos nos facias. Deus virtutũ conuerte nos, & oſtende faciem tuam, & salui erimus. Deus virtutum conuertere, respice de cœlo, & vide, &
C visita vineam tuam. Psal. 79.

In hoc autẽ affectum huiusmodi Eccleſiæ perspectum habere neceſſe simul & vtile eſt: Primò, vt discamus quæ sit vera Eccleſia, ea videlicet quæ ab vno pẽdet Christo, eiúsq; verbum sedulò vrget: deinde, vt noſtri faciamus periculum, & noſtram conſcientiam examinemus, nũ & nos verè Eccleſiæ simus membra. Certè nisi hoc pacto erga Christũ simus affecti, hoc eſt, & ipsum & ipsius verbum vnicè suscipiamus, alieniſsimi erimus ab Eccleſia, adulteri & scortatores.

D In hunc ergo modum primo loco Eccleſia loquitur de dilecto suo, Christo nimirũ, & præsertim duo de ipso nobis proponit. 1. Vnde is venerit, cum ait, Venit saliens in montibus, transiliens colles. hoc eſt, venit è summo cœlo, è sinu patris cœleſtis. Non enim de terra eſt, vt cæteri homines. Ioh. 3. & 5. Ideóq; vocat illũ Paulus dominũ de cœlo, & hominẽ cœleſtem. 1. Cor. 15. Venit autem propter Eccleſiæ suæ seu vniuscuiusq; animæ saluté, quemadmodum & Eccleſia in symbolo canit: Qui propter nos homines, & propter noſtram salutem descendit de cœlis. Et venit quidem exertè saliens, hoc eſt, *Incarnatio Christi saltus dicitur.*

voluntariè, alacriter, ex amore: quemadmodum & ipse- E
met alibi dicit, Lusi in orbe terrarum, & deliciæ meæ
sunt, vt sim cum filiis hominum. Ecclesiastici. 24. Pro-
uerb. 8.

2 Cuius sit naturæ. Id inde elici potest, quòd compa-
ratur ab Ecclesia capreæ & ceruo, quódque dicitur stare
post parietem nostrũ, ac respicere per fenestras. Caprea
acutissimi est visus, ita vt venatorem à longe prævidere
possit, nec tamẽ ab illo videri queat. Ceruus vero fortis
est ac celer, fugatque serpentes, ac omne venenum'. Sic F
nimirum & Deus verè acutissimi est visus. nam videt o-
mnia, ipse inuisibilis. Hebr. 4. Est quoque idem verè for-
tis, vt qui est omnipotẽs. Verè item celer, quippe qui nul-
lo negocio vbique locorum sit. Verè denique serpentiũ
venenique omnis fugator, quippe sanctissimus & puris-
simus ipse, omnisque peccati & impuritatis osor atque
profligator.

Quum igitur Ecclesia dilectũ suum Christum, capreæ
ceruoque comparet, aliud nihil eo vult intelligi, quàm
ipsum verè esse Deum, capreæ ceruique proprietates spi- G
ritualiter habentem: quod sacræ literæ passim testãtur.
Nam Hebr. 4. Non est vlla creatura quæ non manifesta
sit in conspectu illius. Et Matth. 28. Data est mihi omnis
potestas in cælo & in terra. Item Ephes. 4. Ascendens
supra omnes cælos, implet omnia. Et denique. 1. Iohan. 3.
Ad hoc apparuit filius Dei, vt dissoluat opera diaboli.

Quòd verò dicit illum stare post parietem nostrum,
& respicere per fenestras, eo innuit hominem quoque
esse illum, & hominis filium. Nam per parietem nostrum
& fenestras nostras, humanitas nostra seu nostra caro H
intelligitur.

2 Secundò proponitur quomodo & Christus vicissim
erga Ecclesiam suam affectus sit. Colligitur enim ex supe-
riori sensu, ipsum nõ secus erga eam esse affectum, atque
sponsus erga vnicè adamatam sibi sponsam solet. Is verò
nihil habet prius, nihil maiori studio conatur, quàm vt
quàm primum suæ adsit, oscula in eam figat, confabule-
tur ei, & omnino sese cum ea vinculo amoris indissolu-
bili subdat. Ad eundem modũ & Christus ipse hoc vnũ
molitur semper, vt suæ sponsæ Ecclesiæ adsit, eam gratiæ

A ſuæ oſculis reficiat, eam per ſalutiferum ſui euãgelij verbum alloquatur, conſoletur, cõfirmet, & ſic prorſus vnũ cum ea fiat. Hoc autem verum eſſe, re ipſa & olim teſtatus eſt, & hodie etiam teſtatur. Nam quemadmodũ principiò in corporali præſentia ab eccleſia deſiderabatur, ſic etiam è cæli montibus ſaliens in hũc mundum venit: & ſtetit poſt parietem noſtrum, hoc eſt, noſtrã aſſumpſit humanitatem, & ſimilis factus eſt capreæ hinnuloq; ceruorum, hoc eſt, in ſimilitudine carnis peccati apparuit

Incarnatio Chriſti ſaltus dicitur.

B nobis, ac poſteaquam per proſpectũ feneſtrarum & cancellorum, hoc eſt, per miracula diuinitatis ſuæ Eccleſiæ innotuiſſet, veluti ceruus fortiſsimus antiquũ illum ſerpentem diabolum fugauit per paſsionem & mortem, & ita Eccleſiam perpetuò ſponſam atque vxorem condonauit ſibi.

Item quemadmodũ iam ab Eccleſia in præſentia ſpirituali deſideratur, ſic quoque hodie præſentiſsimus ipſi adeſt & colloquitur, nimirum per ſacraméta, per myſticam gratiam, & per verbum ſuum ſaluificũ. Hinc veniũt

C hæ compellationes, Amica mea, columba mea, formoſa mea. Amicam autem Eccleſiam vocat, quòd eam dilexerit in mortem vſque. Columbam verò, quòd ſimplex illa ſit, & ipſi fidelis. Formoſam denique, quòd eam lauerit ab omni peccatorum immunditia, & effecerit ſponſam ſanctam, & irreprehenſibilem, non habentem rugã neq; maculam. Epheſ. 5.

Qua nimirum compellatione cum ſequenti, duo præcipua oſtenduntur. 1 Quid Chriſtus ſuo aduentu &

D deſcenſu Eccleſiæ cõtulerit, cum dicit hyemem trãſiiſſe, hoc eſt, placaſſe patris iram. imbrem abiiſſe & receſsiſſe, hoc eſt, abſtuliſſe peccata, viciſſe ſatanã, deſtruxiſſe mortem. Flores apparuiſſe in terra, & tẽpus putationis aduenisſe, hoc eſt, omnia facta eſſe noua, reconciliatam eſſe iam Deo Eccleſiam, pacem & gaudium eſſe impetrata. Vocem turturis auditã eſſe in terris, hoc eſt, ſe ſpiritum ſanctum & euangelicam gratiam impetraſſe, miſiſſeq́ue mundo. Ficus denique protuliſſe groſſos ſuos, & vineas florẽtes ſuum dediſſe odorem, hoc eſt, donatum eſſe per ſe hominibus iuſtificationis donum, fidem, ſpem, charitaté, & reliquos ſpiritus fructus, ſalutemque adeò æter-

nam. Quòd autem Christus hæc omnia cótulerit nobis, E
ex scripturis testatissimum est.

2 Cæterum quid vicissim ab Ecclesia pro his tãtis donis postulat ostéditur, estq; vt surgat & veniat, vtq; ostédat ipsi faciem suam, & sonare faciat vocem suam in auribus ipsius: hoc est, vt surgat à vitiorum somno, veniat ad ipsum per fidem: vtque in sanctitate & iustitia seruiat
Luc. 1. coram ipso, atque ipsius nomen verbumque & gratiam coram vniuerso mundo publicè confiteatur.

Si ergo & nos tantis Christi fructibus participare cũ F
Ecclesia cupimus, esseque sic & ipsi illius amici ac formosi: surgamus itidem à lecto incredulitatis & vitiorum: veniamus ad illum in foramina petræ per fidem & fiduciam in ipsius vulnera: simus quoque coram ipso sancti & irreprehensibiles per charitatem, atque ipsum intrepidè confiteamur.

EPILOGVS.

1 *Amatoria sancta cantica nuptiarum cælestiũ Christi & Ecclesiæ mysticè hic videre licet, teste Augustino super Psal. 143. Plato duos commentus est amores: alterum, internum hominẽ quæ-* G
rentem: alterum, externum petentem. Bene quidem pro ethnicorum cæcitate philosophatus est, sed ad amorem eum qui spiritus sancti est, pertingere non potuit. De amore isthoc vide Rom. 8.

2 *Ecclesia confitetur Iesum esse Christum, & filium Dei viuẽtis, éque cælo tuxta diuinitatem descẽdisse ad terras, vterumque virginis introiisse, & quòd verbum caro factum sit, & habitauerit in nobis. Iohan. 1. & 3.*

Matth. 11. 3 *Singulari ex amore Ecclesiam Christus quasi sponsam euocat*
Iohan. 8. *ab omni idololatria, vt verbum Dei audiat, custodiatque, vt obli-*
Psal. 44. *uiscatur patronos penates, vt exemplum suum imitetur, & bonis* H
Matth. 5. *operibus studeat, vt ingenium spiritus sancti per quem renata est,*
Iohan. 3. *referat. Ecclesia quoque sponsæ refugiũ Christus sponsus declaratur.*
Coloss. 3.
1. Petr. 1.

IN EODEM FESTO EVANGELIVM Lucæ. 1.

Exurgẽs autẽ Maria in diebus illis, abiit in mõtana cum festinatione &c. Finis Euangelij: Et reuersa est in domum suam.

A HOc Euãgelium complectitur tria. Primo, Per quos homines Deus pater ſalutiferum opus incarnationis Chriſti reuelari voluit, nempe per Mariam & Elizabeth. Vnde quum occultum Chriſti aduentum oſtendiſſet angelico teſtimonio vt futurum, nunc humano oſtẽdit vt iam factum. 1. Timoth. 3. Manifeſtè magnũ eſt pietatis ſacramentum, quod manifeſtatum eſt in carne, iuſtificatum eſt in ſpiritu, apparuit angelis, prædicatũ
B eſt gentibus, creditum eſt in mundo, aſſumptum eſt in gloria.

Alius quiſpiam conſuluiſſet, vt hoc negocium in primis denunciaretur Auguſto Cæſari, aut Herodi regi, qui deinde imperatoriis mandatis & regiis edictis vniuerſo mundo hoc mirabile opus publicaſſent. Sed noluit Deus hoc negotium publicari per imperatorem aliquem vel reges mundanos, vel pontifices populi: ſed per ſimplices & pauperes mulierculas, iuxta illud. 1. Cor. 1. Quæ infirma & ſtulta erant mundi, delegit Deus &c.

C Hoc loco autẽ Maria virgo poſtquã ſuſcepit nuntium angeli, & inuenit in virginali vtero filiũ Dei, audienſq; Elizabeth in ſenectute concepiſſe filiũ, nõ remorata tanta dignitate, exurgẽs à quiete contemplationis ad opera charitatis feſtinauit. Nõ quaſi incerta de nũcio, nõ dubitans de exẽplo, ſed læta pro voto, religioſa pro officio, feſtina præ gaudio, abiit in montana feſtino curſu, quatenus grandæuæ ſeruiret iuuencula, quemadmodum filius quem geſtabat, non venerat miniſtrari, ſed miniſtrare. Maria maris ſtella, cæleſti ſemine fœcundata prodiit
D in lucem, vt omnibus pietatis exemplis luceret, maximè prægnantibus, quibus tum incumbit piis ac ſanctis exercitiis intẽtas eſſe. Simile exemplum habent in Anna Samuelis matre. 1. Reg. 1. 2.

Neminem ſacra virgo ſalutat obuium, cum nemine nugatur in itinere, non circunſpectat, quoniã verebatur diu inter homines palã cõmorari: ſed tantũ cogitat quo modo ad ſuã cognatã Elizabeth perueniat, eam ſalutet, ei gratuletur, felicitatẽ precetur, & illi ad tẽpus inſeruiat. Qua in re exẽplũ præbet omnib⁹ integris virginibus & mulieribus, vt & ipſę ſint verecundę, & honeſtè incedãt.

Contraria facientes, plerunque inuoluuntur criminibus. Hinc ait Ambros. Discite virgines nõ circũcursare per alienas ædes, nõ demorari in plateis, non aliquos in publico miscere sermones. Nam vt Grego. ait, qui thesaurum in publico portat, ipso priuari desiderat. Turpe enim est tum virgines tum mulieres quoslibet in plateis compellare homines, & aliquandiu confabulari. Vulgare est, gallinam plurimum gracillantem statim deposituram ouum, aut iam iam deposuisse. Amat autem secretum vera virginitas: non euocatur ab ædium intimis, nisi prouocet officium. in publico properat, in officio lentior est. Dina tardans ac curiosa ad videndum mulieres regionis alienæ, per Sichem filium Hemor Heuæi corrupta fuit: vnde non parua clades subsecuta est. Gen. 34.

Docet præterea ad opera pietatis festinandum, & vt virgines alacres sint & festinæ ad officia necessaria. Nescit enim tarda molimina spiritus sancti gatia, vt dicit Ambros. Sic pastores festinantes venerunt in Bethlehem. Luc. 2. Zachæus festinans descendit, & excepit Iesum gaudens. Luc. 19. Ambros. Discite vos sanctæ mulieres sedulitatem quam prægnantibus debeatis exhibere cognatis. Mariam quæ antè sola in intimis penetralibus versabatur, non à publico virginitatis pudor, non à studio asperitas montium, non ab officio prolixitas itineris retardauit.

Et intrauit domum Zachariæ &c. Zacharias grandeuus venerabilis ac sanctus domini sacerdos erat, & Elizabeth anus religiosa, in quorum laudem dicit Euangeliũ: *Erant ambo iusti ante dominum.* Docentur ergo hic adolescentuli & adolescentulæ, seruorum Dei petere habitacula, & eorum requirere alloquia. Quemadmodũ enim qui tangit picem, inquinatur ab ea, & qui communicat superbo, induit superbiam &c. sic qui cum electis graditur & sanctis, electus & sanctus erit. Hinc monet Ecclesiasticus. 6. In multitudine præsbyterorum prudentium sta, & sapientiæ illorum ex corde cõiungere, vt omnem narrationem Dei possis audire, & prouerbia laudis non effugiant à te. Et si videris sensatum, euigila ad eum, & gradus ostiorum illius exterat pes tuus, &c.

2 Secundo complectitur familiare colloquium Mariæ & Eli-

A & Elizabeth. Nam Maria comiter salutat Elizabeth, precaturque illi omnia felicia & prospera. Non enim est res exigua aut vana, vbi Christicolæ sese inuicem salutant. Hinc Christus apostolis præcepit, Luc. 10. vt siquãdo ingrederẽtur domum, dicerent primũ: Pax sit huic domui. Porrò hoc certũ est, siquãdo pius homo nos salutat, tum Deus de cælo per eũ hominẽ nos plurima salute impertit. Et qui eam salutationẽ fideli ac grato accipit animo tanquam à Deo optimo maximo depromptam: ei sanè
B non potest malè cedere, sed haud dubiè saluti erit.

Eandem B. Virgo quam angelo exhibuerat, hominibus quoque curauit exhibere humilitatem, & quod maioris est meriti & virtutis, etiã minoribus, iuxta illud Ecclesiastici. 3. Quãto magnus es, humilia te in omnibus, & corã Deo inuenies gratiã. Sic Dauid. 2. Reg. 6. fecisse legitur. Ludam, inquit, & vilior fiam plus quã fact⁹ sum, & ero humilis in oculis meis, &c. Ambros. Didicistis virgines pudorẽ Mariæ: discite humilitatẽ. Venit propinqua
C ad proximã, iunior ad senioré: nec solũ venit, sed etiam prior salutauit. decet enim vt quanto castior sit virgo, tanto humilior sit. Nouerat deferre seniorib⁹ honorem, iuxta illud Leuit. 19. Corã cano capite cõsurge, & honora personã senis, & time dominũ Deũ tuũ, ego sum dominus. Ecõtra Poeta dicit: Credebãt hoc grãde nephas, & morte piandum, Si iuuenis vetulo nõ assurrexerat. Pueri quadraginta duo Elisæo illudentes & acclamãtes, Ascẽde calue, ascẽde calue: ab vrsis dilaniati & cõsumpti sunt. 4. Reg. 2. *Elizabeth veneranda anus postquã audiuit salu-*
D *tationem Mariæ, exultauit infans in vtero eius.* Deum immortalem, quantum hic gaudij fuit, quàm familiares hic sermones habiti, quanta hic miracula sunt edita! Creator visitat creaturam, Deus hominem, dominus seruum, magister discipulum. Mater domini salutat matrem serui. Iohãnes agnoscit saluatorem priusquam aspexit cælum: & intra materni vteri sinus, gestu prædicat eũ, quẽ olim erat sua voce prædicaturus: & susceptо singulari supra reliquos gaudio, exultat in vtero. Nam Iohan. 3. Amicus sponsi, qui stat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Aderat enim tempus quo impleretur angeli sermo, quo spiritu sancto ex vtero ipsum replen-

dum prædixerat. Luc. 1. Matres mutuo sese salutant E
extrinsecus, & infantes vteris maternis adhuc clausi
congaudent. Nec mirum. Si enim in præsentia arcæ
veteris Testaméti sic iubilabat Dauid cum Leuitis (1. Para-
ral. 15.) quãto magis Iohannẽ cũ matre exultare decebat
in præsentia arcæ viuæ, quæ saluatorẽ mũdi cõtinebat?
Elizabeth vt audiuit salutationem Mariæ, repleta est spiritu
sancto. Repletus autem est Iohannes spiritu sancto per
eum quem gestauit Mariæ vterus, nempe filiũ Dei Iesum
Christũ. Per cũdẽ & ipsa mater Iohãnis spiritu sãcto est F
repleta. Nam si dominus olim ad præsentiã arcæ benedi-
xit domui Obed-Edom (2. Reg. 6.) si Labã ꝓpter præsen-
tiã Iacob (Ge. 30.) si Aegyptiis ꝓpter Ioseph benedixit:
quanto magis ad præsentiam domini realem Zachariæ
& Elizabethæ benedixit? *Et exclamauit Elizabeth voce*
magna. Rectè voce magna, quia magna Dei dona cogno-
uit, quæ illũ quẽ vbiq; præsentẽ nouerat, etiã corporali-
ter adesse sentiebat. Magna inquam voce, non tam cla-
mosa quàm deuota, quia vocem verbi habuit in vtero,
quemadmodum postea testatur dicens, Ego vox claman- G
tis in deserto. Iohan. 1. Deuotio, magnus clamor in auri-
bus Dei. Patuit hoc in Mose, cui à Deo dictũ est (Exod.
14.) Quid clamas ad me? Item in Anna. 1. Reg. 1.

Spiritu sancto plena Elizabeth, non iam continet
animi sui gaudia, quæ prius tacita latuerat, conceptum
pudore dissimulans: sed ingenti voce, quam ingens af-
fectus suppeditabat, exclamauit, ea promens afflatu spi-
ritus, quæ nec ex vteri rumore suspicari poterat, nec ex
homine didicerat: & perinde quasi angelum audisset cũ H
Maria loquentem, ita verbis angelicis suam gratulatio-
nem auspicatur, dicens.

Benedicta tu inter mulieres. Et verè singulariter bene-
dicta inter omnes laudatas mulieres, quia à maledictio-
nibus mulierum libera, de quibus primò Genes. 3. agi-
tur: Multiplicabo conceptus tuos, & ærumnas tuas. In
dolore paries filios. Deinde Exod. 23. Nõ erit infœcũda
nec sterilis in Israël. Et per eius partũ à natis mulierum
maledictio excluſa, in quo benedicendæ essent omnes
gentes. Genes. 22. In semine tuo (ait dominus Abrahæ)
benedicentur omnes gentes. Verè iterum incomparabi-

A liter benedicta, quæ & diuini germinis suscepit gloriam, & integritatis seruauit coronam.

Eadem ergo voce hîc Maria ab Elizabeth, qua à Gabriele benedicitur, quatenus angelis & hominibus veneranda demõstretur. Ad hoc nãque à spiritu sancto edocta fuerat, cuius etiam opus est ad collaudandos sanctos incitare. Videant hîc illi & confundantur qui laudibus Mariæ inuidẽt, qui eius honori detrahũt, qui suas menstruatas mulieres sacratissimo Dei tabernaculo æquare nõ verẽtur. Videãt inquã quo spiritu agãtur. Discant in-
B terim hic piæ ac synceræ mẽtes Mariã laudibus efferre, atque in summo habere honore, quæ angelis cælestibus ac sanctis hominibus, vtputa Elizabethæ, necnon alteri cuidã Euãgelicæ mulieri adeò venerãda fuit. Nam sanctos decet collaudatio, maximè Mariã. Laudemus viros gloriosos, & parentes nostros in generatione sua, inquit Ecclesiastic⁹ ca. 44. Addit consequenter, *Et benedictus fructus ventris tui.* Non quia tu benedicta, ideo benedictus fructus vẽtris tui: sed quia ille te præuenit in benedictio-
C nibus, ideo tu benedicta, sed ĩter mulieres. Ille verè benedictus nõ in hominibus vel angelis, sed (vt Apost. ait Ro. 9.) est benedict⁹ in secula super omnia. Omnes enim in peccato cõcipimur (Psal. 50) & natura sumus filij iræ. Ephes. 2. nã per fructũ ligni vetiti gustatũ mortẽ incurrim⁹. Gen. 3. Per hũc autẽ fructũ vitã consequimur. Prouer. 3. Lignum vitæ est his qui apprehenderint eam.

Luc. 11.
Psal. 32.

Alij filij fructus sunt parentũ, hic solius ventris Marię fructus vnicus. *Et vnde hoc mihi, vt veniat mater domini mei ad me?* Sed quis indicauit Elizabeth quòd Maria esset ma-
D ter domini? Haud dubiè spiritus sanctus. Nam vbi is rectorem agit, ibi visus est acutissimus, auditus subtilissimus, sermo ardentissimus, opus beatissimum, & omnes artes sunt in summo gradu. Nõ ergo quasi ignorans hoc dicit, (scit enim esse spiritus sancti gratiam & operationem, vt mater prophetæ à matre domini ad profectum sui pignoris salutetur) sed quasi humani non sit hoc meriti, sed diuinæ gratiæ hoc munus esse cognoscat. Ipse enim spiritus qui ei donum prophetiæ quo matrem domini cognouit, contulit, munus pariter humilitatis quo se minus dignam eius aduẽtu iudicauit,

præstitit. quasi dicat, Qua mea iustitia, quibus meis meritis accidit hoc mihi sterili & seni, hominumque iudicio maledictæ, vt veniat tam humiliter & reuerenter, non in curribus arcuatis, & equis phaleratis, nō in auro & gemmis preciosis, mater domini mei ad me contemptam? Sic & filius eius postmodum locutus est Matth. 3. Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? E

Ecce enim vt facta est vox salutationis tuæ &c. O quàm mira & cita spiritus sancti operatio. Nulla in discendo mora est, vbi spiritus sanctus doctor est. En vno eodemque momento cum voce salutantis nascitur gaudium infantis: quia cum vox intrauit aures corporis, virtus spiritualis cor intrauit audientis: nec solam genitricem, sed & sobolem amore Dei aduenientis accendit. Subsiliit puer nondum natus, velut occurrere gestiens domino suo, ac debitum honoris officium exhibere, & applaudens voci quam Adam in paradiso timuit audire, & à facie domini fugit, sed non aufugit. Gen. 3. Adam de publico in absconditum fugit, Iohannes verò de abscōdito in lucem gestit omnibus indicare agnū qui tollit peccata mundi. Iohan. 1. Sequitur: F G

Et beata quæ credidit, quoniam perficientur ea quæ dicta sunt ei à domino. Hîc Elizabeth omnia tribuit fidei, bonorum radici. Non enim habuit diuitias & potentiam, de quibus mundano more posset dici beata. Psal. 143. Beatum dixerunt populum cui hæc sunt. Nec erat ex filiabus pontificum Annæ aut Caiphæ, sed pauperculi ciuis Ioachimi, in vrbe Nazareth: inter vicinas simplex puella, quæ domesticis laboribus, parentibus, vt fidelis filia, inseruierat. H

Erat quippe ex regali stirpe Iuda, de tribu & domo Dauid: sed nihil spei erat reliquum, aliquid magni nasciturum de domo Dauid, Herode crudeli sīmè in eam sæuiente. Ecce quanta est virtus fidei, quæ etiam in matre domini commendatur, quam & charitate ornatam habuit, quando commendauit Mariam: & hanc in fide confirmauit, vocans scilicet eam beatam, & dicens omnia à domino dicta in ipsa completū iri. Nam absque dubio charitatis est, de alio magnificè sentire, & alios in fide confirmare.

A Tertiò complectitur celeberrimum canticum Mariæ, in quo tres præcipuas virtutes & opera dei commendat, scilicet 1 Misericordiam & clementiam Dei, quòd ipsam Deus respexerit, hoc est, sua gratia præuenerit, & magnificis accumulauerit honoribus, eligendo nimirum ipsam in filii sui matrem, cum ait, *Magnificat anima mea dominum, Et exultauit spiritus meus in Deo salutari meo.* Ex quibus verbis talem omnino laudandi exultandiq́ue modum audimus, quem totus mundus
B ignorat, nec imitari potest. Si enim laudat quempiam, sola lingua eum laudat: & si exultat, aut in se aut in rebus perituris exultat. Verùm Maria contrà magnificatura dominum, non lingua tantùm (hypocritarum more) illum magnificauit seu laudauit, sed & anima ac spiritu, hoc est, ex toto corde, per totam vitam, omnibus & corporis & animi viribus: exultans item non in se aut suis meritis, neque in vllis rebus temporariis, sed in solo Deo seruatore suo exultauit ac glorificata est. Sic & nos laudare exultareq́ue debemus,
C si quidem Dei esse videri velimus. Si inquam laudare quid volumus, eum laudemus solum, quem omnis decet laus & gloria, dominum nempe: & laudemus quidem eum non verbis duntaxat, sed anima etiam tota, toto nimirum intellectu, omni voluntate, tota memoria, omnibus factis & cogitationibus nostris. Si item exultare & gaudere libet, non externis duntaxat gestibus lętemur, sed & cum primis spiritu: & exultemus non in sapientia aut iustitia nostra, non in generis nobilitate, non in diuitiis aut mundi huius voluptati-
D bus, non in corporis robore, sed in solo Deo seruatore nostro, ad huius vnius gloriam. Ierem. 9. 1. Corinth. 1. & 2. Corinth. 10.

Isa. 29. *Matth.* 15. *Prouerb.* 2. *Iaco.* 4.

Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen eius. Et misericordia eius à progenie in progenies timentibus eum. His verbis (vt dictum est) immensam domini misericordiam laudat. Hanc clementiam declarauit Deus re ipsa: quia cum facilè ditiores, potentiores, & pulchriores inueniisset virgines: attamen diuinos oculos coniecit in pauperculam virginem, eamque elegit

præter meritum. Principiò ergo canit misericordiã di- E
uinam erga se abundè præstitã, mox verò & eam quæ o-
mnibus æquè hominibus exposita est cõcelebrat. Et di-
cit in hoc opulenter dominũ erga se misericordiã suam
declarasse, quòd respexerit humilitatem ipsius, hoc est,
quòd ipsam corã mũdo abiectã (pauperculam nimirũ &
fabro despõsatã) in matré filij sui vnigeniti elegerit, sicq;
supra cũctas totius mũdi mulieres etiã sanctissimas extu-
lerit: adeò vt & tũc & perpetuis téporibus ipsam pronũ-
ciaturi sint beatã, nõ solũ credentes Iudæi, sed & omnes F
totius orbis nationes quibus ex ipsa cõtigerit Seruator.

Posteaquam verò Maria ineffabilem Dei erga se mu-
nificentiam dignis laudibus extulit, fit mox prophetissa,
futuraque prædicit. Dicit enim misericordiam domini
non modo non in ipsa desituram, sed & in alios quàm
latissimè propagandam; non in Iudæos tantùm, sed &
in mundi totius nationes, omni tempore, ad vltimũ vsq;
seculi huius diem: verùm in non impœnitentes & incre-
dulos, sed in timentes ipsum, in pœnitentes, & in filium
suum Iesum credentes: iuxta illud Petri Act. 10. Nõ est G
acceptio personarum apud Deum, sed in omni gente
quisquis timet ipsum, & operatur iustitiam, is acceptus
est illi. Iam & in nos hæc domini misericordia opulentè
effusa est: verùm videamus, vt gratissimus Mariæ exem-
plo, vtque ex animo timeamus ipsum. Alioqui enim frus-
tra illa in nos propagata fuerit. Ecclesiastici. 43. Exalta-
te illum quantum potestis, maior est enim omni laude.

2 Commendat potentiam Dei cum ait, *Fecit potentiam*
Isa.51. *in brachio suo: dispersit superbos mente cordis sui. Deposuit potẽ-*
Psal.32. *tes de sede: & exaltauit humiles. Esurientes implent bonis: &* H
Isa.29. *diuites dimisit inanes.* Hanc potẽtiam declarat re ipsa, quia
Psal.33
1. Reg.2. dispergit superbos mẽte cordis sui, & omnia eorũ cõsilia
reddit irrita. 1. Pet. 5. Deus superbis resistit, &c. Deturbat
potẽtes de sede, & humiles euehit. Sic deturbauit Saul,
Amã, Senes duos, & Iudæos, qui potẽtia sua diuinit⁹ tra-
dita abutebãtur: & euexit Dauid. 1. Reg. 16. Mardocheũ.
Esther. 6. Danielé. Dani. 13. & Gẽtes. Rom. 9. 10. 11. in lo-
cũ eorum. Esuriẽtes implet bonis: non tantùm satiat, sed
affatim implet, & diuites dimittit inanes. Sic Lazarus
famelicus in sinu Abrahæ æterno gaudio & salute satia-

A tur, diues vero in inferno sepultus, iacet in æterno igne, & nullum habet solatium. Luc. 16.

Hoc igitur vult dicere Maria: Deus Pater filium suum Iesum (quem ego iam gesto in vtero) mirandam in potentiam exeret, qui tamen humilis & inermis apparebit. Humana enim potentia & authoritate formidabiles, habebunt filium meum pro imbecilli homunculo, ipsumque & eius doctrinam cælestem extinguere tyrannide sua conabuntur: verùm ille humilitate & imbe-
B cillitate sua omnem illorum potentiam euertet, eósque è thronis suis in ima tartara præcipitabit.

Humana sapientia turgidi, & qui religionis arcem tenere videbuntur, pro stulto ac seductore habebũt filium meum, ipsúmque irridebunt, ac odio prosequentur: at ille contrà verbo suo (vt ipsis videbitur, stulto ac despicabili) stultam facturus omnem eorum sapiẽtiam, & tanquam veræ religionis hostes, æternæ damnationi obnoxios declarabit.

Diuites item tum opum fluxarum, tum iustitiæ huma-
C næ, filium meum, vtpote pauperem, & quibusuis calamitatibus pressum aspernabuntur, nec proin diteſcere iustificaríque per ipsum volent: cæterùm ille efficiet interim, vt neque diuitiæ terrenæ, neque falsò arrogatæ iustitiæ, quid eis salutis adferant, sed verè pauperes, impiósque se in dei iudicio esse sentiant.

Atqui qui coram mundo & in oculis propriis sunt imbecilles, hos filius meus robore fortissimo donabit, vt ne ipsæ quidem portæ inferorum valere aduersus eos
D possint. Qui humiles sunt & abiecti coram mundo, eos ille sua benignitate extollet. Qui stulti coram mundo habentur, hos ille faciet sapientissimos. qui pauperes sunt & opibus & spiritu, eos ille æternùm ditabit. Qui coram mundo & in oculis suis impij sunt, ipsos ille iustificabit. Qui denique de propriis meritis diffident, & esurient gratiam Euangelicam, cibabit pane vitæ & intellectus, & aqua sapientiæ salutaris potabit eos. En hæc Mariæ mens fuit. Moneamur hic nos, vt ante omnia in imbecillium, stultorum, humilium, pauperum, & esurientiũ numero simus, quò & ipsi euehamur per dei brachiũ, filium dei & Mariæ, Iesum Christum.

3 Commendat Maria veritatem dei, seu fidem in promissis, cum ait, *Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordiæ suæ: Sicut locutus est ad patres nostros, Abraham & semini eius in secula.* Hãc veritatem declarat re ipsa, quia recordatus est, non operum, meritorum atq; votorum hominum (non enim ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, &c. ad Tit. 3) sed præcipuè misericordiæ suæ. Ac si dicat Maria, Quicquid clementissimus deus Abrahæ promisit, id in me perfectum est, nõ modò mihi, sed toti Israël, hoc est omnibus credentibus, saluti: non ex merito nostro, sed ex benigna gratia quam Abrahæ & semini eius promisit. Gen. 22. Psal. 131. Ideóque & nostrarum cum primis partium erit, vt laudemus illum perpetuò, quemadmodum ob misericordiam & potentiam, ita & propter veritatẽ erga nos gratuitò declaratam. Erit verò & hoc nostrarum partiũ, vt tanta beneficia in nobis & constanti fide, & bonorum operum studio conseruare semper conemur, atque ita tandem & ipsi læti fruemur iisdem gaudiis, quibus iam fruitur Maria vnà cum omnibus sanctis. Amen.

Esa. 41. 30 & 54. Hiere. 31. Psal. 131.

E F G

EPILOGVS.

1 *Fides sana sacramenta non contemnit, bene operari non supersedet. vtriusque Maria exemplar est, & post Mariam Eliabzeth.*

2 *Sanctos decet collaudatio, maxime Mariam, quæ omnium virtutum est specimen. Glorioſa ergo semper in Ecclesia de hac vera & viua ciuitate dei sunt dicenda, per quam tanta nobis bona prouenerunt.*

3 *Sanctorum gloria & laus redundat in duplicem dei laudem & honorem. Vnde & eximium hic habemus in Maria diuinæ laudis & gratiarum actionis paradigma, vt per quam acceptum beneficium soli diuinæ munificentiæ tribuit, deum solum ob hoc & animo & spiritu laudauit, eique soli gratias egit pro tribus, misericordia, potentia, & veritate.*

H

IN FESTO MARIAE MAGDALENAE EPISTOLA. Prouerb. 31.

Mulierem fortem quis inueniet? &c. Finis Epistolæ,
Et laudent eam in portis opera eius.

IN hac lectione duo præsertim considerãda veniunt. Alterum est probæ mulieris officium, alterum eiusdem fructus seu præmiũ. Principiò quod ad mulieris probæ munus attinet, quinque hîc commendantur. 1 Fidelitas erga maritum, de qua sic lectionis initium habet. *Mulierem fortem quis inueniet? procul & de vltimis finibus precium eius.* Res siquidem bona mulier fortis dabitur viro deum timenti. Talem mulierem inuenire, est thesaurum ingentem inuenire. Prouerb. 18. Corona siquidem est viri. capit. 12. Donum est dei. capit. 19. *Confidit in ea cor viri sui, & spoliis non indigebit. Reddet ei bonum & non malum omnibus diebus vitæ suæ.* Contrà ociosa, mollis, lasciua, morte est amarulentior. Eccls. 7. Pleræque enim mulieres sic comparatæ sunt, vt maritis suis neq; corporis pudicitia neque rebus domesticis seruent fidem. Simul atque ille domum egressus fuerit, statim alium taurum admittunt, mox comessantur & abliguruntomnia, aut in copulatrices suas transfundunt. In summa: Non potest tantum ille inuehere, quantum ipsæ eiiciunt. At mulier virtute prædita longè aliter affecta est. Sic ea marito fidem coniugalem seruat, ita res partas tuetur, vt siue ille domum veniat, siue egrediatur, omnia perinde sint in tuto. Amat maritum flagrantius, studiosior est pudicitiæ, quàm vt quippiam vel cogitet, nedum committat, quod illi sit fraudi. Hinc quoque diuinitus ordinatur, vt ille ipsi ex animo confidat, nihil de ipsa suspicetur mali: imò potius contra obtrectatores eam defendat.

Huiusmodi fidelitatem imitentur omnes quæ probæ mulieres & esse & dici volent. Virgines autem eandem & suo sponso Christo incontaminatam conseruent.

2 Assiduitas in labore, cum ad hunc modum in hac lectione sic sequitur: *Quæsiuit lanam & linum, & operata est libenter manibus suis. Facta est quasi nauis institoris de longe portans panem suum. Consideravit agrum, & emit eum. de fructu manuum suarum plãtauit vineam. Accinxit fortitudine lumbos suos, & roborauit brachium suum. Nõ extinguetur noctu lucerna eius. Manum suam misit ad fusum, & digiti eius sustentauerunt co-*

lum. Multæ inueniuntur hodie mulierculæ quæ tempus aut dormiendo, aut ornando, aut edendo & bibendo, aut nugando consumant: vt verò curent rem domesticam, vt laborent, vt operentur, ne semel cogitent quidem: de quibus & Paulus ait. 1. Timoth. 5. Sunt (inquiens) ociosę, ac discunt circuire domos: non solùm autem ociosæ, sed & loquaces ac curiosæ, loquentes quæ non oportet. Verùm proba mulier contrà in hoc tota est, vt curet rem familiarem, vt laboret noctu diúque, vt parta & conseruet & augeat, ne iis dilapsis vnà cum marito & filiis laborare cogatur inopia. Hanc itaque assiduitatem omnes honestæ matronæ imitari satagant. E F

3 Liberalitas in familiam, cum subditur: *De nocte surrexit, deditque victum domesticis suis, & cibaria ancillis suis. Non timebit familiæ suæ à frigoribus niuis. omnes enim domestici eius vestiti sunt duplicibus.* Quædam matresfamilias tam sunt inhumanæ in domesticos, vt eas non pudeat macerare illos fame & nuditate. Sæpe inusitata & irrationabilia ieiunia indicunt illis: sic labore assiduo opprimunt, vt viuere vix ipsis libeat. Ast mulier proba tam contrà sollicita est pro suis, vt nihil patiatur illis deesse, quod vel ad victum vel ad vestitum requiritur. Si tenuioris est fortunæ, ipsamet potius totas noctes insomnes ducit & laborat, vt illis prouideatur. Talem ergo liberalitatem & omnes probæ fœminæ erga suos pro virili exerceant. G

4 Munificentia in pauperes, cum sequitur, *Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem, &c.*

Quarundam aures vsque adeò obturatæ sunt, vt pauperum clamores non exaudiant: habent ædes tam liberas, vt ne semiobolus inde pendatur. Mulier autem timens dei sic affecta est, vt quæ aliæ ad ornatum & delicias vertunt, ipsa pauperibus eroget. scit enim ornatum nullum deo gratiorem, quàm misericordiam & munificentiam esse. H

5 Oris sui custodia: vnde sequitur: *Os suum aperuit sapientiæ, & lex clementiæ in lingua eius, &c.* Hoc nonnullæ persuasum sibi habent, quicquid libet, sibi licere effutire, eóque deierant, obtrectant, execrantur, iocantur, nugantur, turpia loquuntur. In summa, sic oris gladium circunquaque vibrant, vt quis optimo iure in vaginam alapam

A infringere posit. Cæterum mulier colens dominum, aut tacet omnino, aut parcè admodum loquitur, & nil nisi pia, honesta, & ædificatoria. Sapientiam depromit, verbum domini laudat, domini legem suis proponit. En has proprietates, hæc officia habet mulier timens dei. Quid ni verò? Bona arbor bonum fructum producit. Timor domini, quum initium sit sapientiæ & omnis boni, non finit suum possessorem aliud vel cogitare, vel dicere vel facere, quàm quod deceat, & se sit dignum.

B 2 Secundò ostendit præsens lectio, qui fructus probam mulierem sequantur, quæ item maneant præmia, cum dicit: *Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum senatoribus terræ. Fortitudo & decor indumentum eius, & ridebit in die nouissimo. Surrexerunt filij eius, & beatissimam prædicarunt eam. laudauit eam & vir suus, &c. Date ei de fructu manuum suarum, & laudent eam in portis opera eius.*

Hic sex enumerat fructus mulierem bonam sequêtes.

1 Hic fructus eam sequitur, vt marito sit corona gloriæ, vt is propter eam omnibus honorabilis habeatur.

C 2 Eam is fructus comitatur, vt bona fama & prospera valetudine sit fruitura per omnem vitam.

3 Quòd & liberos sit habitura minime degeneres, sed probos, & tales, qui sua vita eam laudent.

4 Quòd marito quoque sit placitura, vt ab illo vnicè & obseruetur & ametur.

5 Quòd etiam nihil illi, quod ad vitæ sustentationem attineat, vnquam desiderabitur.

6 Quòd & æternæ lætitia ac beatitudine sit donanda.

Quibuscunque iam hi fructus, hæc præmia arrident,

D eæ hanc probæ mulieris imaginem induant. Imò & omnes qui matrimonio volunt initiari, omnibus huc incũbant modis, quò tales sibi futuras vxores adsciscãt. Nec dubium erit, quin huiusmodi si qui inuenerint, habeant precium ipsis etiam gemmis preciosius.

EPILOGVS.

1 *Mulier proba à multis virtutibus commendatur, reliquas quoque mulieres maximè concernentibus. Beatus vir cui talis contigerit.*

2 *Mulieris bonæ & malæ, sapientis & fatuæ conditiones variæ adumbrantur. Hæ fugiendæ, illæ amplectendæ omnibus mulieribus proponuntur.*

3 *Fructus & præmia mulierem sanctam concomitantia, coniuges ad similem probitatem prouocare debent.*

EPILOGVS MYSTICVS.

1 *Metaphorica locutione Ecclesia Catholica mulier fortis describitur, quam Iohannes in Apocalypsi amictam sole, id est Christo, vidisse perhibetur. Apoc. 12.*

2 *Vir huius mulieris Christus est caput Ecclesiæ: & Ecclesia subdita est Christo. Ephes. 5.*

3 *Variæ conditiones sponsi & sponsæ, in quibus virtutum chorus cernitur. Nam Christus dilexit Ecclesiam, & exposuit semetipsum pro ea, vt illam sanctificaret, mundatam lauacro aquæ per verbum, vt exhiberet eam sibi ipsi gloriosam Ecclesiam, nõ habentem maculam aut rugam.*

IN FERIIS IISDEM

EVANGELIVM. Luc. 7.

In illo tempore: Rogabat Iesum quidam de Pharisæis vt manducaret cum illo &c. Finis Euangelij, Vade in pace.

HOc Euangelium valde consolatorium complectitur duo: Primò historiam, quæ loquitur de tribus personis. 1. De Pharisæo, qui rogat Christum vt secum manducet. Et hoc signum fuit fauoris alicuius erga Christum, vt quidam putant. Quo docemur quales hospites ad cõuiuia nostra debeamus inuitare, nõ momos, gnathones, lenones, ioculatores, aut eiusmodi nebulonum feces, sed ipsum Christum in suis membris, iuxta illud Lucæ. 14. Cum facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos &c. Viri iusti sint tibi conuiuæ, ait Ecclesiasticus cap. 9. Tobias quoque ait. 2. cap. Voca de tribu nostra timentes Deum &c.

Alij tamen volunt dominum maligno animo ab hoc inuitatum: quod contextui magis est cõsonum. nam cum

A videret peccatricem accedere ad Christum, indignabatur, & ait intra se: *Hic si esset propheta, sciret vtique quæ & qualis est mulier quæ tangit eum: quia peccatrix est.* Hic vides Phariſæorum propriam naturam: nempe quòd magnificè de ſe ſentiant, opera & merita propria iactent, iuſtitiã propriam ſtatuant, alios præ ſe deſpiciant, & extremè aſpernẽtur. Luc. 18. Et hi morbi animæ perniciosiſsimi nõ poſſunt curari, niſi ſpiritus ſanctus aduenìat, atque ex veteri Adamo nouum hominẽ creet, ſicuti dicitur Iohã. 14.

B Cum venerit paracletus, ſuggeret vobis &c. Nam animalis homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei. 1. Cor. 2.

2 Hiſtoria hodierna loquitur de peccatrice *quæ erat in ciuitate*, non quòd ibi aliæ peccatrices non eſſent: (Nam facti ſumus immundi omnes nos, ait Propheta. & alius: Omnes declinauerunt &c.) ſed quia hæc famoſa peccatrix erat, & mulier peſsimæ famæ. Quanquam lege diuina prohibitum erat genti Iudæorum, Deut. 23. Non erit meretrix de filiabus Iſraël, nec ſcortator de filiis Iſrael: lupanaria tamen & ſcorta in oppidis tolerabantur &

C permittebantur, ad maius malum euitãdum, vt vult Ariſtoteles, quanuis non concedebantur: quemadmodum etiam nunc fit in Eccleſia. Ad hunc ſenſum facit ſimilitudo quam B. Auguſtinus non abſurdè adfert, inquiens. Si quis palatium pulchrum ædificet, & in aliquo angulo cloacæ fœtorem ſuſtinere nolit, palatium totum fœtoribus implebitur. Vnde tolle cloacam de palatio, & aula fœtore efficitur inhabitabilis. Sic tolle meretricem de mundo, & ſodomia totus efficietur reprobus.

Quænam hæc peccatrix fuerit, per nomen non aperuit Lucas, ſed tantùm factum, vt declaret ſe non perſonam, ſed vitium deteſtari. Nos verò non ſic ſolemus. quando enim magnum aliquod crimen audimus commiſſum ab aliquo, apud omnes traducimus, nihil omittẽtes quod poteſt factum exaggerare, & condemnare perſonam peccantem. Chriſtianorum eſt ſic traducere & arguere peccata proximorũ, vt videamur odiſſe vitia, amare verò perſonas.

D

Hæc quia peccata ſua agnoſcit, & gratiam Dei eſurit, *vbi cognouit quòd Ieſus accubuiſſet in domo Phariſæi*, qui nullum repellebat ab ſeſe, qui malis omnium omnibus prõ-

ptiſsimè mederetur, ſibi tota diſplicens, non veretur E
ingredi: non timet ſibi ab hoſpite neque à conuiuis,
quamuis non eſſet ignara quanto faſtu ſoleat Phariſaï-
cum genus auerſari peccatores, quum ipſi intus grauibus
maderent vitiis: ſed cum fiducia intrat domum Phariſei.
ardor enim animi omnem pudorẽ excuſſerat. Quo nimi-
rum docemur quòd nemo erubeſcat pœnitere, qui olim
non erubuit peccare. nemo erubeſcat nec confundatur
cõfiteri peccata ſua, nemo verecundetur ieiunare, pectus
tundere, lachrymas fundere &c. ne obnoxius fiat ſenten F
tiæ Euangelicæ qua dicitur Luc. 9. Qui me erubuerit &
meos ſermones, hunc filius hominis erubeſcet &c.

Attulit alabaſtrum vnguenti. hoc eſt, attulit ſecum deli-
cias ſuas: priſtinæ vitæ (quam oderat) monimenta om-
nia, quibus antè malè placuerat ſibi ac mundo, in Chri-
ſtum cuius amore flagrabat, effuſura. Eſt autem alabaſtrũ
genus marmoris, in quo incorrupta ſeruantur vnguen-
ta. erátque vnguentum quod ſecum ferebat, eximium,
magnóque emptum. Olim autem qui voluptatibus car-
nis ſeruiebant, vnguentis impendiò delectabantur, præ- G
ſertim in conuiuiis. Quod ergo tempore vanitatis ad
voluptatem, nunc ad pietatem vertit. Cuius exemplo &
nos ſi diuitiis, veſtibus, cibis, aliiſque Dei creaturis abu-
ſi fuerimus, denuo vertamus in obſequium Chriſti, &
pauperum vſum. Iſa. 58. Cum videris nudum, operi eum,
& carnem tuam ne deſpexeris. Luc. 16. Facite vobis ami-
cos de mammona iniquitatis &c. Et iterum: Quod ſuper-
eſt, date eleemoſynam.

Et ſtans retrò ſecus pedes Ieſu. Quoniam verecundia eſt
quaſi principium pœnitentiæ, retro ſtetit, ac ſi illud Ie- H
rem. 31. dicere voluiſſet: Conuerte me, & cõuertar, quia
tu dominus Deus meus. Poſtquam enim conuertiſti me,
egi pœnitentiam: & poſtquam oſtendiſti mihi, percuſsi
femur meum. Confuſa ſum & erubui, quoniam ſuſti-
nui opprobrium adoleſcentiæ meæ. Verè felix confuſio
& erubeſcentia. Eſt enim confuſio adducens gloriam &
gratiam. Eccleſiaſtici. 4.

Flens cœpit lachrymis rigare pedes eius. Quatuor narrat
Lucas obſequia, de quibus Gregor. Cogitanti mihi (in-
quit) de Mariæ Magdalenæ pœnitentia, flere magis li-

A bet, quàm aliquid dicere. Cuius enim vel ſaxeum cor illæ huius peccatricis lachrymæ ad exemplum pœnitendi non emolliant? Diſcite quæſo quo dolore ardet, quæ flere & inter epulas non erubuit. Non legitur hic quid loquuta ſit. Nihil illa precata fuerat, nihil confeſſa verbis, ſed euidentius confeſſa eſt factis, efficacius precata eſt lachrymis. Sacrificium quippe Deo, ſpiritus contribulatus &c. Pſalmo quinquageſimo. Flens cœpit rigare pedes lachrymis, extergere capillis capitis ſui, vnguento vngere, oſculari ore. His operibus charitatis & miſericordiæ ipſa ſuam fidem inſigniter probat: & ſunt certa argumenta reſipiſcentiæ, fidei, & charitatis.

Tanto inſuper rapitur impetu, vt Phariſæorum exprobrationes nihil moretur: quod rurſus ingens fuit ipſius fidei & charitatis teſtimonium: ſicut Chriſtus ait, *Fides tua te ſaluam fecit.* Hæc autem fides mulieris non fuit ocioſa aut ſine operibus, ſed ex omni parte erupit. Nam ſecundum conſuetudinem eius regionis Chriſto pedes ſuis lachrymis rigabat. Omnia quondam inhoneſtæ voluptatis inſtrumenta, vertit in obſequium illius qui ſolus eſt amandus. Illis quippe rebus & membris, quibus offenſus eſt Deus, illis itidem placandus eſt, teſte Apoſtolo Roman. 6. Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ &c. Oculos quos olim ſpectaculis & ſcenicis ludis inquinauerat, ſtibio ad turpitudinem depinxerat, turpiter alios ad ſui amorem pellexerat, ſalubri lachrymarum imbre expurgauit, quaſi dicere voluiſſet hoc Ieremiæ. 9. Heu iam ſcio & video quàm malum & amarum mihi eſt dereliquiſſe me dominum, & eius timorem non eſſe apud me. Et ideo exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non cuſtodierunt legem tuam. Pſal. 118. O felices lachrymæ. His enim conſcientia mundatur, hic imber erumpens extinguit fulmẽ iræ diuinæ, hic fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Exemplo ſunt, Petrus, Dauid, Manaſſes, Ezechias, Magdalena, quæ tot effudit lachrymas, quot antè ex peccatis patratis conceperat gaudia. Cuius exemplo illachrymemus & nos, tantum dolentes ob peccata

commissa, quantum in eorum patratione cõcepimus voluptatis & gaudij. Lauemus cum Dauide per singulas noctes lectum nostrum, & lachrymis stratum rigemus. Psalmo. 6. E

Capillis capitis sui extergebat. Lachrymarũ imbre lotos pedes, nõ aliquo linteo, sed capillis suis extergebat, corporis Christi humillimam partem, quos antea consueuerat ad carnis voluptatem vngere, tingere, comere, auróque intexere, contra illud. 1. Petri. 3. Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circũdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus, sed qui absconditus &c. Hæc nimirum agens quò dignaretur Iesus mentis eius sordes abluere: quasi dicere voluisset: Miserere mei Deus secundũ magnam misericordiam tuam, Et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam. Amplius laua me domine ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me &c. F

Osculabatur. Nec his contentus mirus peccatricis amor, lotis & extersis Iesu pedibus defigebat oscula. Ore quo vana & lasciua superbáque protulerat, osculabatur pedes Iesu. q. d. Fy peccatum, fy vanæ voluptates. Vanitas vanitatum, & omnia vanitas, dicere, Vadam & affluam deliciis, & fruar bonis. Vale munde immunde cum tuis vitiis & concupiscentiis. Mihi adhærere Deo bonum est, ponere in domino Deo spem meam. Inueni quem diligit anima mea: tenui eum, nec dimittam. G

Eccls. 1. & 2.

Vnguẽto vngebat: quo vti solebat ad carnis delicias explẽdas. Maria ergo quot in se habuit oblectamenta, tot de se inuenit holocausta: ac conuertit ad virtutum numerum, numerum criminum. H

Id & nobis eius exemplo faciendum, vt scilicet peccata agnoscamus atque confiteamur. Threno. 3. Scrutemur vias nostras &c. Credamus peccata nobis per Ecclesiæ sacramenta remitti, propter meritum Christi. Luc. 24. Oportet in nomine eius prædicari pœnitentiam, & vt fidem nostram per opera charitatis & misericordiæ declaremus, & manifestam reddamus. Matth. 5. Sic luceat lux vestra coram hominibus &c.

3 Historia hæc eadem loquitur de Christo: hic nullam prætermittebat occasionem docendi, prædicandi, & iuuandi,

A uandi, si qua spes melioris vitæ reliqua erat. Non quærebat suum cómodũ. Rom. 15. Christus nó sibi placuit, &c. nec approbauit eorum peccata, scelera & flagitia. Psal. 5. Quoniam non deus volés iniquitatem tu es. Sed in hoc intentus erat, vt perditas oues colligeret. Iohan. 11. Lucæ. 15. vtque miseros peccatores & peccatrices à perditis suis moribus & flagitiosa vita conuerteret. Matt. 11. Venite ad me omnes, &c.

Pharisæus hæc cóspicatus, quum fauere debuisset mu-
B lieri tanto affectu se ingerenti, tanta modestia sese deiicienti, tot indiciis testãti vitæ prioris pœnitudiné, cum amare debuisset Iesu mansuetudinem, nullum hominem à se repellentis, prouocatur ad vtriusque calumniam. *Si esset*, inquit, *propheta, sciret publicam esse peccatricem, nec se tangi permitteret*. Existimabat enim sanctos homines pollui, si cum peccatore vel colloquium habuissent. Hícque erat fastus falsæ iustitiæ, qua sibi placebant, Deo displicétes. Quæ enim sancta sunt, coinquinari non possunt nisi vi-
C tiorum contagionem participét. Habitauit enim in Sodomis Loth, Gen. 19. 2. Petr. 2. Aspectu & auditu iustus erat, habitans inter eos qui de die in diem animam iusti iniquis operibus cruciabant. Iob frater fuit draconum, & socius struthionum. Iob. 30. Sic sancti lucent in medio nationis prauæ & peruersæ sicut luminaria in mundo, verbum vitæ continentes. Philipp. 2. Vnde hic Pharisæus de falsa iustitia superbus, nulla compassione motus, suæ fragilitatis oblitus, ægrum reprehendit de ægritudine, & medicum de subuentione. Necesse est enim
D cum peccatores conspicimus, nosmetipsos prius in illorum calamitate defleamus, quia in similibus aut lapsi sumus, aut labi possumus. 1. Cor. 10. Qui stat, videat ne cadat. Gal. 6. Fratres, si præoccupatus fuerit quis in aliquo delicto, vos qui spiritales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, cõsiderãs temetipsum, ne & tu tenteris.

Christus ad cogitationes Pharisæi respondet, *Simon*, inquiens, *habeo tibi aliquid dicere: Duo debitores erant cuidam fœneratori, &c.* His verbis, hacque similitudine Christus ostendit cur in mundum venerit: nempe propter peccatores. Luc. 5. Vtinam ex animo agnosceremus debitum, & crederemus Deum per pœnitentiam velle debitũ re- *Matth. 6.*

mittere: & deinde gratum quoque declararemus animum, sicut hæc peccatrix fecit, & Dauid Psal. 50. E

Conuersus autem ad mulierem, animi propensione, vt mœstam erigeret: *Vides*, inquit, *hanc mulierem?* tu peccatricem vocas, toto corporis habitu præ se ferentem pœnitentis imaginem? Huius peccatricis pietas longe vincit tuam iustitiã qua tibi places. Numerat officia charitatis. *Aquã pedibus meis non dedisti*, quod est de consuetudine hospitalitatis, Gen. 18. 19. & 24. Item. 1. Timoth. 5. *Hæc lachrymis &c.* De huiusmodi lachrymis Chrysost. sic inquit. Sicut F vbi vehemens imber prorumpit, fit serenitas, sic lachrymis effusis oritur mentis tranquillitas, & perit caligo reatuum: & sicut per aquam & spiritum, ita per lachrymas & confessionem denuo mundamur. *Et capillis tersit*, qui præcipuum sunt ornamentum mulierum. 1. Corinth. 11. *Osculum* in signum charitatis. Rom. 16. *mihi non dedisti*: ipsa pedes plus appreciata, etiam vnxit. Noli ergo perpendere quantum peccauit, sed considera quantum amet. Quo enim grauius peccauit, hoc sibi magis displicet, ac me cuius gratuita clementia liberata est à peccatis, ve- G hementius amat. Vos vobis iusti videmini ob legis obseruationem, neque multũ habere quod vobis ignoscat Deus, & ideo frigidius amatis condonantem.

Et ideo fert sententiã de hac muliere, dicens, *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Cui autem minus dimittitur, minus diligit.* 1. Petr. 4. Ante omnia autẽ mutuam in vobismetipsis charitatem continuam habentes: quia charitas operit multitudinem peccatorum. de qua Grego. sic ait, Quid fratres mei dilectionem esse credimus, nisi ignem? quid culpam, nisi rubiginem? Tanto H ergo peccati rubigo consumitur, quanto peccatoris cor magno charitatis igne cõcrematur. Prouer. 10. Vniuersa delicta operit charitas.

Cum accumbentes Pharisæi intra se dicerent, *Quis est hic, qui etiam peccata dimittit?* Christus mulierem à se dimisit, dicens, *Fides tua te saluam fecit, vade in pace.* Quasi dicat, Vos offendimini quòd huic mulierculæ me tam benignum exhibeam: quódque mihi arrogẽ etiam authoritate propria remittere peccata, quod nemo prophetarũ aut patriarcharum vsurpauit sibi: imò nec ipsi sacerdotes

A aliud sibi vindicarunt, quàm orare pro peccatis populi: sed quia in me credidit, atque dilexit quem vos contemnitis, remisi illi omnia peccata, pacem conscientiæ præstiti, ac iussi vt in pace vadat: hoc est, iuxta Theophylactum, in iustitiam. pax enim iustitia est, sicut peccatum inimicitiæ cum Deo. Beda, Vade, inquit, in pace, ne à via iustitiæ labaris in viam scandali. Rom. 5. Iustificati ex fide, pacem habeamus ad Deum, &c. Philipp. 4. Pax Dei quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra, &
B intelligentias vestras. Aduerte quòd postquam remisit ei peccata, non contentus est remisisse peccata, nisi adiecisset & operationem boni: Vade in pace, id est, Fac ea quæ te Deo concilient.

2 Secundò complectitur hoc Euangelium mysterium huius historiæ. Pharisæus significat Iudæos: Nam Iudæi Christum inuitabant, magno desiderio eius aduentum expectantes. Cum autem venisset, contemnebant. Iohan. 1. In propria venit, & sui eum non receperũt. Lux venit in mundum, & dilexerunt homines, &c.

C Mulier significat Gentes. Nam Gentes simul atque diuinam misericordiam agnouere, Christũ obuiis vlnis exceperunt. Act. 13. Audientes autem gentes gauisæ sunt, & glorificabant verbum domini: & crediderunt quotquot erant præordinati ad æternam vitam.

Pedes Christi, concionatores Euangelij sũt. Hos debemus lachrymis rigare, capillis extergere, osculari, & vngere, hoc est, in concionibus diuini verbi debemus ex animo peccata nostra deplorare, & Deo confiteri, ac veniam rogare: ministris verbi, & egenis fratribus in re-
D bus necessariis succurrere: mutuo nos amore complecti: in afflictionibus inuicem cõsolari, & ad pacem hortari: vt exemplo huius peccatricis per fidem & charitaté peccatorum consequamur remissionem, & vitam æternam, Amen.

EPILOGVS.

1 *Habes hic imaginem peccatoris, per improbitatem ardoris, & pertinaciam fidei, veramque pœnitentiam, irrumpentis in regnum cælorũ. Tales requirit Deus. Ioel. 2. Cõuertimini ad me ẽ toto corde vestro. Si ergo secuti sumus peccantem, iam imitemur pœnitẽtem.*

2 *Christi benignitas & clementia erga peccatores ex toto corde ad se conuertentes ostenditur: vt vbi abundauit delictũ, superabũdet & gratia. Rom. 5. Hinc Zach. 1. dicit, Conuertimini ad me, & conuertar ad vos. Quemcunque ergo sui pigere cœperit, ad Iesum properet: in hunc effundat, quod prius prodigere solitus est in impias voluptates. Huius obsequio consecret omnia membra sua, quæ prius seruiebant fœdis cupiditatibus. Rom. 12. Obsecro fratres per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem &c. 1. Corint. 6. Non estis vestri. Empti enim estis precio magno. glorificate ergo & portate Deum in corpore vestro.*

3 *Phariſæorum arguitur falsa iustitia. Vera nanque iustitia cõpassionem habet. falsa verò dedignationem. hinc & arguebãt medicum cælestem, quòd succurreret miseris & ægrotis peccatoribus, & ægrotos quòd malagma gratiæ & misericordiæ ab ipso susciperent. Qualis hospes, tales conuiuæ. Ad quos Christus Matth. 23. Væ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ: quia clauditis regnum cælorum ante homines. Vos enim non intratis, nec introeuntes sinitis intrare.*

IN FESTO IACOBI APOSTOLI
EPISTOLA, Ephes. 2.

Iesus veniens Euangelizauit pacem vobis qui procul aberatis, &c. Finis Epistolæ: In quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in spiritu sancto.

HAEc lectio Epistolaris duo præcipua docet. Prius est, quæ benefieia nobis tum Iudæis tum Ethnicis credentibus per Iesum Christum dei filium contigerint, cum his verbis dicit Apostolus: *Iesus veniens Euangelizauit pacem vobis qui longè fuistis, & pacem iis qui prope: quoniam per ipsum habemus accessum ambo in vno spiritu ad Patrem. Ergo iam non estis hospites & aduenæ, sed estis concives sanctorum, & domestici Dei, superædificati super fundamentum Apostolorum, & prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu.* Eramus omnes antè tam Iudæi quàm gentiles, propter peccata & transgressiones nostras, Dei capitales inimici, longissiméque ab eo separati, & vt verè inquit

A Esaias, peccata nostra ab ipso nos veluti gladius diuiserant. Inde etiam exules facti & profugi, in omnes miserias prolapsi fueramus. Nam hinc conscientiæ morsibus impetebamur, illinc peccati stipendium (mors nimirum æterna) nos terrebat vndiquaque: Satan veluti tortor crudelissimus nos miserrimis exagitabat modis. In summa, nil nobis reliquum erat spei, nisi desperatio, æterna abiectio, æterna damnatio, æternus cruciatus. Verùm pater ille indulgentissimus, præ summo in nos amore
B (qui plasma ipsius eramus) misertus nostri, suam & potẽtiam summam, & inexhaustam bonitatem exeruit, misitque filium suum vnigenitum Iesum ad nos in mundum, qui nos è manibus inimicorum nostrorũ liberatos, pristinæ innocẽtiæ & libertati restitueret. Is igitur propter patrem, & in nostri fauorẽ, caussa nostra in se susceptа, factus est pacificator & mediator noster, soluẽsque medium maceriæ parietem, hoc est, intercapedinẽ per peccatũ inter Deum & nos obfirmatam, nempe inimicitias,
C per carnis suæ propriæ oblationem, ac effusionem sanguinis sui, nos tum Iudæos tum Gentes suo patri reconciliauit, ita vt iam liberati simus à peccato, à lege, à morte, à satana & inferno, atque ambo ad ipsum patrem accessum habeamus per illum in vno spiritu. Atque sic pacem non nunciauit solùm, sed & æternam nobis impetrauit: ita vt qui antè appropinquare Deo non poteramus, iam ad ipsum tutum habeamus accessum: & qui antè diaboli eramus serui, iam Dei patris filij charissimi simus: quique antè alieni eramus, & extranei, iam simus
D ciues, & domestici regni cælestis.

Hoc igitur pacto desiimus esse (vt hic Apostolus inquit) hospites & aduenæ, hoc est, alieni & inimici, & facti contrà sumus conciues sanctorum, & domestici Dei, hoc est, filij ac hæredes ipsius.

Iudæi item sese à deo alienarãt, idque nõ solum ante circuncisionem, sed & post: ideóque meritò hospites ac aduenæ dicẽdi erant, quemadmodum & dominus Psal. 18. eos vocat filios alienos & inueteratos, claudicantes à semitis suis. Longe tamen remotius sese Gentes (progenitores nostri) à Deo alienarãt, quàm illi. Hi enim aberrauerant adeò, vt neglecto Deo viuo & vero, mortales

homines, imò bestias, quin & ligna lapidésque pro Deo E
adorarint: adeóque peius & propudiosius viuerét, quàm
si bruta fuissent animantia aut beluæ. Rom. 1.

Hinc iam factum est, vt fuerint hospites & aduenæ,
hoc est (vt Paulus ipse exponit) abalienati à republica
Israëlis, extranei à testimoniis promissionis, sine Chri-
sto, spem non habentes, Deóque carentes in mundo: in
summa, reiecti omnino & damnati.

Sed vbi venit Samaritanus ille verus, dominus noster
Iesus Christus, pax nostra: non is Iudæorum duntaxat
vulnera obligauit, eosque in diuersorium gratiæ & salu- F
tis duxit, qui nempe aberant propius, sed & gentium
(hoc est) nostra obligauit vulnera: eosque ac nos (qui
longissime aberamus) gratia & salute dignatus est. Inde
nimirum qui quondam eramus longinqui, nunc propin-
qui facti sumus per Christi sanguinem: qui antè Deum
habebamus iratum, iam eundem habemus propitium ac
patrem. qui prius eramus hospites & aduenæ, iam sumus
conciues sanctorum, ac domestici Dei. qui olim satanæ
eramus structura, modo superstructi sumus super funda- G
mẽtum apostolorũ & prophetarum, hoc est, ipsum sum-
mum angularem lapidem Christum Iesum. En, ad tãtam
felicitatem per Christum peruenimus, idque ex nimia
charitate Dei, & ex mera Christi gratia, non autem ex
nobis aut operibus vllis præcedentibus.

Admonemur hic igitur primò, vt constanti fide cre-
damus hæc nobis per ipsum contigisse, idque gratis per
suam immensam misericordiam: Deinde vt & omnem
porrò in ipsius meritũ ac gratiam fiduciam collocemus: H
persuasissimũ habentes, vti antehac, sic & posthac ipsum
nos respecturum. Postremò, vt gratias etiam illi & laudis
sacrificium deferamus per omnem vitam.

2 Posterius verò est, quid vicissim nostri muneris esse
debeat, quid pro tantis bonis debeamus illi refundere:
quod his verbis explanat Paulus. *In Iesu Christo omnis ædi-
ficatio extructa, crescit in templum sanctum in domino: in hoc igi-
tur & vos coædificemini in habitaculum Dei in spiritu sancto.* In
eum finem nos pater cælestis per filium suum asseruit, vt
essemus ipsius templum, sacerdotium, & regnum, in quo
per spiritum filij sui habitaret, sacrificaret sacrificia iu-

A ſtitiæ, & dominaretur. Itaque omnes electi quotquot fuerunt ab ipſo orbe condito in præſentem vſque diem, propter tanta ipſis vniuerſóque humano generi collata diuinitus beneficia, ſeſe totos cõſecrarunt templum domino, vero functi ſunt ſacerdotio, vtpote corpora ſua exhibentes hoſtiam viuentem, ſubdiderunt ſe ipſius do- *Rom.12.*
minio in obedientia maxima. Hinc ergo & nos iiſdem affecti beneficiis, huc omnibus modis debem⁹ eniti, quò noſmet totos Deo conſtituamus habitaculum in ſpiritu
B ſancto, hoc eſt, vt Paulus alibi ait, abnegãtes omnem im- *Tit. 2.*
pietatem & carnalia deſideria, veluti ſuperbiã, auaritiã, libidinem, luxum, odium, & id genus alia, in hoc mundo porrò piè, caſtè, ſobriè, humiliter, & iuſtè viuam⁹. Quòd autem re vera in hunc finem ſimus redempti, teſtis Zacharias (Luc. 1.) Memo tus eſt, inquiens, dominus teſtamenti ſui ſancti, iuriſiurandi quod iurauit ad Abraham patrem noſtrum, daturũ ſe nobis, vt ſine timore de manu inimicorum noſtrorũ liberati, ſeruiamus illi in ſanctitate & iuſtitia corã ipſo omnibus diebus noſtris. Te-
C ſtis eſt & dominus ipſe Iohan. 15. Ego (inquiens) elegi & conſtitui vos vt eatis & fructũ afferatis, & fructus veſter maneat. Teſtatur etiã Paulus Rom. 6. Liberati, inquiés, à peccato, ſerui facti eſtis iuſtitię. Teſtatur Petrus quoq; in priori ſua epiſt. cap. 2. Chriſtus, inquiés, pertulit peccata noſtra in corpore ſuo ſuper lignũ, vt peccatis mortui, iuſtitiæ viuamus.

Quin & hoc noſtri muneris erit, vt quando ſeruator nos à peccatis purgarit, in hac puritate porrò maneam⁹, quum ille pacem nobis impetrauerit, eam omnibus mo-
D dis per vitæ innocentiam tueamur: poſteaquam ille filios nos Dei fecerit, tãquam filij chariſsimi ambulemus, quum deniq; conciues ſanctorũ, & Dei domeſticos nos cõſtituerit, cõcordiã & vnitate cõſcientiæ cõſeruemus. Summa: Simus ſtructura tanto digna fundamento, ſimus quoque habitaculum & templum tanto dignum inhabitatore. Porrò templum requirit & ſanctitatẽ & religionem puram. Vt igitur & templum ipſius eſſe mereamur, ſanctos nos ac religioſos eſſe neceſſe eſt, & ante omnia fide & charitate præditos. Nam teſte Paulo Chriſtus per fidem & charitatem habitat in cordibus noſtris. Ephe. 3.

EPILOGVS.

1 *Proponuntur bona per Christum (ipsissimum fundamentum apostolorum ac prophetarum) Iudæis & Gentibus communicata & parta: quæ nempe sunt, quòd Euangelizauit pacem iis qui longe, & iis qui propè fuerunt, &c. quódque qui olim eramus hospites & aduenæ, hoc est, à gratia alieni, ac à salute excluſi, iam sumus conciues sanctorum & domestici Dei per Christum facti, hoc est, vocati, reconciliati, sanctificati & saluati. Hæc definitio est hominis Christiani.*

Isa.28. Psal.117. Matth.21. Luc.20. Act.4.

2 *Primarium ac summum fundamentum Christus, lapis ille angularis. Secundarium fundamentum apostoli ac prophetæ. Super hæc fundamẽta superstruxit nos Christus, hoc est, super semetipsum à prophetis prædictum, & ab apostolis prædicatum. His fundamẽtis omnes sancti vnice niuntur, & in his omnium spes recumbit. Præcipuè tamen superstruxit nos Christus super semetipsum, hoc est, infirmitates nostras iniquitatésque nostras portauit, & dependit, suorúmque meritorum nos per fidem ac sacramenta fecit participes. Isa. 53. 1. Pet. 2. Tit. 3.*

3 *Finis huius spiritualis structuræ est, vt succrescamus in ædificium spirituale, hoc est, in templum sanctum domini, per inhabitãtem spiritum sanctum, hoc est, corpora & corda nostra ipsi sanctificemus, ipsumque in nobis per fidem & charitatem habeamus habitantem. Tale templum perpetuam mansionem sibi sancta Trias vendicat. Qui diligens me, ait, audit, & seruat sermonem meum, ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Iohan. 14.*

IN EODEM FESTO EVANGELIVM Matthæi 20.

Marc.10. *In illo tempo. Accessit ad Iesum mater filiorum Zebedæi cum filiis suis, &c. Finis Euangelij: Et dare animam suam redemptionem pro multis.*

EVangelica hæc historia tria complectitur obseruatu digna. 1 Primò ignorantiam horum duorum discipulorum, qui toties audierant Christi regnum fore spirituale: semper tamen putauerant illud futurum

A mundanum, quale fuerat regnum Saulis, Dauidis, Salomonis, Cyri, Alexandri, & aliorum monarcharum. Quoniam igitur sanguine Christo deuincti erant, summum apud nouũ regẽ se locum nacturos sperabãt. Audierant enim de honore duodecim sellarum, sed rudes & adhuc humana somniãtes, carnale scilicet regnum, statim à resurrectione venturum hoc regnum & hos honores credebant, quia dixit, Tertia die resurget. Vnde & post resurrectionem dicebant, Luc. 24. Nos verò sperabamus B quia ipse esset redempturus Israël. Quò ergo sibi quoq; præcellentem dignitatẽ aliquam impetrent, cum se nosse sent inter discipulos specialius diligi, specialius cum Beato Petro arcanorum cõscios sæpe factos, quæ ignorant cęteri, subornant matrẽ quę pro filiis interpellet, vt possint esse tales in regno Christi, sicut Ioseph olim in Aegyto, Daniel ĩ Chaldæa, Mardochæus apud Assuerũ. Non enim succurrebat illis fuga magistri cum volebat eum rapere populus vt sibi in regẽ cõstitueret. Iohan. 6.

Matth. 19.

Nec audent quicquam ipsi proferre: sed matri illud C negotium demandant, cogitantes, Si effecerit aliquid nostra mater, nobis in vtilitatem id cedet. Si repulsam passa fuerit, omnes mulieri illud imputabunt, & sic nos excusati erimus. Videmus hîc tam in matre quàm in filiis carnalem hominum sapientiam, quòd illa quæ Dei sunt non intelligat. Commune hoc parentum vitium est, vt liberis suis conditiones amplas & magnificos parent honores: & quod malè affecti filiis, sæpe laborent vt quod iniquè petunt, impetrent: & quod malè ambiunt, peius D adipiscantur. Alij filiis suis militiam prouident, alij honores, alij diuitias, sed nemo prouidet Deum. Perditionem illorum magno pretio comparant, salutem autem illorum nec dono accipere volunt. si viderint eos pauperes, tristantur: sed si viderint peccantes, non contristantur: vt ostendant se corporum parentes, non animarum. Quanuis iuxta Paulum. 2. Corinth. 12. parentes debeant thesaurizare filiis, &c. nõ tamen debẽt illis iniqua, illicita, & humeris eorum imparia officia aut beneficia procurare, sub quibus tandem succumbant. Talis olim fuit Neronis mater Agrippina, quę consulẽs Chaldæos philosophos quid de filio futurum esset, cum illi

respondérent eum futurum Cæsarem, sed tyrannum, & matricidam, respondisse fertur, Occidat, dum imperet. adeo ambitiosa fuit illa mulier, vt nó abhorruerit à proprio filio trucidari, modò contingeret illi imperium. Mater itaque hæc potius dehortari à proposito filios debuerat: sed re non considerata, accessit ad Iesum, procidit coram eo, adorat, petit, & dixit, *Dic vt sedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & vnus ad sinistram in regno tuo.*

Idem petierunt & filij, matrem secuti, imò preces matris descendebant ex voluntate filiorum. Hinc Marc. 10. dicitur, Accedunt ad eum Iacobus & Iohannes filij Zebedæi, dicentes, Magister volumus vt quodcunque petierimus, facias nobis. Verùm ne nos hanc apostolorum ambitionem miremur, aut existimemus hos solos fuisse affectibus huiusmodi prauis implicitos? inueniuntur & hodie in omnibus propè hominum ordinibus paria vota. Magistratus quidam (non enim de omnibus loquimur) quærunt in Euangelio dispensationem seu direptionem potius opum ecclesiasticarum. Concionatores quoque plerique venantur Euangelij prædicatione honores, opes, vulgi fauorem, & gloriam huius seculi. At promiscua plebs sperat se in libertate Euangelica reperturam ne decimas & census iure diuino cogatur péndere. Insolentes proles subornant quoque parentes ad cósequenda plura noxia & illicita, puta honores, pinguia beneficia, primatus &c. qui aliquándo ad stiuam aptiores essent quàm ad prælaturam. Beuiter, nemo fermè est qui non apud pauperem Christum opes, & in rigida disciplina quærat licentiam. Contra quos Prouerb. 1. dicitur: Vsquequo paruuli diligitis infantiam, & stulti ea quæ sibi sunt noxia cupiét? Et Psal. 4. Filij hominum vsquequo graui corde? vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mé-dacium?

Existimabant enim hi duo Apostoli Christi regnum aliis mundi regnis simile futurum: sed falluntur. Nam in regno Christi sunt spiritualia, sceptrú, gladius, & arma. Versatur enim circa euangelium, fidem, orationem, spiritú, & sacramenta: & pugnat cótra satanã, mortẽ, infernum, & carnẽ. Nemo igitur in hoc regno quærat dies ociosos. Dicitur enim Act. 14. Per multas tribulationes

A oportet nos ingredi in regnũ Dei. & Lucæ vlt. Sic oportebat pati Christum, & ingredi in gloriam suam. Propterea respondet Christus, & ait: *Nescitis quid petatis.* His verbis declarare voluit se non ignorare quo cõsilio illi subornassent matrem: vnde pius dominus non exprobrat matri ignorantiam, quæ nondum erudita erat doctrinæ Christi sapiẽtia, sed filiis, qui à principio cum eo fuerãt, et iam multa ex eo de cõtemptu mundi, & de cõmendatione dexteræ & non sinistræ audierant, & nihilo
B minus adhuc carnales erant, & matrem ad hoc induxerant. nec illorum imputat temeritati, sed ignorãtiæ. Nesciebant quid petebant, qui in regno cęlestis patris quẽquam ad sinistram Christi sessurum putabãt, cum in illa discretione nouissimi examinis omnes electi ad dexterã summi regis & iudicis legantur statuendi, reprobi ad si- *Matth. 25.*
nistram. Nesciebant quid petebant, qui regnum terrenũ ambiebant. Eccles. 1.

2 Nesciebant quid petebant, qui sublimitatẽ præmiorum potius à domino, quàm operum perfectionem quæ-
C rebãt. Ita enim præmia pollicetur, vt digna præmiis merita præmonstret: sic vitam donat æternam, vt angustam portam & arctam viam ad hanc esse decernat. Luc. 13. Contendite intrare per angustam portam. Ipsi autẽ exaltari voluerunt antequam humiliarentur: ante metere, *Galat. 6.*
quàm seminare: nucleum edere, antequam fregissent nucem. Hinc consequenter addit, dicẽs: *Potestis bibere calicẽ quem ego bibiturus sum?* de quo Psal. 115. Calicem salutaris accipiã, &c. & *baptizari baptismo quo ego baptizabor?* de quo
D Lucæ. 12. Quibus verbis regni sedem quærẽtibus, iter ad ipsum regnum ostẽdit: quasi dicat, Nemo extolletur, nisi antea humiliatus: nemo coronabitur, nisi qui pugnauerit. Lucæ. 18. 2. Timoth. 2.

Passionem suam poculum nominat, quòd ab ipso magna cum auiditate sumpta sit: & baptisma eã vocat, quòd futura esset peccatorum purificatio. Apoc. 1.

Bibitur verò calix ipsius, & sumitur eius baptisma tripliciter, fide scilicet, vita, & cruce. Fide quidem, vt passionem & mortem Christi credamus vnicum esse preciũ redemptionis animarum nostrarum. Vita autem, vt moriamur peccatis, carnémque nostrã eũ vitiis & concupi-

Matth.5. scẽtiis & operibus *illius* per *spiritũ* crucifigamus. Cruce verò, vt pro nomine Iesu, & iustitię ergô quascũque afflictiones toleráter patiamur. His inquam tribus calicibus & baptismis instructi simus oportet, si quidem in regno partem nobis esse velimus. Nam tympanis saltationibúsve nũquam perueniemus eó. In regnis quidé huius mundi, primò est in vigore honor & gloria, ac dein finis ferè miserabilis: verùm in Christi regno principium est labor & dolor, ac deinde gloria ac honor immortalis.

Secundò complectitur euangelium præsumptionẽ horum fratrum. Cum enim audirent Christi respósionem, non verentur dicere se posse & hunc calicem bibere, & baptismo illo baptizari. Auiditate cósequendi quod optabant, sicut stultè postularant, ita temere de se pollicétur, nondum sibi satis noti. Sicq; peccatum peccato augent: & ignorantiæ præsumptionem, pessimum in homine vitium, addunt. Simili modo Petrus ex propria suiipsius fiducia promittebat Christo, se cum eo non tantum in carcerem, sed etiam in mortem iturum. Matth. 26. Item Thomas dicebat ad reliquos discipulos. Ioan. 11. Eamus & nos, vt moriamur cum eo, &c. Sed quid factum est? Petrus ter negauit. Lucæ. 22. Thomas etiam tot Christi reuelationibus eum à mortuis resurrexisse non credidit, priusquam *illũ* tangeret. Ioan. 20. Discamus inde, ne nimium fidamus propriis viribus. Dum enim sanitate & omni felicitate fruimur, securi sumus. Non facilè tyrannidem peccati, ac mortis sæuitiam, aut satanæ timemus furores: sed in agone constituti experimur nos sine singulari dei auxilio subsistere omnino non posse, verũque esse quod Christus dixit, Iohan. 15. Sine me nihil potestis facere. & illud Pauli. 2. Corinth. 3. Non sumus sufficiétes cogitare aliquid ex nobis tanquam ex nobis, sed omnis sufficientia nostra ex deo est. Tertio cóplectitur hæc euangelica historia patientiam Christi, quã osténdit erga hos duos fratres, quibus amicissimè respondet, dicens: *Calicem quidem meum bibetis, & baptismate quo ego baptizor, baptizabimini: sedere autẽ ad dexterã & sinistram meam non est meũ dare vobis: sed quibus est paratum à patre meo.* Quasi dicat, Patiemini quidé propter nomé meum, heredésq; regni mei eritis: sed antea tamen omnes in me offende-

A mini. Sed quia tandem compatiemini mecum, propterea etiam regnum à patre vobis paratum, posside bitis.

Notandum hic ex priori loco occurrit, quòd non dicit, Calicem vestrum, sed meum bibetis: hoc est, propter me martyrium & passionem subibitis, quia martyrem facit non pœna, sed causa. Habent enim & mali suam crucem. Difficilius enim est mereri infernum quàm cœlos, sicut fatentur Sapié. 5. Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, ambulauimus vias difficiles. Latronis sinistri crux, nónne & ipsa crux erat? Atqui non crux Chri-
B sti, sed satanæ, à qua nos dehortatur Petrus. 1. Cano. cap. 4. dicens: Nemo vestrum patiatur vt fur, aut homicida, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autẽ vt Christianus, non erubescat, &c. Itaque & hi qui patiuntur secundum voluntatem Dei, fideli creatori commendent animas suas in benefactis.

Ostenditur item his verbis, quòd passio Christi & martyrum suorum vnus calix & vna passio sit. Nã Christi martyres patiuntur tam dura tormenta, nõ quòd fu-
C res sint vel latrones &c. sed tantùm quòd sint Christiani. Huc pertinet quod Christus ad Saulum dicit Act. 9. Saule Saule, quid me persequeris? Et idẽ postea Coloss. 1. dicit se supplere quæ desunt passioni Christi. Sic ergo Christus & duo fratres isti eundem biberunt calicem, hoc est pro nomine Christi. Nam Iohannes veraciter calicẽ domini cum fratre suo Iacobo (qui ab Herode Agrippa gladio occisus est. Act. 12.) bibisse intelligitur, quia qui tanta pro veritate sustinuit, quàm promptus etiam ipsam mortem, si offerretur, exciperet, ostenD dit. Act. 5.

Notandum quoque est ex posteriori loco, quòd ad iustum iudicem pertineat, non ad gratiam dare dignitatem, sed secundum merita. Non est meum (inquit Christus) hanc dignitatem respectu consanguinitatis, prout petitis, dare vobis. Regnum enim cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Matth. 11. Non enim est personarum acceptio apud deum. Rom. 2. Sed quibus paratum est. Matth. 7. Non omnis qui dicit mihi Domine domine, intrabit in regnum cœlorum: sed qui facit voluntatem patris mei qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum

cœlorum. Audiant hæc & pertimescant, qui beneficia & E
dignitates ex personarum acceptione metiũtur & præ-
stant, & hoc sæpe in perniciem Ecclesiæ. Hieronymus,
Ecclesiastica, inquit, dignitas non debetur sanguini, sed
virtuti. Nolite (inquit B. Iacobus cap. 2.) in personarum
acceptione habere fidẽ domini nostri Iesu Christi glo-
riæ. Væ qui ædificatis Ierusalem in sanguinibus, id est,
propinquis & cognatis. Micheæ. 3. Abac. 2.

Duobus fratribus quidem paratũm erat regnum cœ-
lorum, non quòd Christi cognati, non quòd ambitiosi, F
sed quòd Christi vestigia essent sectaturi, & animum in
melius mutaturi. Dictum est enim illis Matt. 18. Nisi cõ-
uersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis
in regnum cœlorum. Vtinam, inquam, principes huius
mundi hoc exemplum Christi potius imitarentur, quàm
exemplum Salomæ. Salome intercedit pro filiis suis vt
ad altiora prouehãtur, siue digni sint, siue indigni: Chri-
stus autem non respicit vllam cognationem, sed digni-
tatem seu potius idoneitatem personarum. Iacobum &
Iohannem præficit Ecclesiæ, nõ quòd cognati sunt, sed G
quòd ad munus ecclesiasticum idonei. Facilè patiemur
vt præ aliis tuos amicos, affines, cognatos & familiares
nobis obtrudas, modò etiam prę aliis ad id muneris sint
idonei. Iam verò præficiuntur Ecclesiis, quibus non
essent porci committendi. Ad haram illi pertinent, non
ad aram.

Cæterùm complectitur patientiã Christi, quam ostẽ-
dit erga reliquos apostolos, qui offensi ægrè ferebant
hos duos sibi præferri. Chrysost. Patitur dominus sæpe H
discipulos suos vel dicere aliquid, vel petere non rectè,
vt ex eorum culpa occasiones inueniat docẽdi regulam
pietatis. nec enim est periculosus error præsente magi-
stro. Sicut ergo illi carnaliter petunt esse super omnes, sic
& isti carnaliter indignantur esse aliquem ante se de
duobus fratribus. Itaque Iesus intelligens & duorũ stul-
tam petitionem, & aliorum indignationem ex eodẽ fon-
te proficisci, omnes simul aduocat, vt omnibus eodem
pharmaco medicinam admoueat, vocatione sermonem
antè demulcẽs. Nouit quàm sit tyrannica, & graui indi-
gens reprehensione plaga, ambitio: ideo acrius eos per-

Astringit, & abiicit eos in infidelium & gentilium portionem, si inani glorię studere voluerint. Vnde Christus eos conuocans, dixit. *Scitis quia principes gentium dominãtur eorum: & qui maiores sunt, potestatem exercent in eos. Non ita erit inter vos: sed quicunque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister: & qui voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus: sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare: & dare animam suam redemptionem pro multis.* q.d. Alij homines, quia regunt clari sunt: & amare primas, gentilium est. Nam dominatum & tyrannidem exercent in illos qui-
B bus imperant: & qui primates sunt, potestatẽ suam exercent in sibi subiectos. Populi enim malo, suæ consulunt authoritati: eáque curant, non quæ conducunt multitudini, sed quæ faciunt ad strepitũ fortunæ gloriæque suę. Meos autem discipulos humilitas commendat, & honorabiles facit: atque adeò qui maior esse voluerit gratia & gloria, debet his qui opus habent, ministrare. Nec enim in aliud sibi sumit primum locum, nisi vt omnium commodis inseruiat, nihil inde venans nec honoris nec
C compendij. 1. Timoth. 3. Fidelis sermo: si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Ne autẽ quis tergiuersetur, seipsum dominus proponit exemplum illis. Ipse filius Dei viui est, dominus & magister omnium, rex rex regum & dominus dominantium, & tamen nullam omnino inter mortales sibi dignitatem arrogauit, sed omnium factus est nouissimus: quantò ergo iustius humilientur & inseruiant serui? Sed hoc exemplum imitemur & nos omnes, siue ecclesiastici simus præsides, siue subditi: nam humiles exaltabuntur, Luc. 14. 18.

D Opus habebant hac correptione apostoli: nam ex ignorantia & carnali prudentia eorum procedebãt cogitationes. Sed permisit dominus eos ita labi, vt postea prædicatores Euangelij effecti, discerent patienter ferre lapsos. Rom. 15.

Adhortatur autẽ dominus vtrosque ad humilitatem & subiectionem, séque illis exemplum proponit, & vult dicere: Minimè putetis meum regnum vt mundanum administrari. Pater enim meus in mundo duos instituit ordines, mundanum, & spiritualem. Mundanum cõmisit administrandum imperatori, Regibus, Principibus, Co-

Marc. 10. Luc. 22. Philip. 2. Mar. 10. Luc. 18.

mitibus, Iudicibus, Senioribus, &c. vt gladio externo E
defendant bonos, & puniant malos. Rom. 13.

Spiritualem commisit administrandum Episcopis, Pastoribus, Doctoribus, Presbyteris, Concionatoribus, vt prædicent Euangelium, administrent sacramenta, excómunicatione legitimè vtantur. Quasi dicat: Non decet vos gladio regnare externo, sed verbo diuino. Quare ex mea doctrina, & ex mea vita exemplũ sumite. Ego enim dominus cæli & terræ, omnium vestrum sum factus seruus. Prębete ergo etiam & vos erga omnes faciles, inseruite inuicem, ferte alterius imbecillitates, & in patientia F
& spe afflictiones sustinete. Sic eritis veri discipuli mei, & hæredes vitæ æternæ. Amen.

EPILOGVS.

1 *Regnum Christi describitur non esse mundanum seu terrenum, in quo sint consiliarij satrapæ & aulici: cuius opinionis fuerunt aliquando Apostoli, sed spirituale, cæleste, & æternũ, quare etiam spirituales requirit affectus, spiritualia exercitia: & falluntur qui* G
in eo quærunt mundanos honores, carnales voluptates, fluxásque diuitias.

2 *Regnum Christi non occupatur vi aut armis, sed humilitate, fide, charitate, & impletione voluntatis Christi. Est autem voluntas eius, id quod à Iacobo & Iohanne exegit: nimirum vt in regnum ipsius ingredi cupiens, ipsius bibat calicem, ipsius baptizetur baptismate. Nec datur secundum personarum respectum, sed præparatione patris ab æterno, hoc est prædestinatione. Ephes. 1. Et quanuis cura fidem, vitámque innocentem & afflictionum tolerãtiam nequeamus (adulti præsertim) in Christi ingredi regnum, non* H
tamen continget illud nobis ex meritis, sed ex mera gratia, rursum testante Apostolo. 2. Timoth. 1. Deus, inquiens, saluos fecit nos, & vocauit nos vocatione sancta: non secundum opera nostra, sed secũdum suum propositum, & gratiam quæ data est nobis per Christum Iesum ante tempora æterna.

3 *In mundi regno quanto quis plus potestatis habet, tanto censetur magnificentior. At in regno Christi ille est maximus, non qui plus in alios habet potestatis, sed qui plurimum sese infra alios omnes humiliat, ommbúsque lubentissimè cæteris inseruit. Quod maximè pertinet ad magistratus ecclesiasticos, nimirum vt quemadmodum*

A *modum sese vocant seruos seruorum Dei, sic re vera ab omni ambitione & tyrannide sint alienissimi, seseque seruos & agnoscant & habeant: vt quemadmodum dicuntur Papæ & episcopi, hoc est patres & inspectores, sic quoque tales sese præstent: & quemadmodum dicuntur pastores & presbyteri, sic quoque pascant & prasint piè. Seipsum dominus proponit exemplum illis.*

IN SACRIS FERIIS ASSVMPTIONIS B. MARIAE, EPIstola. Ecclesiastici. 24.

B *In omnibus requiem quæsiui, & in hæreditate domini morabor, &c. Finis Epistolæ: Dedi suauitatem odoris.*

C LEctio præsens propriè intellecta, æternæ sapientiæ, filio nempe Dei, potius quàm matri conuenit, & duo nobis proponit. Primò loquitur sapientia diuina de regno suo spirituali, & vbinã seu inter quos regnet: & nihil innuit aliud, quàm regnare se in Ecclesia, quam multis epithetis exornat, vt omnibus Ecclesiæ indoles & proprietas fiat quàm notissima, ne quis sese falsò Ecclesiæ annumeret. Dicit ergo se iussu creatoris omniũ (hoc est patris sui cœlestis) regnare ac habitare in Iacob, in Israel hęredem agere, in electis radicari, in Zion esse firmatum, in ciuitate sancta requiescere, in Ierusalem habere potestatem suam, agere
D radices in populo honorificato, inter partes Dei sui habere hæreditatem, & in plenitudine sanctorum commorari. Quibus verbis indicat regnum suum esse in Ecclesia, vt dictum est, imò ipsam Ecclesiam esse regnum suum. Est itaque Ecclesia primò Iacob, hoc est, supplantatrix, quòd scilicet peccata & carnem, satanæque suggestiones supplantet: est & Israël, hoc est, pugnans cum *Gen. 32.* Deo, quòd contra spem in spem credat, Deique promis- *Rom. 4.* sis & gratia nitatur. Est quoque electa, hoc est, Deo chara, & Dei vicissim amans. Est etiam Zion, hoc est, specula, quòd opera ipsius bona luceant omnibus. Est item *Matt. 5.*

Q

ciuitas sanctificata, hoc est, communio sanctorum, E
quòd vnanimitatem, pacem, concordiam, & charitatem
constantissimè exerceat & conseruet. Est præterea Ie-
rusalem, hoc est, pacis visio, quòd pacem cum Deo ha-
beat, & conuersationem suam gerat in cælis in super-
na illa Ierosolyma. Est ad hæc populus honorificatus,
1. Pet. 2. hoc est, regale sacerdotium, & sacerdotale regnum,
Rom. 12. quòd semper Deo offerat corpora sua hostiam viuen-
tem, & carnem spiritui subiiciat ad obsequium Chri-
sti: & insuper pars Dei, & plenitudo sanctorum, quòd F
Luc. 1. in iustitia & sanctitate viuat coram Deo cunctis diebus
vitæ suæ, quòd huius sanctissimæ voluntati sese totam
consecrauerit. Vide: huius indolis & proprietatis est
Ecclesia, regnum Christi.

Imò ostendit etiam iisdem, vndénam suum regnum,
vera inquam Ecclesia, cognosci & deprehendi possit:
nimirum, omnes illos esse Ecclesiam, ac Ecclesiæ viua
membra, qui sunt spiritualiter Iacob, hoc est, sup-
plantatores vitiorum: item Israel, hoc est, fide præua-
lentes: item electi, hoc est, charitate (certo nempe G
electionis signo) præditi: item Zion, hoc est, contem-
platores cælestium: item ciuitas sanctificata, hoc est,
vnanimes & sancti: item Ierusalem, hoc est pacis stu-
diosi: item populus honorificatus, partes Dei, & ple-
nitudo sanctorum, hoc est, omnium virtutum corona
redimiti.

Contra verò quicunque his notis carent, vtcunque
immisceant se Ecclesiæ, & de Ecclesia glorientur, &
visibiliter in ea conuersentur, non sunt tamen in Eccle-
sia Christi, sed in synagoga satanæ, nec possunt salua- H
ri vnquam, nisi notas has sibi concilient, ideóque nec
inter tales Christus regnat. Expendamus igitur quales &
nos esse oporteat, si quidem in Christi regno esse atque
ab eo curari velimus.

2 Secundò proponit nobis sapientia Christus, in suis
verbis quonam regnet successu, cum dicit, exaltatum
se esse quasi cedrum in Libano, quasi cypressum in
monte Zion, &c. Quibus sanè verbis rex noster suum
regnum eminentius, fortius, suauius, felicitúsque esse
omnibus totius mundi regnis declarat, imò etiam se

A omnes vniuersi orbis reges longè superare, adducta arborum aromatúmque similitudine.

Primò quidem Cedro sese comparat, quòd quemadmodum cedrus arbor est omnium altissima, ædificando aptissima, & nihil planè onerosa, ita & ipse solus sit altissimus, fundamétum & ædificator spiritualis ædificij, ac omnium oneratorum refocillator. *Ephe.2. Mat.11.*

Secundò autè assimilat sese Cypresso. quemadmodũ enim Cypressus arbor est violentissimi odoris, adeò vt
B & serpentes fugat, ita & Christus morte sua amarissima & sacrificij Crucis odore serpentis antiqui venena fugauit.

Tertiò verò palmæ se confert, quòd quemadmodum palma in cacumine fructus fert longe dulcissimos, nec cedit ponderi, sed surgit aduersus pondus, ita & ipse Christus in crucis cacumine fructus nobis ediderit plurimos, non cesserit ponderi mortis & satanæ, imò vtrunque potentia deuicerit, nósque ab iis liberauerit.

C Cæterùm quartò Roseto sese facit similem, quòd quemadmodum rosa miræ pulchritudinis & suauissimi odoris est, sic & ipse sit speciosissimus præ omnibus filiis hominum, ac credentibus odor vitæ in vitam æternam.

Porrò quintò Oliuæ sese confert. quemadmodum enim oleum hominis vires & corroborat & exhilarat, ita & ipse conscientias nostras verè suo spiritu ac gratia corroborat exhilarátque.

D Sextò verò comparat sese Platano, quòd quemadmodum Platanus latè ramos extendit, & fessos suo vmbraculo à solis æstu defendit, sic & ipse sua gratia omnia ambiat, ínque tentationum & afflictionum ardore sibi fidentibus succurrat.

Ita tandem & Cinnamomo, Balsamo ac Myrrhæ sese comparat, quòd quemadmodum hæc aromata mirè debile corpus confirmant, ad eundem modum & ipse sit credentium confirmatio, refectio, consolatio, gaudium, denique omnia. Talis ac tantus rex est Christus.

Quis iam nolit sub tali, tantóque rege, lubens agere? Quis huius recuset tollere iugum, eiúsque subditus es-

se? Quis hunc nollet supra se regnare? Quum præsertim & suos clientulos faciat altissimos, latissimos, fortissimos, ac suauissimos, ne quis malorum ipsis possit incommodare, neque quis bonorum odisse eos queat. Agite itaque abnegemus regnum mundi, carnis, & satanæ, atque hunc vnum regem agnoscamus, exoscule-E mur, veneremur, audiamus, ac sequamur, simus ac permaneamus in regno ipsius, simus ipsius populus. Ita enim & ab omni malo erimus tuti, & in perpetua viuemus pace, & nihil nobis deerit, & tandem regnabimus cum F ipso æternum.

Eulogium sapientiæ diuinæ etiam potest accipi de deipara virgine gloriosa.

Hanc ob caussam verba lectionis præsentis hodiernæ festiuitati dedicata sunt, nimirum quòd persona loquens inter cætera dicat, creatorem suum requieuisse in tabernaculo suo, & se exaltatam esse instar cedri, cypressi, palmæ, roseti, oliuæ, & platani. Nam hæc verba si iuxta literam sumantur, non ineptè conueniunt matri virgini, vt cuius creator (vnigenitus nempe Dei filius G Iesus Christus) in ipsius carne tanquam tabernaculo nouem menses requieuerit, quæque in assumptione sui exaltata sit supra omnes choros angelorum ad cœlestia regna.

EPILOGVS.

1 *Sapientia dei Iesus Christus filius Mariæ non vbiuis vult morari, sed in hæreditate domini, quæ sunt animæ timentes Dei. Deliciæ sunt ei esse cum hominibus, sed non cũ omnibus. Iacob elegit, Esau vero odio habuit. Cainum necem fratri meditantem abominatur: simplicem autem Abelum, nihil mali suspicantem, fratris* H *verbis acquiescentem, amplectebatur. Sic etiam idololatras & sanguinarios ethnicos auersabatur, Iudæos verò sanctorum patrum germen elegit.*

2 *Pulchris epithetis & notis Christi regnum, scilicet Ecclesia, describitur, & vnde eius vera membra cognoscantur, apertè demonstratur.*

3 *Sapientiæ diuinæ altitudo captui nostro sese attemperat, quæ cum sit incomprehensibilis & inuestigabilis, tamen cedri, cypressi, palmæ, rosæ hiericbuntinæ, oleæ, & platani comparationibus, suam eminentiam, fortitudinem, & suauitatem explicat.*

A

IN IISDEM SACRIS FERIIS EVANGELIVM LVC. 10.

Factum est dum iret: & ipse Iesus intrauit in quoddam oppidulum, &c. Finis Euangelij: Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

B PRoponuntur nobis hîc duæ mulieres sorores, Martha videlicet & Maria: & in vtraque proponitur nobis peculiare singularéque exemplum. In Martha commendatur nobis hospitalitas. Nã primò quòd ad Marthæ personam attinet: audimus ex textu Euangelico Iesum intrasse quoddam oppidulum. Nam solitus erat hoc intrare, cum à Galilæa in Ierusalem celebraret ascensum, quia intermedium erat, quod Bethania vocabatur: & mulierem quandam Martham nomine excepisse dominum Iesum in domum suam. Hęc (vt Ambrosius vult) iã ab hęmorragia per Christũ
C curata erat, ex quo illi quoque facta fuit deuotior. Martha ergo excepit eum vt hospitem, sed tamen famula dominum, ægra saluatorem, creatura creatorem: & pascenda spiritu, dominum in carne pascendum suscepit, quoniam Christus quo ad humanam naturam cibi indigus erat: vnde & esuriebat & sitiebat. Iohan. 4. Potuisset siquidem sibi è cælo cibum prouidisse, vel ex nihilo creasse. In deserto videmus accessisse ad ipsum angelos, eique ministrasse. Similiter constat Eliam nutu Dei, corui ministerio alimentum suscepisse, qui ipsum diutius
D hoc modo poterat pascere: sed ille voluit & viduam aliquid mereri, benedictionémq; propheticam accipere, ideoque mittitur ad eam in Sareptam. Sic & hîc hãc gratiam voluit præstare, quòd se hominem pasci sinebat, vt mererentur piæ mulieres. Poterant quidem eodẽ modo Christum angeli cibare, sed habitu suo voluit ille inueniri vt homo, háncque his duabus sororibus impendere gratiam, vt se sineret ab eis pasci. Ingens quippe gratia est siquando pauper mendicus ædes diuitis petit. Datur enim tunc illi occasio promerendi vitam æternam, vtque sibi faciat amicos de mammona iniquitatis. Hinc *Mat. 4.*

Abrahamum dixisse legimus (Gene.18.) Si inueni gratiã E
in oculis tuis, ne transeas seruum tuum, &c.

Ex hoc igitur facto & dilectionem proximi, & dilectionis modum discere debemus. Quemadmodum enim Martha dominum excepit, sic & nos eundem debemus excipere. Excipiemus autem illum in pauperibus nudis & vagis, esurientibus & sitientibus. Quicquid enim his impenderimus, id sibi impẽsum putabit ipse. Matt.10. & 25. Hos igitur excipiamus, cibemus, potemus, tegamus, cõsolemur: sic nõ min⁹ excipiemus dñm, q̃ ipsa Martha. F

Sed Martha excepit illum alacris & magno cum gaudio, felicem & beatam se reputans, quæ mereretur excipere ipsum dominum. Sic & nos quicquid impenderimus pauperibus, id impendamus alacriter & hilariter, non ex tristitia aut necessitate: nam hilarem datorem diligit Deus. 2. Corint. 9. 1. Pet. 4.

Præterea sollicita erat Martha de apparatu conuiuij, satagens ac cursitans ne quid omnium deesset quę ad excipiendum reficiendúmque dominum & eius discipulos pertinebant: nec hic vllis vel sumptibus vel laboribus parcebat. Ad hunc ergo modum & nos in excipiendis cibandísque pauperibus, imò & diligendis proximis, neque diligentiæ neque laboribus neque sumptibus vllis parcamus. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue, ait senior Tobias ad suum filiũ. Tob. 4. Zachæus dimidiũ bonorũ suorũ dat pauperibus. Luc. 19. G

Ad hæc, quemadmodum Martha non famulorum aut ancillarum, sed proprio ministerio inseruiit domino & discipulis: ita nec nos pudeat aut pigeat proprio ministerio pauperibus inseruire: quin pudeat nos potius inertiæ & superbiæ nostræ. Isa. 58. Carnem tuam ne despexeris. Christus attrectauit leprosos. H

Hospitalitatis virtus ad omnes pertinet Christianos hospitia habentes, extendítque se indifferenter ad omnes. Vnde Chrysost. Quiescamus, inquit, ab hac absurda curiositate, vt simus personarum acceptores in recipiendis in domum nostram pauperibus. Nam Abraham circa omnes se ostendebat hospitalem, qui si curiosus scrutator fuisset, refugientes ad se angelos hospitio non recepisset. Hinc monet Seruator Luc. sexto, Omni

A petenti te, tribue. Rationem assignat Chrysost. dicens, Non ex vita eorum quos recipis, tibi mercedem tributurus est dominus, sed ex tua intentione, voluntate, misericordia & bonitate. Discant ergo Christiani sine distinctione exhibere hospitalitatem, ne forte cui domum clauserint, ac humanitatem negauerint, ipse sit Christus. Ad hanc virtutem nos prouocare debet eius vtilitas & fructus. Nam bona temporalia multiplicat, vt patet de vidua. 3. Reg. 17. cui nec farina nec oleū defecit, pro-
B pter Eliseum hospitio susceptum. A temporali malo præseruat, vt patet in Raab, Ios. 2. saluata cum domo sua, quia nuncios Iosue susceptit. Sic Loth Gen. 19. quia angelos recepit, cum filiabus suis incendium euasit: de quo Orig. Domus, inquit, hospitales ingressi sunt angeli: domus vero hospitibus clausas ignis & sulphur accendit. Audite qui peregrinis domū clauditis, qui hospites abigitis. Loth in Sodomis habitauit, alia eius bona gesta non legimus, quàm quòd angelos hospitio receperit, & ideo incendia ignis euasit. Præterea gratiam & salutem
C impetrat. Patet hoc in Zachæo Luc. 19. cuius domui à Deo salus contigit. &. 4. Reg. 4. quando Elisei precibus hospitæ suæ filius à mortuis excitatus fuit. Tandem cæli hospitiū cōfert, hoc nimirū testāte Augustō. Prębe tectū, accipe cęlū. Charitas ergo fraternitatis maneat in vobis, & hospitalitatis nolite obliuisci. per hāc enim quidā placuerūt, angelis hospitio receptis. Heb. 13. Ro. 12. 1. Pet. 4.

2 Secundò in Maria auditus verbi Dei nobis cōmendatur, quam audimus ad pedes Iesu assedisse, sermonemque eius audiuisse. Semper in Euangelio inuenies Ma-
D riam ad pedes Iesu. Mortuo nanque Lazaro corruit ad pedes eius. Iohan. 11. & in die resurrectionis voluit tangere pedes eius. Hic quoque sedet secus pedes domini: & dum parantur alimenta, ipsa soli Dei verbo vacabat. *Iohan. 20.* Postposuerat quippe hæc omnem corporis curam, sibi vacans, sibi attendens, sibique intendens, nō ad erogandum sed accipiendum sollicita, & propensius auida. In nullo actu, sed in contemplatione tota erat, agens plus intentione quàm opere. Audiebat verbum illius, quoniā semper verbū bonū eructabat, ad quod prę dulcedine liquefiebat anima eius, ac si dixisset cū spōsa ad sponsum,

Cantic. 5. Anima mea liquefacta est vt dilectus loquutus est. E

Videtur quidem Maria multo præstitisse minus quàm soror Martha. nam & hodie pluris fit dilectionis officium, quàm verbi Dei auditus. Est quidem hospitalitas & cura pauperum, opus Deo gratum, verùm non aliter nisi hæc duo simul accedant: Verbi Dei auditus, hoc est fides vera & catholica (in verbo nimirum Dei fundata) cum primis nobis adsit necesse est. Nam quicquid sit extra veræ fidei vnitatem, abominationi est domino. Deinde verò & rerum cælestium cura, contemplatióq; requiritur: vt videlicet agamus cælestem conuersationem in terris, vtque omne desiderium nostrum à terrenis euehamus ad cælestia, & solius Dei gloriam quæramus in omnibus. Hinc dominus suo responso quo illam defendit, longo interuallo prætulit auditum verbi Dei officio dilectionis, curęque pauperum. F

Docemur igitur hic humanum iudicium in rebus diuinis plane mancum & cæcum esse, ideóque Dei iudicio omnia committenda. nam is solus nouit quid vel vilius vel præstantius sit. Martha enim ex illorum persona G loquebatur, qui adhuc diuinæ contemplationis ignari, solum quod didicere fraternæ dilectionis opus Deo placitum ducunt: ideóque cunctos qui Christo deuoti esse volunt, huic mancipandos autumant. Nondum autem aduertebat magis delectatum Iesum pascere auidas sui mentes, quàm corporeas escas accipere.

Sed consideremus quonam modo verbi Dei auscultatio præferenda sit dilectionis officio. Non nudè & solis corporeis auribus audiebat Maria verbum Iesu, sed & internis, hoc est animo & toto affectu. Credebat ni- H mirum verbo dei, totáque interim amore desiderióque rerũ cælestiũ rapiebatur, adeò vt terrestriũ oblita esset, nec audiret nec videret Marthá sororẽ sic discurrẽtem apparãtémq; Huiusmodi igitur verbi Dei auscultatio in tantũ placuit Christo, vt dixerit ad Marthã, Mariã optimam seu meliorẽ partẽ elegisse, quæ nec auferrẽ ab ea.

Vnum, inquit, *est necessarium*. Q. d. Vna re in primis & maximè opus est, auditu videlicet verbi Dei, ac vera fide, internáq; pietate. Ratio est, quia quicquid Deo gratum, & animæ salutiferum esse debet, id iuxta verbi Dei

A præscriptum, & in fide spirituque fiat necesse est. Nam quicquid cum verbo Dei pugnat, abominatio est coram Deo. Quicquid non est ex fide, peccatum est. Quicquid non procedit ex spiritu, hypocrisis est. Summa: Verbum Dei est lucerna pedibus nostris, & lumé semitis nostris. Sine hoc omnia sunt tenebræ, sine hoc languent omnia charitatis officia. Similem autem habemus locum Act. 6. vbi apostoli verbi ministerium, mensarum ministerio antepositum. An non sanctissima est institutio Baptismi & Sacramentorum? tamen his præfert Paulus ministerium verbi. 1. Corinth. 1. Huc & locus Luc. 11. facit: Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud. *Rom. 14. Psal. 118.*

B Monemur igitur hîc vt quidem cum Martha sedulò in pauperibus & proximis charitatis officiis excipiamus dominum, verùm ante omnia cum Maria assideamus ad Iesu pedes, verbúmque eius audiamus, hoc est, iuxta verbum Dei omnia nostra & dicta & facta componamus, domino adhæreamus fide firma ac viua, ac huic seruiamus in spiritu ac veritate, omnibusq; rebus terrenis posC positis ad cælestia anhelemꝰ. Sic deniq; & nos parte meliore elegerimus, quæ nec auferetur à nobis vnquam.

EPILOGVS.

1 *Duas vitas hæ sorores in Ecclesia demonstrant, actiuam scilicet & contemplatiuam. Martha quidem actiualem, qua proximo in charitate sociamur, demonstrat. Maria verò contẽplatiuam, qua in Dei amore suspiramus.*

2 *Vna & sola est theoria, id est contemplatio Dei, cui meritò* D *omnia institiationum merita, vniuersáque virtutum studia postponuntur.*

3 *Pars Marthæ non reprehenditur, sed Mariæ laudatur: & optimam partem elegisse Mariam dicit, vt intelligatur etiam pars Marthæ bona. Quare autem pars Mariæ optima sit, subinfertur, cum dicitur, Quæ non auferetur. Actiua enim vita cum corpore deficit: contemplatiua autem vita hic incipit, vt in cælesti patria perficiatur. Charitas enim nunquam excidit. 1. Cor. 13.*

Sensus mysticus seu allegoricus eiusdem Euangelij.

Quoniam Euangelica hiſtoria vltra aſcéſionem Chriſti, & Apoſtolorum diuiſionem non protenditur, nec de obitu Mariæ eiuſque aſſumptione aliquam mentionē facit, ideo ordinatione Eccleſiæ (quæ ſpiritu ſancto regitur, vt patet Iohan. 14. quæ & columna & firmamētum dicitur veritatis. 1. Timoth. 3.) Euangelium hoc in aſſumptione glorioſæ virginis matris domini Mariæ legitur. Nam tametſi quo ad literam ad ſorores duas Martham & Mariam refertur, ſecundum myſticū tamen ſenſum, locum etiam ſuum habet ſi de virgine matre intelligatur. Vnde non inconuenienter ipſi aptari poteſt, quæ vtriuſque vitæ energiam ſummè habuit, quæ & partem elegit optimam. In ſacra quippe ſcriptura, res vna & eadem multoties inuenitur diuerſa ſignificare, ſicut leo, hœdus, ignis, & aqua, vel etiam ſol, &c. Eſt enim leo de tribu Iuda. Apoc. 5. & eſt leo qui circuit quærens quem deuoret. Eſt hœdus emiſſarius qui peccata noſtra portauit, cuius figuram habes Gen. 22. eſt & hœdus à ſiniſtris qui damnatur, Matth. 25. Eſt ignis qué miſit dominus in terrā, & quem vult vt ardeat. Luc. 12. eſt & ignis qui ſuper impios cadat, vt nō videant ſolē. Eſt aqua cuius flumina fluunt de ventre credentis. Iohan. 7. eſt etiam aqua cuius tēpeſtas nos demergat. Eſt ſol iuſtitię, qui nos illuminet, Iohan. 8. eſt quoque ſol, qui nos vrat per diem. Similis ratio eſt de caſtello. Licet enim caſtellū aliàs malum ſignificet, vt illud de quo dicitur Matth. 21. Ite in caſtellum: vbi & additur, quod contra vos eſt: tamē hic caſtellū in quod intrauit Ieſus, ſingularem & intemeratam virginem intelligimus. Fuit nanque domus domini firmiter ædificata, beneq; fundata ſupra firmam petram. Vnde non ineptè comparatur mulieri ſapienti, quę ædificauit domum ſuam ſupra petram. Nam deſcēdit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domū illam, & nō cecidit. Fūdata enim erat ſupra petrā. Econtra Eua nō caſtellum, ſed domus infirma, ſuperba, & fatua fuit, ſuper arenam ædificata, turbinibus & procellis tētationum euerſa, & ideo fuit ruina illius magna.

1. Pet. 5.

Matth. 7.

In primis Martha cōmendatur in hoc, quòd dominū Ieſum exceperit in domū ſuam, & diſtracta ſit circa frequēs miniſterium: ſed hoc factū longè perfectius in ma-

A tre domini deprehéditur. Hæc enim excepit illum non
in domum materialem, sed in corporis sui castissimi do-
micilium: & si quis vnquam ministrando illi occupatus
fuit, hęc sanè in eius ministerio distracta fuit omniũ ma-
ximè, vt quæ illũ carne vestiuerit humana: & si quid ne-
bat aut texebat, domino in vestitum apparauerit: illum
adhuc paruulum vberibus suis lactauerit: pannis inuol- *Luc.2.cf.11*
uerit: vnà cum illo in Aegyptum fugerit: illius anxiã cu-
ram egerit, adeóque & gladium doloris propter illum
B sensserit, & summatim nullius alterius Marthæ indiga,
nullius egens ancillæ opera, ipsa omne obsequium exhi-
buerit, cęteráque misericordiæ opera illi prǽstiterit. Ve-
rè in illam competit quod hic dixit dominus, Martha,
Martha sollicita es, & turbaris circa plurima. Quantum
putatis Maria turbata fuerit, quo mœrore affecta, quãdo
vidit illum vinctum circũduci de loco ad locum, imma-
niter capi, flagellari, ludibriis affici, tandem in cruce siti *Iohã. 19.*
torqueri, mortéque turpissima extingui? Quando vn-
quam huiusmodi Martha fuit in terra, quæ tantis affecta
C sit doloribus, tot emacerata curis? Certè dicere potuit:
Domine, non est tibi curæ quòd omnes amici, proximi,
& noti relinquant me solam ministrare? Iube vt me ad-
iuuent. Si ergo Martha meretur laudem suum ob factũ,
multò sanè iustius virgo mater ob suum laudanda est.

Cæterum Maria Marthæ soror euehitur in hoc laudi-
bus, quòd assederit ad pedes Iesu, verbúmque eius au-
dierit, ac sic optimam elegerit partem. At quis vnquam
magis ad pedes Iesu assedit, quàm mater ipsius Maria? hęc
D nanque etsi mater esset domini, tamẽ ipsius sese humilem
ancillam agnouit. Quis item verbũ Iesu auidius audiuit
quàm ipsa? Beata enim pronunciatur, quòd credidit do- *Luc.1.*
mini verbis. O quanta contemplationis dulcedo fuit in
Maria, quando spiritu sancto superueniente, & virtute
altissimi obumbrante, ipsum Dei filium concepit! Quid
de Deo non sapiebat, in qua sapientia Dei latebat, & in
cuius vtero sibi corpus aptabat? Christ⁹ enim Dei sapiẽ-
tia, & Dei virt⁹. 1. Cor. 1. in quo sũt omnes thesauri sapiẽ- *Colos. 2.*
tię & sciẽtię Dei recõditi. Cõseruabat enim omnia ver-
ba, angelorũ, pastorũ, magorũ, aliorumq; iustorũ, necnõ
ipsi⁹ filij, cõferés ĩ corde suo. At quis vnquã meli⁹ gusta- *Luc.2.*

uit & vidit q̃ ſuauis eſt dominus q̃ Maria? Inebriabatur E
enim ab hubertate dom⁹ Dei, & torréte voluptatis eius
potabatur. nec mirum, quoniã apud eam, imò in ea erat
fons vitæ, de quo manabat tanta perfectio vtriuſque vi-
tæ. Quis denique partem elegit meliorẽ quàm ipſa? Ele-
git náque in domo Dei ſui eſſe magis quàm in taberna-
culis peccatorum. Nam etſi multis externis rebus hîc oc-
cupabatur, omne tamen eius gaudium & vniuerſa læti-
tia erat in vno, quod ſolum permanet cæteris tranſeun-
tibus: ideóque & nunc agit in gloria filij ſui, cęleſtibúſq; F
gaudiis ſaturatur. Nam pars Marthæ ablata eſt, quum ni-
hil iam habeat cur perturbetur, ſitque ſollicita vt ſeruiat
domino vt infantulo, cui nunc omnes angelorum chori
inſeruiunt ſedenti in throno cæleſti. Iam non turbatur
amplius, nec eſt quòd cum illo fugiat in Aegyptum à fa
cie Herodis, quia Chriſtus aſcendit in cælum, Herodes
detruſus eſt ad inferos. Iam non turbatur propter Iu-
dæos, qui tunc occupati erant in capiendo domino, in
præcipitando de monte, in lapidando, quum illi nunc
ſubiecta ſint omnia, & inimici eius ſub pedibus eius pro- G
ſtrati. Nihil iam flagella metuit: non virgas, non clauos,
non crucem denique formidat. Reſurrexit nanque
Chriſtus, neque moritur, mors illi vltra non dominabi-
tur. Ro. 6. Pars ergo Marthæ ei ablata eſt, ſed bono ſuo,
quia pars Mariæ in ea perficitur, quæ non auferetur. Si-
Rom. 8. cut enim compaſſa eſt, ita & conglorificata. 2. Timot. 2.
Et quia patienti nunquam defuit, ideo nunc ab eo paſci-
tur. eúmque contemplatur facie ad faciem, quem hîc cõ-
templabatur fide. O felix viſio, videre non ſolùm corpo
ris Chriſti claritatem (qua conſpecta Petrus, omnium H
Matth. 17. quæ in cælis ſiue in terris ſunt, oblitus, ait: Domine bo-
num eſt nos hîc eſſe) ſed & deitatis. nam. 1. Iohan. 3. Vi-
debimus eum ſicuti eſt. Verè oculus non vidit, nec auris
audiuit, nec in cor hominis aſcẽdit, quæ præparauit deus
Matth. 13. diligentibus ſe. 1. Corinth. 2. Si fulgebũt iuſti ſicut ſol in
regno patris eorum, qua ergo gloria in cælis ſacra vir-
go colitur, quæ domino cæli præbuit hoſpitium ſui ſan-
ctiſimi corporis, & ſuper omnes dilexit? Exaltata eſt ſu-
per omnes choros angelorum. In bonis repletum eſt de-
ſideriũ ſuum, à filio ſuſcepta comitantibus angelis. Nam

A Lazarum legimus ab angelis deportatum in ſinum Abrahæ. Luc. 16. Adfuere angeli domino nato. Luc. 2. mulieribus ipſo rediuiuo. Matt. 28. Diſcipulis, aſcẽdente ipſo. Act. 1. nec dubium quin arcam fœderis, domini tẽplum, ſacrarium ſpiritus ſancti cum iubilo in domum deduxerint Dauid. 2. Reg. 6. Imò & filius feſtiuis illam amplexibus, vt matrem & talem matrem decuit, iuxta ſe in throno collocauit. 3. Reg. 2. Famulo ſuo. B. Stephano de ergaſtulo carnis egreſſuro cõſpicuum ſe præbuit. Act. 7. Mul
B to magis matri. Nam Iohã. 14. promiſit, Iterum veniam, & aſſumam vos ad meipſum: vt vbi ego ſum, & vos ſitis. Item Iohã. 12. Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur: & vbi ego ſum, illic & miniſter meus erit. Si quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eum pater meus. Sed quo honore? Iohan. 17. ait Chriſtus: Pater, quos dediſti mihi, volo vt vbi ego ſum, & illi ſint mecum, vt videant claritatẽ meã quam dediſti mihi. Extendit ergo verus Noe manũ ſuã extra arcam, & apprehendit columbam, quę modo videt Deum facie ad faciem, gaudétque cum filio in æternum.
C Si igitur Maria ſoror Marthæ ob ſuum factum laudibus eſt digna, lõgè certè magis Maria mater domini ob ſua præclara facinora laudem meretur æternam.

Videte: huc ſolum reſpexerunt illi patres veteres, qui Euangelium hodiernum ad præſentes marris virginis ferias ordinarunt.

IN FESTO BARTHOLOMAEI APOSTOLI EPISTOLA. Epheſ. 1.

D *Benedictꝰ deus & pater domini noſtri Ieſu Chriſti, &c. finis Epiſtolæ: Quæ ſuperabundauit in nobis.*

IN hac lectione oſtendit Apoſtolus nos deum debere laudare, & ei gratias agere propter quinque ſua erga nos beneficia. Vnde Apoſtolus cõſiderans dei erga nos dignationem, in vocem gratiarum actionis & laudis erũpit, dicens: *Benedictus deus & pater domini noſtri Ieſu Chriſti.* Deus eſt Chriſti, vt incar-

nati: pater verò, vt coæterni & cõsubstantialis verbi, deo patre hoc ipsum per Psal. testãte. Ipse, inquit, inuocauit me, Pater meus es tu: Deus me⁹, & susceptor salutis meæ. E

Quo exemplo nos Apostolus informat vt idem faciamus, scilicet benedicamus ac laudemus deũ, & gratias illi agamus. Deum etenim benedicimus, quum illum (sicuti verè est) bonum dicimus: quum summè bonam esse dei maiestatem, potentiam, iustitiam, sapientiam, clementiam, misericordiam, beatitudinem & æternitatem fideliter confitemur, totis animæ viribus cupientes vt hoc ipsum de deo sentiant & dicant vniuersi. Gratias illi agimus, quum bona quæ ab ipso recepimus, in ipsum fideliter referimus, & illa ei cuius sunt adscribimus, nec vllatenus inde nostram sed suam gloriam quærimus, dicentes cum Psal. Non nobis domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Porro Deum laudamus, quando mente sapimus & intelligimus Deum in omnibus operibus suis & multo magis in semetipso summe laudabilem esse, & suæ bonitatis dignitatem, laudem omnem in immensum superare. Sicut enim intellectu creato F comprehendi Deus non potest, ita nec par est laudari. Hęc ergo tria creatori nostro Deo debemus, & ad ea illi fideliter persoluenda nos semper intenta mẽte & animo grato decet esse solicitos, iuxta verba Psal. Benedicam dominum in omni tempore: semper laus eius in ore meo. Et iterum, Confitemini domino, quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius. G

1 Laudandus & benedicendus est Deus, quia benedixit nos in omni benedictione spirituali, non temporali aut carnali, quomodo Iob olim benedixit, & Iudæis, sicut scriptum est Gene. 27. Det tibi Deus de rore cæli, & de pinguedine terræ abundãtiam frumenti, vini, & olei: seruiant tibi populi, & adorent te tribus. & Deuter. 28. Dei mandata seruaturis dicitur: Benedictus eris in ciuitate, & benedictus in agro: Benedictus fructus ventris tui, & benedictus fructus terræ tuæ, fructúsque iumentorum tuarum, greges armentorum tuorum, & caulæ ouium tuarum: benedicta horrea tua, & benedictæ reliquiæ tuæ. Omnes hæ benedictiones carnales erant: Nostra verò benedictio spiritualis est, & adeò munifica H

Benedictio. Iob. 1.

A & liberalis, vt nihil ex ea desit, quando quidem & immortalitate donamur, Dei filij, & Christo cohæredes effecti. Merito igitur in omni benedictione dixit.

Qui enim (ait Apost. alio loco) proprio filio suo non pepercit, sed pro omnibus nobis tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit? *Roma. 8.*

Et ne quis putet hanc benedictionem in terra refundendam, addit, *in cælestibus*. Nam Iudæorum benedictio duntaxat in terris erat, & ideo non spiritualis sed corporalis tantum erat. Si audieritis me, inquit, bona terræ B comedetis. Isa. 1. In nostra verò benedictione cælestia & diuina omnia in præmiũ promittuntur, sicut testantur hæ voces, Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorũ est regnum cælorum. Matth. 5. Item, Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum. Matth. 3.

Et ne rursum existimet quis, nostris meritis hanc nobis benedictionem prouenire, subiunxit Apostolus, *In Christo*, hoc est, non vt quondam benedictio temporalis per Mosen Iudæis contigit, sed per Christũ benedictio C ista spiritualis nobis obuenit. Tit. 3.

2 Benedicẽdus est Deus, quòd *elegit nos in ipso ante mundi constitutionem*. Potior & dignior est electio quàm benedictio. Nam multi excidunt à salute prius à Deo benedicti, non tamen perire possunt electi. Sicut ergo nos per Christum benedixit, ita & per eũdem elegit, hoc est per fidem in Iesum Christum, qua & benedictionem consequimur, & electione efficimur digni. Quicunque igitur in Christum fidem non habent, maledicto subiacentes reprobantur. Et ne quis putet vel præuisa à D Deo merita nostra huius electionis causſam esse, dicit quòd elegit nos ante mundi constitutionem, videlicet priusquam essemus. Ad hoc, inquit, elegit nos Deus, ne torpeamus, existimantes nil esse vltrà virtuti studendum vt vitam assequamur æternam, quum iam pro Dei arbitrio qui salui fient sint electi: sed vt sancti simus, & sine labe, & in ea sanctitate viuamus, quam baptismo ablutis largitus est dominus, idque in conspectu eius, non autem in præsentia hominum more Pharisaico. Quia verò nos spontaneus elegit ex sola sua bonitate, adiecit, *In charitate*, scilicet nos elegit. Prior quip- *Electio.*

1.*Iohan.*4. pe dilexit nos, commendans charitatem ſuam in nobis, E
id iure repoſcens, vt tantæ charitati ſuæ vicem repen-
dentes, & ipſum mentibus ſynceris amemus, & proximũ
1.*Cor.*16. diligamus propter ipſum, omnia noſtra in charitate dei
& proximi facientes, vt per huiuſcemodi charitaté ſan-
ctificati, diuina electione ſimus non indigni.

3 Benedicere debemus deum, *Qui prædeſtinauit nos in*
Adoptio. *adoptionem filiorum Dei per* IESVM CHRISTVM *in*
ipſum. Superius dictum eſt electionem maius aliquid eſſe
quàm ſit benedictio: verũ hic dicit Apoſtolus quòd ado- F
ptio electionem ipſam præcellit. Hoc enim diuinæ be-
nignitatis ſummum eſt indicium, quòd nos filiorum &
nomine & gratia dignatus eſt. Videte, ait Iohãnes, qua-
1. *Iohan.*3. lem charitatem dedit nobis deus, vt filij dei nominemur
& ſimus. Et hæc quidem adoptio per Ieſum Chriſtum ef-
ficitur. Pater enim prædeſtinauit, filius autem nos ad
patrem duxit. Hoc itaque bonum tam grande non in-
teruentu ſerui cuiuſpiam, ſed per dei filium nobis obue-
nit. Vt enim homo per adoptionis gratiam dei filius ef- G
ficeretur, filius dei prius factus eſt filius hominis, vt par-
ticeps factus noſtræ humanitatis, nos ſuæ diuinitatis tri-
bueret eſſe participes. Verbum enim caro factum, pote-
ſtatem dedit omnibus qui per fidem ſe receperunt, filios
dei fieri. Ioan.1. Non per carnalem aliquam generatio-
nem, ſed per regenerationem ſpiritualem ex aqua & ſpi-
ritu ſancto, de qua ait Iohan.3. Niſi quis renatus fuerit
ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in regnum
dei. Et quoniam vniuerſa propter ſemetipſum operatus
eſt dominus, ideo conſequenter ſubdit: *Secundum propoſi-* H
tum volũtatis ſuæ in laudem gloriæ gratiæ ſuæ. quaſi dicat, pro-
pterea prædeſtinauit futurum vt nos in filios *adoptaret*,
vt ſuæ in nos benignitati & beneuolentiæ ſatisfaceret,
& vt gratiæ & munificentiæ ipſius gloria palam manife-
ſtaretur, & vt nos per hęc ipſius gloriã & bonitaté agno-
ſcentes, ipſum ampliori charitate complectamur. *Prædeſtinauit nos, inquit, ſecundum propoſitum voluntatis ſuæ.* Nam id
vel maximè vult deus, vt nemo pereat, ſed magis vt con-
uertatur & viuat: qui vult omnes homines ſaluos *fieri*, &
ad agnitionem veritatis venire. 1. Timoth. 2. Ipſe tamen
nolentes non cogit, ſed volentes trahit: de quo tractu

Dei

A Dei filius ait Iohã.6. Nemo potest venire ad me, nisi pa
ter qui misit me, traxerit eum. Qui autem trahit volentẽ,
trahit etiam humi iacentem, modò præbeat manum au-
xiliatori. Dum enim id cupim⁹ & precamur, vt operi ma
nuum suarum (id est nobis ipsis) porrigat dexteram, tũc
inopes manus nostras ad ipsum auxilij petendi gratia
extendimus. Quod si non fecerimus, etsi ipse nostram ve
lit salutem, quia tamen nos nõ volumus, ad salutẽ nobis
nihil proficiũt ea quę alioqui efficacia sunt: nõ quòd in-
B firma sit eius voluntas, sed quia saluare non vult inuitũ.
Hoc patet in Paulo Act.9. & Elyma. Act.13.

4 Deum laudare & benedicere debemus, quòd in gra *Gratificatio*
tia sua (non in nostris meritis) *Gratificauit nos in dilecto filio*
suo. hoc est, acceptos nos coram se fecit & gratiosos, per
dilectum filium suum. Quemadmodum si quis senẽ quẽ-
piam squallentem, scabie multa affectum, tabidum & in-
formem, quem curandum accepit, cõfestim decorum &
incolumem cunctisque gratum reddat: sic deus omni nos
deformitate squallentes, per filium suum iucundos red-
C didit & hilares, formáque præstantes, vt hunc talem de-
corem nostrum ipse concupiscat, dicẽte propheta: Et cõ-
cupiscet rex decoré tuũ, illum vtique qui intus est, quia
omnis gloria filiæ regis ab intus.

5 Gratias agentes deum benedicere debemus, *quia in* *Redẽptio.*
filio Dei habemus redemptionem per sanguinem eius, remis-
sionem peccatorum, secundum diuitias gratiæ eius, quæ su-
perabundauit in nobis. In dilecto, inquit, Dei patris fi-
lio habemus redemptionem illam quam misit domi-
nus populo suo. Sic enim deus dilexit mundum, vt fi- *Iohan.3.*
D lium suum vnigenitum daret, & poneret in eo iniquita- *Esa.53.*
tes omniũ nostrum, & propter scelus populi percuteret
eum, & esset disciplina pacis nostræ super eum, qui pec-
catum non fecit, nec inuẽtus est dolus in ore eius. O do-
num omni maius æstimatione, quod nemo potest mere-
ri, & quod solus potest dare deus. *In quo*, inquit, *habemus*
redemptionem per sanguinem eius, &c. Quos antè proscripse-
rat, nunc per sanguinem suum redemit, venditos scilicet
per peccatũ: quibus per Isaiam prophetam dicitur: Gra- *Esa.52.*
tis venundati estis, & sine argento redimemini. Verùm
ne putaremus tantæ gratiæ donum quasi nostris meritis

redditum, & non potius esse diuinæ munificentiæ gratuitum donum, omne meritum in immensum excedens, adiecit: *Secundum diuitias gratiæ eius, quæ superabundauit in nobis.* Quum igitur tanto nos ille emerit pretio, non debemus nos rursum peccati seruitio mancipare. Empti, inquit, estis pretio magno, glorificate & portate deum in corpore vestro, sicut & ille peccata nostra pertulit in corpore suo super lignum. 1. Pet. 2.

1. Cor. 6.

EPILOGVS.

1 *Ad gratiarum actionem pro dei benedictione, electione, adoptione, gratificatione, & redemptione, suo exemplo nos pronocat Apostolus, ne propter ingratitudinem accipiendis in futurum dei beneficiis indigni reddamur, quæ alioqui exsiccat fontem pietatis, fluenta gratiæ, & rorem misericordiæ dei. Ad locum, inquit Sapiens, vnde exeunt flumina, reuertuntur, vt iterum fluant. Eccles. 1.*

2 *Christo mediatore saluandis omnia diuinæ munificentiæ beneficia obueniunt. Ipse siquidem factus est nobis sapientia, & iustitia & sanctificatio & redemptio: vt quemadmodum scriptum est, Qui gloriatur, in domino glorietur. 1. ad Corinthios. 1. & Iere. 9.*

3 *Thesaurum gratiarum & misericordiæ suæ super nos, deus aperuit, vt nostram exinde inopiam non modò leuaret, sed etiam ditaret. Gratia enim eius superabundauit in nobis.*

IN FESTO EIVSDEM APOSTOLI EVANGELIVM. Lucæ. 22.

Matth. 20. Marc. 10. Luc. 23. *In illo tẽp. Facta est contentio inter discipulos, quis eorum videretur esse maior, &c. Finis Euangelij: Et sedeatis super thronos, iudicantes duodecim tribus Israel.*

IN hoc euãgelio tria videmus, scilicet primò contentionem Apostolorum intempestiuã, quisnam inter ipsos primas in regno Christi tenere debeat. Quoniã enim dominus in cœna meminerat de regno

A dei, incidit rursus inter discipulos adhuc infirmos, & carnem ex parte sapientes, contentio, quis à morte domini primatum haberet in regno dei. Matthæus ait: Audientes decem indignati sunt, &c. Vixdum Christus duorum fratrum morbo medicatus fuerat, & ecce aliud malum oritur. Decem enim illi eodem morbo se laborare prodiderunt, nempe ambitione. Hæc enim illos ad petendũ primatum, hos autem ad indignationem concitauit. Indignabantur enim contra duos, quòd parum agnoscen- *Matth.20.*

B tes mediocritatem suam, primum locum ausi fuissent postulare, qui potius aliis debebatur. Hi enim sunt affectus eorum qui in aulis principum viuũt. sibi quisque placet, sibi quisque pollicetur honores, & vnus alteri inuidet. Habes autem hîc ex quo fonte bella & dissidia oriantur, nempe ex ambitione. Inter superbos enim semper sunt iurgia. Prouerb. 13. Hęc fuit causſa quòd Romani totum orbẽ macularunt sanguine humano, nec alia causſa nunc bella excitat quàm ambitio principum, quibus leuius vi-

C detur plurimum Christiani sanguinis fundere, quàm leuem aliquam iacturam externorum facere.

Sed interim nemo miretur sic affectos fuisse discipulos. Nondum enim spiritum sanctum acceperant. Longè aliter postea affecti sunt. Non parum autẽ nobis profuit eorum imperfectio. Hinc enim plerumque Christus sumpsit occasionem docendi ea quæ pietatis sunt: sicut incredulitas Thomæ, nostræ fidei facta est confirmatio. *Iohan.20.* Quod autem Christo hîc contigit, hoc sibi quisque prælatus polliceatur, sciat se inter infirmos esse, nec vnquam

D ocij tempus esse.

Habet hæc historia duplices auditores. Quidam suam imbecillitatẽ inde agnoscunt, & vitã emẽdant, atq; gratiam oblatã cum fide in humilitate suscipiũt. Quidã verò causſas & occasiones peccãdi inde sumũt: vt malitiam suam, sanctorum casibus & lapsibus excusent. Admonitum se igitur quilibet sciat, ne Euangelio in deteriorem abutatur partem: neq; sub prætextu eius, cordis sui exerceat malitiam, sed discamus potius ex hac & aliis historiis nostram humanam imbecillitatem (sensus enim & humani cordis cogitatio ad malum prona sunt, Gen. 8.) & Christi erga lapsos ineffabilem bonitatem.

Luc.24. Disceptatio oritur inter discipulos de primatu in regno Christi, ex ignorantia. putabãt enim illud fore mundanum. Vbi monemur, non statim ex vna concione putare nos omnem capere diuinarũ rerum intellectum, sed sæpe esse domini verbum audiendũ. Cùm enim hi discipuli errent, qui tot Christi conciones audierãt: quid de contéptoribus verbi fiet? Monemur quoq; fidem nõ esse cuiuslibet, sed singulare donũ dei. Non tantũ igitur audiendum est verbum: sed orandus est etiam deus, vt suo spiritu sancto agente in nobis sit efficax. E

Peccant autem discipuli dupliciter, scilicet ambitione & contentione. Non cõsiderant quod Christus dixerat, Seruus nõ est maior domino. Et illud, Filius hominis tradetur. Iteé, Mittovos sicut oues in medio luporũ. Mat. 10. Videmus igitur liberum arbitrium in rebus diuinis sine dei gratia nihil omnino valere. Dicitur enim Rom. 8. Qui spiritu dei aguntur, ij sunt filij dei. Ibidem præmittitur, Sapientia carnis inimica est deo. F

Hæc igitur de discipulorum imbecillitate scripta sunt in nostrũ vsum: Primò, vt nobis ab inani caueamus præsumptione. Secundò, ne ægrè feramus nos corripi verbo diuino, cùm hodierno adhuc die euangeliũ Apostolorũ arguat imbecillitates. Tertiò omnes contentiones huius mundi esse de rebus nullius momenti. Quartò, in primis verbi ministros omnem debere operam dare, ne inter eos de primatu oriantur contentiones. G

Secundò videmus in hoc Euangelio patientiam Christi erga discipulos, qui debuerant cõsiderare tempus ab omni contentione alieniſsimum. tum enim dies instabat dominicæ passionis: & conciones præceptoris sui, de regno spirituali inchoando erant, non de mundana exercenda potentia. Non tamen eos dominus reiicit: sed (vt Matthæus dicit) vocauit eos ad se, tanquam ad salutis medicum, à quo mitigarétur: tanquam ad pacis vinculum, quo vnirentur: tanquam ad virtutis magistrũ, à quo instruerétur: vt ab errore reuocaret, vt ad pacem reformaret, vt regulam debitę prælationis proponeret, vt non esset denarius sine binario charitatis. Ideóq; familiariter increpat, & amicissimè erudit, & dicit: *Scitis quia principes gentium dominantur, &c.* Nolite, inquit, quip- H

A piam imaginari in regno cælorum quale videtis in regnis mũdanis. Longè aliud regni genus eſt, quod beneficiis conſtat, non vi: ſpiritualibus præſidiis obtinetur ac defenditur, non violẽtia: perſuaſione dilatatur, non neceſsitate. Fuerunt qui ex his verbis occaſionem arriperẽt erroris, dicẽtes Chriſtianos tãq; liberos per Chriſtũ, nulli hominum ſubiici debere, quemadmodum & quidam Iudæorum tributum non pendendum Cæſari cenſuere, Matth. 22. Sed hunc dominus errorem corrigit, dicens cap. eodẽ. Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quę ſunt
B Dei, Deo. Nulla enim communitas ſine rectore ſtare poteſt. Prouerb. 11. Vbi non eſt gubernator, populus corruet. Vnde Iudic. 17. In illis diebus non erat rex in Iſraël, ſed vnuſquiſque quod ſibi rectum videbatur, hoc faciebat.

Facit itaque diſcrimen inter ſuum regnum, & regna mundana. Nam in regno Chriſti, eos qui præſunt, aliis inſeruire oportet. In regnis verò mundanis primates potenter regnant, & ab omnibus eis eſt inſeruiendum:
C quemadmodum Gene. 10. de Nemroth legitur quòd cœpit eſſe potens in terra, & erat robuſtus venator coram domino. Sopho. 3. Principes eius in medio eius quaſi leones rugientes. Siquidem principes huius mundi dominatum exercent in eos in quos habent magiſtratum. non enim perſuadent vt ament honeſta, ſed metu ſuppliciorum deterrent à maleficiis. Roman. 13. & honorem exigunt à ſuis, etiam ſi non promereantur: immo quo propius accedunt ad tyrannidem, hoc plus honoris exigunt à ſuis, & interim magnificis titulis honorantur.
D Vocantur principes, patres patriæ, ſeruatores, conſules, quòd poteſtate ſua premant inferiores. Tale eſt regnum gentium. Prouer. 28. Leo rugiens, & vrſus eſuriens, princeps impius ſuper populum pauperem. veruntamen non ſemper impunè. Eccls. 8. Interdum dominatur homo homini in malum ſuum. Iſaiæ 10. Væ qui condunt leges iniquas, &c. Talem quoque comminationem olim dominus dedit Ioachim filio Ioſiæ regis Iuda, Iere. 22. Chryſo. Principes mundi ideo fiunt, vt dominentur minoribus ſuis: principes Eccleſiæ, vt ſeruiant minoribus ſuis: vt proprias vtilitates negligant, & illorũ procurent,

nec mori timeant pro salute ipsorum. Non ergo extol- E
lat præsidentem dignitas, ne ab humilitatis beatitudi-
ne corruat: illud autem nouerit, quòd humilitas ve-
Simile pulchrum. ra ministerium plurium est. Sicut enim qui pluribus mi-
nistrat vulneratis, abstergens cuiuslibet vulneris sa-
niem, non sumit ex ministerio illo causſam elationis:
sic multo minus cui commissæ sunt curæ fraternorum
languorum, vt omnium minister, redditurus pro om-
nibus rationem, humilis esse debet atque sollicitus. Ec-
clesiast. 32. Rectorem te posuerunt? noli extolli. esto F
in illis quasi vnus ex ipsis, &c. Quo ergo quisque
maior est, hoc minus sibi vendicare debet violentiæ,
potestatis, & gloriæ. Nec enim huc spectabit, vt suis
dotibus quas accepit à Deo, premat inferiores, sed pro-
sit ac subleuet: nec sibi vindicabit honorem, sed Deo to-
tum transcribet: non quòd non sit in hoc regno futurus
ordo, sed quòd is qui delectus est ad primatum, vt aliis
dux sit ad pietatem, adeò seruiat omnium commodis,
vt videatur minister potius esse quàm princeps. Fauo-
rem non ambiet, sed promerebitur animus ad bene- G
faciendum omnibus promptissimus. autoritatem tucbi-
tur vitæ integritas, non supercilium aut fastus. Nunc ad
verba exhortationis, suimet exemplum adiungit humi-
litatis, dicens: *Ego autem in medio vestrum sum sicut qui*
ministrat. Nam in cœna pedes lauit, corpus & san-
guinem in cibum & potum ministrauit, necnon o-
ptima fercula gratiæ in præsenti, & gloriæ in fu-
turo administrat. Psal. Gratiam & gloriam dabit do-
minus.

Sed hoc loco quæritur, num Christus reiiciat ma- H
gistratus politici ordinem? Respondetur: Non, sed ma-
gis illum confirmat, non tamen à suis Apostolis &
concionatoribus illum vult administrari. Nam Rom.
13. non est potestas nisi à Deo. Et Prouerbio. 8. Per me
reges regnant, & legum conditores iusta decernunt.
Per me principes imperant, & potentes decernunt iu-
stitiam. Quæritur item, num Christianus possit bona
conscientia administrare magistratum? Respondetur,
Ita, & multo rectius quàm alij homines ἄθεοι. Pro-
pterea dicitur hoc loco principes vocari beneficos, que

A vocabulo illos sui admonet officij. Et Rom. 13. dicitur omnem potestatem esse à Deo. Item 1. Pet. 2. Subiecti estote omni humanæ creaturæ, &c.

At his postremis temporibus, huius mundi princeps (Deo propter peccata conniuente) omnia cõfundit. Videmus enim Ecclesiastici status homines neglecto suo officio mũdana exercere negocia, bella gerere, prouincias vicinas deuastare, arces & oppidula occupare, cõtra dictum Pauli, Nemo militãs Deo, implicet se negociis se-

B cularibus. 2. Tim. 2. Contrà magistratui politico præfecti, neglecta iustitia & iudicio, reformationes ecclesiarũ pro temporis conditione, contra sacram scripturam & Apostolicam doctrinam instituunt: contradicentes dãnant, eiiciunt, occidunt, &c. venationibus, crapulæ, & voluptatibus inuigilant: ac ita in hoc mundo omnium ordinum est mera confusio.

Tertiò videmus hîc promissionem qua Christus suos aduersus futuras & iam illis imminentes calamitates cõsolatur, cum dicit: *Vos estis qui permansistis mecum in tentatio-*

C *nibus meis*, perseueranter: quia nemo mittens manum ad aratrum, & aspiciens retro, aptus est regno Dei. Luc. 9. *Et ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum: vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo, & sedeatis super thronos iudicantes duodecim tribus Israel.* Quasi dicat, Bono tantũmodo estote animo discipuli charissimi. Hactenus enim mecum multa estis perpessi aduersa: quare & regnum vobis adornabo, non temporale, sed æternum. faciam vos principes non huius mundi, sed cæli: sed eo

D modo illud suscipietis regnum, quo me id suscipere videtis, per multas scilicet tribulationes & afflictiones. Sed conuertetur mœror vester in gaudium, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis. Hoc ita futurũ testatur Christus in oratione sua Iohan. 17. Pater, quos dedisti mihi, volo vt vbi sum ego, & illi sint mecum, vt videant claritatem meam, &c. Et Iaco. 1. Beatus vir qui suffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronã vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. Item Paulus 2. Corint. 1. Sicut socij passionum estis, ita & consolationis eritis. Quis huius regni gloriam exprimere, quæ mẽs excogitare possit? Verè id quod in præsenti est momen-

taneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in E
ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis,
non contemplantibus nobis quæ videntur, ſed quę non
videntur. Quæ enim videntur, temporalia ſunt: quæ au-
tem non videntur, æterna. 2. Corinth. 4.

Patienter igitur feramus afflictiones propter Chriſti
nominis confeſsionem: & perſeueremus in vera fide vſq;
ad vltimum noſtræ vitæ terminum. Qui enim perſeuera-
uerit vſque ad finem, ſaluus erit. Matt. 10. Non enim ini-
tio, ſed perſeuerantia Chriſti regnum exquiritur. Nam F
Iudæ bonum initium, ſed malus exitus fuit: contrà Pau-
lus malè cœpit, bene finiuit. Sic & quidam diſcipuli re-
tro abierunt, dicentes: Durus eſt hic ſermo, &c. & iã nõ
cum domino ambulabant. Petrus verò ait: Domine, quò
ibimus? verba vitæ æternæ habes. Iohan. 6.

EPILOGVS.

1 *Contentionem, carnis vitiũ, corrigit magiſter cæleſtis, & Deus*
pacis, quod ſemper ferè naſcitur ex ambitione. Maximè hæc peſtis
permultos in Eccleſia concitat tumultus, imò multos turbat pacem G
habentes, & pacem amantes.

2 *Dominatio tyrannica longè abſit quum à magiſtratu pro-*
phano Chriſtianorum, tum Eccleſiaſtico. Decet enim vt rectorem
ſubditis diſciplina patrem, & pietas matrem, & humilitas ſeruum
exhibeat, ne aut diſtrictio rigida, aut pietas ſit remiſſa, ſed vtro-
bique ſeruetur diſcretio.

3 *Vera via ad veram gloriam oſtenditur: quæ eſt humilitas, glo-*
riæ mundanæ fuga, & tribulationum tolerantia. Nam ſi commor-
tui ſumus, & conuiuemus. ſi ſuſtinebimus, & conregnabimus. 2.
Timoth. 2. Atqui nos ſperamus aliam & compendiariam viam H
eſſe, ſi quis ſe omnibus præferat, nemini inſeruiat. Tales fuere ali-
quando filij Zebedæi. Matth. 20.

IN FESTO NATIVITATIS MA-
riæ virginis, Epiſtola. Eccleſiaſtici. 24.

Ego quaſi vitis fructificaui ſuauitatem odoris, &c.
Finis Epiſtolæ: Qui elucidant me, vitam æternam ha-
bebunt.

A PRæsens lectio (quæ iuxta germanum sensum de æterna est sapientia) duo peculiariter nobis proponit. Primò quid ipsa net sapientia & sit & possi, um dicit: *Ego quasi vitis fructificaui suauitatem odoris, & flores mei fructus honoris & honestatis.* Iesus Christus, qui summi patris testimonium æternæ sapientiæ habet, quãdo ait Matth. 3. & 17. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite: eo quòd se humi- *Philip. 2.*
B liauerit formam serui accipiens, deieceritque in morté probrosissimã, dicit se esse vitem, quod omnium lignorum est vilissimum, quia inutile ad quamlibet structuram aut ædificium, vt cætera ligna arborum, & ad nihilum valet, nisi vt in ignem proiiciatur. Latitat tamen sub hoc vilissimo ligno, vtvt videatur omnium arborum abiectissimum, suauissimus fructus, Deum lætificans & homines. Sic Christus lignum vitæ, tanquam omnium vilissimum abiectum fuit, & prorsus pro inutili habitum, quemadmodũ sonant hæ voces, Dæmonium habet: Se-
C ducit turbas: Samaritanus es: Commouit populum: adeò vt non sine causſa Petrus. 1. canon. 2. cap. ex Psal. 117. dixerit eum lapidem angularem, quem reprobrauerunt ædificantes: offensionis lapidem, & petram scandali, &c. Quàm suaues fructus tandem produxerit hæc vitis, subsequentia verba testabuntur.

Hæc interim vitis antèquam plantata esset, subamara erat, ceu in vitibus naturalibus videre licet, imò & Rhãnus potestatem inter arbores acceperat. Iudic. 9. Tene-
D bat enim hoc tempore Deus iustitiæ iudicia. Expulit enim statim post præcepti præuaricationem primos parentes nostros è paradiso in hanc miseriæ vallem. An non etiam hoc grande iustitiæ fulmen, quod generali cataclysmo perdidit totam terram, Noë tãtùm cum suis seruato? Ecquid contigit Sodomitis & Gomorræis? Ité quid Israeli? Psalm. 77. Erat esca adhuc in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos. At hæc vitis cum ad perfectam vsque ætatem peruenisset, produxit fructus dulcissimos, nempe misericordiam & gratiam. Deus qui olim exercuit iudicia iustitiæ, nunc iudicia misericordiæ. Nunc illud Oseæ sexto, Misericordiam volo, &

non sacrificium, locum habet. Si quis olim in peccatum lapsus erat, continuo in se iram sentiebat diuinam, aut de medio tollebatur, & lapidabatur. Exemplo est is qui in sabbato ligna colligebat. Numerorũ decimoquinto. Nunc verò misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt. Non veni (ait vitis nostra, Matthæi nono) vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Quod & Paulus testatur. 1. Timoth. 1. Fidelis sermo, inquit, & omni acceptione dignus, quoniam Iesus Christus venit in hunc mundum peccatores saluos facere, &c.

Quod ergo hæc verba vni huic sapientiæ Iesu Christo tribui debeant, testatur ipse plus satis in Euangelio. Sic nanque dicit Iohannis decimoquinto: Ego sum vitis vera, & pater meus agricola est. Item ibidem: Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere. Vitis quidem principiò in terram demittitur, vt inde tum efficacius & commodius exurgat, fructificet & floreat. Ad hunc modum & æterna illa vitis, vnigenitus Dei patris filius ac Deus ipse Iesus Christus seruator, propter nostram salutem semet demisit in terram sanctificatam ab æterno, hoc est, in vterum benedictæ, sanctissimæ, castissimæque virginis ac matris Mariæ, vt inde veluti sponsus prodiret de thalamo suo, vt inde veluti flos exurgeret, fructificarétque vniuerso hominum generi fructus honoris & honestatis. Hunc sensum per spiritum sanctũ Dauid Psoctogesimoquarto confirmat. Benedixisti (inquit) domine terram tuam, auertisti captiuitatem Iacob. Misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt. Veritas de terra orta est, & iustitia de cælo prospexit. Dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum. Hæc terra verò sancta non fimo corporali, & lapidibus solidis obducta est, sed fimo spirituali, nempe gratia, Spiritus sancti obumbratione, virtute altissimi, lapidibus fidei & charitatis. Vnde angelus ad eam inquit, Luc. 2. Aue gratia plena, dominus tecum: benedicta tu inter mulieres: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus al-

A tissimi obumbrabit tibi.

Deinde posteaquam vitis in terram demissa est, probéque pastinata, tandem prodit etiam & conspicua fit. Ita quoque vera vitis Iesus Christus quum per tempus aliquod in terra sua, in vtero inquam beato matris suæ quieuisset, tandem prodiit, factúsque est conspicuus, hoc est, homo natus est. Hunc sensum confirmat propheta Baruch capite tertio, Hic (inquiens) est Deus noster, & non æstimabitur alius aduersus eum. Hic
B adinuenit omnem viam disciplinæ, & tradidit illam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Post hęc in terra visus est, & cum hominibus conuersatus est. Item Angelus Luc. 2. Annuntio vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus est vobis hodie saluator, qui est Christus dominus.

Iam vbi sic vitis prodierit, mox gemmis eductis florescit: ita & nostra vitis Iesus Christus vbi adoleuisset, erupit statim in flores honoris & honestatis. Pro-
C duxit flores charitatis, timoris, agnitionis, & sanctæ spei, dum cælestem illam philosophiam prodidit mortalibus, dum omnibus malè habentibus benefecit, dum verâ Dei cognitionem homines docuit, dum spé æternæ vitæ in se credentibus pollicitus est. Tandé quando hęc vitis floresceere cœpisset, protulit flores honoris & honestatis. Existimo hos flores eos esse sanguineos, qui ef-
D fluebant è latere, capite, manibus, pedibúsque eius, seminabantúrque in terram pro nobis miseris peccatoribus. Nam quemadmodum botrus in torculari expressus emittit vinum, ita ille pro nobis dedit effudítque sanguinem suum, ac in eo lauit nos à peccatis nostris.

Hoc autem vinum expressum est ab initio passionis eius vsque ad vitæ finem: dum scilicet in horto sudauit aquam & sanguinem, dum in domo Pilati flagellatus & spinea corona perfossus est, dum denique in cruce clauis vulneratus est, & aperto latere sanguinem fudit & aquam in remissionem peccatorum nostrorum.

Cæterùm omnibus in vite sic absolutis, tãdem in vuis profert purum vinum mortalibus. Sic & vitis nostra

Iesus Christus quum flores hîc produxisset fragrantissimos, tandem & vinum protulit verè exhilarâs cor hominis, hoc est, remissionem nobis largitus est peccatorum, filios nos fecit Dei, & cælestis denique hæreditatis fecit consortes, hoc dicente Apostolo Ro. 3. Proposuit Deus propitiatoré, nempe Christum, per fidem, interueniente ipsius sanguine, ad ostensionem iustitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorum. Et cap. 5. Reconciliati sumus Deo per mortem filij eius. Verè fructus honoris & honestatis. Nisi enim dominus reliquisset nobis hos fructus, quasi Sodoma fuissemus, & quasi Gomorra similes essemus. *Isa. 1.*

Est ité Christus verè mater pulchræ dilectionis, & timoris, & agnitionis & sanctæ spei. Ab ipso enim omnes virtutes promanãt, per ipsum apparuit charitas Dei erga nos, per ipsum accepimus spiritum dilectionis & timoris domini, per ipsum ad agnitionem Dei ac veritatis venimus, in ipso denique spem hæreditatemque habemus & sortimur viræ æternæ.

Est ergo & omnis gratia vię ac veritatis, omnis quoq; spes vitæ & virtutis in Christo. De eius nanque plenitudine & accepimus, & hodie etiamnum accipimus omnes gratiam pro gratia. Iohan. 1. Ipse est via in doctrina, veritas in promissis, virtus in tribulationibus & angustiis, vita in præmio. Iohan. 14. Nemo potest venire ad patrẽ nisi per me, inquit. Ego sum via, veritas, & vita. Nó itaq; iniuria huiusmodi sibi egregia epitheta hîc attribuit.

2 Secundò proponit qui sint eius discipuli, & quid ipsis sit datura: de quo sic inquit, *Transite ad me omnes qui concupiscitis me, & à generationibus meis adimplebimini. Spiritus enim meus super mel dulcis, & hæreditas mea super mel & fauum. Memoria mea in generatione seculorum. Qui edunt me, adhuc esurẽt: & qui bibunt me, adhuc sitient. Qui audit me, non confundetur: qui operantur in me, non peccabunt. Qui elucidant me, vitã æternam habebunt.* Quum itaque in Christo tanquam fonte lógè vberrimo habeamus omnia quæ vel expetere possimus, vel necessaria nobis esse possint: age transeamus ad illum omnes. Vocat enim nos, inquiens, *Transite ad me omnes qui concupiscitis me, &c.* Quod etiã clarius apud Matthæum agit: Venite ad me omnes qui laboratis & one- *Matth. 11*

A rati estis, & ego reficiã vos. Iugum enim meũ suaue est, & onus meum leue: & sum mitis, & humilis corde. Ac si dicat, Apprehẽdite omnes citra personarum respectum, gratiam quæ vobis offertur. Si oneratus es peccatis, & quæris refocillari, ad me propera. Ego sum, ego sum qui deleo iniquitates tuas. Isa. 43. Si infirmus es, ad me veni, ego sum medicus per quem curemini. Non enim indigent qui sani sunt, medico, sed qui male habẽt. Matth. 9. Si esuris, me accede: ego sum panis vitæ, qui de cælo descendi. Iohan. 6. Si sitis, fons sum salientis aquæ in vitam
B æternam. Si quis sitit, veniat ad me & bibat. Iohan. 7. Si in tenebris ambulasti, veni sequere me: Ego sum lux vera, illuminans omnem hominem venientem in hũc mũdum. Iohã. 1. Nec est quòd hoc te moueat aut retardet, quia ille sublimis residet in cælis, & nos miseri vermiculi hîc in terris repimus. Non enim itur ad eum pedibus, sed animo. Si tibi cœperint sordere hæc terrena, si te pigeat prioris vitæ, si te capiat ardor cælestium, iam cœpisti ad Christum accedere. Accedite ad eum, inquit Psal.
C & illuminamini, & facies vestræ non confundentur.

Nunc pergit declarare, eos suos esse discipulos, & bonorum suorum consortes, qui se concupiscunt. Quinam illum concupiscant, à simili scire poterimus. Quisnam quæso concupiscit medicum? Non certè sanus, sed valetudinarius: nec quilibet valetudinarius, sed ille solùm, qui morbum suum agnoscit, & eo cupit liberari. Sic nemo etiã concupiscit hanc sapientiam verè, nisi qui suam ipsius stultitiam cognoscit. Nemo concupiscit huius vitis vinũ, nisi qui esurit, & siti premitur. Nemo cõcupiscit
D hanc omnium virtutum matrem, nisi qui se omnibus vitiis contaminatum fatetur. Nemo cõcupiscit hanc viam nisi qui se aberrasse videt, & reduci cupit. Nemo concupiscit hanc veritatem, nisi qui suum agnoscit mẽdacium. Nemo denique concupiscit hanc vitam, nisi qui se in morte ipsissima versari videt. Si nos igitur verè Christi discipuli & consortes esse volumus, ante omnia nostram miseriam, nostram infirmitatem, nostrum erroré, nostra peccata agnoscamus oportet, & vnius ipsius gratiã, misericordiam, auxilium, consolationem desideremus necesse est: necnõ toto cordis affectu à generationibus eius

impleri anhelemus oportet, hoc est à sanctis catholicisq; E
predicatoribus, quales fuere apostoli, qui sunt generatio
Psal.23. Christi, hoc testante Psal. Hæc est generatio quærẽtium
dominum, quærentium faciem Dei Iacob. Hac nimirum
ratione id summopere desiderare debemus, quia spiritus
domini super mel dulcis, & hæreditas eius super mel &
fauum: memoria eius in generatione seculorum. Oculus
enim non vidit, nec auris audiuit, quæ præparauit Deus
diligentibus se. 1. Corinth. 2.

Sunt etiam ipsius discipuli & bonorum suorum con- F
sortes, qui ipsum edunt & bibunt, hoc est (secundum te-
stimonium eius Iohan. 4. &. 6.) qui credũt in ipsum, qui
certò sibi persuadent ipsum carnem suam pro ipsis tradi-
disse, sanguinemq; suum pretiosum fudisse in remissio-
nem peccatorũ. Si itaque & nos Christi discipuli ac cõ-
sortes esse volumus, in ipsum constanter credamus, & o-
mnia bona de ipso nobis polliceamur oportet. Sic verè
ipsum & edemus & bibemus, & saturabimur. Nihil in
mundo vniuerso tam dulce vel suaue est, quin satietas & G
nausea tandem sequatur: Verùm Christus contrà tam
dulcis ac suauis est, vt ipsũ edẽtes sint esurituri, & ipsum
bibentes sitituri adhuc: sed sic tamen esurituri ac sitituri,
vt neque esuriant neque sitiant in æternũ. Hac esurie
Psal.41. & siti laborabat Dauid, dicens, Quemadmodum desiderat
ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea
ad te, Deus. Et iterum, Heu quia incolatus meus prolon-
gatus est. & Psal. 16. Satiabor cum apparuerit gloria tua.
Sic etiam Paulus Philipp. 1. dicebat: Cupio dissolui, &
esse cũ Christo. Item Roman. 7. Infelix ego homo, quis H
me liberabit de hoc corpore morti obnoxio?

Sic sunt eius discipuli, qui ipsum audiũt, & in eo ope-
rantur, hoc est, sicut ipse docet Iohan. 13. qui iuxta man-
datum eius ita inuicem diligunt, sicut dilexit nos. In hoc
inquit cognoscent omnes quòd discipuli mei sitis, si di-
lectionem habueritis ad inuicem. Si ergo & nos Christi
esse volumus discipuli, sic verbũ ipsius, nempe præcepta,
audiamus necesse erit, vt diligamus mutuò, & honestam
conuersationem agamus, vt non confundamur. Audiuit
Matth. 9. Matthæus sedens ad telonium, dominum sequens, & o-
mnia sua relinquens, nec confusus est. Audiuit Zachæus

A descēdens ab arbore, dans dimidiam partem bonorum suorum pauperibus, reddensque quadrupliciter iniquè partum. Audierunt Apostoli, relinquentes patrem & retia. Audiuit Paulus è cælo vocatus dominum. Audiuit & Dauid post adulterium, desiitque peccare. nec sunt confusi. Econtrà omnes qui ipsum derelinquunt, cōfundentur. Pharao audire contempsit, & ideo confusus est, demersus in medio maris rubri. Exod. 14. Iudas audire noluit, & ideo suspensus crepuit medius. Act. 1. *Luc. 19.* *Matth. 4.*

B Postremò sunt eius discipuli, qui ipsum elucidant, hoc est imitantur, hoc testante B. Petro. 1. cap. 2. Christus, inquiens, passus est pro nobis, vobis relinquēs exemplum, vt insequamini vestigia eius. Vel qui scrutantur scripturam, qui enarrant gloriam Dei, qui elucidāt oracula, sic vt ad iustitiam erudiant multos, sunt verè eius discipuli. Si igitur & nos ipsius discipuli esse cupimus, consortésq; bonorū suorum, cum ipso etiam patiamur & moriamur oportet, sapientiámque diuinam elucidemus, & ignorātes doceamus viam iustitiæ, vt iuxta Danielem cap. 12.

C fulgere possimus quasi splendor firmaměti, & quasi stellæ in perpetuis mansionibus cælestibus. Psal. 118. Beati qui scrutantur testimonia tua, &c.

Summatim transeamus ad illum omnes, edamus hunc panem viuum, & bibamus ex hac aqua saliente in vitam æternam: hoc est, credamus in ipsum, ad ipsum vnum in omnibus necessitatibus nostris confugiamus, vnicè illo nitamur. Verùm interim audiamus etiam illum, hoc est, verbum ipsius audiamus, & voluntati eius obsequamur sedulò. ita enim non confundemur in æternum. Opere-

D mur quoque in illo, hoc est, non nostra opera, sed ipsius in nobis opera exerceamus. Ita enim nunquam peccabimus. Ipsum denique dilucidemus, hoc est, induamus, & vndiquaque imitemur. Ita vitam æternam habebimus.

LECTIONEM hanc Sirachi ad hodiernam festiuitatem detulerunt patres, necnon allegoricè interpretati sunt de Maria virgine, quum præsertim persona loquens in fœminino genere apud Sapientem loquatur. Et non incommodè profectò in domini matré trāsferri ea potest, cùm ea quæ conueniunt filio, non sint aliena à matre. Nam hactenus quidem est vtique dicēda Maria

vitis fructificans, quòd protulit vinum illud omnium & E
nobiliſsimum & fragrantiſsimum, quod & Deum ipſum
& angelos & omnes pios vnicè exhilarat, nempe filium
Dei Ieſum Chriſtum dominũ noſtrũ, qui fructus floſq;
eſt omnis honoris ac honeſtatis: ac proinde ipſius per-
ſonæ etiam eſt attribuẽda, quum præſertim inter cætera
in præſenti lectione habeatur, *Ego mater ſum pulchræ dile-
ctionis. &c.* Nam hactenus quoque Maria non ineptè vo-
cari poteſt mater pulchrę dilectionis, & timoris, & agni-
tionis, & ſanctæ ſpei, quòd genuerit filium dilectionis, F
dilectiſsimum inquam Dei patris filium, qui verum do-
mini timorem nos docuit, imò qui ipſe eſt pauor noſter,
per quem & Deum & veritatẽ cognouimus, in quo ſum-
ma etiam ſalutis noſtræ ſpes nobis eſt ſita. Sic denique
& hactenus omnem gratiam viæ & veritatis, ſpemque
vitæ ac virtutis omnem fuiſſe in Maria dici poteſt, quòd
illum in vtero ſuo geſtauerit, qui eſt via, veritas, reſurre-
ctio, iuſtitia, redemptio & vita. Iohan. 11. &. 14.
Conſule Dionyſium Carthuſianum, qui & præſentem
lectionem myſticè tractat in honorẽ Deiparæ virginis. G

EPILOGVS.

1 *Aeterna patris ſapientia ſeipſam commẽdat, & commoda ſua
deſcribit, quid ſit, & quid poſsit, idque multis epithetis quæ ſibi
attribuit, oſtẽdit, vt inde cognoſcamus quòd nobis omnia bona ve-
nerunt pariter cum illa. Sap. 7.*

2 *Quia Chriſtus fons & cornu copiæ eſt omnium gratiarũ, paſ-
ſim omnes mittat ad ſuum diſcipulatum, bonorúmque ſuorum con-
ſortium, & vnde veri ſui diſcipuli cognoſci queant, aperit.* H

3 *Dulcedine promiſsionum ſuarum ad amplectẽdam ſapientiam
nos mirum in modum allicit. Hoc ſonant huiuſmodi voces, Qui
edunt me, adhuc eſurient: qui bibunt, adhuc ſitient. Qui audit me,
non confundetur. Qui operantur in me, non peccabũt. Qui eluci-
dant me, vitam æternam habebunt.*

IN EODEM FESTO NATIVITATIS B. MARIAE EVANgelium Matthæi. 1.

Liber

A *Liber generationis Iesu Christi filij Dauid, filij Abraham, &c. Finis Euangelij: De qua natus est Iesus qui vocatur Christus.*

SVmma totius contextus Euãgelici ad tria præsertim se extendit. Primò enim testatur Euangelista, illum quem lex & prophetæ, adeóque ab ipso statim mundi exordio patres promisissent seruatorem, nempe Iesum Christum, nunc esse natum, hominem factum, & ad generis humani salutem missum, tempus gratiæ apparuisse, cessasse antiquam Dei iram, propitium iam hunc factum esse miseris mortalibus, ideóque nemini negãdã veniam, omnibus paratam esse salutem.

Quod quàm magnificum gaudium & ingẽs voluptas sit, natum esse Christum, non potest aliunde manifestius deprehendi, quàm ex consideratione summæ illius miseriæ qua prius laborabat vniuersum genus mortalium. Satis constat ex sacris literis, nos per lapsum illum protoparentum nostrorum obnoxios fuisse non solùm peccato (quod tamen alioqui per se satis graue est) verùm etiam morti tum temporali tum æternæ, item Satanæ tyrannidi, maledictioni legis, & æternæ damnationi. Quid autem hac miseria miserius excogitari potest? Quid hac seruitute seruilius potest fingi? Nihil sanè. Et nemo omnium ab hac nos calamitate, ab his malis liberare poterat, neq; certè patriarchæ, neq; prophetæ, neque sacerdotes, neque reges, quantumlibet alioqui sancti, pij, & iusti, imò ne angeli quidem. solus poterat Deus. Hic nimirum pater ille cæli terræque indulgentissimus misertus nostri, nolensq; perire malè, quos optimus optimè condiderat, statim post lapsum promisit venturum semen mulieris quod contereret serpentis caput: vtque certiores redderemur de hoc ipso semine, sensim apertius atque apertius illud descripsit, primò dicens illud futurum semem Abrahæ, deinde nasciturũ ex semine Dauid, hinc fore Deum ipsum, & ipsius filiũ: dein per prophetas explicans quomodo is tandem venturus *Gene. 3.*

esset, quid facturus, dicturus, passurus. Quum itaque ple- E
Gala.4. nitudo temporis appropinquasset, emisit illum, factũ ex muliere, castissima nempe matre virgine, factũ sub lege, & humanæ nostræ infirmitati per omnia (excepto peccato) obnoxiũ, vt nos à peccato, morte, satana, maledictiõe legis, & dãnatione æterna assereret. Hanc iam emissionẽ Seruatoris nostri Christi, hunc aduentum nobis Euangelista hic annunciat.

Nunc vero considerate quantã lætitiã voluptatemq; ille cõciperet, qui vinctissimus, flagitiosissimus, & mor- F
Simile accommodũ. tis supplicio adiudicatus, in ipso eductionis momẽto nũcium audiret ferio dicentẽ: En homo, tu peccasti, dignus es morte, & quouis suppliciorum genere. Verùm rex tui misertus est, ac remittit tibi noxam omnem, adeóque filium suũ vnicũ pro tuis sceleribus auferendis tibi mittit. Bone Deus, quàm ille exiliret præ gaudio, quanta perfunderetur animi tranquillitate? Ad eundem verò modum, quod nuncium nobis hominibus sceleratissimis, milléque cõmeritis mortes, adeoq; æterno igni adiudicatis cõtingere potest gratius quàm quòd Iesus Christus G
Iohan.3. vnigenitus Dei patris filius nobis saluãdis & liberandis venerit in hunc mundũ, sitq; factus noster frater? Atqui hoc nunciũ nobis Euangelista in præsenti Euangelio nunciat. Est igitur illud omnibus afflictis, cõterritisque conscientiis auditu iucundissimum, simul & consolantissimum. Hinc Apostolus Rom.5. dicit, Per vnũ hominem in hunc mundum peccatũ intrauit, & per peccatũ mors: & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt. Sed non sicut delictum, ita & donum. Si enim vnius delicto multi mortui sunt, multo magis gra- H
tia Dei & donum, in gratia vnius hominis Iesu Christi in plures abundauit. Vnde contra ignorantiam, sapientiæ lumen dedit. Iohan. 1. contra mendacium, veritatem. Iohan. 14. & 18. contra iniustitiam, iustitiam. 1. Corinth. 1. Rom. 3. contra amorem creaturarũ, amorem Dei. Rom. 5. 1. Iohan. 4. & cõtra mortem, vitam. Nam contra mortem naturæ, resurrectionem. Iohã. 5. 11. & 1. Corinth. 15. cõtra mortem culpæ, vitam attulit gratiæ. Iohan. 10. Post remò contra mortem gehennæ, vitam cõtulit gloriæ. Iohan. 10. Ego vitam æternã do eis. Item

A Rom.5. Sicut peccatum regnauit in morte, ita & gratia regnet in vitam æternam, per Iesum Christũ dominum nostrum. Nam in hæc omnia mala per lapsum primi hominis incideramus. Non ergo pro simplici catalogo aut historia hic liber generatiõis Iesu Christi accipi debet.

2 Secundò declarat prosapiam è qua is idem seruator processit, seu quo genere humanam suam naturam sumpserit, nimirum è patriarchis, sacerdotibus, regibus, prophetis, principibúsque: vt constet liquidò filiũ illum Ma-

B riæ Iesum verè esse promissum Messiam, & verum hominem: non simpliciter prophetã, neque hominem cælestem, aut aerium, phantasticúmve. Ob id nimirum primò omnium genealogiam altissimè repetit, deducítque hanc ad Dauidem & Abrahamum vsque. Nam hinc demonstrat, Iesum ex iis maioribus natum esse secundum carnem, è quibus nasciturum Messiam sacra prædixerant oracula. Etenim Abrahamo & Dauidi cum primis promissum erat, vt ex ipsorum progenie nasceretur Chri-

C stus: ideóque Matthæus dominum Iesum statim initio filium Dauidis & Abrahæ vocat.

Gen.22.26. 28

Psal.131

Sunt quidem nonnulli, qui glorioſum ducunt, ſi ſingularum hîc perſonarum vel benefacta vel malefacta recenſere norint: verũ non ob aliud recenſet eas (vt diximus) Euangeliſta, niſi vt probet Ieſum eſſe Chriſtũ, dum is ex illorũ proſapia natus eſt, è quorum Chriſtus naſci debebat. Hoc igitur cum primis reſpicere debemus.

Aut ſi omnino merita ſingulorum expendere libet, ex proſapiæ eius cognitione duo præcipua diſcere debem⁹:

D ſummam nimirum ipſius excellentiam, & maximam contrà ſubmiſſionem. Excellentia quidem eſt, quòd natus eſt ex patriarchis, ſacerdotibus, prophetis, regibus, & principibus: ſubmiſsio verò, quòd è peccatoribus etiam prognatus eſt. Quòd ſanè ex patriarchis natus eſt, indicium facit, ipſum veriſsimũ ipſiſsimúque eſſe patriarchã, & hoc Eſa.9. etiam habetur: Pater futuri ſeculi. Quòd ex ſacerdotibus, innuit, ipſum verum ſummúmque eſſe ſacerdotem, iuxta quod Dauid Pſal. 120. dicit: Tu es ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech. Quòd ex pphetis, arguit ipſum ipſiſsimũ eſſe pphetã, iuxta quòd Moſes Deut.18. dicit: Prophetam ſuſcitabit vobis Deus

vester de fratribus vestris, similem mei. ipsum audietis. E
Quòd ex regibus & principibus, argumento est ipsum esse regem regum, dominum dominantium, & principem principum, iuxta illud Isa.9. Super solium Dauid & super regnum eius sedebit. Et Psal. 71. Dominabitur à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum. Coram illo procident Aethiopes, & inimici eius terram lingent. Et adorabunt eùm omnes reges terræ, omnes gentes seruient ei. Item Psal. 44.

Quòd autem natus est ex peccatorũ progenie, insigne F
humiliationis indicium est, indeque adeo certificamur non solum ipsum venisse propter iustos, sed & peccatores saluandos, & peccatoribus resipiscentibus propitium fore, multo minus eos reiecturum. Atque hic maxima omnium consolatio sese exerit. Et nihil quoque vehemẽtius scriptura inculcat, quàm hoc ipsum. Non veni, in-
Matt.9. quit, ꝓpter iustos, sed peccatores. Quòd & Paulus apertè testatur, inquiens. 1. Timoth. 1. Fidelis sermo, & omni acceptione dignus, quia venit Iesus in hunc mundum G
peccatores saluos facere. Item dominus ipse Luc. 19. Venit filius hominis quærere & saluũ facere qđ perierat.

Nunc consideranda conclusio prosapiæ seu generationis Christi. Vbi Euangelista generationem ipsam ab Abrahamo vsque ad Dauidem, & à Dauide vsque ad Ioseph perduxit, non dicit ex Ioseph genitum esse dominum, sed ex Maria vxore seu sponsa Ioseph. Qua quidẽ auersione ostendit, non illum ex virili semine (vti alij homines solent) conceptum & natum esse, sed ex castissima virgine, citra viri operam. Quod enim in ea natum
H
est, de spiritu sancto est. Matth. 1. Atq; per hoc itidẽ ꝓbare vult, ipsum vere esse promissum Messiã. Habem⁹ enim apud Isaiam. 7. virginem concepturã, & parituram Emanuelem: ideoque & Christus Gen. 3. semen mulieris vocatur, non semen viri. Quum igitur Iesus solius mulieris semen fuerit & ex virgine natus, certissimum est ipsum verè Messiam esse.

Quæstio hîc oritur: quũ Christ⁹ nõ sit natus ex semine Ioseph, quur per ipsius generis catalogũ ostẽdatur genus Christi? Respõdetur: Hebræis nõ esse moré genealogias nisi per virorũ enumerationẽ cõtexere, Hierony

A mo teſte: ad hæc legé à Deo datâ talé Iſraëlitis, vt viri vxoré ducerét de tribu & cognatione ſua. Numer. 36. Cũ itaque Ioſeph vir iuſtus & timẽs Dei fuerit, haud dubiè huic legi moré geſsit, ſicq; Mariã ex ſua tribu duxit vxorem. Quare cõueniéter Euangeliſta Ioſephi genus cõtexuit, vt quod idé fuerit & Mariæ gen⁹, ideoq; & Chriſti.

3 Tertiò ponitur nomen & vitæ cõditio verbi incarnati. Fuit nomen filio Mariæ, Ieſus: quod Hebræis ſaluatorem ſonat. Hoc autem nomen non fortuitò aut humana voluntate ei impoſitum eſt, ſed diuinitus: quòd
B nimirum verè Ieſus ſeu ſaluator futurus eſſet: quod & fuit. Nam inde & angelus ad Ioſeph ait: Vocabis nomẽ eius Ieſum, ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis ipſorum. Sunt quidem & alij nonnulli hoc nomine inſigniti in ſacris literis, veluti Ioſua, Ieſus filius Ioſedech, & Ieſus Sirach ſcilicet filius, auctor libri qui Eccleſiaſticus intitulatur. Verùm in nullum competit verius, quàm in filium Mariæ. Is enim verè ſaluat, liberat, & fert opem: non temporaliter modò: ſed &
C æternaliter. Vnde & Petrus: Non eſt in alio quoquam ſalus, neque aliud nomen datum inter homines in quo oporteat ſaluos fieri. Act. 4.

Eccli. 46. *Hagg. 2.* *Zacha. 3.*

Porrò quòd idem & Chriſtus dicitur, dignitatis & officij vocabulum eſt. Chriſtus idem eſt & dicitur quod vnctus. Vncti autem ſunt ſacerdotes & principes. Quòd ergo Ieſus dicitur vnctus, id euincit ipſum & ſacerdotẽ & regem eſſe. Vere autem ſacerdos eſt, iſque æternus: quia ſemetipſum pro nobis obtulit Deo hoſtiam viuam *Epheſ. 5.*
D in odorẽ ſuauitatis, eaque vnica in æternum conſummauit ſanctificatos. Verè quoque rex eſt, iſque itidem æternus: quia eſt dominus omnium, iudex viuorum & mortuorũ, ad regnũ patriæ cæleſtis via, ianua & introductor.

Quũ ergo ita res habeat, agnoſcam⁹ ex animo & perpetuo hũc Mariæ filiũ pro vero ſaluatore, ſacerdote, & rege: eoq; ipſi & fidam⁹ & adhæreamus & obſequamur: quò ſic per ipſum ſaluemur, reconciliemur, & æternum regnemus. Amen.

EPILOGVS.

Intentio Euangeliſtæ Matthæi, oſtẽdere Ieſum verũ Meſſiam,

hoc est, Christũ patrib⁹ promissum, iuxta prophetarum oracula ex E
stirpe sacerdotali & regia in Beth-lehem natum. Mich. 5.

2 *Exorditur Euangelista genealogiam Christi ab his duobus, Abrahamo & Dauide, vel quòd horum memoria celeberrima sit, pariter & gratiosissima apud Iudæos: vel quòd his duobus potissimũ promissus sit ille tot seculis expectat⁹ Christus in Hebræorũ oraculis, quibus summam habent fidem etiam illi qui Christo repugnant. Gen. 22. Gal. 3. Luc. 1. Psal. 131.*

3 *Quoniam apud Hebræos plures fuerunt qui nomen Iesu sortiti sunt, idcirco cognomine addito discernitur à cæteris. Porrò* F
Christus græcè vnctum significat: quo vocabulo Hebræi sonant regem, atque suum diu expectatum Messiam. Vno igitur vocabulo simul & regis & sacerdotis dignitas explicatur, quum
Apoc. 19. *vterque vngeretur: & viraque dignitas vni competit Christo,*
Hebr. 10. *quòd omnium rex & idem summus sacerdos, solus Deum patrem peccatis offensum sui corporis victima placarit, ac depulsa mortis tyrannide, & peccati regno destructo, cæleste regnum omnibus aperuerit.*

IN FERIIS D. MATTHAEI APOSTOLI EPISTOLA Ephes. 4. G

Vnicuique nostrum data est gratia, &c. Finis Epistolæ: In virum perfectum, in mensuram ætatis plenè adultæ Christi.

HAEc lectio, in qua tradit Apostolus methodum de donis spiritualibus, quib⁹ credẽtes sunt prædíti, quatuor quæstionibus cõstat. Prima est, quid sint ipsa dona, do- H
cetque ea esse aliud nihil quàm merã gratiã, cũ sic dicit: *Vnicuique nostrum data est gratia.* Sciendum autẽ hîc est, dona esse bifaria. Sunt enim quædã priuata, quædã publica. Priuata sunt, quæ priuati (hoc est, nullam publicã functionẽ habẽtes) priuatim (hoc est, citra vllam muneris publici iniũctionẽ seu impositionẽ) acceperũt ac habẽt: veluti dona fidei & charitatis, itẽ sermonis, sapiẽtiæ & sciẽtiæ, itemq; cognitionis variarũ linguarũ, & interpretationis earundem, atque id genus alia, quæ etiam iis contingunt qui nihil habent publici muneris, nec vrgent quenquã ad publicam functionẽ obeũdam.

A de his agit Apostolus.1.Corin.12.Cęterum publica sunt, quæ dantur ac contingunt publicè, hoc est, ad publicã functionem pertinent, & donatum ad administrandam functionem illam cogunt: veluti dona publicę præsidentiæ & gubernationis. Hæc autem dona publica rursum bifaria sunt. Sunt enim quædam politica seu ciuilia, & quædam Ecclesiastica. Politica quidem, vt principatus, cósulatus, prætoriatus, triumuiratus, &c. De his agit Roman.12.& 13. Ecclesiastica verò, vt Apostolatus, functio
B prophetica, Euangelicismus, pastoratus, & doctoratus. De his agit in hodierna præsertim epistola, dicens: *Vnicuique nostrum data est gratia.* Gratia autem & meritum inter se contraria sunt. Si igitur sunt dona gratię, non sunt meritum: si non sunt meritum, non sunt ex operibus. Ergo gratis contingunt citra nostra aut merita aut opera. Si verò gratis, excluditur omnis gloriatio nostra, non est quòd de ipsis superbiamus, præque nobis alios aspernemur. Quid autem habes (ait alio loco) quod
C non acceperis? 1.*Cor.*4.

2 A quo publica Ecclesiæ ministerja sint instituta, & vnde veniant. Et dicit Paulus ipsum dominum Iesum eorũ institutorem & autorem esse, dicens: *Data est gratia secundum mensuram donationis* CHRISTI. *Propter quod dicit, Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus,* &c. Si dona data sunt à CHRISTO, non donata sunt aliunde. Non igitur neque nobis neque aliis creaturis accepta ferri debent, sed soli Christo. Ob id enim ipsi iugiter laudes gratiarúmque actiones
D nuncupandæ veniunt. Ingratissimi enim fuerit hominis, ei nõ grates persoluere velle, ex quo omnia sua habeat, sine quo nihil possit. *Psal.*67.

Docemur igitur hic functiones Ecclesiasticas esse gratias seu dona Christi, iuxta suum ipsius arbitrium data. Si autem sunt gratiæ, gratis contigerunt: at si gratis, debent & gratis dispendi, iuxta domini dictum Matth.10. Gratis accepistis, gratis date. Dispendere gratis, non sic 1.*Cor.*9. intelligendum erit, quasi non sit prospiciẽdum ministris populi de vitæ necessariis, sed quòd ipsi nullius lucri aut quæstus gratia ministrare debeãt. 1.Pet.5. Porro si munia

illa ecclesiastica data sunt iuxta Christi arbitrium, nemo E
propter illa (si habeat) superbire debet: nec quisquam (si
non habeat) ea habentibus inuidebit. Nam quis glorietur de alienis? *quis* Christo manum occludat? Ad hæc, si Christus munium ecclesiasticorum auctor est, debent & *ipsa munia* & ministri etiam in summo honore haberi, non autem contemni & derideri, vt hodie à plerisque fit. Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, &c. 1. Timoth. 4.

3 Quænam ac qualia ipsa dona seu officia sint, quod F
his verbis dilucidat, dicés: *Et ipse dedit quosdã quidẽ Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores.* Hic audimus, Apostolatum, Prophetiam, Euangelisteiam, Pastoratũ & doctoratum esse dona illa publica ecclesiastica, quæ Christus dedit. Apostoli sunt, qui à Christo in vniuersum mundum Euangelij prædicandi gratia ablegantur. Hoc verò nomen propriè duodecim illis conuenit. Prophetæ sunt, qui futura vel bona vel mala præsagiunt ac vaticinantur, qualis fuit Agabus, & quatuor filiæ Philippi diaconi, quales G
& hodie nonnulli reperiuntur. Euangelistæ sunt, qui Euangelicam doctrinam scriptis complectuntur: quales quatuor illi. Pastores & doctores sunt, qui Christi populũ viua voce ac doctrina sana pascũt, quales fuerũt Timothe⁹, Titus, Dionysi⁹, Clemés, &c. quales omnes Episcopi, Presbyteri, diaconi, subdiaconi esse deberent.

Hæc dona in speciem quidem videntur vilia, præsertim temporibus hisce postremis: verùm si exactius considerantur, sunt omnibus modis insignia, maximaque. Libet id liquidò perspicere? Quid valent currus & equi ci H
tra aurigam? quid oues siue iuuenculæ citra pastorem? quorsum conducit thesaurus, si non adsit qui eum ostendat, eruátque? Nihil prorsus. Ita nimirum omnia dona quantumuis speciosa, inutilia sunt si non adsint Apostoli, Prophetæ, Euangelistæ, Pastores & Doctores, qui populum doceant quo pacto his vti piè debeant. Imò quanto præstat animus corpore, tanto hi omnibus aliis donis. Quare vt huiusmodi dona eximia sunt, sic à nobis etiam præ aliis omnibus maximo in pretio haberi debent. Nam ab his docemur veram fidem, docemur spem,

A charitatem, misericordiam, humilitatem, veram sapientiam, veram eloquentiam.

Hic etiam erroris conuincuntur qui dicunt ordinem ministeriúmque ecclesiasticum esse inuétum humanum. Conuincuntur quoque erroris & illi, qui omnes promiscuè ministerij huius publici capaces esse, & suggestum conscendere volunt. Nec hi minoris erroris redarguuntur, qui inuocatos sese in Ecclesiæ administrationem ingerunt. Item & illi peccant, qui ministerium ecclesiasticum atq; ipsos ministros vilipédunt. Nam si Christus in-
B stitutor est, non est inuentum humanum. Si is quosdam instituit peculiares, nó omnes promiscuè sibi id vsurpare debent. Si idem dat Ecclesiæ ministros, nemo ab eo non datus, hoc est inuocatus sese debet ingerere. Si denique ille huius ministerij est autor, nemo illud cótemnere, sed omnes honorare & magnificare debent. *Hebr. 5.*

Ex his quoque verbis colligere licet, varios esse ministrorum Ecclesiæ gradus, nó omnes esse æquales. Errant itaq;, qui omnes parem habere potestatem & dignitaté
C dicunt. Hæc autem ministrorum diuersitas ac distinctio, pacis & vnitatis causa à Christo instituta est. Nam alioqui si omnes æquè sacerdotes & dignitate & potestate pares essent, tot essent in Ecclesia futuræ sententiæ, quot capita: nemo alteri cederet, nemo alteri obtemperaret. Sed væ *illis* qui dignitate sua & potestate abutuntur vel per superbiam, *vel per* quæstum. Certè in hunc finem non prætulit dominus alios aliis. Quemadmodum verò digniores inferioribus sese anteferre minimè debér,
D sic quoque nec inferiores superioribus debent inuidere. Cui multum commissum est, ab eo & multum exigetur: contra, cui datum est parum, & is de modico dabit rationem.

4 In quem finem seu propter quam causam hæc munia data sint, instituerítque Christus omnes Ecclesiæ ministros, cum dicit his verbis: *Ad instaurationem sanctorum, in opus administrationis, in ædificationem corporis Christi, donec perueniamus omnes in vnitatem fidei & agnitionis filii dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenè adultæ Christi.* Quibus verbis docemur, Christum illa munera constituisse non sua gratia, sed propter instaurationem sanctorum, & sui

corporis, Ecclesiæ nimirum. Propter nos inquam, propter nostri instaurationem & ædificationem, totiúsque Ecclesiæ & populi Christiani vtilitatem, dedit Apostolos, Prophetas, Euangelistas, Pastores & Doctores, vt nimirum omnes omnium salutem prouehant, alij gubernando, alij concionando, alij scribẽdo, alij orando, alij legendo, alij canendo, alij visitando infirmos, alij ciban do pauperes, alij administrando sacramenta, alij expellendis dæmonibus: quò sic omnes & in fide & in vita proficiamus, tandémque læti occurramus Christo. Omnis quippe nostra salus in vnica illa fide, hoc est, agnitione filij dei, & in viro perfecto, hoc est charitate dei & proximi sita est. At fides, & fidei primogenita proles charitas, ex auditu proficiscuntur: auditus autem verbum habeat necesse est. Verbum vero audiri non potest, nisi adsit prædicans. Dedit igitur & dat dominus ministros ecclesiasticos, vt ex ipsius iussu illorum audiamus verbum, vtque ex auditu concipiamus fidem ac charitatem, & sic fide saluemur.

Rom.10.

Hîc igitur vnusquisq; ministrorũ sui muneris admoneri debet, siue sit Papa, siue Cardinalis, siue Episcopus, siue pastor, siue sacerdos, ne solo & nudo titulo turgeat, sed respondeat & titulo & professioni. Non enim propterea donis ornati sumus, vt nos alterutrum cõtemnamus, vt inuicem inuideamus, vt inde cristas erigamus, sed vt his seruiamus proximis, vt iuuemus inopes, consolemur desolatos, doceamus indoctos, reuocemus errantes, erigamus pusillanimes: in summa, vt regnum Christi dilatemus pro virili.

Hic ipsi quoq; Christiani subditi ac laici admoneri debẽt vt ministros & pastores sibi à Christo datos veneren tur, audiant, sequantur, ne frustra ipsis sint missi: Ecclesiæque munia suspiciant, venerentur & obseruent, ne & ipsa frustra sint data.

EPILOGVS.

1 *Apostolus vehementi spiritu vnitatem nobis commẽdat Ecclesiæ: quæ ne ob eam quam suis præpositis tenentur inferiores subiectionem tolleretur, dicit diuersa credentibus esse dei dona concessa, diuersos & varios in Ecclesia status & gradus constituentia,*

A *quæ tamen dictæ vnitati non repugnant, sicut nec humani corporis repugnat vnitati, quòd in eo diuersa sunt mẽbra, variis officiis & operationibus deputata. Minime ergo vocationum varietates resoluunt Ecclesiæ vnitatem.*

2 *Distinguuntur ordinum Ecclesiæ status, quorum præcipuus autor & institutor est Christus. Ascendens nãque in altum, dedit dona hominibus: quod primùm factum est, teste Luca, dum complerentur à die suæ resurrectionis dies Pentecostes, mittens super Apostolos visibili specie varia dona spiritus sancti. Act. 2.*

B 3 *Rationem reddit Apostolus, quorsum varia dona & vocationum præmissarum ordines in Ecclesia esse velit deus opt. max. ad consummationem, inquit, sanctorum, id est, vt consumment, & ad salutem prouehant per suum ministerium eos qui fidei sacramento initiati, à peccatis mundati & sanctificati sunt. In ædificationem corporis Christi, id est, vt ædificẽt eos in corpus Christi, qui adhuc alieni sunt: vultq; hos ordines duraturos donec veniat retributor omnium bonorum Christus Iesus, regnum hoc Ecclesiæ patri suo cælesti oblaturus.*

CIN FESTO EODEM B. MATTHAEI APOSTOLI EVANGELIVM Matth. 9.

In illo tẽp. Cum transiret Iesus, vidit hominem sedentem in telonio, Matthæum nomine, &c. Finis Euangelij: Marc. 2. Luc. 5. *Non enim veni vocare iustos, sed peccatores.*

D EVãgelio hoc depingitur nobis regnũ Christi: quòd videlicet illud sit regnum pro peccatoribus suscipiendis. Sunt autẽ tria præcipuè obseuanda: Primò Matthæi persona. Fuit enim publicanus, sicut ipse confitetur. Matthæ⁹ nihil sibi nisi peccata ascribit. Cõsueuerunt quidẽ filij Adam aut beneficia sua iactare, aut malefacta defendere & excusare. nihil horũ Matthę⁹, sed peccata sua ingenuè fatetur, publicanum se nominans: quod genus hominũ quoniam artem exercebat sordidi quæstus, & violẽtæ rapacitatis, multis modis infame erat, pessimẽque audiebat, præsertim apud Iudæos, idq; propter auaritiam & iniustitiã quibus obnoxij erãt omnes.

Publicanorũ officium. Redimebant enim munus à Principe iniqua ſumma, & E inclementer extorquebant à nautis & viatoribus veſtigal, vt vel hac exactione pluſculum lucri ipſis accederet: quare diuitiæ illorum erant rapina pauperum: potus & cibus, ipſorum caro & ſanguis: veſtis vero, vulgi ſudor & labor. In quos non ineptè torqueri poteſt illud Iere. 2. Sub alis veſtris, aut in oris veſtimentorum veſtrorum, ſanguis animarum pauperum & innocentum inuentus eſt. Quæ ſanè vitia talia ſunt, vt Paulus apertè dicat hiſce obnoxios non poſſeſſuros regnum Dei. 1. Cor. 6.

Publicanum ergo ſe fuiſſe dicit Matthæus, & ad maiorem certitudinem, ne quiſquã dubitaret de alio quopiam hæc ſcribi, quin potius omnes certi eſſent Euangeliſtam ipſum talem fuiſſe, vulgatius ſuum nomen adſcribit, dicens: Vidit hominem ſedentẽ in telonio, Matthæum nomine. Quod nomen alij Euangeliſtæ ſubticuerunt, ac pro ipſo aliud nomen minus notum, ſcilicet Leui, ſubſcripſerunt, ne conſortem operis Euangelici, de priſca conuerſatione palam notabilem redderent. Confitetur igitur Matthæus peccata ſua palàm, non vt in ipſis gloriari velit, ſicut quidam gloriantur quando vſuris & iniquis contractibus ſimplicibus impoſuerunt, quemadmodum illi de quibus ſcriptum eſt Prouerb. 2. Lætantur cum malefecerint, & exultant in rebus peſſimis. Item Iſa. 3. Peccatum ſuum ſicut Sodoma prædicauerunt, &c. ſed vt inſignius prædicaret Chriſti erga ſe bonitatem, quemadmodum & nos cum medici alicuius artem & induſtriam aliis commendare volumus, morbi noſtri acerbitatem & fœditatem recitamus. quãto enim morbus maior ac deſperatior fuit, tanto maior accedit gloria medico, qui eundem expellit. Sic & Matthæus Chriſti bonitatem nobis commendare volens, ſuũ morbum deſcribit. q. d. Ex meipſo nihil niſi peccator fui, & publicanus: ac perpetuò permanſiſſem, niſi per gratiam à Chriſto vocatus fuiſſem. Vides quam ob cauſſam Matthæus peccata ſua commemoret, nempe vt gloriam Chriſti prædicaret, ac nobis ſpem daret, vt in ipſo videamus Chriſtum nedum peccatores non auerſari, ſed & ex eis gratiæ ſuæ apoſtolos feciſſe, & Euangeliſtas. Sic Dauid & Manaſſe ſua agnoſcunt & confitentur peccata. 2. Reg.

F

G

H

A 12.2.Paral.33.Ob eandem etiam causſam Paulus peccata ſua refert. Chriſtus, inquit, venit peccatores ſaluos facere, inter quos præcipuus ego ſum: ſed ideo miſericordiã cõſequutus ſum, vt oſtenderet in me primo Chriſtus Ieſus omnem patientiam, ad informationem eorum qui crediturí ſunt illi in vitam æternam. 1. Timoth.1. Item, Ego, inquit, ſum minimus apoſtolorum, qui non ſum dignus vocari Apoſtolus, &c. Sequitur: Gratia autem Dei ſum id quod ſum. 1.Cor.15. Et hic eſt primus pœnitẽtiæ
B gradus, vt dicitur Luc.18.de Publicano, &.1.Corint.11. Quòd ſi noſmetipſos diiudicaremus, &c.

Enarratur autem ipſius Matthæi vocatio. Nam Chriſtus prẽteriens illum vidit ſuis oculis non tantum corporalibus (ſic enim & crucifixores ſuos vidit) ſed commiſerationis oculis, quibus aſpexit Abraham in Chaldæa. Gene.12.Loth in Sodomis. Ibidem.19. Iſraelitas in Aegypto. Exod.21. Zachæum in arbore. Luc.19. Petrum in domo Caiphæ. Ibid.22. Latronem in cruce. Ibid.23. & Paulum in itinere Damaſci. Act.9. Et hic aſpectus pene-
C trat carnem, ſanguinem, medullam, oſſa, ſpiritum & animam. Hoc videre, fuit agnoſcere illum eſſe de numero illorum qui ſaluandi eſſent. O felix viſio, de qua ſanctus ille, meritò poteſt dicere verbũ Agar. Gen.16. Tu Deus qui vidiſti me. Oremus ſupplices vt & nos ſic videre dignetur in abyſſo peccatorum ſepultos, dicentes cũ Dauide. Pſal.24. Reſpice in me, & miſerere noſtri. q.d. Agnoſce nos inter eos quibus miſericordiam præſtare decreuiſti.

Sic vidit Matthæum, & vocauit internè per Spiritum
D ſanctum, & externè per verbum, *Sequere me*. Superius mox dictum eſt quo in ſtatu fuerit Matthæus, non ante ſolùm, ſed & in ipſa vocatione: nimirum in huiuſmodi ſtatu, vt & omnibus hominibus exoſus eſſet, & coram Deo eſſet filius gehennæ. Quia verò cum in huiuſmodi ſtatu eſſet, vocatus ſit à domino, videmus itidem non promeruiſſe illum vocationem ſui, ſed ex mera gratuitáq; gratia à Chriſto eſſe vocatum: iuxta illud Pauli: Non volentis eſt neque currentis, ſed miſerentis Dei. Rom.9. Iam verò ex vno eodémque fonte omnium vocatio proficiſcitur. conſequitur ergo, quemadmodum Matthæus ex

gratia mera vocatus est, ita & nos omnes ex gratia vocatos esse ac vocari, non ex operibus aut meritis præcedentibus. Ne quis autem in hoc dubitet, audiamus Paulum. is sic Ephes. 2. inquit: Gratia estis seruati per fidem, idque non ex vobis. Dei donum est, non ex operibus, ne quis glorietur. Item. 2. Timot. 1. Deus, inquit, saluos nos fecit, & vocauit vocatione sancta: non secundum opera nostra, sed secundum suum propositum & gratiam, quæ data quidem est nobis per Christum Iesum ante tempora æterna, sed palam facta est nunc per apparitionem seruatoris nostri Iesu Christi. Hinc & Augustinus piè: Misericordissimus dominus, inquit, inuenit omnes quos condemnaret: at non inuenit quos saluaret. Nihil igitur hîc aliud cum Matthæo & vocatis omnibus facere possumus, quàm vt consideremus in nobis iugiter Dei bonitatem, laudemúsque illum super misericordia. Roman. 11. & 15. dicentes cum Dauide: Miserator & misericors dominus, non secundum peccata nostra fecit nobis, neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis: quoniam secundum altitudinem cæli à terra, corroborauit misericordiam suam super timentes se. Quantum distat ortus ab occidente, longè fecit à nobis iniquitates nostras. Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est dominus timentibus se. Psal. 103. Summa: Iesus solus vocat, vocat ex mera gratia, vt discamus ne quid salutis tribuamus vlli creaturæ, & meritis nostris, sed omnē salutem & iustitiam nostram tribuamus vni Christo. Ná Matthæum talibus inhærentem spinis vocauit, vt de gratia Dei etiam nullus desperet, quantumcunque in vilibus & sordidis lucris fuerit occupatus. Potens est enim Deus de lapidibus suscitare filios Abrahæ. Et quáuis difficile sit diuitem intrare in regnum Dei, & apud homines impossibile, apud Deũ tamen omnia possibilia sunt. *Mat. 19.*

Consequenter enarratur ipsius Matthæi fides. Nam non impeditur Matthæus opibus, nec remoratur officio, neque offendebatur humili Christi persona, & calumniis Pharisæorum, sed audiens verbum, *Sequere me*: spiritu sancto accensus non dubitat hanc vocationem verè esse diuinam. *Surgens secutus est eum.* Audiuimus nec Matthæum nec vllum vnquam hominem vocatum esse pro-

A pter sua merita, sed propter meram Christi gratiam. Hoc cùm sit verissimum, consequitur prorsus elegisse dominum illos quos vocarit & vocet. Ergo certum est, solos electos & prædestinatos vocari. Id autem verum esse Apostolus apertè testatur Rom. 8. Scimus, inquiens, quòd diligétibus Deum, omnia cooperantur in bonum, nimirum his qui iuxta propositum vocati sunt: quoniá quos præsciuerat, eosdem & præfinierat conformes fieri imaginis filij sui, vt ipse sit primogenitus inter multos fratres. Porrò quos prædefiniuit, eosdé & vocauit: & quos
B vocauit, eos & iustificat. Et Roman. 11. Electio consecuta est, cæteri vero excęcati sunt. Quur verò dominus non omnes elegerit & vocauerit, non est nostrum inuestigare. Ipsius iudicia imperscrutabilia sunt, & inuestigabiles viæ eius. Roman. 11. Hoc tãtum pro certo sciamus: quoscunque nó elegit, eos ipsos non elegisse ex ipsorum culpa: quoscunque autem elegit, hos elegisse & vocasse ex mera gratia & misericordia. non vltrà progredi licet.

Enumeratur insuper ipsius Matthæi obedientia. Nam
C Matthæus relinquit telonium, opes & pecuniam, & surgens sequitur Christum, non secundũ humanã prudentiam ratiocinans quid amittat, aut consecuturus sit. Sic verbum auditum operatur fidem. Roman. 10. Fides est ex auditu, fides verò operatur obedientiam. Similem fermè obedientiam habes. 3. Reg. 19. in Eliseo per Eliam vocato. Applica. Porro finis in quem electos vocauit & iustificauit dominus, est, vt se sequantur, hoc est sanctè & immaculatè viuant, sic inquiente Paulo Ephes. 1. Deus elegit nos in Christo antequá iacerentur fundamenta mun
D di, vt essemus sancti & irreprehensibiles coram illo per charitatem. Et Ephes. 2. Dei sumus creatura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparauit Deus vt in illis ambulemus. Et Tit. 2. Illuxit gratia Dei saluatoris omnibus hominibus, erudiens nos, vt abnegata impietate & mundanis concupiscentiis, sobriè & iustè & piè viuamus in præsenti seculo. Et profectò electi & vocati huic fini omnibus modis seruiunt ac respondent: vt vel hîc in Matthæo videre licet. Simul atque vocatus est, statim secutus est Iesum, hoc est, ad huius sanctissimam voluntatem sese composuit, atque ipsum intimo amore

complexus est.

Videmus hoc loco, quales esse debeant qui recipi in regnum Christi volunt, & quid illis sit faciendum: videlicet vt audiant verbum, credant, & sequantur. Non enim reiicit Christus vllum peccatorem, sed omnes ad pœnitentiam vocat: Venite ad me omnes, &c. Matth. 11. Et Paulus inquit, Concluſit Deus omnia in incredulitate: vt omnium misereatur. Rom. 11.

2 Secundò quæ hîc obſeruanda occurrunt, ſunt fructus & opera primùm fidei in Matthæo. Nam Matthæus emendat vitam priorem, reddit malè parta, operatur bona, inuitat Christum ad conuiuium, vocat & alios peccatores, vt & illi conuertantur. Quatuor in beato Matthæo veræ iuſtificationis indicia hic videmus. 1. Surrexit. 2. Secutus est eum. 3. Adornauit conuiuium. 4. Adduxit etiam alios peccatores, vt & ipſi conuerterentur. Hæc enim ſunt indicia veræ iuſtificationis: Surgere à peccatis. Si mortui, inquit Apoſtolus Rom. 6. ſumus peccato, quomodo adhuc viuemus in illo? Sequi Christum. Non enim ſufficit mala non agere, niſi & bonis ſtudeas operibus inſudare. Vocauit nos Deus, inquit Apoſtolus, in ſanctificationem, &c. Tertium est gratias agere pro acceptis donis. 1. Theſſalon. 5. In omnibus gratias agite. Quartum, proximum quoque adiuuare.

Iuſtificationis veræ indicia.

Quod autem in fine ſubdit Paulus, Quos *iuſtificauit*, hos & magnificauit: in præſenti quidem vita ex parte contingit. Verè enim magnificum est, vacuum esse vitiis, innocentiæ gloria florere, affectibus esse incorruptis, sic inſitum esse corpori Christi, vt idem ſis cum illo, ſpiritum illius habere pignus, hæredem esse Dei, cohæredem Christi: vt de hoc quod ſupereſt ſuo tempore implendum, non liceat diffidere. Hæc autem magnificatio in futuro complebitur, quum abſterget Deus omnem lachrymam, &c. cum Christus ſuis dicet: Venite benedicti patris mei, &c. Matth. 25.

Apoc. 21.

Ex verbis prædictis Euangelicis etiam apparet Matthæum fuiſſe gratum pro donata remiſsione peccatorũ, hilarémque datorem. conuiuium enim apparat. Sanè Christus Matthæum inuitantem non deſperit. Tunc enim Ieſus obtemperat roganti, cum tu obtemperas vocanti.

A canti. Cum autem tu non audis Christum vocante, quomodo audiet ipse te clamantem? Hinc per Isaiam dicit cap. 50. Quis est hic liber repudij matris vestræ, quo dimisi eam? q.d. Vultis scire quam ob caussam id fecerim? Ecce in iniquitatibus vestris venditi estis, &c. Vocaui, & non erat qui audiret. Sic & alio loco: Iniquitates, inquit, vestræ prohibuerunt bonum à vobis.

Sic & nos ergo. B. Matthæi exemplo studeamus inuitare ad conuiuium Christum dominum: quod fit, quoties cum diligentia Euangelij conciones audimus, Sa-
B cramentum corporis & sanguinis Christi sumimus, carnem propriam mortificamus, ac soli Christo adhæremus, & quoties etiam aliquid beneficij egenis & pauperibus exhibemus. Sed hæc verè & rectè fieri non possunt, nisi prius omnia nostra relinquamus, id est, nisi agnoscamus & cõfiteamur, omne quod sumus & habemus, mera & gratuita esse dona Dei.

Christus autem suâ præsentiâ hîc exhibens, ostendit sibi peccatorem fide per charitatem operante reconci-
C liatum. Ostendit quoque se non reiicere aut damnare honesta conuiuia, modò Dei & pauperum non obliuiscamur. Deliciæ eius sunt, esse cum filiis hominum. Prouerbio. 8. Et est hæc historia quasi imago quæ ostendit quinam Christo in suo regno sint proximi: nempe miseri peccatores. Nam & Petrus & Paulus etiam se aliquando lapsos confitentur. Ingens hæc nobis omnibus consolatio esse debet, ne desperemus in peccatis: sed cõfidamus per Dei misericordiam nos hæredes æterni regni Christi omnino futuros.

D Deinde hic sunt fructus & opera obseruanda incredulitatis in Pharisæis. Nam hi offenduntur quòd Christus cum peccatoribus conuiuetur, & propterea eum quoque peccatorem & hominem flagitia amantem iudicant, quasi dicant, Quam ob rem magister vester, qué vos deserto Iohanne vt sanctiorem sequimini, cum peccatoribus edit & bibit, cum mensæ communio summum sit familiaritatis indicium? An non legerunt: Cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruerteris? An non cogitãt quòd hac consuetudine animos addit peccatoribus, qui vitati forte propter erubescentiam non resipi-

scerent? Nihil aliud hîc moliuntur, quàm discipulos adhuc rudes hoc venenato susurrio à Christo diuellere. Doctrinam quidem Christi in se calumniari non poterant, ob id alias occasiones quærunt, quò plures à doctrina Christi separent. Et hæc est consuetudo & natura mundi, vt omnia Dei opera calumnietur. Habet enim Euangelium in hoc orbe duplices infensissimos hostes: Primi illud externa tyrannide persequuntur, secundi illud derident, contemnunt, & calumniantur. E

Ante omnia ergo id agunt, vt discipulis Christum odiosum faciant. Facilè enim displicent verba illius, cuius persona non placet. Ob eandem caussam dicebant *Iohan. 9.* cæco, Non est hic homo à Deo, qui sabbatum non custodit. Item: Nos scimus quia hic homo peccator est. Item ad turbas dicebãt de Iesu, Vorax est, & potator vini, &c. E quibus videre est quanta versutia diabolus ver- *Diaboli versutia.* bum Dei nobis eripere conetur. Sicut enim in veteri testamento, itémque in exordio Ecclesiæ, verbum Dei primò vi, deinde fraudibus pseudoprophetarum eripere conatus est, sic & nunc videns fideles Christo adhærere, G cum aliud non potest, saltem Pharisæos ministros suos instigat, vt dicant, Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magister vester? Tali modo suggillat vitam prædicatorum & pastorum, vt vel sic à doctrina retrahat. Verum est enim illud Gregorianum dictum, Cuius vita despicitur, restat vt & prædicatio contemnatur. Cum autem verbum Dei nobis præripuerit, tunc ad varios errores inducit. Nemo igitur venenata talium susurria audiat, quia nemini obesse potest vita mala pastoris, si doctrina fuerit sana. Hinc Christus ait: Super cathedram Moysi sederunt, &c. Quæcunque dixerint, facite, &c. H

3 Tertiò hic obseruanda est concio Christi, quæ tres continet doctrinas: Prima, cum dicit, *Non est opus valentibus medico, sed malè habentibus.* Vbi ostendit, quis sit verus medicus, nempe Christus. Psal. 106. Misit verbum suum, & sanauit eos. Qui sint ægroti, nempe omnes peccatores agnoscentes suam imbecillitatem. Qui sint validi, nempe superbi. Et quis morbus, nempe peccatum, & æterna damnatio. Cum igitur videamus in morbis cor-

A poris homines non esse negligentes, sed quærere remedia & auxilia: quanto diligétiores nos esse decet in morbis spiritualibus? Vocat autem Christus Pharisæos validos, non quòd validi sint, sed quòd per propriam iustitiam cælum ascendere conantur.

His præmissis verbis tacitè obstinatam Pharisæorũ malitiam taxat, ostendens nedum scriptura, sed & exemplo externo, ac sensu communi, non se reprehensione dignum, quòd peccatores receperit, sed magis ipsos Pha-
B risæos reprehensione dignos, vt qui nec ipsi medicum quærerent, cum maximè ægroti essent, nec alios quærere paterentur, iuxta illud Luc. 11. Tulistis clauem scientiæ: vos ipsi non introistis, & eos qui introibant prohibuistis. Hoc igitur sibi vult Christus. Nemo sanæ mentis reprehensibilem iudicat medicum ob id quòd ægrotos inuisit, imò summè laudatur in medico si id faciat quod ars profitetur. Cur igitur mihi in vitium vertitur, quod in aliis laudatur? Eadem ratione nemo succenset ægrotis, si medicum quærant & consulant. cur igitur hos
C peccatores iudicatis ob id quòd me audiunt & quærũt, quos adiuuisse oportuit? imò si vera in vobis iustitia esset, non inuidendum eis erat, sed congaudendum. Iam enim qui perierant, inuenti sunt: qui mortui erant, reuiuiscere cœperunt. Non igitur ego qui peccatores suscipio, nec illi qui medicum requirunt & amplectuntur, reprehensione digni sunt, sed vos, cum sitis omnium pessimi, iusti tamen vobis videmini, nec medicum requirentes ipsi, nec alios quærere sinentes.

Cæterum obseruandum ex hac prima doctrina con-
D cionis Christi, quatenus cum peccatoribus conuersari possimus. Christus siquidem non aliter cum peccatoribus conuersatus fuit, quàm vt medicus: quo nimirum docemur, impiorum consortium non esse vitandum, si spes sit illos nostra consuetudine fieri castigatiores. Neque statim reiiciendi sunt qui peccant, sed prius omnia tentanda, quemadmodum Christus docuit Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solum, &c. Item Paulus Galat. sexto. Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spiritales estis, instruite eum, &c. Vbi

Impij non semper vivitandi.

autem nulla spes est emendationis, & nostra conuersatio contumaces eos efficit, in hoc casu agendum secundum dictum Pauli, Si quis est inter vos fornicator, aut auarus, &c. cum illo nec cibum sume. Quod obseruandum est si nulla ratione emendari possit. prius autem omnia tentanda. Cibum siquidem sumere cum peccatoribus malum non est per se: sit autem malum, si approbari à te illi sua peccata putent, aut conniuere te videant, aut denique contagio suo te vel alios inficiant. E

1. Cor. 5.

Cum peccatorib⁹ quomodo conuersandũ.

Osee. 6. Matt. 12.

Secunda doctrina est, cum dicit, *Euntes discite, quid est: Misericordiam volo, & non sacrificium.* Vbi obseruandæ dictiones, Ego, volo, misericordiam. Et sciendum quòd Deus ipse omnipotens hoc dicat, quòd voluntas Dei sit seruanda, & hæc virtus requirat omnia erga proximum beneficia. Loquitur autem hîc Christus de sacrificiis veteris legis, quibus prævalet misericordia semper efficax, cum illa non semper valeant, & nunc finem suum habeant. Isa. 1. Psalm. 46. Vide Hieronymum, Chrysostomum, Theophylactum in hunc locum. F

Misericordia.

Ex vi enim terminorum, misericordia dicitur releuatio miseriæ alterius: sacrificium autẽ illud dicitur quod Deo fit & datur. Per misericordiam igitur hic intellige quicquid proximo impenditur, quo proximus adiuuatur, siue corporaliter siue spiritualiter, qualia sunt cibare, potare, consolari, docere, corripere, compati, orare, &c. De omnibus his intellige quod dictum est, *Misericordiam volo.* Sacrificium autem includit omnia illa quæ externè Deo facimus, qualia sunt certas preces persoluere, ieiunare, peregrinari, cultui diuino externo insistere, religionem intrare, ecclesias construere, donaria in corbonam mittere, &c. Habes differentiam operum, nunc audi sententiam Christi de vtrisque. Misericordiam, inquit, volo, non sacrificium. Quod non sic intelligas, quasi ea quæ per sacrificium intelligi diximus, Deus fieri omnino non velit, sed quòd misericordiam magis velit, ac eam propter sacrificium quodcunque intermitti nolit, quemadmodum & Sapiens ait: Facere misericordiam magis placet Deo, quàm victimæ. Nec mirum, Quomodo enim placere poterit id quod tua sponte agis, si id omittas quod Deus tantopere exi- G H

Sacrificiũ.

Misericordiam vult Deus.

Prouer. 21.

A git ac præcipit, nempe misericordiam, cum ipse dicat 1.Regum.15. Obedientiam vult Deus, non victimâ, &c. Quomodo placere Deo poterit victima tua, si eum negligas pro quo Christus mortuus est? Non igitur sacrificium reiicit, sed misericordiam illi longè præfert. Hæc enim (misericordiam scilicet) oportuit facere, & illa (externa) non omittere. Hinc est quòd toties scriptura Iudæos reprehendit, qui tantùm è sacrificiis pollicebantur sanctimoniam, neglecta interim misericordia erga fratres. Vnde & per Isaiam.1.cap.contra eos dicitur: Quò mihi multitudinem victimarum?&c. Sequitur: Quærite iudicium, subuenite oppresso, &c. Item apud eundem, cum sibi placerent de ieiunio: Ieiunauimus, inquiunt, & non aspexisti, &c. Respondet Deus, Hoc est ieiunium quod præcepi vobis: Frange esurienti panem tuum, &c. Isa.58. Sic & cum in Michæa cap.6. dicerent: Quid dignum offeram domino? Nunquid victimas? Respondet propheta, Ostendam tibi, homo, quid acceptum sit coram Deo: facere misericordiã, &c. & ambulare sollicitum coram Deo. Sic & Christus Pharisæis obiicit, Væ, inquit, vobis qui decimatis anetum, &c.maiora autem reliquistis, misericordiam, iustitiam & veritatem. An non hæc etiam in plerosque nostrum dici possent? Imò & nimirum quàm verissimè. Nihil enim minus curamus quàm misericordiam. videmus tot egenos, &c. errantes, &c. nec tamen est qui misereatur. cadit iumentum, & non est qui subleuet. perit iustus, & non est qui recogitet, & interim tamen nobis videmur verè Christiani & religiosi.

Mat.23.

Mat.23.

D Tertia doctrina est cũ dicit, *Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam.* Luc.5. Quod non sic intelligendum, quasi Christus aliquos inuenerit iustos. Vera enim est sententia Pauli Rom.3. Omnes peccauerunt, &c. Sed sic est intelligendum, Non veni vocare iustos, id est, suæ confidentes iustitiæ, quales illi fuerunt de quibus Paulus Roman.10. Ignorantes Dei iustitiam, suam voluerũt constituere, &c. sed peccatores, hoc est desperantes de omnibus viribus & conatibus suis, totóque desiderio suspirantes ad gratiam. His enim Christus medicus aduenit, non qualiscunque, sed animarum, id quod *Christus vocat peccatores.*

1.Tim.1.

ipse testatur Matth.5. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, &c. Iohan. septimo. Si quis sitit, veniat ad me & bibat. Ad idem facit illud Apoc.21. Ego dabo non cuiuis, sed sitienti de fonte aquæ viuæ. Vocat ergo iustos, qui sibiipsis iusti videntur, cum tamen sint omnium sæpe iniustissimi. Peccatores vocat, qui suam agnoscunt imbecillitatem. Sumus enim omnes peccatores. Psalm. 13. Omnes declinauerunt, &c. non est qui faciat bonum, nec vnus quidem. Salomon: Non est homo iustus in terra, &c. Eccles. 7. Propter peccatores igitur venit, quemadmodum dicit Ezech.33. Viuo ego, dicit dominus Deus: nolo mortem impij, sed vt conuertatur impius à via sua, & viuat.

EPILOGVS.

1 *Ostenditur hîc iustificatio peccatoris vnde sit, & quo ordine peragatur, quemadmodum & in his Pauli verbis Romanor.8. Quos prædestinauit, hos & vocauit, iustificauit, magnificauit. Vtrinque enim habes apertè, quòd à Deo nullis nostris meritis præcedentibus vocamur & saluamur: ideo iustificatio peccatoris à solo Deo est. Hinc Psalm. 113. Non nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam, super misericordia tua, &c. Eam ob caussam Paulus ait, Ipse prædestinauit, ipse vocat, ipse iustificat, &c. Et Matthæus ait: Christus vidit, Christus vocauit. In ordine autem iustificationis primum est prædestinatio, quæ est æternum Dei consilium & decretum: vel electio, qua aliquos ab æterno elegit, in quibus ostenderet misericordiam & bonitatem suã: quemadmodum per prophetam Malachiam.1.cap.dicit, Iacob dilexi, Esau autem odio habui, etiam antequam nati essent, cum neque boni aut mali quicquam fecissent. Post prædestinationem inchoatur iustificatio internè per fidem, sed externè se ostẽdit per opera. Sic contigit in Matthæo.*

Iustificatio quo ordine fiat.

Rom.9.

2 *Ex Oseæ sententia probat seruator sanctitatem non in externis sitam, sed in fide per dilectionem efficaci. Non igitur tibi de externis placeas, si charitatem negligas. Deinde nihil Deo gratum esse citra charitatem, quemadmodum & Christus docet Matthæi.5. Si, inquit, offers munus tuum, &c. Ob id monet Apostolus Hebr.13. Beneficentiæ nolite obliuisci. talibus enim hostiis prometretur Deus.*

A 3 *Maximam ſpem & conſolationem hæc hiſtoria confert peccatoribus, & veri Euangelij officium præſtat. Summè enim nos conſolatur: id quod Euangelij officium eſt, conſolari ſcilicet dejectos. Conſolatur autem nos hæc hiſtoria, primò ex eo quòd publicanum vocauit, nec tantùm vocauit, ſed & Apoſtolum fecit & Euangeliſtam: quo nimirum docemur nullum hominum genus à Deo reiici, modò ſe conuertat ad meliora. Exech.18.1.Timoth.2. Deinde conſolatur & illud quòd ſe medicum nominat. Quid enim magis neceſſarium ægrotis, quales omnes ſumus, quàm medicus? Demum omnium maxime conſolatur nos quod in fine* B *ſubdit, Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores* Euangelij officium.

IN FERIIS S. MICHAELIS ARCHANGELI EPISTOLA

Apocalypſis. 1.

Significauit Deus quæ oportet fieri citò, mittens mandatum per angelũ ſuum ſeruo ſuo Ioanni &c. Finis Epiſtolæ: Ipſi gloria & imperium in ſecula ſeculorum.

C

HAEc lectio mentionem facit de ſermone Dei, & teſtimonio Ieſu Chriſti, hoc eſt, de Euãgelio. Eſt enim Euãgeliũ verè Dei ſermo, & Ieſu Chriſti teſtimoniũ, quũ verũ ac diuinum ſit nuncium, deque ſalute per Ieſum Chriſtum parta teſtificetur.

Et tria præſertim nobis proponit. Principiò quidem quid ſit Euangeliũ. Quod verò ad eius definitionẽ attinet: vocatur illud hic ſermo Dei, & teſtimonium Ieſu
D Chriſti. Nam aliud nihil teſtificatus eſt Iohãnes, neque aliud mãdatũ à Deo per angelũ accepit. Eſt igitur Euãgeliũ huiuſmodi doctrina, quæ ab ipſo Deo prodiit: & Dei verbũ eſt, in qua teſtimoniũ fertur Ieſu, quòd is ſit Chriſtꝰ filiꝰ Dei viuẽtis: qđ & Petrus teſtatꝰ eſt Matt.16.

Quibus verbis nobis ſubaperitur, Euãgelicã doctrinã nõ eſſe humanũ cõmẽtum, ſed doctrinã diuinã, ab ipſo Deo pgreſſam: huiuſmodi inquã doctrinã, ĩ qua nihil ſit niſi merꝰ ſermo Dei & veritas: in qua teſtimoniũ feratur Ieſu Chriſto. Sic verò & Paulus in Galatis Euãgelij auctoritatẽ veritatẽq; probat, dum ſic inquit: Notũ facio

vobis fratres Euangelium quod prædicatum est à me, E
non esse secundum hominem. neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per reuelationem Iesu Christi. Galat. 1. Docemur igitur hîc, summæ esse auctoritatis doctrinam Euangelicam, ideoque summo à nobis loco habendam, vt verè dicere possimus cum Psal. Ideo dilexi mandata tua super aurum & Topazion.

2 Secundò proponit nobis fructũ vtilitatémque Euãgelij, & ad quid ipsum conducat, cum dicit: *Beatus qui legit & audit verba prophetiæ huius, & seruat ea quæ in ea scripta sunt. Tempus enim prope est.* Per quæ audimus, F
lectionem auditionem & obseruationem Euangelij adferre beatitudinem, hoc est salutem & vitam æternam. Hinc Iohannes beatum illum pronunciat, qui legit & audit illud, atque scripta in eo seruat: hoc est, credit doctrinæ Euangelicæ, & iuxta hanc sedulò componit vitam. Vocatur autem prophetia Euangeliũ, quòd illud sit declaratio & consummatio omnium prophetiarum, dum præsens exhibet, quicquid omnes prophetiæ futurum prædixerunt, Non solùm itaque auctoritas, sed & G
excellentissima vtilitas nobis doctrinam Euangelicam commendat. De hac vtilitate, si nolumus credere vni testi, Iohanni nempe, audiamus testem alterum, nimirum Paulum, vt in ore duorum aut trium testium consistat omne verbum. Is Rom. 1. sic inquit: Non pudet me Euãgelij, est enim Dei potentia ad *virtutem* (salutem inquã) omni credenti. Et. 1. Corinth. 1. Sermo crucis iis quidem qui pereunt, stultitia est: at nobis, qui salutem consequimur, potẽtia Dei est. Et. 1. Corinth. 15. Notum vobis facio fratres Euangelium quod euangelizaui vobis, quod H
& accepistis, in quo & statis, per quod & salutem consequimini. Quàm igitur cordi nobis est salus & æterna vita, tam commendatum nobis habeamus Euangelium, legamus & audiamus, & audiamus sedulò illud: sed & idem obseruemus, hoc est, credamus illi ex animo, vitamque illo dignam agamus, idque non cras, non perendie, non vltra mẽsem aut annũ: sed statim, citò, citra moram. nam tẽpus prope est, adest iã oportunitas. pœnitẽtia sera erit si differam⁹. Hortamur vos ne in vacuũ gratiã Dei recipiatis, &c. 2. Corinth. 6. Et Salomõ Eccles. 9. Quodcũq;

A facere potest man⁹ tua, instáter operare, quia nec opus, nec ratio, nec sapiétia, nec sciétia erũt apud inferos, quò tu properas. Iohan. 9. Operamini dum dies est, &c.

3 Tertiò proponit quid Euangelium complectatur contineatque, quod his verbis explicat Iohannes, dicés, *Gratia vobis & pax ab eo qui est, & qui erat, & qui venturus est, & à septem spiritibus qui in conspectu throni eius sunt, & à Iesu Christo, qui est testis fidelis, primogenitus mortuorum, & princeps regum terræ, qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis no-*
B *stris per sanguinem ipsius, & fecit nos reges & sacerdotes Deo & patri suo: ipsi gloria & imperium in secula seculorum.*

Quibus verbis docemur Euangelium complecti lætũ nuncium seu prædicationem gratiæ & pacis, quòd Deus pater cooperante spiritu sancto, per Iesum Christum filium suum, nos damnatos peccatores & inimicos donauerit æterna & gratia & pace: cuius idcirco persona & conditio caussáque & modus & fructus impetratæ gratiæ ac pacis admodum disertè à Iohanne explicatur. Dicit igitur Iesum esse testem fidelem primogẽnitum mor- 1. *Corin.* 15.
C tuorum, & principem regum terræ. quibus quidem ver- *Coloss.* 1.
bis innuit esse illum & verum hominé, & verum Deum, verum Christum, & Dei viuentis filium. Deinde dicit, dilexisse illum nos. quibus nempe verbis innuit, non nostra merita promeruisse impetratam illam gratiam & pacem, sed cõtigisse hanc nobis gratuitò, ex mero Christi erga nos amore. Tertio dicit, lauasse illum nos sanguine suo à peccatis nostris. quibus nimirum verbis innuit, quòd Christus morte sua saluauerit nos, ideoque impensissimè dilexerit. Quartò verò dicit, fecisse illum
D nos reges & sacerdotes Deo patri suo. quibus sanè verbis innuit nos per Christum ad summum euectos esse honorem, esse & liberos, & sanctos, & dominos, & Deo similes factos: innuit quoque simul, decere nos vt dominemur prauis nostris affectibus, vtque corpora nostra offeramus Deo hostiam viuentem. Rom. 12. Ecquid homini captiuo, & mortẽ merito lætius obtingere potest, quàm audire, se & captiuitate & morte cõmerita iri liberatum, idq; gratuitò, ex mera magistratus liberalitate? At quanto lætius est audire insuper, se sic per filiũ principis recõciliatũ esse, vt iam in filiũ sit adoptatus

principis, imò factus rex & summus sacerdos? Sed millies lætius nunciũ est, audire se à captiuitate diaboli, & morte æterna esse liberatum, factumq; filium Dei, sempiternum regem & sacerdotem. E

Quum itaque ex Euangelio nobis constet, ad quantam euecti simus felicitatem, quumque illud æternam beatitudinem certò adferat, admonebimur hîc, vt patrem Deum tam nostri amantem sedulo redamemus, ac veneremur. Spiritui sancto nostræ salutis & cooperatori & obsignaculo, corpus & animam templum viuum præbeamus: Iesu Christo filio Dei, nostro iustificatori constanter & fidamus & adhæreamus. Loti inquã à peccatis, puritati & innocentiæ vitæ studeamus. facti reges, rectè nosmetipsos ad Dei voluntatẽ gubernemus: facti sacerdotes, carnem nostram & cõcupiscẽtias occidamus, nosque Deo offeramus viuẽtes hostias. Rom. 12. F

Causſa quur lectio hæc Apocalypseos ad hodiernam sanctorum angelorũ festiuitatem accómodata sit, inde est, quòd angeli in ea fiat mentio. Habet enim, Deum misisse mandatum per angelum suum seruo suo Iohanni: vnde nos facilè colligere possumus, quodnam sit angelorum officium, ad quid etiam prosint, nimirum quòd sint (teste Paulo) administratorij spiritus, in salutẽ saluãdorũ missi. Num verò is angelus fuerit D. Michaël, an alius quispiam ex angelorũ sodalitio, non certò constat, sed nec scire magnopere nostra refert. Satis nobis sit (vt dictum est) quòd angeli sint administratorij spiritus, nostrę q; salutis gratia à Deo emittãtur, ideoque gratias Deo agamus, quòd tantę omnino ipsi sumus curæ, vt per tam excellentes spiritus & corpora nostra custodiat, & animam conseruet, perficiátque. Heb. 1. Psal. 33. & 90. G H

EPILOGVS.

1 *Quomodo Ecclesia Apostolorum prædicatione fundata, latius propaganda fuit, vt prædicatores veritatis huius cognitionis fiducia freti, indubitanter functionem suam aggrederentur, pauci multos, inermes armatos, humiles superbos, infirmi nobiles, viui spiritualiter mortuos.*

2 *Tituli insignes Saluatoris Iesu, qui est, qui erat, qui vẽturus est,*

A *testis fidelis, primogenitus & princeps regum terræ. Hinc fiducia augetur in cordibus credentium.*

3 *Ineffabilis Christi charitas, qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo, & fecit nos regnum & sacerdotes Deo & patri suo. Hunc sic amantem redamemus.* 1. *Iohan.* 4.

IN FERIIS IISDEM ARCHANGELI MICHAELIS EVANgelium Matthæi. 18.

B *In illa hora accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes, Quis, putas, maior est in regno cælorũ, &c. Finis Euãgelij: Semper vident faciem patris mei qui in cælis est.* Mar. 9. Luc. 9.

HOc Euangelio Christus facit quatuor. Primò impugnat in eo ambitionis vitium, quod fermè semper comitem habet inuidiam. Hoc vitium mirum in modum titillarat animos apostolorum: vnde Lucas ait C quòd cogitatio intrauerit inter eos quis eorũ esset maior: quæ cogitatio teste Marco erupit in verba. nam in via inter se disputauerant de primatu: videntésque cum suas cogitationes tum quæstiones dominum non latère, accedunt ipsum & dicunt, *Quis maximus est in regno cælorum?* Quæstio hæc orta est & dependet ex præcedentibus. Dixerat dominus ad Petrũ Matth. 16. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, &c. Subduxerat quoq; illũ secũ in mõté vnà cũ duobus Zebedæi filiis cũ transfiguraretur. Matth. 17. Adhæc paulò D etiã antè cẽsum nõ pro se tãtum, sed & pro Petro soluerat. cõspiciebant quoq; illũ audaci⁹ familiariusq; colloqui cũ domino. Et super hæc audierãt eum sæpius de regno cælorũ differenté, ac promittenté omnibus illud ex æquo. Matth. 19. Suspicati igitur sunt ex his coniecturis discipuli Petrum fortasis omnibus aliis fore præferẽdũ in regno Christi. Atqui hoc ipsum iniquis ferebant animis. idcirco nimirum rogarunt dominum, ecquis maximus futurus esset in regno ipsius, hoc est, quis ex Apostolorum numero primatum gesturus esset. Petro igitur subinuidebant, cui videbatur principatus

regni cælorú deſtinatus, indignúmque iudicabant illum E
aliis præferri, qui æquè omnia reliquiſſent pro Chriſto,
æquè ad apoſtolatũ vocati, æquè deniq; miracula eden
di poteſtatem acceperant vt ille. En hoc erat quòd Apo
ſtoli animo voluebant, hoc inter ſe diſputabãt, propter
hoc & Chriſtum interrogare auſi ſunt, quia ſomniabant
tales in regno Chriſti dignitates futuras, quales in regũ
& principum aulis videmus.

Hîc igtur videmus quàm inſolens peſtis ſit ambitio,
quæ etiam ſanctos nonnunquã inuadit: & quo quis me- F
lioris eſt ſpei, eo plus afficitur, imò vltimum eſt vitiũ cum
quo congredi nos oportet, omnibúſq; aliis ſuperatis vi-
tiis, tunc primum & maximè irrepit ambitio, & appeten-
tia laudis, arrogantia, ſuperbia ſpiritualis, & cõplacentia
ſuiipſius, quæ eò deducit hominẽ, vt ſibi ipſi perſuadeat
probè ſe omnia perpetraſſe, iámq; nihil aliud quã de ſo-
lo præmio cogitet, dicátq; cũ Phariſæo: Gratias tibi ago
deus quòd non ſum ſicut cæteri homines, &c. O verè pe
riculoſa tentatio, quæ neminem non inuadit: ſubtiliter
irrepit, difficulter vincitur, imò vix ſentitur. Contra hu- G
iuſmodi, Apoc. 3. dicitur: Dicis, diues ſum, & nulli egeo,
cum ſis pauper & miſerabilis. Hinc Dauid ille ſanctus, cũ
petiſſet, Prætende miſericordiã tuam ſcientibus te, &c.
ſtatim ſubdit, Non veniat mihi pes ſuperbiæ, quæ rur-
ſum in præcipitium ducat. Illi enim ceciderunt omnes,
qui operantur iniquitatem.

Coniicimus verò ex quæſtione hac, in ſanctis ſiue fi-
delibus non tantùm reliquias peccati, ſed grandia etiam
peccata remanere. Fideles enim & ſancti erant Apoſto-
li, attamen ambitioſi, & inuidentia laborantes erant. Et H
ſanè caro noſtra corrupta pro ingenio ſuo nũquam nõ
excellere cupit, aliiſq; hominibus præferri. Auguſtinus.
Non ferè quiſquam eſt qui careat amore dominandi, &
humanam non appetat gloriam. Plus dicit Bernardus ad
Eugenium, lib. 3. An non limina Apoſtolorum Petri &
Pauli amplius ambitio quàm deuotio terit & ſanctitas?

Nec hîc prætereundum quòd tam diligẽter propriam
ſuam infirmitatem ob oculos nobis pingant Apoſtoli.
Quid enim ſtultius quàm in paupertate conſtitutis, de
primatu diſputare? Quid magis ridiculum quàm pauper

A ſuperbus? Et tamen etiam Apoſtoli vexantur hac amentia, eámque non erubeſcunt confiteri, non vt imitemur eandem, aut ex ea noſtra vitia defendamus: (id quod plerique ſolent) ſed vt diſcamus quàm verè dixerit Apoſtolus Rom. 11. Deus concluſit omnia ſub peccato, vt omnium miſereatur. Sic enim deus ineffabili cõſilio diſpenſat & temperat res humanas, vt nullum ſit genus hominum non obnoxium peccato: non quòd ille cuiquam ſit auctor peccandi, ſed quòd ad tempus ſinat homines ſuo
B vitio prolabi, vt agnito errore ſentiant ſe non ſuo merito, ſed gratuita miſericordia ſeruatos eſſe, ne poſsint inſoleſcere: cognoſcamúſque, quòd vbi abundauit peccatum, ſuperabundet & gratia. Rom. 5. *Eccleſ. 25.*

2 Secundò mixta χρείᾳ vtitur dominus, tam actione nimirum quàm oratione conſtante, vt ſic altius infigeret quod docere voluit. Commendat autem humilitatem, candorem, ac ſimplicitatem ſeu innocẽtiam: exemplóq; puelli ad hæc ſuos inducit. Audiamus igitur quid Chriſtus reſponderit. Primò, vt Marcus ait, conſedit, veluti
C rem ſeriam cum auctoritate traditurus. Leue quidem videbatur, quod Apoſtoli inter ſeſe diſputabant: Chriſtus autem ſciebat, quid non mali ex ambitione naſceretur, ſi non illico & radicitus euelleretur: vnde & ſæpius quaſi data opera occaſionem videtur captare in hoc vitium inuehendi. Iam enim præuidebat quantam perniciem allatura eſſet Eccleſiæ ſuæ ambitio & auaritia. Hæc enim duo quo magis in Eccleſia creuerint, eo longius à pura illa innocentia diſceſſum eſt, donec eò peruentũ eſt, vt
D hi potiſsimum Eccleſiæ nomine ſe venditent, qui omniũ maximè pro temporalibus tumultuantur. Neque aliud quicquam obſtat quo minus Eccleſia in priſtinũ ſtatum redigatur, quàm ambitio & auaritia quorundam.

Vt igitur affectũ hunc peſtilentiſsimũ penitus ex animis Apoſtolorum euelleret Chriſtus, primò cõſedit, deinde accerſitũ ad ſe paruulum ſtatuit in medio illorum, ac eorã omnibus eum complectitur (vt Marcus ait) ſignificans quàm auerſaretur ſuperbos, quámque diligeret humiles ſpiritu & modeſtos. Deniq; & verbis exprimit quid hoc facto ſibi velit, dicés. Amen dico vobis, niſi cõuerſi fueritis, & efficiamini ſicut pueri, nõ ingrediemini in re-

gnum cælorum. Est autem is verborum sensus, Contenditis de primatu & prælatura Ecclesiastica, quis primas Ecclesię futurus sit. At ego vobis pro certo dico, nisi ab huiusmodi ambitiosis affectibus mentes vestras auerteritis, & religiosè fueritis conuersi, adeo non efficiemini in regno meo maximi & illustres, vt nec p discipulis meis vos sim agniturus. Duo quidem hîc Christus à discipulis exigit. Primum, vt conuertantur, dicens: Nisi cõuersi fueritis. Quibus verbis clarissimè innuit eos qui nihil aliud student quàm vt magni sint coram mundo, aliósque aut potétia aut diuitiis præcellant, iam à via salutis declinasse, à deo auersos esse, nihílque eis expectandũ quàm perditioné, nisi mature resipiscant. 1. Timoth. 6. Qui volunt diuites fieri, incidũt in laqueos diaboli, &c. Huc spectat etiam quod in Luca dixit: Nisi pœnitentiã egeritis, omnes simul peribitis. Et Psal. 7. Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrabit, &c.

Deinde addit: *Et nisi efficiamini sicut paruuli.* Quid hoc aliud est, quàm si diceret, Qui vult ascendere, descendat: qui præesse, ministret: qui vult in Christo adolescere, puer fiat. Hoc modo Paulus loquitur. 1. Corinth. 3. Qui vult sapiens esse, stultus fiat, vt sit sapiẽs. In his enim quæ salutis sunt, omnino diuersa via incedendum. Augustinus de verbis domini, sic ait: Omnes delectat celsitudo: sed humilitas gradus est. excelsa est patria: humilitas est via. Ergo qui quærit patriam, quid recusat viam? Qui viuere vult, moriatur: qui ascendere ad cælum, in infernũ prius descendat. Vides quàm vere dictum sit, Non sunt cogitationes meæ sicut cogitationes vestræ, nec viæ meę sicut viæ vestræ. Isa. 55.

Neque carnaliter hæc verba intelligenda sunt, vt cum Nicodemo dicas: Quomodo potest homo repuerascere cum sit senex? Non enim iubet Christus vt ætatem habeas paruulorum, sed innocẽtiam: vt quod hi per annos possident, tu per industriam possideas. Obserua autem quòd non dicit Christus, nisi loquamini sicut paruuli. Non enim in omnibus vult nos esse pueris similes. Nam Salomon huiusmodi reprehendit Prouer. 1. Quousque, inquit, paruuli diligitis infantiã? Et Paulus Heb. 5. Cũ deberetis esse magistri secundum tempus, facti estis quibus

Iohan. 3.

A lacte opus sit. Sed in quibus nos velit esse similes paruulis, subdit, *Quisquis demiserit semetipsum sicut est puer iste, hic est maximus in regno cælorum.* Et Paulus. 1. Corinth. 14. Malitia paruuli estote, sensibus autem perfecti. Duo in pueris imitanda proponuntur, simplicitas scilicet, & innocẽtia, veráque innocentia. Paruuli seu pueri non inuidere, nec inanem expectare gloriam, nec primatus desiderare dignitatem nouerunt, nec lacessiti aut verberati odio afficiuntur, nec laudati honorative vlla commouentur
B arrogantia, sed sunt candidi, humiles, & simplices. Sic ergo & nos ab omni inuidia, gloria inani, arrogãtia, odio & ambitione immunes esse oportet, si & in regnum cælorum ingredi, & in eo magni esse velimus. 1. Pet. 2. Deponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & simulationes, & inuidias & omnes detractiones, sicut modò geniti infantes, rationabiles, sine dolo, lac cõcupiscite, vt in eo crescatis in salutem, si tamen gustastis quoniã suauis est dominus.

Cæterum ne quis puelli contemneret exemplum, com
C mendat porro egregiè pueros dominus, dicens: Et qui receperit vnum puellum talem in nomine meo, me recipit. Vnicus puerorum amator est dominus: vnde & apud Marcum legimus quòd puellum in vlnas acceperit. Quicunque ergo receperit puerum talem, magnificecerit, benefecerit, erudierit, fouerit, idque in nomine Christi, qui inquam *in timore dei* educauerit, informauerit vitã, imitationem Christi docuerit, ac eum è terreno ac carnali cælestem fecerit & spiritualem, quia nimirum pueros nobis commẽdauerit, in que his viuat & operetur, is
D ipsum Christum recipiet. Sunt etiam multi pauperum & inopum pueri: sunt & inuenticij. hos si susceperis, Christum suscipis. Quid enim Christo gratius facere potes, quàm eos fouere, pro quibus mortuus est?

Præterea quicquid hic de puellis dicitur, id & de iis intelligendum est qui puerorum sunt similes, id est humilibus, innocentibus, sanctis, & simplicibus hominibus, propter Christum sic effectis, quos iisdem verbis consolatur. Communis enim omnium querela est, Si sic viuendum est vt præmissum est, quis nos seruabit? quis pascet? quis tuebitur? Ob id Christus promissionem addit

dulciſsimam: Quicunque vos recipiunt, non minus recipient Chriſtũ, q̃ qui recipiunt pueros. Idẽ dicit Matth. 25. Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Quaſi dicat, Noli curare quis te recipiat aut foueat: ego ſum qui iubeo, ego & qui retribuere poſſum his qui te ſuſcipiunt. Nunquam adeò refrigeſcet charitas, quin ſemper inueniantur, qui veris Chriſti ſectatoribus viam mandatorũ eius ambulare cupientibus bene faciant. Non enim propter vos, ſed propter meipſum vos recipient, ac in vobis meipſum.

Deinde his verbis omnes nos ad mutuam charitatem hortatur. Quid enim aliud nos à beneficentia retrahit adeò, quàm quòd non videmus aut ſperamus aliquam retributionem? Quod vt excludat Chriſtus, ſeipſum debitorem ſpõdet, vt vel ſic ad miſericordiam inuitet. Quid enim magis nos ad miſerandum pauperibus accendere poſsit, quàm quòd Chriſtus hic ait, ſe in pauperib⁹ ſuſcipi ac honorari? Quam autẽ maiorem retributionẽ quæris, quàm ſi Chriſtum ſuſcipias? Quid enim boni non habet Chriſtus? Sic Gene. 18. Abraham angelos ſuſcipiens, benedictionem conſecutus eſt. Et ibidem. 19. Loth liberationem à Sodomis, Raguel liberationem filię à dæmonio. Tob. 7. Vide item Heb. 13. & Prouerb. 19.

3 Tertiò vehementer vrget, impugnat & damnat puſillorum offendiculum, cum dicit: *Qui autẽ offenderit vnum de puſillis iſtis qui in me credunt, expedit ei vt ſuſpendatur mola aſinaria in collum eius, & demergatur in profundum maris.* Secundum verborum conſequentiam, dici conueniebat, Qui non ſuſcipit paruulos, me non ſuſcipit: quæ res omne punitionis genus excedit. tamen quia rudes & inſenſati homines magis mouentur pœnis externis, molam potius & ſubmerſionem poſuit. Neque dixit molam collo eius ſuſpenſam iri, ſed expedit, inquit, huiuſmodi ſi hoc pateretur: vt oſtendat grauius quoddam & acerbius malum hunc manere.

Sicut igitur ſuperiori ſententia omnes nos ad beneficentiam excitare voluit, ſic hac ſententia omnes nos terrere voluit ne offendamus ſimplices. Deus enim eſt qui retribuere vult quicquid in ſuos beneficii contuleris. Deus item eſt qui vindicare vult eorum offenſam.

Hinc

A Hinc ad Abraham dictum est Gene.12.Benedicam benedicentibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi. Sic per Mosen dicit Exod.22.Viduę & pupillo non nocebitis. Si læseritis eos, clamabunt ad me, & ego audiam clamorem eorum. Idem dicit Deuteron.15. & 24. Sic & per Psal. dicit: Nolite tangere Christos meos, &c. & præmisit: Corripuit pro eis reges. Sæpe enim etiam regna perdidit Deus propter vnum hominem læsum iniustè. Sic Aegyptum puniuit propter Saram vxorem Abrahæ, Gene.12. Sic & regem Abimelech, propter eâdem caussam,
B Gene. 20. Sic propter Dinam violatam omnes Sichimitæ peierunt, Gene.34. Sic propter vxorem Leuitæ ludibrio expositam tota ferè tribus Beniamin periit. Iudic.20. Sic propter prophetas iniustè occisos Ieruſalem deuastatur, Matth.22. Idem Iudæis Christus comminatus est: Veniet, inquit, super vos omnis sanguis iustus, id est vltio sanguinis. Matth.23. Hæc scripturæ exempla attendant hi qui leue peccatum iudicant pauperes opprimere. nihilo minus enim sanguinem dominus Iesus pro
C redimendis illis quamlibet cõtemptis, quàm pro summis monarchis effudit: cúmq; venietur ad tribunal Christi, cui breui sistendi sunt omnes, quãtumuis etiam potentes, non minus exactè rationem exiget iudex ille seuerus pro pauperculis illis, quàm pro satrapis & magnatibus. Itaque qui putant esse leuem iacturam cum expilant, affligunt, eiiciunt, exurunt, &c. humiles & tenues: Christum ipsum qui est sapientia Patris, stultitiæ condemnãt, qui pro talibus seruandis preciosum sanguinem effuderit. Summa: Nulla alia re magis lucrari potes, quàm bene
D faciendo verè Christianis. Stat enim sententia, Qui puerum suscipit, me suscipit. Ita nulla alia re certius tibi periculum ac perditionem adscisces, quàm lædendo simplices illos puellos. Stat enim sententia Zacha.2. Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei. Itémque. *Qui scandalizauerit vnum de pusillis his*, &c. Hoc est, Qui offenderit, contempserit, læserit, neglexeritve puellos, is adeò peccabit in Christum, vt summo supplicio sit afficiendus. Hæc iam expendant velim qui pueros corrumpunt institutione negligenti, dictis spurcis, carminibus obscœnis, vita impura, & conuersatione contagiosa. Item hæc

attendant qui spiritualiter offendunt simplices Christianos, hoc est, qui falsa doctrina vel peruersa vita alios à salute remorantur, aut in exitium ducunt: contra quos specialiter Christus exclamat dicens: *Væ mundo à scandalis.* E

Quia enim offendiculum mundus pro nullo peccato ducit, idcirco aliquanto grauius nunc Christus agit contra scandala, *Væ*, inquiens, *mundo à scandalis.* Eandem dictionem, væ, conduplicat. Conduplicatio quippe vnius dictionis in sacris maximã significat vehementiam. Dum igitur dominus bis væ minatur offendentibus, innuit maximum impendêre illis supplicium. Quàm graue autem peccatum sit offendiculũ, ex his patet: Primò, quòd Christus violentam mortem potius ferendam docet. Secundò, quòd væ, idque bis exclamat: quod plerumque in scriptura certam damnationem innuit vel maledictionẽ. Tertiò, quia scandalum charitatem oppugnat, quæ summa est Christianismi. Quartò, quia perdit eum pro quo Christus mortuus est. Hinc Paulus. 1. Corinth. 8. Sic enim peccantes, & infirmorum conscientias percutientes, in Christum peccatis. Item Roma. 14. Noli cibo tuo illum perdere pro quo Christus mortuus est. Si apud Ezechielem sanguinem huius se requisiturũ dicit de manu eius, cuius negligentia alius perit: quanto magis ab eo qui data opera alium perdit? hinc falsus prophetes in lege occidi iubebatur, Deuter. 13. Nec dubium quin offensio paruulorum non minima, hodie sit calamitatum nostrarum maximarum caussa. Bona pars eorum qui sanctissimi & reuerendissimi in orbe Christiano salutantur, auaritia, ambitione, fastu, & libidine (proh) toti mundo ponunt scandala. Pleriq; doctores, & sacrarum literarum interpretes, proferunt subinde noua dogmata, ne dicam hæreses & schismata, quibus adeò offendunt simplices, vt qua ad cælos via pateat, non modò dubitent, sed nesciõt planè. Vulgus verò spurciloquentia, corporis habitu pudendo, moribus impuris, vitaq; prophana & sceleste, scatet scandalis. Væ ergo vobis, væ peccatis nostris, væ ingratitudini & cæcitati nostræ. F G H

Ezech. 3.

Subdit Christus: *Necesse est enim vt veniant scandala: verumtamen væ homini per quem offendiculum venit.* Quando-

A quidem Ecclesia credentium ad finem vsque mundi in hoc mundo peregrinatur, qui totus in maligno posi- *Matth.13.*
tus est, atque adeò tritico zizania permixta, fieri non potest, quin veniant offendicula ab impiis, qui semper ferè piis aduersantur. vnde nullo pacto hæc verba Christi pa trocinantur his qui scandala præbent, seséque excusare, ac vitia sua in deum referre moliuntur. Si, inquiunt, ne- *Rom.9.*
cesse est vt veniant scandala, quis resistet voluntati eius? Nam protinus subdit, *Væ autem homini per quem, &c.* Simili
B locutionis modo Paul⁹ vtitur. 1. *Cor.* 11. Oportet, inquit, hæreses esse, &c. Non tamen ob id excusantur qui hereses ac discordias seminât: vnde idem Paulus Gal. 5. Qui, inquit, conturbant vos, portabunt iudicium suum. Eodē modo & Christus loquitur Lucæ. 24. Oportebat Chri- *Matth.26.*
stum pati. Non tamen ob id excusatus fuit Iudas, quin ei diceret: Væ homini per quē filius hominis tradetur. Sic oportebat Iudæos puniri propter peccata sua, non tamen ob id excusatus fuit rex Assyriorum, per quem puniti sunt. vnde per Isaiam. 10. cap. eidem dicitur: Væ As-
C sur, virgæ furoris mei, &c. Sic & adhuc Christianos impiè agentes puniri oportet, iuxta illud Psal. 88. Visitabo in virga iniquitates eorum. non tamen ob id excusati sunt illi, quibus pro mediis vtitur Deus ad punitionem aliorum.

Deinde his quoque verbis Christus omnes pios excitat vt vigilent, quandoquidem omnia scandalis plena sunt: imò ob id deus scandala fieri permittit, vt eo vigilantiores nos reddat. Natura enim nostra nisi crebrò
D exerceatur, in malū ruit: quod vel ex hoc apparet. Cum enim tot ac tantæ nobis incumbant tentationes, tamen dissoluti iacemus, non excitamur ad Dei auxilium quærendum. Quid ergo de nobis sperandum esset, si magna in tranquillitate rerum viueremus? Sic & primus parens noster, cum breui tempore in paradiso deliciarum vixerit, tamen eò dementiæ peruenit, vt æqualitatem Dei sperauerit. Quid ille non feciſſet, si longissimo tempore in illa tranquillitate fuisset? Scandala igitur, etsi impios perdant, pios tamen excitant & acuunt, & perspicaciores faciunt, non solùm eos qui sibi diligenter cauent, verùm etiam eos qui

forte ceciderunt. Nam posteaquam se inde eripuerint, E
cautiores redduntur. Quid igitur agendum ne scandala
noceant? Audiamus Christum.

4 Quartò consilium dat Christus contra offendicula,
vt tandem à væ illo liberemur, cum dicit: *Quòd si manus*
tua vel pes tuus obstaculo est tibi, abscinde eũ, & proiice abs te:
bonum est tibi ad vitam ingredi claudum aut mutilũ potius, quàm
duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum. Et
si oculus tuus offendit te, erue eum, & proiice abs te: bonum est tibi
vt luscus intres in vitam potius, quàm vt duos oculos habens mit- F
taris in gehennam ignis. Non præcipit hîc externam rese-
ctionem membrorum corporis, sed resectionem affe-
ctuum, vt nimirum nullus affectus nobis sit tam charus &
intimus, quin ei resistamus ne committamus quo offen-
dantur alij. Omnia etiam membra corporis redigenda
sunt in seruitium iustitiæ. Denique etiam hoc vult, vt ni
hil tam vtile aut charũ nobis sit, quod nó abiiciamus si
scandalo nobis sit. Amicus enim quo vix carere possu-
mus, veluti manus est homini. pater cui innitimur, pes
est. vxor aut filij quos tenere deamamus, oculus sunt. G
Quod igitur faceres in periculo corporis, hoc fac in pe-
riculo animæ. Si res vrgeret, vt aut occidendus esses, aut
manus iactura seruanda vita: non dubitares amputare
manum, & vnius membri quanuis necessarij dispendio
vitam redimere. Idem hîc faciendum docet Christus.
Bonum est, inquit, tibi, claudum intrare ad vitam, &c.
Optabilius quidem est simul cum parẽtibus & amicis fer
uari: verùm si id non licet, præstat te desertis amicis (qui
non solum seruari nolunt, verùm te conantur in exi-
tium pertrahere) veluti mutilum ad vitam ingredi, quàm H
vnà cum amicis in gehennam coniici, vbi (vt Marcus
Marc. 9. ait) vermis eorum non morietur, & ignis non extin-
guetur.

Possunt autem hæc & de resectione Ecclesiastica in-
telligi commodè, vt scilicet turpiter agẽtes, aut peruer-
sè docentes, abscindantur ab Ecclesia, quantumlibet a-
lioqui excellentes & necessarij: quò intelligant omnes
grauiter peccasse illos, ideóque metuant. Sic Ambro-
sius anathematis gladio resecuit Theodosium imperato-
rem à communione fidelium.

A Sequitur iam epilogus. *Videte, inquit dominus, ne contemnatis vnum ex his pusillis. Dico enim vobis, quòd angeli eorum in cælis semper vident faciem patris mei, qui in cælis est.* Hactenus commendauit pueros, cum propter ipsorum humilitatem & simplicitatem, tum quòd ipsemet eos amet vnice. Hic verò commendat eosdem propterea quòd angeli ipsorum custodes sint. Maxima dignitas & beatitudo angelorum est. Nam semper perfruuntur iucunda familiaríque dei præsentia. Hos autem fecit mi-
B nistros & custodes puerorum, & qui his sunt similes, humiles & simplices homines. Consequitur ergo, pueros & simplices in maxima esse æstimatione coram deo, vt quibus tam excellentes dederit custodes. Videre hic licet vnde æstimandus sit Christianus, non à diuitiis, aut sapientia, aliisque externis, sed quòd angelos custodes habet: quòd etiam filius dei propter eundem venerit: quòd & pater cælestis eius curam habet. Hæc, inquam, sunt quæ in Christiano considerare debes. Hoc igitur vult Christus. Si tibi occurrerit Christianus qui auxilij tui
C indiget, noli attendere humilem ipsius speciem externam, sed attendas quæ modò dixi: & nisi saxo durior sis, ad misericordiam præstandam flectêris. Econtra si ira vel vindictæ cupiditas incitat te vt proximo malum inferas, noli attendere illam humilem proximi conditionem, sed cogita diligenter quis sit quem offendere paras, nempe cui angeli seruiunt, propter quem Christus venit (vt sequens textus testatur) quem Deus ipse curat: illúdque propheticum menti imprime: Qui tangit *Zacha.2.*
D vos, tangit pupillam oculi mei. & si aliquid in te est diuini timoris, abstinebis ab iniuria proximi.

Summa igitur huius textus est: fideles summo in pretio habendos, vt quibus nedum angeli, sed & deus ipse *Iohan.12.* ministret. Nec alia causa est, quòd Apostoli tanta prõptitudine fidelium commoditatibus seruierunt, ac pro eorum salute nihil non malorum sustinuerunt, quàm quòd viderunt ipsos etiam angelos, imò & Christum ipsum fidelibus seruire.

Angeli, inquit, *eorum*. Quibus verbis primò nihil aliud vult, quàm quod Paulus ait Hebr. 1. Nonne omnes

sunt administratorij spiritus? &c. Et Dauid Psal. 90. Angelis suis mandauit de te, &c. Hoc CHRISTVS hic indicat cum dicit: Angeli eorum, id est ad eorum seruitium deputati. Hic igitur diuinæ erga nos clementiæ magnitudinem considera. Confiteantur (ait Psal. 106.) domino misericordiæ eius, & mirabilia eius filiis hominum. Vigilat super nos indefessus ille singularis clementiæ oculus. Non dormitat neque dormit qui custodit Israël. Et nunc quidem per seipsum implet splendoribus animas nostras, nunc per angelos visitat, nunc per homines instruit ac consolatur: vnde merito dixerit Psal. Quid est homo, quòd memor es eius, aut filius hominis, quia reputas eum? &c.

Psal. 20.

EPILOGVS.

1 *CHRISTVS exemplo puelli (quæ ætas innocentia & simplicitate prædita est) veram animi modestiam & humilitatem (radicem Christianismi) docet, & affectum ambitionis detestatur.*

2 *Ne nobis aut aliis simus offendiculo properantibus ad regnum cælorum, docet exemplo manus, pedis, & oculorum, affectus omnes amputandos qui auocant à cura salutis æternæ. Colossen. 3. Mortificate membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, auaritiam.*

3 *Pusillorum & abiectorum coram mundo, apud Deum tam sugis ratio est, vt & Angeli eorum sint pædagogi ac custodes. Psal. 90.*

ALIVS SERMO DE ANGELIS.

DE angelis tria sunt nobis obseruanda. Primò, quando & quomodo angeli sint creati, & deinde lapsi, ex Mose facilè intelligitur eos creatos ante hominem. Sicut enim homo conditus est post absolutam terram,

A sic angeli post absolutum cælum creati creduntur. Verùm hominem ex limo terræ Deus fecit quantum ad carnem attinet. Genes. 1. Animam ex nihilo creauit. Angelos quoque ex nihilo condidit, eorúmque maximam multitudinem. Danie. 7. Millia millium ministrabant ei: & decies centena millia assistebant ei. Matt. 26. An putas quia non possum rogare patrem meum: & exhibebit mihi modò plusquam duodecim legiones angelorum? &c. Sunt autem Angeli, substantiæ spirituales, intelligentes, incorporeæ, & inuisibiles, & tamen interB dum apparét in specie aliqua corporea. Intellectus acrimonia omnes homines longè antecellunt, & operatio eorum multo est quàm nostra expeditior & celerior.

Quo ad lapsum obseruandum, non omnes angelos in cælo permansisse, sed ingentem ex illis numerum cecidisse de cælo. Causam lapsus Christus indicat Iohan. 8. Vos ex patre diabolo estis. ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit. Augustin. quoq; explicat lib. 11. de Genesi ad literá. Quemadmodũ enim alij per increC dulitatem, alij verò per malitiá, filium Dei, eiúsq; legem & Ecclesiam catholicam aspernantur, & ex beatitudine iustè in infernum ablegantur: sic per superbiam angeli, filio Dei contempto, cælo sunt pulsi. Multos autem à veritate desciuisse, satis apparet ex Christi verbis Matt. 12. vbi dicit satanam proprium habere regnum.

2 Secundò obseruandum de angelorum officio, quod est quadruplex.

Primum officium est, laudare & glorificare Deum, & eius mandata exequi, teste Isa. 6. Vidi dominum sedentẽ D super solió excelsum, &c. Seraphim stabant, & clamabát, Sanctus, sanctus, sanctus dominus Deus exercituum.

Secundum officium est, conseruare pacem in terris, tueri regna, singulos ab incursu dæmonum defendere, bona suggerere, atque à malis abstrahere, teste Iohanne Apocal. 12. Et factum est prælium magnum in cælo: Michael & angeli eius præliabantur cum dracone. Videmus enim satanam omnibus locis excitare discordias, & interturbare pacem: quod etiam testatur Daniel cap. 10. Princeps regni Persarum restitit mihi, &c.

Tertium officium est orare Deum, & pro hominibus

intercedere, vt Deus velit ſuam clementiam ipſis exhi- E
bere, teſte Zacharia cap. 1. Angelus domini dixit, Domine exercituum, vſquequo tu non miſereberis Ieruſalem & vrbium Iuda quibus iratus es, iſte iam ſeptuageſimus annus eſt? Sic & Chriſtus gaudium futurum in cælis affirmat ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, &c. Luc. 15. Hæc tria officia angeli ſumma diligentia expedierunt nato Chriſto, vbi canunt, primò, Gloria in excelſis Deo. Luc. 2. deinde: Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis.

Quartum officium angelorum eſt, defendere nos cõ- F
tra inſidias hoſtium, qui ſunt diabolus, mundus & caro. Ab his oriuntur perſecutiones, tumultus, bella, falſę doctrinæ, peccata, flagitia turpiſsima. Poſſet autem Deus etiam abſque angelis nos defendere: ſed vult vti mediis. Sic mundum delet diluuio. Geneſ. 7. Sodomam igne, Ibidem. 19. Pharaonem mari, Exo. 14. Impios variis pœnis. Pſalm. 10.

Quòd autem per angelos nos defendere, regere, gu- G
bernare, atque conſolari velit Deus, hæc exempla oſtendunt:

Conſolatur angelus ancillam Agar, Geneſ. 16. Ioſeph Matth. 2. Magdalenam ac reliquas mulieres ad monumentum, Marc. 16. Luc. 24.
Educunt angeli Loth ex Sodoma, Gen. 19.
Rurſus Agar ab angelis conſolationem accipit, Gen. 21.
Angelus prohibet ne Iſaac à patre occidatur, Gene. 22.
Angelus Abrahæ ſeruum conducit, Gen. 24.
Iacob ab angelis cuſtoditur. Gen. 28.
Angeli, Iacob obuiam veniunt, Gen. 32. H
Angelus maledicta Balaam impedit, brutam aſinam loqui faciens, Num. 22.
Angelus Iſraëlitas ad pœnitentiam vocat, Iudic. 2.
Angelus Gedeoni contra hoſtes adeſt, Iudic. 6.
Angeli prænunciant Samſonem naſciturum, Iudic. 13.
Angeli Eliam in deſerto paſcunt, 3. Reg. 19.
Angelus eidem ſuggerit, quid regi dicturus ſit, 4. Reg. 1.
Sennacherib cum exercitu ab angelo cæditur, 4. Re. 19.
Angelus Tobiam à piſce liberat, cap. 6.
Angelus defendit Iudith, cap. 13.

A Angelus tribus pueris in fornacem coniectis adstat, Daniel.3.
Angelus Habacuc ad Danielem perducit, Danielis.14.
Angelorum exercitus Eliseum custodit, 4.Reg.6.
Angelus Ioannis natiuitatem annunciat, Luc.1.
Angelus Mariæ incarnationem verbi annunciat, Luc.1.
Angeli pastoribus apparent, Luc.2.
Angelus mandat Ioseph vt fugiat cum puero & matre, Matth.2. Angelus iubet vt redeat, Ibidem.
B Angeli Christo post tentationem in deserto ministrát, Matth.4.
Angelus piscinam Bethsaida mouet, Iohan.5.
Angelus in horto Christum consolatur, Luc.22.
Angeli post resurrectionem discipulis apparét, Mat.28.
Angeli apostolos ex carcere educunt, Act.5.
Angelus Petrum liberat, Act.12.
Angelus Philippum quò ire debeat, admonet, Act.8.
Angelus indicat Cornelio in Cæsarea quid debeat facere: nimirum vt Petrum vocet, qui ipsum instruat,
C Act. 10.
Angeli sunt custodes puerorum, Matth.18.
Angelorum ministerio lex Iudæis data, Act.7.
Angelos suscipit Abraham hospitio, Gen.18.&.19.
Angelus præcedit castra Iudæorum, Exod.14.
Angelus luctatur cum Iacob, Gen.32.
Angeli separabunt malos de medio iustorum, Matt.13.
Angeli vocabunt omnes mortuos ad iudicium, Mat.24.
Angeli nos perducent in vitam æternam, Luc.16.

3 Tertiò obseruandum, quæ nos erga angelos facere
D deceat: nempe vt

1 Pueros ac vniuersos Christianos admoneat concionator, ne impuris colloquiis, aut impudicis gestibus angelos offendant, aut à se pellant.

2 Gratias Deo agamus, quòd talibus contra satanę insidias nos munire custodibus voluerit. Hinc dicit Basilius, cuilibet homini angelum esse concessum, qui non nisi peccatis cópulsus ab ipso discedat. Sicuti enim apes fumo, & columbæ fœtore fugantur, sic angeli peccatis ab homine pelluntur.

3 Deum timeamus, vt ita occasionem habeant nobis-

cum permanendi, ſecundum Pſalm. 33.

4 A peccatis ipſi abſtineamus, ne feneſtra diabolo ad nos ingrediēdi paretur. Hinc dicit Auguſtinus angelos ab hominibus diſcedere, quando eos diaboli incitamentis aſſentiri ſentiunt, ídque fieri ſummo cū illorum mœrore. Quemadmodum enim angeli gaudent ſuper vno peccatore pœnitentiam agente: ita & contriſtantur ſuper multis à veritate aberrantibus.

5 Vt ipſos veneremur, atque oremus, vt quemadmodū olim pro populo Iudaico, & pro ciuitatibus Iuda Deū orabant, ita & nunc pro nobis, pro noſtris ciuitatibus orare & intercedere velint.

Summa ergo religione tenentur Chriſtiani angelos colere, venerari, atque amare: vt qui ſemper adſtēt Deo, ſemper videant faciem Patris, cui offerunt noſtra bona opera, noſtráſque preces, quem orant aſſiduè pro nobis: bona nobis ſuggerunt, mala procul arcent, dæmoni ſeſe pro nobis opponunt, & omnia quæ ad noſtram ſalutē viderint eſſe vtilia, nobis procurant. Doceant igitur cōcionatores populum, parentes filios, cæleſtes hos ſpiritus multum amare, & frequenter memoriam eorum repetere, & diaboli nomen deteſtari, vt ipſi nobiſcum habitent, pro nobis orent, & tandem ad vitam æternā animas noſtras perducant. Amen.

IN FESTO SIMONIS ET IVDAE. EPISTOLA Rom. 8.

Scimus quoniam diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum, &c. Finis Epiſtolæ: Quæ eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro.

IN hac lectione apoſtolus nobis oſtendit tria. Primò, quanta nobis bona proueniant ex charitate, nēpe dilectoribus Dei omnia in bonum & felicitatis cumulum cedere, cum dicit: *Scimus quoniam diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum.* Si quis verò nouiſſe velit quinam reuera Deum diligant: dicit Apoſtolus eos diligere Deum, qui ſecundum propoſitū vocati ſint ſan-

A cti, hoc est, quos præscierit, elegerit, vocauerit, iustificauerit Deus. nam hi Spiritũ sanctum habent, per quẽ diffusa est charitas Dei in cordibus ipsorũ: hoc est, per quẽ & cognoscunt summã erga se Dei charitatem, & dignè redamare eum possunt. His ergo quos fide sola Deus saluare proposuit, & quos præsciens credituros vocauit ad saluté, non ex eorũ meritis, sed suæ propositi voluntatis: His inquam Deũ pro vocationis gratia diligentibus, omnia cooperantur in bonũ, siue prospera sint, siue aduersa. Nihil enim potest diuinæ voluntatis propositum elidere, quin potius etiã hæc quę salutem electorum impedire videbãtur, hãc Deo volente etiã promouent. Spiritus quoque sanctus omnia vertit in bonum suo auxilio.

B

Etsi iam soli Deo cognitũ perspectúmq; est à quibus verè diligatur, quos inquã prædestinauerit: sunt tamẽ in prõptu indicia certa vnde dilectores Dei & ab hominibus cognosci queant, nimirum ex fructibus, ex pietate, & innocentia vitæ. Vult sanè amari Deus, non corde duntaxat inuisibiliter, sed & verbis factísq; visibiliter. Quicunq; ergo iuxta cordis affectũ omnia sua & verba & opera iuxta verbi Dei præscriptum componunt, ij haud dubiè veri dilectores Dei & electi sunt. Quare si & nos verè electionis ac vocationis nostræ certiores esse velimus, per bona opera prodamus eã oportet: iuxta illud Petri. 2. cap. 1. Fratres satagite, vt per bona opera certam vestram vocationẽ & electionẽ faciatis. Hæc enim facientes, non peccabitis aliquãdo. Sic enim abundè ministrabitur vobis introitus in æternũ regnũ domini & saluatoris nostri Iesu Christi. atque huc & illud Pauli. 2. Timoth. 2. spectat, vbi is ita dicit inter alia: Firmum fundamentum Dei stat, habẽs signaculum hoc: Cognouit dominus, qui sint sui. Et: Discedat ab iniquitate omnis qui inuocat nomen domini.

C

D

Sed quia non sat habet hæc vocatio Dei, sed omnino etiã nostra accedat volũtas necesse est, adiecit, *Nã quos præsciuit, & prædestinauit cõformes fieri imagini filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus.* Præscius vtique Deus est, prędquidétq; qui sint vocatione digni, dein prędestinauit, hos scilicet quos sibi deuotos fore pściuit, ipsósq; eligit ad ꝓmissa ꝓmia capessẽda, ita ꝙ prędestinationẽ (etsi nõ

Prædestinatio.

tempore, natura tamen) præcedit agnitio. Prædestinationem intelligo, optimam & immutabilem Dei de electorum salute voluntatem. Porrò sicut non de omnibus hominibus dixit, prædestinauit, ita nec de omnibus dixit, præsciuit. Quos enim præsciuit, prædestinauit conformes fieri imagini filij sui. Ergo bonos tãtum præscire Deus videtur. nam cæteros non præscire, sed nescire dicitur. Nouit enim dominus qui sunt eius. Ad eos autem qui non sunt digni vt sciãtur à Deo, Saluator ait Matth. 7. Discedite à me, quia nunquam noui vos, operarij iniquitatis. Nam omne quod malum est, scientia eius vel præsciẽtia quodammodo habetur indignum. Itaq; quos abæterno olim gratos fore prænouit, hos etiam prædestinauit conformes fieri imagini filij sui. Ad hoc ergo vt diuinæ prædestinationis effectum consequamur, Dei filio nos conformari oportet, non quidem in mortuorum suscitatione, non in perscrutatione cordium, nõ in vniuersorum gubernatione, non in liquidi maris quasi solidi itineris calcatione, (hoc enim nõ Christianũ esset, sed Luciferianum) sed in humilitate & mansuetudine, in paupertate & patientia, in castitate & innocẽtia, in obedientia vsque ad mortem, sicut in se nobis exemplũ præbuit, dicens: Non veni facere voluntatem meam, sed eius qui misit me. Iohan. 5. Hac proinde ratione pater quos dignos prænouit, conformes facit imagini filij sui, vt quod ille est per naturam, hoc isti per gratiam adipiscantur, vt videlicet & ipsi nuncupentur filij Dei. Ad cuius gratiæ considerationem nos B. Iohannes hortatur, dicens: Videte qualem charitatem dedit nobis Deus, vt filij Dei nominemur & simus: quorum ipse dicitur primogenitus, & est: vnde (Hebr. 2.) non confunditur eos fratres vocare, dicens, Narrabo nomen tuum fratribus meis, &c.

2. Timot. 2.

1. Iohan. 3.

Consequenter enumerat prædestinationis effectus cũ subdit, *Quos autem prædestinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos & iustificauit: quos autem iustificauit, illos & magnificauit.* Hic Apostol⁹ depingit obiter ordinẽ iustificationis, & gradibus quibusdam ab eo quod est omniũ primum, peruenit ad id quod est omnium summum, quo res sit firmior & absolutior.

Ordo iustificationis.

A Primus gradus electio seu prædestinatio est, hoc est, libera Dei voluntas, qua hominem ab æterno in sui & amoris & regni consortium eligit, idque citra vllum respectum vel meritorum vel operum, ex sola mera & gratuita gratia sua.

Secundus gradus est vocatio: qua nimirũ Deus electum iam hominem factũ, siue in infantia, siue pueritia, siue iuuentute, siue senectute vocat, non modò externa verbi sui prædicatione, sed & internè per spiritũ sanctũ, cor electi innouantem, & fidei dono replentem.

B Tertius gradus iustificatio est, hoc est remissio peccatorum, & donatio iustitiæ. simulatque enim Deus electũ spiritu suo imbuit, vt & peccata sua ex animo agnoscat, & in Christum omnem suam fiduciam collocet: statim eum gratia iustificat per fidem, remittit illi omnia peccata: perinde habet illũ iustũ, ac si ab æterno iustus fuisset. dat quoque illi voluntatem & facultatem viuendi posthac iustè & sanctè. Hic tum bona opera & merita incipiunt, quæ tamen mera ac gratuita sunt dona: atque hęc

C demum electionis, vocationis & iustificationis testimonia sunt. 2. Pet. 1. ac magis etiam iustificatum iustificant, hoc est, maioré gratiam à Deo impetrant. Largitur enim Deus gratiam pro gratia. Iohan. 1.

Porro quartus gradus magnificatio seu glorificatio est: hoc est, donatio immortalitatis, præmiũ vitæ æternæ. Hæc quidem bonorum operum & meritorum vocatur merces, imò merces quoque est, verum certè merces tanta, ad quam ne omnes quidem totius mundi afflictiones pares sunt. Rom. 8. qua nec omnia omnium piorum

D bona opera sunt digna: eoq; meritò & ipsa à diuo Paulo gratia Dei vocatur, Rom. 6. & ab omnibus ité sanctis patribus. In summa, gratia est electio, gratia est vocatio, gratia est iustificatio, gratia est glorificatio. Porrò horũ quatuor vnum, videlicet prædestinatio, in Deo est: reliqua tria, videlicet vocatio, iustificatio, magnificatio, sunt in nobis. Nam prædestinatio nostræ salutis nequaquam in nobis est, sed occulta in thesauris suis apud Deum, sicut propheta ait: In manibus tuis sortes meæ. Discemus igitur hinc, non esse præsumédum alicui de meritis suis, nihil habere nos quod nó acceperimus à Deo. 1. Cor. 4.

eoque in solo Deo esse gloriandũ. 1. Cor. 1. & 2. Cor. 10. E

Sensus ergo verborum hic est, Prædestinatos vocauit per prædicationem Iesu, iustificauit per mortem illius, glorificauit per resurrectionẽ, ac præmiũ immortalitatis. Siue, vocauit per doctrinã Euãgelicã, iustificauit per baptismũ, glorificauit per dona spiritus. Aut dici potest hũc in modũ, Quos Deus prędefiniuit, seu prędestinauit, in hoc scilicet, vt per Christũ adducãtur sibi, hos vocat etiã in cõmunionẽ Christi: & vocatos per hũc Christum suũ, peccatis omnib⁹ absoluit, id est iustificat: tãdemque F imagine sua in eis restituta, & diuinitate quadã plenius impertita, glorioſos & sui communione beatos reddit.

2 Secundò ostendit quòd diligentes Deum, illa bona habent cum securitate. Nam cũ ii verè prædestinati sint ad glorificationem æternam, nulla prorsus creatura incommodare saluti eorum potest, sed omnia inseruire eidem (velint nolint) oportet. Si velit eis nocere quispiam, habent pro se Deum potentissimum. Si quis eos coram Dei iudicio accusare aut condemnare propter peccata velit, habent Deum iustificatorem, Iesumque Christum G aduocatum & defensorem. Si quis intentare illis volet afflictiones & mortem, aut liberantur diuinitus, aut per afflictiones mortemque glorificantur mox vita æterna. Si labuntur in peccata, & remissionem consequuntur, & sollicitius post viuunt. Hinc subdit, *Quid ergo dicemus ad hæc? Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Ac si dicat: Si nos cum adhuc hostes essemus, post iustificationẽ acceptam tot bonis dignatus est Deus, quanto magis quũ nos ille tutabitur, quis tũ poterit aduersari? Quin etiam si in nos H vel ipse terrarũ orbis insurgat, in nostrã gloriam diuina sapientia hunc omnẽ vertet insultum. Nam si Deus pro nobis, vt pater pro filiis, vt saluator pro iis quos ab æterno ad salutem præfiniuit, vocauit, remissis peccatis cooptauit, paulò post gloria sua plenè donaturus: quis contra nos quicquã valeat, vt hanc plenam & solidam nostam felicitatem vlla ex parte imminuat?

Qui etiã proprio filio suo non pepercit, &c. Quis pater alteri cuiquã parcat amplius, quã filio? quid seruatũ æquè cupiat, atq; ppriũ filium? imò quid non impendat quis, vt saluum habeat filiũ? At Deus sic pro nobis est, sic nostræ

A saluti studet, vt quò nos perpetuò salui essemus, non solum filio suo non pepercit, nec eum quouis modo pro salute nostra impendit, sed tradidit ipse eũ, vt pro nobis vel turpissima morte moreretur. Idé expressit Iohan. 3. Sic Deus dilexit mũdũ, vt filiũ suũ vnigenitũ daret, &c. Quod hic Apostol⁹ per ꝓpriũ filiũ, id domin⁹ per vnigenitũ expsit, nępe verũ Christũ Deũ & hominé. Sequit:

Quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit? Vt liberati peccatis, æternam vitam viueremus, Deus filiũ suum
B proprium, malorum omnium depulsorem donauit. Ergo cum hoc depulsore malorum, cõciliatoréque bonorum omnium, donauit nobis omnia. Subdit:

Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus qui iustificat, &c. Interrogationes istæ non videntur tam rogare, quàm instare, & fiduciam veritatis exprimere, vt cũ interrogatur, Quis accusabit aduersus electos Dei? Respondetur, Nemo. Et quod subiicitur, Deus qui iustificat: ratio est cõfidétiæ, quam interrogatio præcedens expressit. Deo enim iustificãte & absoluẽte quis ausit accusare? Et vt id
C quis ausit, & reos nos etiã peragat, præsto est satisfactio, mors Christi, imò potés aduocat⁹, qui nos omni quamlibet merita cõdénatione eripiat, Christ⁹ mortu⁹, rediuiuus, & ad dexterã Dei sedés & regnãs. Hic enim ĩterpellat ꝓ nobis. Nemo ergo ausit criminari eos quos Deus nõ solũ vocauit, sed etiã elegit. Ecquis est qui cõdemnet spiritu adiuuãte ĩbecillitaté nostrã, patre autẽ iustificãte, filio verò ꝓ nobis mortuo? Porrò quos ipsa trinitas iustificauit, quis cõdénet? quasi dicat, nemo. Hęc certè irrefragabilia sunt. Animaduerte ꝙ nõ dixerit seruos Dei,
D sed electos, dignitaté illorũ amplificans. Item non dixit, Qui remittit peccata: sed quod maius est, Qui iustificat: ne per interpellationem diminutionem quandam intelligas. Primùm parem adeoq; æquam dignitatem posuit, nimirum quòd sit ad dexteram patris. Deinde adiicit, interpellat: hoc intelligens, quòd per incarnationem, quia homo factus est, pro nobis ad patrem interpellet, quoniam ipse põtifex est, vt ad Hebræos docetur. Vnde etiam Iohannes. 1. cap. 2. Aduocatum, inquit, habemus apud patrem, Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Hæc autẽ Apostolus explicat,

vt Christianos oppressos & tribulatos consoletur, ne animum despondeant.

Cum ergo ita comparatum sit cum dilectoribus Dei, simus & nos in horũ catalogo. Meminerimus quot quãtaque ille in nos contulerit beneficia: creando scilicet nos, quum nihil essemus: sed in primis tradito pro nobis filio proprio, quum perditi essemus: eligendo & iustificando nos, quum reprobi & iniustissimi essemus. Cogitemus item, non semel duntaxat Christum morte resurrectionéq; sua expiasse nostra peccata, sed & etiamnum intercedere pro nobis, placareque patrem: non quidem voce, sed passionis suæ merito. Ideóque quemadmodum Deus pater omnia sua nobis donauit, quemadmodum Christus omnia pro nobis & passus est, & fecit: sic & nos tum nosipsos tũ omnia nostra addicam⁹ perpetuò Deo: & in eius gratiam, & ad nominis ipsius gloriam, quiduis & faciamus & vitemus & patiamur.

3 Tertio Apostolus suo exemplo ostendit quòd Dei dilectores & ab eo prædestinati pro tot & tãtis acceptis bonis, cum omni constantia & mẽtis firmitate illi adhæreant, nec ob quæque pericula ab eo diuellantur. Nam postquam ineffabilem patefecit patris & filij & spiritus sancti in nos charitatem, diuino spiritu totus accensus sic ait, *Quis ergo nos separabit à charitate Christi? &c.* Respexit ad illud, Quis accusabit aduersus electos Dei? Quis condemnet? Pertinent enim hæc ad probandum propositionem hanc: Omnia cooperãtur in bonum, &c. Prædestinatos & electos erigit Paulus, vt ne succumbãt, animumve despondeant audientes afflictionem, persequutionem, & huiusmodi. Omnium, inquiens, dominamur per gratiam Christi. Omnibus, inquit, ad iniuriam expositi sumus, nos Apostoli videlicet: tanquã nos oporteat primùm mactari, cui sanè rei nihil contradicamus. Catalogum istorum quibus ipse & alij Apostoli initio exercitii sunt, exposuit. 1. Corin. 4. 2. Corinth. 4. 6. &. 11. Totum hunc locum August. lib. de doctrina Christia. 4. ca. 20. profert velut exemplar orationis, quæ vehementiam cum ornatu coniunxerit.

Separabit à charitate. Charitas hìc videtur accipi, qua nos dilexit Deus, & ad redamandum prouocauit. In hũc

sensum

A sensum accipiunt beat⁹ Ambrosius & Augustinus, Chrysostomus intellexit de dilectione Dei in nos, propter verbum conclusionis sequentis, cum addit: Quæ est in Christo Iesu.

Et ne forte ob id videantur iis malis afflictari quasi à Deo destituti, prophetam inducit huiusceemodi clamantem, contestantemque illa plurimum consolationis habere, quæ propter Deum toleramus, etiam si quotidie mors ipsa sit subeunda: quod fieri voluntate potest, natura non potest. Sicut scriptum est, inquit: *Quia propter*
B *te mortificamur tota die, æstimati sum⁹ sicut oues occisionis*, id est, oues occisioni destinatæ. Occisionis p mactationis positum. Ea est, qũ lanius contrectat & explorat pecudem, num idonea sit vt iuguletur. Locus hic desumptus est ex Psal. 43. ac si diceret, Quotidie reputati sum⁹ vt oues mactationi destinatæ, à quib⁹ quotidie aliquæ mactantur. Vehemens est in eo Psalmo sanctorum querulatio. Vide quæ in hunc locum apud Dauidem adnotata sunt.

Sed in his omnibus superamus, &c. Nõ solũ vincimus, sed
C etiã superuincim⁹, excellẽter vicim⁹, hoc est, per eos qui nobis insidiãtur, coronamur. Insidiatores enim & aduersarij nostri sunt nobis coronarũ suppeditatores, si modò iniuriã p̃pter Christũ feram⁹. 1. Pet. 4. In his omnib⁹ superamus nõ nostra virtute, sed per eum qui dilexit nos.

Certus sum, &c. Persuasus sum (hoc modo legit Hieronymus ad Algasiam, quæst. 9.) siue confido, habeo compertũ de istis, quæ patimur, afflictiõe, angustia, &c. quòd nihil nos auellet à charitate Christi. Satan illa nobis cõcitat, & in hoc, vt à Deo deficiamus, tãquam nullam cu-
D ram nostri gerente, aut certè nos odiente: id quod ipsi Iob, & domino nostro Iesu Christo esurienti in deserto *Matth. 4.* persuadere conabatur: sed Deus donat spiritũ suum, quo superuĩcim⁹ omnia, id est, perstam⁹ ĩ fide Christi immoti.

Neque mors, inquit, *neque vita*. Nihil *in vita*, nihil in morte: vel, nihil ĩter viuos, nihil ĩter mortuos sic valet, & formidabile est, vt possit nobis auertere dilectioné Dei. Aut ĩ hũc sensũ dici potest, Siue viuẽdũ sit, siue moriẽdũ, nihil tamen poterit incidere, quod alienet à nobis Deũ.

Neque angeli, neq; principatus. Per angelos videtur intelligere nõ malos tãtũ, sed etiã bonos: vt huic dicto insit ea

hyperbole, qualis ineſt illi ad Gala. 1. Si angelus de cælo euangelizet vobis præterquã qđ euãgelizauimus vobis, anathema ſit. Nõ q̃ boni angeli auertere à Deo velint: hoc abſit. Enimuero vehemẽs deſideriũ ſignificare quærẽs, & ardorẽ erga Deũ, ad hos ſermones q̃uenit Paulus. Angelos autẽ videt dicere adminiſtratorios ſpiritꝰ, quos mittit Deus in miniſteriũ propter eos qui hæreditatẽ capient ſalutis. Heb. 1. Principatꝰ, angelos principatu, hoc eſt, ampliore imperio fungẽtes. Virtutes, qui mira & portẽta efficiũt, vltionẽq; Dei exequuntur in malos: quales erãt qui euerterũt Sodomã & Gomorrhã, qui ſecuerunt mare rubrũ, & alia miracula ediderũt p̃ populo Dei cõtra hoſtes eius. Dici etiã poteſt & intelligi de malis angelis: quia peccata noſtra merẽtur vt & malis angelis ſua ſit in orbe poteſtas. Diſtribuit Paulus hos quoq; in malos angelos, rectores mundi, tenebrarum huius ſeculi, in principatus & poteſtates: vt Ephe. 6. Coloſſ. 2. Et. 1. Corint. 5. loquitur de vtriſq; bonis & malis. Ita videtur in præſenti loco de vtriſque intelligere, quum dicit nullos principatus nullaſq; virtutes poſſe nos ſeparare à Dei dilectione: vt tamen in eum ſenſum accipiatur qui præmiſſus eſt.

Neque inſtantia neque futura, &c. Neque præſentia, neq; futura bona poterunt nos ſeparare, &c. Aut dici poteſt, neque *præſentia, &c. id* eſt, nulla temporis *longitudine* fiet, vt à domini *gratia* ſeparemur. *Ad Philip. 1. ca.* Confidens hoc ipſum, quia qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet vſque in diem Chriſti Ieſu. Altitudinẽ (vt opinantur quidã) regnum appellat: profundum autẽ gehennam, præterea æternam vitã, & æternam mortẽ. Aliter: id eſt neq; valde celebria, neq; apprimè incelebria nos ſeparabunt à dilectione Dei: neque alia creatura, etiam ſi alia tanta creatuta eſſet, quanta eſt *viſibilis & inuiſibilis*, nihil quicquam tamẽ ab ea nos charitate diuellet. Quia ergo ſupra audiuimꝰ diligentibus Deum omnia in bonũ cooperatura, & his neque peccatũ neque Satanam neque mundum neque infernum nocere poſſe, idcirco quò & nos tanta ſecuritate gaudere poſsimus, ipſi quoque ſedulò diligamus Deum, hunc timeamus, huic fidamus, ad huius verbum & voluntatem noſmet componamus,

A hunc denique laudemus ore, corde, vita. Ipsi honor & gloria in secula seculorum. Amen.

EPILOGVS.

1 *Consolatorius locus, habens argumentum ab vtili, hoc est, Quæcunque afflictio contingat à carne, mundo, vel Satana, eam prodesse, & misericordiæ Dei opus esse, quod nos tam aut plagam aliquando interpretamur.*

2 *Gradatione pulcherrima docet vnde sit salus nostra, nimirum ab electione Dei. Quos prædefinierat, eosdem & vocauit* B *per Euangelium. vocatos iustificauit fide, tandem glorificaturus. Hæc prædestinationis necessitas, docens misericordiam Dei, quòd citra vlla merita prædefiniuit; grata est spiritui, odiosa carni.*

3 *Argumenta beneficentiæ Dei erga nos, maxima & summa solatia: Proprio filio non pepercit. Redamemus sic amati, nec quicquam separet nos à dilectione Dei, qua illi conglutinamur per Iesum Christum.*

C IN FESTO EODEM APOSTOLORVM EVANGELIVM Iohannis. 15.

In ill. temp. dixit Iesus discip. s. Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem, &c. Finis Euangelij: Quia odio habuerunt me gratis. Iohan. 13. Ephes. 5. 1. Thess. 4. Psal. 24.

D HOc Euãgelium necessariam nobis proponit doctrinam de vita verè Christiana, & quæ pericula homini fideli in hoc mundo sint expectanda, & quibus cõsolationibus se debeat sustinere, ne ab aduersariis prorsus prosternatur. Christus enim in hac concione facit tria.

1 Primò cohortatur discipulos suos ad fraternam dilectionem, dicens, *Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem sicut dilexi vos.* quasi dicat, Moses vestros patres & maiores multis onerauit legibus, & multa eis tradidit præcepta: sed spiritum & facultatem seruandi & implendi ea non subministrauit: Ego Christus hoc vnicum mãdatũ do vobis, vt inuicẽ diligatis, vt huius dilectionis

virtute mihi inseramini. quod si feceritis, veri mei discipuli eritis. E

Non enim sufficit in Christianismo, fidem ore confiteri: sed requiruntur etiam charitas, pœnitétia, & legis obedientia. Fides excitat inuocationem, & inuocando impetrat dilectionem, quæ facit arborem bonam. Fides autem ore iactata quanuis vera sit, si vitam per charitatem non corrigat, nec legem impleat, nihil prorsus prodest, nec facit arborem bonam. 1. Corinth. 13. Hinc hæreses & schismata oriuntur. Nam quando nos iuxta doctrinã Apostoli Iacobi & Christi Iesu clamam⁹ F fidé solam sine charitate esse mortuã, neminemq; iustificare, nec ipsam fidé facere nos veros discipulos Christi, sed illud charitatis esse officiũ: statim emergũt, qui cõtra Christum & eius Apostolum, falsò doceant solam fidem iustificare, & discipulos Christi nos facere, atque ad saluté sufficere: sed hæc opinio vt hæretica est reiicienda.

Nos catholici dicimus cum Christo, quòd veri discipuli Christi cognoscantur in hoc, quòd inuicem se diligant. Est autem sciendum, quòd fides iustificet impium, G sed illa tantùm, quæ per dilectionem operatur, dicente Paulo ad Galat. 5. In Christo Iesu neque circuncisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per charitatem operatur. Fides iustificat, ita tamen vt iustificandi virtutem & efficaciam à charitate recipiat. Vnde opera iustificati cùm ex charitate procedant, non solùm sunt fidei testimonia, sed etiam charitatis actiones vita æterna dignæ propter spiritum inhabitãtem vnde procedũt. Est autem dilectio præcipua virtus Christianismi. H Nam iustificat impiũ. Gala. 5. delet peccata. Luc. 7. cõfert spiritum sanctũ. Act. 2. facit nos manere in Deo, & Deũ in nobis. Iohan. 15. & 1. Iohan. 4. dat meritũ æternę vitæ promerendæ. est patiens & benigna: non æmulatur: non agit perperam: non inflatur: non est ambitiosa: nõ quærit sua: non cogitat malum: omnia suffert, credit, sperat & sustinet: nunquam excidit. 1. Corinth. 13. Hæc dilectio discipulis erat valde necessaria: quia ab omnibus odium erat illis expectandum. Necesse igitur erat, vt se mutuò salté amarét: & cũ Christi essent discipuli, necesse erat vt magistro summũ exhiberent cultum, dilectionem

A scilicet erga Deum & proximum. Vnam fidem erant prædicaturi: ideo necesse fuit ipsos vnum cor vnamque habere affectionem. Impediunt autem dilectionem duo vitia: Primum auaritia seu cupiditas, de qua dicit Paulus. 1. Timoth. 6. quòd radix sit omnium malorum: quæ sua tantũ cõmoda quærit, per quã incidũt homines in tẽtationẽ, & in laqueos diaboli. Deinde inuidia & odium. Caueamus ergo Christiani ab his furiis: & oremus vt dominus charitatem & dilectionem diffundat in cordi- *Rom. 5.*
B bus nostris per spiritum sanctum.

2 Prædicit suis discipulis persecutionẽ, & admonet ne patiãtur se ea diuelli à Christi & mutua dilectiõe. Mũdus vos odio habebit, & psequetur. Nõ ait, Prosequetur vos odio Rex quidã, Princeps aliquis, Fratres, Famul⁹, Vicinus, vna Ciuitas, aut vnũ tãtũ regnũ, sed tot⁹ mũdus, qui nihil aliud est quã cœt⁹ hominũ cõtemnẽtiũ verbũ Dei, nõ credẽtiũ Euãgelio, abnegãtiũ veritatẽ, negãtiũ Eccle siã Romanã, nõ agnoscẽtiũ septẽ sacraméta, nõ cõfitentiũ chraritatis iustitiã. Hic cœtus iũct⁹ principi & capiti
C suo diabolo, Catholicos omni tẽpore & loco psequitur. Necesse est ergo vt tãtũ odiũ mũdi nimia charitate mei superetis. Nũquã enim cõueniet iter Christũ, & mũdũ. nã Christ⁹, Apostoli, & Ecclesia catholica Romana, docẽt diligẽdos esse inimicos, charitatem iustificare: opera iustificatorum, quia spiritu Christi fiunt, digna esse vita æterna. Mũdus docet odisse quotquot vere fideles sunt, vt qui filij Christi sint. negat charitatis virtutem, & eius dignitatẽ, facitq; iniuriã spiritui sancto, qui in nobis viuit. Cũ enim mũdus maior sit pars, nẽpe Turcæ, Genti-
D les, Iudæi, Barbari, Lutherani, Hugonistæ, videtur pios omnes oppressur⁹: sed cõsolatur nos Christ⁹, dicẽs, Ego elegi vos. Scitote quia mũd⁹ me priorem vobis odio habuit. non est seru⁹ maior dño suo. si me psequuti sunt, & vos psequẽtur. Ex his mirifica & icõparabilis orit nobis consolatio, quæ minuit doloré, cũ scimus Christũ eadẽ & maiora passũ quã nos patimur, cũ scim⁹ etiã nos nõ de mũdo. i. de regno Satanæ, sed mẽbra Christi esse. Hęc eo attẽti⁹ obseruem⁹, quo maior est ac dignior q nobis do ctrinã ppositi. Quis dubitet crucẽ subire, quã Christus ascẽdit? qs cõtẽnat ecclesiã Roma. quã Chrs ædificauit?

Incredibilé lætitiam pariũt Christianorũ animis verba illa Christi, *Ego elegi vos.* scitote quia me mũdus priorẽ vobis odio habuit. Quis est tam stupidꝰ, qui nõ vltro lubenſq; grauiſsima quæq; pro Chriſto Ieſu, & pro eius Eccleſia catholica, atq; eius doctrina, torméta, cõuicia, probra, & alia quæ mundus excogitare poterit, non toleret potius quàm ab ipſo deficiat? E

3 Conſolatur diſcipulos vt patienter ferant futuras & iam imminentes afflictiones. eſt autem hæc conſolatio quadruplex. ſic enim ait, 1 Si mundus vos odit, ſcitote quia me priorem vobis odio habuit. F

2 De mundo non eſtis, ſed ego elegi vos de mundo: propterea odit vos mundus.

3 Hæc omnia facient vobis propter nomen meum.

4 Neſciunt me, & oderunt me. qui autem me odit, & patrem meum odit.

Hic quatuor conſiderabimus. 1 Iniquũ eſſe ſeruum illum, qui cum videat herum ſuum pane & aqua contentum, velit vino & delicatiſsimis cibari. Non decet nos igitur crucem, quæ eſt ſymbolum ducis noſtri militare, G abhorrere.

2 Quòd Chriſtus nos elegerit de mundo, qui ſi ſua miſericordia nos non elegiſſet, ex mundo & de mũdo ſicut cæteri eſſemus, & perditi. Et quia Chriſtus nos elegit, & relicto mundo ipſum ſequimur, cõfitemur, & imitamur: ideo *mundus nos odit.* 3 Tormenta & reliqua grauiſsima mala Apoſtolis, *martyribus*, à *tyrannis* & mundo illata, non propter ſua peccata, ſed ꝓpter cõfeſsionem nominis Ieſu illis fuiſſe inflicta, quia credebant & confitebantur Ieſum eſſe ſaluté, ſaluatorem, redemptorem, H recõciliatoré animarũ noſtrarũ: ideo illos neci dabant. Felices eos qui ꝓ Chriſto patiũtur, atq; pios reliquos catholicos, qui ꝓpter nomẽ Chriſti & eius ſpõſæ Eccleſiæ Romanæ, perſecutionem & odium patiuntur.

4 Quémadmodũ olim Iudæi errabãt, dicentes ſe noſſe Deum, ipſumq́ue patrem habere, cum Chriſtum verum eius filium perſequerentur: ita & nunc noſtri temporis hæretici errant, dicentes ſe noſſe Chriſtum, cum eius ſponſam Eccleſiam Romanam ſummo odio proſequantur. Qui odit Eccleſiam Romanam, odit & patrem eius

A & sponsum Christum Iesum saluatorem nostrum, qui illam regit, gubernat, protegit, atque defendit.

Qui igitur veri discipuli Christi sunt, doctrinam eius quam Romana tenet Ecclesia, charam habeant. Si ob ipsam causam complures odio ipsos persequuntur, ne mirentur, neque turbentur: nam Christum etiam mundus odio magno prosequutus est. Non debet esse seruus supra dominum, discipulus supra magistrum. Quin lætentur, vt qui pro Christi nomine patiantur, & à Christo
B sint electi, vt cum ipso in æternum regnent in gloria. Amen.

IN FESTO DIVORVM OMNIVM EVANGELIVM. Matthæi. 5.

In illo tempore. Videns Iesus turbas, ascendit in montem, &c. Finis euangelij: Quoniam merces vestra copiosa est in cælis.

C

OMnes quotquot sumus, nobis bene esse cupimus, & veram felicitatem ante omnia inquirimus. Quibus verò in rebus sita sit vera felicitas, & qui re vera beati sint, in hoc mire variarunt huius seculi sapientes. Nam d. Augustinus lib. de ciuitate dei. 19. cap. 1. ducentas & octogintaocto sententias de vera beatitudine variantes numerat. Non solum autem sapientes hîc variarunt, sed vulgi quoque variæ fuerunt opi-
D niones, vt & hodie plerumque sunt. Cæterum ex corruptis sentétiis de felicitate in primis oriuntur omnia peccata vitæ, dum quisque vitium pro virtute sectatur, sicq; aliis subinde atq; aliis implicatur peccatis. Vt igitur nostris prauis animis prauas opiniones eximeret dominus, veráque contra insereret, differit in hoc Euangelio de vera beatitudine: & sic quidem differit de hac, vt simplicissimè eam ostendat, simúlque refutet quæ mundus existimat beata.

Prius verò quàm ad beatitudinis explicationé veniamus, expédendę sunt paucis historiæ circũstantiæ, quas

Matthæus adducit. Sic enim inquit: *Cum vidisset Iesus turbas, ascendit in montem: & quum consedisset, accesserunt ad illum discipuli eius: & aperiens os suum, docebat illos.* Multæ turbæ (vt testatur Euangelista in fine præcedentis capitis) sequebantur Dominum à Galilæa, à Decapoli, & Hierosolymis, & Iudæa, & à regionibus trans Iordanem sitis. Quum igitur has videret feruenti stomacho animi cælestes appetere dapes, non frustratus est desiderium ipsarum: ideóque quum introducatur vbique in sacris clemens & misericors, quíque possit affici sensu infirmitatum nostrarum, promptissimo animo totum pietatis negotium & ipsis Apostolis exposuit fidelissimè.

Quòd autem ascendit in montem, id primo fecit propter auditorum copiam: deinde vero & loci celsitudine declarauit, se nihil humile terrenúmque traditurum, sed ardua cælestiáq; omnia. Quin & Mosis retulit exemplũ, *Exod. 19.* vt qui legem proditurus populo, monté ascendisse legitur. Item propheticum dictum Isaiæ. 40. in sese cõpletũ opere declarauit, Super monté excelsum ascende tu qui Euangelizas Sion, qui Euangelizas Ierusalem.

Præterea, quòd consedit concionaturus, eo corporis habitu innuit se animum requirere attétum & pacatum, non oberrantem & tumultuantem per omnia. Sedit item tanquam doctor iustitiæ, & Euangelicæ legis institutor. Isa. 33. *Et iuxta Bernardũ benignissimè prorsus inclinauit sese, & exinaniuit vsque ad sessionem. Sedit enim,* vt ad eum quem nec ipsi quidem angeli stantem attingere poterant, etiam publicani & peccatores accedant: accedat Maria Magdalena: accedat & Latro de cruce, & Petrus negans: quasi dicat: Venite filij, audite me: timorem domini docebo vos.

Quod verò dicitur os suum aperuisse, eo designatur dominum summa modestia & totius corporis gestu, habitu exquisitissimo in concionando esse vsum: suggillantúrque illi qui in concionibus indecoro corporis gestu, athletica membrorum iactatione. & crebra turpíque totius vultus trãsformatione vtuntur. Aperuit tunc os suũ, qui prophetarũ prius aperuit ora. Heb. 1. Multifariè multísque modis olim deus loquens patribus in prophetis, nouissimè dieb⁹ istis, &c. ac si dicat illud Isa. 52. Ego ipse

A qui loquebar, ecce adsum.

Nunc consequenter in hoc Euangelio scalam certissimam habemus, per quã ad æternã beatitudinẽ ascẽderũt omnes sancti dei: per quam & nos (si quidẽ beati cũ illis esse velimus) ascẽdere oportet. Habet autẽ ea octo gradus distinctos: quorũ primus est paupertas spirit⁹, de quo ad hunc modum dicit dominus.

Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Mundus illos in primis beatos esse putat, quibus amplissimæ suppetũt opes, quas comitari solet superbia turgens, & insolẽs arrogantia. Psal. 143. Beatũ dixerũt populum cui hæc sunt, &c. At Christus illos potius beatos esse pronunciat, qui pauperes sunt, & pauperes quidẽ spiritu: hoc est, qui humili ac submissa mẽte sunt præditi, qui modestissimè de sese sentiunt, quíq; nihil præsidij in perituris opibus ac inani huius mundi strepitu collocant. Hi enim vt reuera in terra felices sunt, ita & post hanc vitã in summã extollentur in cælis sublimitatem. Hæc quoq; paupertas spiritualis aliud nihil est, quàm vera agnitio peccati, & ex hac abiectio condemnatióque suiipsius. de qua nimirum spiritus paupertate loquitur dominus Isa. 66. Ad quem respiciam, nisi ad pauperculum & contritum spiritu, & trementem sermones meos? Quisquis ergo ad iustificationem & spem beatitudinis pertingere cupit, sic pauper ante omnia sit necesse est, vt agnoscat ex animo & peccata sua, & cõmeritas pœnas, & dei iram aduersus peccata, vtque ob id sese & coram deo & corã omnibus hominibus humiliet, ac condemnet, quemadmodum Publicanus tundebat pectus suum, & ait: Deus propitius esto mihi peccatori. Luc. 18.

Luc. 6. Primus gradus paupertas spiritus.

Hæc beatitudo quanuis omnibus electis sit cõmunis, est tamen beatis angelis propria, qui angelis apostatis superbientibus, non habuerunt elationis spiritum. ruentibus enim malis angelis per superbiam, omnes reliqui angeli stabant in circuitu throni, & ceciderunt in conspectu throni in facies suas, per humilitatem, & adorauerũt deum. Apoc. 7.

2 *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* Habẽtur à mũdo beati, qui peritia rei militaris, fortitudinéque bellica & regna sibi complurima subiiciunt, & orbi vniuerso

Psal. 37. Secũd⁹ gradus mãsuetudo.

terrori fűt: vt olim Assyrij, Babylonij, Medi, Perſę, Grę E
ci, Romani: itémq; qui ſuum ius, imò ſuam libidinem ci
tra reſpectum & metum cuiuſquam per omnia graſſando
perſequuntur.

Cæterű dominus cőtrà mites beatos pronunciat, qui videlicet cedűt improbitatibus, nő reſiſtűt malo, ſed in bono malű vincűt, ergáq; omnes & animo & verbis le-
nes ſunt. His promittitur terra, longe nimirű ſpacioſior & melior ea q̃ quã crudeles illi vi poſsident: non quę tri
bulos profert & ſpinas, ſed de qua Pſalmiſta canit, di- F
cens: Credo videre bona domini in terra viuentium.

Deinde hic gradus oritur ex primo. Qui enim vere peccata ſua & cőmerita ſupplicia ſentit, is ſeſe quibuſli-
bet hominű iniuriis quátűuis immerito ſibi illatis ducit dignű, ideóq; leniter & citra vllã indignationé eas ſuſti
net, cogitãs ſe longè grauiora cőmiſiſſe ac cőmeruiſſe: timénſq;, ſi talionẽ reddiderit, & deű mox ſibi talionem redditurű. *Si igitur videri volumus verè agnouiſſe pecca*
ta noſtra, & humiles eſſe ſpiritu, ſimus mites, ne vleiſca- G
mur noſipſos, cődonem⁹ noxã lędéti, vĩcamuſq; in bono malű. Sic enim futurű eſt vt nec nos pro merito noſtro
punitũrus ſit deus, ſed trãsferat tandẽ in terrã viuentiű.

Hęc autẽ beatitudo potiſsimè patriarchis cőuenit, qui mitiſsimi fuerűt. Exẽplo ſűt, Abrahã Gen. 13. & 16. Iſaac Gen. 32. & 33. Moſes Numer. 12. Dauid. 2. Reg. 16.

Tertius gradus luctus. *Beati qui lugẽt, quoniã cõſolabũtur.* Vulgo illi putãtur bea
ti, quibus omnia cedűt proſpere, quiq; in riſu & gaudiis verſantur. Verű ſi rem æſtimauerimus, deprehendemus
hos molles & effœminatos omniű eſſe miſerrimos. Nam dominus apud Lucã. 3. Væ, inquit, vobis qui ridetis nűc, H
quia lugebitis & flebitis. At beati ſunt domino lugẽtes, qui nimirű dolẽt & plorãt apud ſemetipſos peccata cõ-
miſſa, errores, ſtudiű nimiű terrenarű, & negle&tű rerum diuinarű: qui itẽ tanguntur infortunio fratrű, mundíq;
adeò incredulitaté & ingratitudiné apud ſe ſeriò deplo
2. *Cor.* 1. rãt. Hos cőſolabitur dominus deus pater miſericordiarű & deus totius cőſolationis, remittẽs videlicet peccata, cő firmans corda, & æternũ in cordibus excitãs gaudium.

Et hic gradus ex ſuperiori dimanat. Qui nanque *inti-*

A mè peccata agnouit, & immensitatem iræ diuinæ seriò
expendit, quid is aliud potest atque flere & scindere cor
suum? exemplo mulieris peccatricis Luc. 7. Petri Luc. 22.
Dauidis Psal. 6. 101. Lugeamus itaque & nos ob peccata
nostra, si sapimus, & consolationis diuinæ participes fie-
ri velimus. Cor nanque contritum & humiliatum Deus
non despiciet. Psal. 50.

Hæc beatitudo etsi omnibus electis conueniat, præci-
puè tamen dici potest de Prophetis, qui lugebant populi
B peccata atque damnationem. Talis fuit Samuel, lugens
Saulē. 1. Reg. 16. Ieremias cap. 9. Et Christus ipse Luc. 19.
Quos Apostolus secutus est. 2. Corin. 12. & Philip. 3.

Isa. 65.

Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Cæcus mundus beatos censet Apitios, comedones & potatores, qui omnis generis cibis voluptatibúsque sese ingurgitant. Atqui impurissimam hanc opinionem refutans dominus, esurientes & sitientes beatos esse dicit, qui nimirum non deliciis sese explent, neque felicitatis quic
C quam in voluptatibus curáque ventris collocant, sed ma
ximo & desiderio & studio iustitiā sectantur, fidem nempe, & vitæ innocentiam. Nam in his iustitia vera consistit. Tales esurientes & sitientes saturabūtur à deo: nam conferetur ipsis vera iustificatio hîc, & recipientur tandem in sedes beatas, vbi summa est saturitas. Isa. 49. Ierem. 31. Quòd autem dominus disertè dicit: qui esuriunt & sitiunt, non, qui esurierunt & sitierunt: eo indicat pios núquam putare se satis esse iustos, ideóq; semper ad altiora eluctari, non verò subsistere, non fieri in iustitiæ studio segnes, iuxta illud Apoc. 22. Qui iustus est, iustificetur adhuc: & sanctus sanctificetur adhuc.

Quarto gradus, esuries & sitis iustitiæ.

Præterea nec satis est ad consequendam iustificationem, vt agnoscamus peccata nostra, & ob ea lugeamus: sed summè necessarium est vt hæc esuries sitísque iustitiæ accedat, hoc est, vt ad Iesum Christum iustitiam nostrā in conscientiæ pauoribus confugiamus, iustitiæque & meritorum eius fiducia & oremus & speremus cibum potúmque spiritualem, remissionem inquam peccatorum. Quare & ad hunc gradū cóscendamus nos semper, ne in desperationis barathrum incidamus.

Hunc gradum conſcenderunt Apoſtoli, qui præ omnibus hominibus mundi deſiderium habuerunt dilatádi iuſtitiã legis & Euangelij: propter quod diſcurrerũt nudi per mũdum, & pauperes, verbo & exemplo prędicantes, hominéſque ad reſipiſcentiam necnon iuſtitiæ amorem pellicientes: quorum in tantum creuit deſiderium, vt pro iuſtitia fidei mortem ſubire non dubitarent: quod ſatis diffuſè Actorum liber oſtendit. E

Quint⁹ gradus miſericordia.

Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Ponunt multi beatitudinem in frugalitate & auaritia; ideóq; theſauros congerunt, ſibi ac ſuis duntaxat viuũt, nihílq; impertiuntur pauperibus. Verũ dominus contrà beatos pronunciat miſericordes, id eſt benignos, beneficos & liberales erga inopes: híſq; miſericordiam pollicetur tã in hac vita, quàm in futura, iuxta illud: Beat⁹ qui intelligit ſuper egenum & pauperem: in die mala liberabit eum dominus. Pſalm. 41. Item Pſal. 112. Beatus vir qui miſeretur & commodat, in æternũ non commouebitur. F

Hic item gradus, & reliqui etiam tres, fructus nobis pœnitentia dignos, ſeu veræ iuſtificationis effectus proponũt. Mera nimirum & gratuita miſericordia eſt, quoties remittit nobis pœnitentibus & credentibus Deus peccata. Imò quicquid præterea nobis vel etiamnũ donat, nil niſi miſericordia eſt. Par igitur eſt, vt quemadmodum ille copioſa erga nos vtitur miſericordia, ita & ipſi miſericordes viciſsim ſimus erga proximos noſtra ope indigentes. Vt autem æquitas huc nos hortari debet, ſic multo magis ſecutura vtilitas. Nam ſi nos miſericordes ſimus, eam miſericordiam Deus longè copioſiori miſericordia compenſabit. G H

Hæc beatitudo conuenit ſanctis martyribus: qui tanta miſericordia pleni fuerunt, vt miſeriæ infidelium miſerantes, quos errore perfidiæ inuolutos cernebant, eos ad fidem allicerent: necnon propter infirmitatem fidelium, ne in fide titubarent, non ſolum Deum orauerint, nec ſolum ſua & ſuos, ſed etiam ſeipſos neci expoſuerint.

Sextus gradus, cordis mundtia.

Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Sunt plerique qui propter hypocriſim & externam ſanctimoniæ ſpeciem beati eſſe creduntur, vt olim Phariſæi, Matt. 23. & hodie Anabaptiſtæ. Contrà verò dominus beatos

A pronunciat, qui sunt mundo corde, hoc est, qui veram catholicámque habent fidem, & tam internè quàm externè veræ innocentiæ studeant. Hi Deum videbunt: hoc est, Dei consortio & gloria æterna perfruentur, de qua visione Apost. dicit. 1. Cor. 13.

Item in remissione peccatorum seu iustificatione múdantur per fidem & spiritum sanctum corda nostra, quæ alioqui natura immunda sunt. Iam non satis est semel mundatum esse, sed & acceptam munditiem tueri oportet. Nam quid prodest sui quòd lota sit, si statim reuer- *Prou. 26.*
B tatur ad volutabrum luti? Mundati ergo nos, mundi ab *2. Pet. 2.*
inquinamentis scelerum maneamus: imò ipsum Deum oremus sedulò cum Dauide, vt magis magísque lauet nos ab iniquitatibus nostris, cor mundum creet in nobis, spiritúque principali confirmet nos. Psal. 50.

Hæc sexta beatitudo videtur præcipua sanctorũ Cõfessorum, qui vt cordis munditiam obtinere possent, cõtempserunt terrena, mortificauerunt corpora, orationibus lachrymosis altísque suspiriis supplicauerunt domi-
C no, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis. Et quia mundauerunt oculum quo Deus ipse cernitur, consecuti sunt præmium cæleste, vidéntq; Deũ in æternum.

Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Non pauci re- *Septimus*
periuntur qui videntur sibi beati, si rixas & dissidia se- *grad⁹ pax.*
minent, bellísque & tumultibus conturbent omnia. tum enim in sinu gaudent. At dominus contrà pacificos pronunciat beatos, qui scilicet vt ipsi pace gaudent, sic &
D dissidentes & tumultuantes modis omnibus conciliare conantur. Hi nimirum filij Dei vocabuntur, qui vt ipse pacis Deus est, ita & pacem commendauit omnibus. Iohan. 14.

Item iuxta Apostolum, iustificati fide pacem habemus ad Deum per dominum nostrum Iesum Christum, qui est pax nostra. Rom. 5. Ephes. 2. Vult igitur Christus, vt quemadmodum ipse pacificauit nos, ita & nos alios porrò pacificemus: non eos solum qui alios læserunt, sed & qui nosipsos. Si autem inter alios dissidentes sarcire cõcordiam debemus: facile videre est nos & in nobisipsis cupiditatum omnium malarum rebellionem compesce-

re oportere, cúmque omnibus viuere in pace. Nã quomodo alioqui pacificabit alios, qui ipse pacem seruare nequit? E

Hæc beatitudo sanctarum virginum est. Vera etenim pax est, non posse à domino diuidi, secundum Augustinum, & in his quæ Dei sunt solum delectari. Hanc habuerunt sanctæ virgines. Spreta etenim carnali delectatione, soli Deo adhæserunt, secundum illud Apostoli. 1. Corinth. 7. Virgo cogitat ea quæ domini sunt, vt sit sancta corpore & spiritu. Vnde & sequuntur agnum quocunque ierit. Quare & filij Dei meritò vocabuntur, tanquam Iesu Christi imitatores præcipui, ac fratres Angelorum, qui in libro Iob filij Dei vocantur. F

Octauus gradus afflictionũ tolerantia.

Beati qui persequutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam illorum est regnum cælorum. Beati estis cum probra iniecerint in vos, &c. Mundus infeliciſsimos censet patria extorres, spoliatos facultatibus, & omnium odiis persecutionibúsque expositos: at dominus hos hîc contrà censet beatos, hortatúrque ad exultationem & gaudium: sed eos beatos pronunciat, non qui patiuntur ex merito, verùm qui propter iustitiam atque dominum affliguntur citra meritum. His promittit mercedem copiosam in cęlis, tanto nimirum cumulatiorem illustriorémque, quanto maior fuerit affectus. G

1. Pet. 3. Matt. 3. Luc. 14.

Item carissimè constitit Christo iustificatio & recõciliatio nostra, vt qui innumera grauissimáque ob eam immeritò perpessus sit. Non igitur durum nobis esse debet, si & ipsi in eius gratiam à malis hominibus indignè affligamur, quippe qui, si meritorum nostrorum haberetur ratio, non temporalibus modò, sed & æternis passionibus essemus digni: quíque tamen pro breuissimi temporis afflictionibus, copiosissima mercede, nempe gaudiis nunquam perituris remunerandi simus. H

Hæc octaua beatitudo est omnium electorum communis, quia vt dicit Apostolus. 2. Timoth. 3. Omnes qui piè volũt viuere in Christo Iesu, persequutionẽ patientur, aut à carne quasi nobis innatam, aut à mundo perueršè illatam. Vnde & Loth, teste Petro. 2. cap. 2. cruciabatur in Sodomis ex iniquis eorum operibus.

A Hic iam breuiter audiuimus gradus octo quibus ascé-
dere pertingeréque possimus ad veram, solidam, æter-
námque beatitudinem. Si itaque hanc ex animo cupi-
mus, vt meritò cupere debemus, ascendamus omnes pro
virili per dictos gradus: simus pauperes spiritu, lugentes,
mites, sitientes & esurientes iustitiæ, misericordes, mun-
do corde, pacifici, & patientes. Sic enim & nostra mer-
ces copiosa erit in cælis. Sed quia nemo venit ad Patré *Ioan.14.*
nisi per supremam scalam Christum, huius opem ante
B omnia imploremus, dicentes cum sponsa mystica: Tra-
he me post te. Cantic.1.

EPILOGVS.

1 *Christus Iesus cælestis doctor & orator, summam cælestis Phi-
losophiæ, hoc est, explicationem diuinæ legis clara breuitate, &
blandissimis inuitamentis & promissionibus exponit.*

2 *Oratorum alij sunt grandes, graues, copiosi, tenues, subtiles,
breues, interiecti, medij, Christus omnia est, & optimus, qui di-
cendo animos audientium docet, delectat, permouet, promittens re-
gnum cælorum, consolationem, hæreditatem terræ, misericordiam,*
C *visionem Dei, adoptionem filiorum Dei, mercedem multam in
cælis.*

3 *Paupertas spiritus, radix est omnis boni, vt superbia mentis
radix omnis mali. Hinc mala maxima, & quæ ferè perniciem
toti orbi intulerunt.*

SEQVITVR ALIVS SERMO DE OMNIBVS SANCTIS.

D EX hoc Euangelio obseruabimus, Primò, quínam sunt veri sancti: scilicet non illi qui coram mundo speciosam agunt vitã. Nam de his dicit Christus Matth.6. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam: omnia faciũt vt videantur ab hominibus.

Nec illi sunt, qui ab hæreticis celebrantur, quíq; propter hæresim supplicio sunt affecti, vel firmiter ac certò statuũt se sola fide sanctos fieri. Nã de his verè dicit Paulus.1.Cor.13. Si tradidero corpus meũ ita vt ardeam, charitaté autem nõ habuero: nihil mihi prodest. Ipsos charitaté non habere clarũ est, quia non seruant vnitatem.

Veri sancti sunt, qui sacramento fidei initiati, mũdo, E
carni, ac diabolo abrenunciarunt, qui remissionem peccatorum sunt consequuti, qui gratiam Spiritus sancti receperunt, qui Christi sanguine redempti, reconciliati, iustificati, & sanctificati sunt, qui denique opera bona faciunt. Hos Christus quàm pulcherrimè describit præsenti Euangelio, cum ait:

1 *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* Nam pauperes spiritu sunt, qui in solum Christum, non in diuitias fiduciam reponunt: qui etiam nihil boni habere se sciũt tam in corpore quàm in anima, quod à Deo F per Christum non acceperint. Tales fuerunt Abraham, Lot, Iacob, Ioseph, Dauid, Iob, Constantinus. Verus igitur est Christianus, veréque pauper spiritu, qui vel paupertatem patienter fert, vel opes ac diuitias propter Dei gloriã hilari animo potest amittere, & omnia bona quæ habet tam in corpore quàm in spiritu, Deo datori accepta refert, vel qui voluntariam in religione profitetur paupertatem.

2 *Beati qui lugent, quoniam consolabuntur.* Nam. 2. Cor. 6. G In omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros, &c. Lege ibidem ad longum.

3 *Beati mites, quoniam possidebunt terram.* Nam Psalm. 36. Mansueti hæreditabunt terram.

4 *Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam saturabuntur.* Nam docet vt *cuique suum tribuamus*: scilicet Deo fidem tanquam creatori, dilectionem tanquam redemptori, timorem tanquam iudici, & spem tanquam remuneratori.

Proximo superiori obedientiã, pari beneuolentiam, H & inferiori auxilium.

Sibi ipsi cor purum, os frænatum, & corpus castum conseruando.

5 *Beati misericordes, quoniam misericordiam consequentur.* Nam Psal. 40. Beatus qui intelligit super egenum & pauperem, &c.

6 *Beati mundo corde, quoniam Deum videbunt.* Nam Ps. 50. Cor mundum crea in me Deus, &c.

7 *Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.* Nam Christus pacem nobis commendauit Iohan. 14.

A 8 *Beati qui persequutionem patiuntur propter iustitiam, quoniã ipsorum est regnum cælorum.* Nam multi patiũtur persequutionẽ, sed non propter regnũ Dei, nec propter iustitiã.

2 Secundò obseruabimus quibus in rebus consistat cõmunio sanctorum. Hic audiamus ipsum doctorem gentium Paulum, ad Ephesios ita dicentem cap. 4. Obsecro vos vt dignè ambuletis vocatione qua vocati estis, cum omni humilitate & mansuetudine, cum patientia, supportantes inuicem in charitate, soliciti seruare vnitatem spiB ritus in vinculo pacis. Et deinde subiicit:

1 *Vnum corpus.* Hoc probat & testatur diuus Paulus Apostolus Ro. 12. Sicuti in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ita multi vnum corpus sumus in Christo, &c. Et. 1. Corinth. 12. Quemadmodum corpus vnum est, & mẽbra habet multa, &c.

2 *Vnus spiritus.* Hoc probat & testatur idem Apostolus. Rom. 8. Legatur totũ illud caput. Item. 1. Cor. 6. An nescitis quoniã membra vestra templũ sunt spiritus sancti,C qui in vobis est, quem habetis à Deo, & non estis vestri?

3 *Sicut vocati estis in vna spe vocationis vestræ.* Hoc probat & testatur idem Apost. 1. Corint. 1. Fidelis Deus, per quẽ vocati estis in societatem filij eius Iesu Christi domini nostri. Et. 1. Timoth. 6. Apprehende vitam æternam, in quam vocatus es, &c.

4 *Vnus dominus.* Hoc probat & testatur idem ad Gal. 3. Quicunq; in Christo baptizati estis, Christum induistis: non est Iudæus, neque Græcus: non est seruus, neque liber, &c. Omnes enim vos vnum estis in Christo Iesu.D

5 *Vna fides.* Hoc testatur & probat exemplum patriarcharum, prophetarum, ac piorum omnium tam veteris quàm noui Testamenti.

6 *Vnum baptisma.* Hoc probat & testatur administratiq baptismi. Non enim melior est baptismus ex Iordane, quàm ex Danubio, vel Rheno vel Scalda. Datur enim in Ecclesia in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, Amen.

7 *Vnus Deus & pater omnium, qui est super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis.* Hoc probat & testatur Paul. Roman. 3. An Iudæorum Deus tantũ? nónne & Gentiũ? &c.

Item Rom.10.Idem dominus omnium, diues in omnes E
qui inuocant illum,&c.

Hinc docemur 1. quòd si vnum corpus sumus cum Christo, ipse autem est caput nostrum,& nos eius membra, quòd simus verè,& non apprehensiuè tantùm, participes virtutis eius, scilicet iustitię, innocentiæ, aliarúq; virtutum. Nã aliàs imaginaria duntaxat esset illa connexio. Secundò, si membra vnius corporis sumus omnes Christiani, ergo virtus vnius membri communicabitur aliis membris. Hoc probat scriptura ad Rom.15. Nam si F
spiritualium eorum participes facti sunt gentiles,&c. & 1.ad Corint.9.& Psal.118. Particeps sum ego omnium timentium te.

2 Docemur, Cum vnus spiritus sit qui viuificat omnes Christianos, qui etiam ipsos docet, non possunt Christiani sentire diuersa circa articulos fidei. Non est igitur idem spiritus Christi qui docuit Lutherum, Melanchthonem, Caluinum, Zvvinglium, Anabaptistas, ac reliquos nostri temporis hęreticos, sed est alius spiritus vel diaboli, vel mundi, vel carnis: cum diuersa hi homines G
sentiant ac doceant ad salutem necessaria.

3 Docemur, non alia fide quàm ea quam catholica tenet Ecclesia, omnes pios esse saluatos: nempe fide, quæ coniunctam habeat bonam voluntatem. Non fide illa sola ante quadraginta annos excogitata. Augustin. epist. 157. & lib. 2. de peccatorum mer. & remiss. cap. 29. item de natura & gratia cap. 44.

Tertiò obseruabimus quòd Sanctos debemus orare, quia orant pro nobis. Sicut enim angelorum charitas H
qua Deum diligunt, incitat eos vt nos diligãt, & pro nobis orent: ita etiam charitas perfecta Sanctorũ ipsos incitat vt pro nobis orent. Sumus enim inuicem membra. Hoc docet scriptura Exo.32. Iob. 5. &.42. Act.7.&.27. Hieronymus contra Vigilantium: Cyprianus Epistol. 1. lib. 1.

2 Quòd Sanctos debemus colere, quia templa fuerunt Spiritus sancti, qui singulari amore ipsos amauit, donisque maximis ornauit, & clarissimis virtutibus in ipsis habitauit. hoc docet Euseb. lib. 8. Ecclesiasticę histo. cap. 6. & lib. 4. cap. 15. Augustin. lib. 20. contra Faustum, cap. 21.

A Idem cap.8.&.10.de Ciuit.Dei,lib.22.& lib.8.cap.27.

3 Quòd loca vbi reliquiæ eorum sunt, debeamus visitare, quia præsentia illius loci vbi requiescunt, vel mortui sunt, aut eorum memoria fit, affectus commouetur, vt ardétiori charitate Deum amemus, qui solus potest virtutem præstare qua Sanctos imitemur. Hoc docet Augustin.epist.137.de reliquiis Sanctorum. Vide Gene.50. 4. Reg.13.Hieron.tom.2.epist.11.ad Riparium. Augustin.de Eccles. dogmat. cap.73. Chrysost.hom.66. ad populum Antiochenum.

B Sunt etiam Sancti inuocandi à Christianis propter duas causas. 1. Quia eorũ meritis & orationibus multa Deus nobis concedit, alioqui non largiturus, tam spiritualia quàm corporalia. Hoc probant Dionys.cap.vlt. de eccleſiast.hierarchia, Hieronymus ad Dardanum de terra promissi. Leo sermon.2.&.3. de anniuers. Pontificatus sui, Ambros.lib.1.de pœnitentia, Augustin.sermon. de.S.Stephano, Hieronymus contra Vigilantiũ, Greg. Nazian.in oratione in martyres Machabæos.

C 2 Quia sancti orationes nostras cognoscunt ad se directas, vel Spiritu Dei reuelante, vel angelis qui nobiscum sunt insinuantibus, vel præsentia sua audientes, sicut Moses & Elias præsentes fuerunt Apostolis in mõte. Matt.17. Hoc probãt Augustin.lib. de cura pro mortuis cap.15.& sequent. Item Hieron.in commentar.in Isaiã.

IN FESTO ANIMARVM
EVANGELIVM Ioannis 11.

D *In illo temp. Dixit Martha ad Iesum, Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus, &c. Finis Euãgelij: Ego credidi quia tu es Christus filius Dei viui, qui in hunc mundum venisti.*

Evangelio hoc continentur quinque. Primò querimonia Marthæ, & fidei infirmitas: cum ait, *Domine si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus.* Prodit autem Martha his verbis querimoniam quam corde oc-

cultam de Christo gerebat. Nam perinde est atq; si di- E
cat, Domine misimus ad te nuncium qui de fratris nostri deplorata valetudine te faceret certiorem, & id quidem maturè satis, existimantes te nostri aut saltem Lazari tam esse amantem, vt mox opem esses laturus, sed frustratæ sumus mea soror & ego nosta spe. Nam te tardante sæua mors dulcissimum ac vnicum fratrem crudeliter nobis eripuit.

Sed & nunc scio quia quæcunque popoſceris à Deo, dabit tibi Deus. Prodit autem Martha his verbis, qualis sit F
fides quam de Christo conceperat, & quid de illo sentiat. Nam perinde est atque si dicat, Credebamus te tantæ esse auctoritatis apud Deum, vt tua præsentia fratrem nostrum à morte eripere posses: quod & nũc potes, quia Deus nihil tibi negabit ex iis quæ ab ipso petieris.

Hæc verba nos docent 1 Quòd simul atque Christus petitionibus nostris annuere destiterit, mox conqueruntur homines, obliti illius diuinæ doctrinæ qua Christus nos docuit in oratione semper dicere, Pater fiat volũtas tua. Ita ipse Christus orauit, ita Paulus, ita G
Petrus, ita ipsa virgo Maria: idem igitur dicamus & nos Christiani. 2 Quòd qui aliter orat, magis affectui suo indulgeat, quàm se Dei voluntati submittat. 3 Quòd Martha fidem quidem habuerit, permixtam tamen votis immoderatis, & imperfectione maxima infirmatam. Nam potentiam Christi loco & tempori alligabat. Discamus nos tam sublimiter de Christi potentia sentire, vt fide inconcussa apud nos statuamus, ipsum posse, si volit, nostris malis opitulari: vt qui sua potentia vbique semper sit præsens. Ierem. 23. H

Martha cõfitetur suffragia fidelium etiam mortuis esse salutaria.

Notandum hìc quòd Martha videtur sentire suffragia fidelium etiam mortuis esse salutaria. Gradus autem infimus est, suffragia bonorum prodesse viuentibus. Exemplorũ talium scriptura est plena: Abraham, Loth, Gen. 19. & sancti patres toties exorarunt dominum Deum pro aliis. Moses iram Dei quasi violenter cohibuisse videtur. Dicit enim dominus, Dimitte me vt irascar. Sed maior gradus est, credere fidelium intercessiones etiam prodesse mortuis. Fortè ante Christi resurrectionem fides illa necdum adeò erat illustris, non

A tamen omnino ignorantiæ erat & incredulitatis tenebris sepulta. Precabatur enim synagoga pro mortuis, ex paterna traditione, quod haudquaquam feciſſet niſi interceſsionem eam pro mortuis ſalutarem eſſe credidiſſet. Martham hoc credidiſſe, eius verba ad Chriſtum arguunt. Dicit, Sed & nunc ſcio, quia quæcumque poposceris à Deo (pro fratre ſcilicet meo Lazaro iã mortuo) dabit tibi Deus. Q. d. Tametſi frater meus ſit mortuus, tamen non dubito interceſsionem illam tuam illi etiam
B in alio ſeculo ſalutarem. Non credidit tum plenè Chriſtum eſſe filium Dei viui, iudicé viuorũ & mortuorum, ſed maximum omnium prophetarum eſſe putabat.

Sic Eccleſia pro defunctis Deum interpellat. Auguſt. Orationibus vero ſanctæ Eccleſiæ, & ſacrificio ſalutari, & eleemoſynis quæ pro defunctorum ſpiritibus erogantur, non eſt dubitandum mortuos adiuuari, vt cum eis miſericordius agatur à domino, quàm eorum peccata meruerunt. Illis autem prodeſſe, qui ante mortem ita vixerunt, vt poſsint eis vtilia eſſe hæc poſt mortem.
C Nam qui ſine fide per dilectionem operante, eiuſq; ſacramentis de corporibus exierunt, fruſtra illis à ſuis huiuſmodi pietatis officia impẽdũtur, cuius dum hic eſſẽt, pignore caruerunt, vel non ſuſcipientes, vel in vanum ſuſcipientes Dei gratiam, & ſibi non miſericordiam, ſed iram theſaurizantes. Roma. 2. Prouerb. 11. Mortuo homine impio, nulla erit vltrà ſpes. Verùm illi vtique abluunt ſpiritus mortuorum, qui orationes, oblationes, erogationes, multo feruentius obſeruantiuſque pro eis impendunt, qui ſuos carne, non ſpiritu
D mortuos, non ſolùm carnaliter, ſed & ſpiritualiter amãt. Hinc & tẽpore ſynagogæ precibus & oblationibus defunctis ſubuenire ſtudebant, vt patet. 2. Machab. 12. Auguſt. ſerm. 44. ad fratres in ere. Defunctis cũ omni diligentia miſereri & ſubuenire debemus, & ſtudeamus, attendentes quid Iudas Machabæus fecerit. Dixit enim quòd ſancta & ſalubris eſt cogitatio pro defũctis exorare, vt à peccatis ſoluantur. 2. Machab. 12. Qui ergo contrarium aut docent aut ſentiunt, nõ Eccleſiæ filios, imò nec ſynagogæ quondam, ſed ſatanæ qui mendax eſt & pater eius, clarè ſe oſtendunt.

Orationib⁹ eccleſiæ qui defũcti ſubleuẽtur.

Fidelibus defunctis nõ ſubueniẽ dũ dicentes ſatanæ filij ſunt.

Secundò continetur hoc Euangelio colloquiú Chri- E
sti & Marthæ. Nam Iesús dicit, *Resurget frater tuus.* Hinc
agnoscimus mirificam Christi comitaté, qui Marthæ infi
delitatis vitio laboranti, suæque omnipotentiæ atq; diui
nitati nõ parum detrahenti adeò conniuet, vt nõ modò
indignabundus à se eam non reiiciat aut deserat, verùm
etiam incredibili benignitate ipsam ferat, & de resurre-
ctione instruat, atq; plura illi vltro promittat, quàm ipsa
vnquam ausa fuisset petere. Promittit nanque se illi resti
tuturum fratrem, à mortuis q; reuocaturum. F

Ioan.5. *Martha dicit, Scio quia resurget in resurrectione in nouissimo*
Luc.14. *die.* Hinc cognoscimus naturæ humanæ ingenium, cuius
Ioan.6. ea est malitia, vt sibi relicta, auditis Christi promissioni-
bus, vel de ipsis nimium præsumat, adeò vt impunè sibi
peccare licere arbitretur: vel ita extenuet, vt quæ Chri-
stus dicit & affirmat, neget aut deprauet. Illud faciũt Lu
theraui, hoc sacramentarij, atque alij hæretici. Debuit
Martha audita Christi promissione absq; vlla dubitatio-
ne credere, Iesum qui sibi loquebatur, tam esse potẽtem G
qui posset imperare morti vt discederet, animæ vt acce-
deret, corpúsque viuificaret, & inde magnopere lætari,
& in gratiarum actiones erumpere.

Discamus Christiani, quando mortuos nostros lamen
tamur, & vltra modum eorum morté dolemus, eodé nos
vitio laborare quo laborabat Martha: imõ deteriores es
se. Nam illa credebat suum fratrem resurrecturum in no
uissimo die: nos verò nostros mortuos deflemus quasi
ethnici, ac quasi núquam sint resurrecturi. Debet dolor
quem attulit mors, deliniri ac mitigari amplissima Chri- H
sti promissione, scilicet: Resurget frater tuus. Omnes mor
tui fratres nostri sunt, omnibus nobis Christus verba il-
la dixit: vnde admonet Apost. 1. Thess. 4. vt de dormien-
tibus, hoc est mortuis charissimis nostris, non cõtriste-
mur sicut cæteri qui spem nõ habẽt resurrectionis & in-
corruptionis æternæ. Augustus. Permittãtur ergo pia cor-
da de charorum suorum mortibus contristari dolore sa-
nabili, & consolabiles lachrymas fundant, conditione
mortali, quas cito reprimat fidei gaudium, qua credun-
tur fideles quando moriuntur, paululum à nobis trãsire,
& ad meliora peruenire. Vnde de martyribus ait Apo-

A stolus Heb.11. Alij distenti sunt, non suscipiétes redemptionem, vt meliorem inuenirent resurrectionem.

Tertiò continetur hîc conclusio colloquij. Dicit ei Iesus. *Ego sum resurrectio & vita: qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, viuet: & omnis qui viuit & credit in me, non morietur in æternum.* Hîc primũ docet Christus, se resurrectionis nostræ atque vitæ esse autorem: moxque declarat de qua resurrectione loquatur: nempe de spirituali resurrectione, & vita gratiæ. Christus dicit primùm se esse resurrectionem, quia ordine prior est restitutio à morte in vitam,
B quàm vitæ status. docét hæc verba Christi, totum genus humanum morti esse subiectum propter peccatum. Docent etiam à morte hac nunquam resurgere posse, quem ipse Christus vitæ non restituerit. Docet Christus se esse initium vitæ & authorem, ipsúmque solum esse qui sua virtute nos resuscitare, vitęque restituere possit. 4. Reg. 4. Nec Giezi nec baculus potuerunt puerum resuscitare, potuit tamen ipse propheta.

Cen. 3. Eccle. 40. Sapien. 1. Rom. 5.

Est etiam considerandum, quòd sicut mors illa qua totum genus humanũ tenetur demersum, est perpetua damC natio animæ & corporis, propter inobedientiã Adami, necnon temporalis carnis interitus, testante concilio Arausicano can. 2. ita resurrectio illa quam Christus nobis pollicetur, & vita, est non tantum perpetua illa beatitudo quam pij omnes expectant: verum etiam restitutio gratiæ quam animabus nostris per spiritũ sanctũ regenera tis, virtute suæ passionis confert. Iohan. 5. Ephes. 2.

Quartò hîc continetur quomodo nobis resurrectio hæc & vita contingant. Hoc Christus docuit cum dixit,
D *Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, viuet.* hoc est. Qui mihi per fidem adhæserit, etiam si corpore mortuus fuerit, tamen viuet: & si mortuus infidelitate, mihi crediderit, viuet infidelitatis morte sublata. Iohan. 5. Amen dico vobis, quia venit hora, & nunc est, quando mortui audient vocem filij dei, & qui audierint, viuent. Et omnis qui viuit, & credit in me, nó morietur in æternum. Ratio est: nam vitam in se habet manentem, quia Christus per fidẽ habitat in cordibus nostris. Ephes. 3. Igitur quandiu sumus in Christo, manentem in nobis habemus vitam, quę mori non potest, vtcunq; corpus moriatur, vtcunque in

puluerem redigatur. Credens enim mortuus, viuit: sicut E
non credens, viuens mortuus est. Apoc. 3. Nomen habes
quòd viuas, & mortuus es. Vnde docet Ecclesia fidem in
Christum per charitatem operantem, esse vitam animæ:
qua si anima destituatur, mors statim ipsam interimit, ac
deglutit.

Proinde qui volunt vitam æternam consequi, & æter
nam mortem euitare, debent fateri 1 Se mortuos es-
se, id est animas mortuas habere, quandiu fidem & cha-
ritatem nõ habuerint: ac peccato æternæq; damnationi F
obnoxias, dicente Paulo: Sicut in Adam omnes moriun
tur, ita in Christo omnes viuificabuntur. 1. Corin. 15.

2 Fateri debent Christum solum esse qui animas ita
mortuas resuscitare possit, non naturam, non legem, di-
cente Christo Ioan. 5. Sicut enim pater habet vitam in
semetipso, sic dedit & filio vitam habere in semetipso.

3 Fateri debent Christum non tantùm resuscitare pos-
se, verùm etiam posse vitam gratiæ præstare, dicente
Christo Iohan. 6. Et ego resuscitabo eum in nouissimo
die. Qui credit in me, etiá si mortuus fuerit viuet. Ioã. 11. G

Hinc docemur, quòd fidelium animæ quandiu in cha-
ritate manent, semper viuent in gratia, speréntque se vi-
tam habituras æternã. Nam & si corpus morti obnoxiũ
est propter peccatum, spiritus tamen viuit propter iusti-
ficationem, estque habiturus vitam æternam. Ideo Chri-
stiani non tristari, sed potius lætari deberent in obitu
suorum fratrum: vt qui trãseant ex hac vita in aliã multo
præstantiorem, in qua æternùm viuent. Ideo Christus
dicit, non morietur in æternum. Et Sap. 3. Iustorum ani-
mæ in manu dei sunt. Visi sunt oculis insipientium mori, H
illi autem sunt in pace. Item Sapient. 5. Iusti autẽ in per-
petuum viuent, & apud dominum est merces eorum, &
cogitatio eorum apud altissimum.

Quintò continetur hic Marthæ confessio. Post collo-
quium illud quod Christus cum Martha habuit, sciscita-
tus est dominus ex ipsa: *Credis hoc?* Quasi dicat, Credis me
non hominem tantùm, sed verum etiam deum, qui mor-
tis ac vitæ imperium habeam? qui animas per peccatum
mortuas viuificare possim per gratiã? qui viuificatas glo-
rificare insuper possim, æternaq; illa beatitudine dona-
re?

A re? Respondit Martha, *Vtique domine, ego credidi quia tu es Christus filius Dei viui, qui in hunc mundum venisti.* Quasi dicat, Ego credo te esse verum Messiã in lege promissum, verum dei filium, verum hominem, à quo cuncta bona tum animæ tum corporis sunt nobis expectanda. Hinc docemur

1 Quòd fides sit ex auditu, auditus autem per verbum Christi. Roman. 10.

2 Quòd ex cognitione humanitatis Christi peruenia-
B mus in confessionem diuinitatis: quod contigit Marthę.

3 Neminem esse qui solis suis viribus Christum Dei filium cognoscere aut confiteri possit, etsi eruditissimos audiat concionatores, vel ipsum Christum audiat. Nam Martha frequenter Christum audiuerat, dum ipsum hospitio acciperet, non tamen potuit agnoscere eum esse filium dei, priusquam à Christo altius informaretur, & intus illuminaretur. Matth. 16. Beatus es Simon Bar-Iona, quia caro & sanguis, &c.

4 Felices illos esse, qui mox vbi Christũ audiuerint eo-
C rum corda pulsante, & mentes illustrante, captiuãt intellectum in obsequiũ fidei & eius amorem, cõfitentúrque cum Martha: *Tu es Christus filius dei viui.*

APPENDIX,

1 Ex hac historia Euangelica colligimus quòd quãuis exterior noster homo corrumpatur de die in diem, adeò vt tandem mortuus, putidum appareat cadauer: Christiani tamen perturbari minimè debeant: quòd interior ho-
D mo renouetur de die in diem. 2. Corinth. 4. Et ipsa mors Christianorum est quædã à seruitute corruptionis mortis manumissio. Hoc credidit Martha, hoc crediderunt Apostoli, & vniuersi alij sãcti: hoc credam⁹ & nos Christiani. & cum animarum festa celebramus, lætabimur de earum gloria, & tristabimur de calamitoso nostro exilio.

2 Christus ideo de spirituali vita differuit cũ Martha, vt à cogitatione præsentis seculi & vitæ, Marthæ animũ abducat. Optabat Martha fratri suo vitam corporalẽ & temporalem restitui: Verum Christus in de occasione ca-

pta, præstantioris vitæ authorem se esse ostendit, ad cuius contemplationem & desiderium vult animum Marthæ erigere. Ita Ecclesia præsenti festo occasione mortis corporalis mortuorum, vult accendere animos & affectus ad amorem vitæ gratiæ in hac vita, & vitę æternæ in futura. E

3 Celebratur hoc festum ab Ecclesia, vt de morte carnis nos admoneat, ne superbiamus: & de immortalitate animæ, ne desperemus. Ad hæc docet Christus hoc Euãgelio, Christianos multi magis debere esse solicitos de vita spirituali animæ amittenda, vel obtinenda, qua anima æternum viuet: quàm de vita tẽporali corporis, qua caro temporaliter viuit. F

EPILOGVS.

1 INTER miracula quib⁹ Christus diuinitatẽ suã cõfirmat, hoc pręcipuũ est, quo docet se dominũ vitę, mortis, & infirmitatum. 1.Reg.2.Sapien.16.Deut.32. Tobiæ 13.Auguſt. Inter omnia miracula quæ fecit Christus, Lazari suscitatio maximè prædicatur: sed si attẽdamus quis fecerit, delectari potiur debemus quàm mirari. Illе suscitauit hominem, qui fecit hominem. Plus est hominem creasse, quàm suscitasse. G

Inter omnia Christi miracula quid maxime prædicetur.

2 Consolatorius sermo omnibus mortem horrẽtibus, quod Christus hic dicit: Ego sum resurrectio & vita: qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, viuet. hîc scito quod Auguſt. habet: animæ tuæ animam fidem esse. his verbis vnica spes nobis additur quæ fidelium animos ob mortem contristatos solatur. Hac spe primi parentis animũ deiectum erexit deus, quum sopore immisso vidit Ecclesiam Christo iungendã, & per ipsum glorificandã. vide Gene.2. Ephe.5. hac spe Abrahã filiũ suum Isaac, in cuius semine benedicendę omnes gentes, ad diuinũ pręceptũ immolare voluit. Gen.22. plenissime sciẽs, quia quęcũq; promisit deus, potẽs est & facere. Rom.4. Hac Iob cõfirmatus ait, Etiã si occiderit me, in ipso sperabo. Iob 13. Caussam subdit suæ spei cap.19. Scio quòd redemptor meus viuit, &c. Hinc tertius septem fratrũ, qui ob legẽ dei ab Antiocho trucidabatur, linguam postulatus, cito H

A protulit, & manus constanter extendit, & cum fiducia ait: E cælo ista posi deo, sed propter dei leges nunc hęc ipsa despicio, quoniam ab ipso me ea recepturum spero. Sit quoque repositа hæc spes in sinu nostro.

3 Christus confessionem Marthæ confirmat. Linum fumigans non extinxit Marthæ, imò inflammauit, ostendens se resurrectionem esse & vitam. q.d. Si credis me supplicum vota suscipere pro animam agentibus, crede etiam ea ipsa vota me suscipere pro vita functis. Nõ credebatur peccata dimittere posse. Dixit ergo paralytico B Matth. 9. Fili confide, remittuntur tibi peccata tua, &c. Suscitauit quoque Lazarum, vt credat totus mundus ipsum viuentium vota pro mortuis suscipere, iudicem viuorum & mortuorum. Vnum summopere necessarium scitu, nempe nulla prorsus suffragia, neq; pro viuis neq; pro mortuis cælum penetrare, nisi per Christũ, hoc est, fide Christi. Quam ob ré dicit Christus, *Credis hoc?* vt eã ad talem fidem pelliceret, dicerétque, *Ego credidi, quia tu es Christus filius dei.*

C

ALIVS SERMO DE ANIMABVS.

QVinq; modis adiuuantur animæ quæ sunt in purgatorio: Primò, Sacrificio: quod est triplex: Oris, de illo ait Dauid Ps. 49. Sacrificiũ laudis honorificabit me. Cordis, de illo ait Dauid Ps. 50. Sacrificiũ deo spiritꝰ cõtribulatus: cor cõtritũ & humiliatũ deus nõ despicies. Hæc duo prosunt animabus propter fidẽ, obedientiam, charitatẽ, pietatẽ, & alias virtutes eorũ qui orant. D Hæc sacrificia in magno sunt pretio apud deum, vt quę Christi virtute & meritis sint condecorata, & spiritu eiusdem Christi, qui habitat in eorum animis, fiant.

Tertium est altaris sacrificiũ. De illo ait Dauid Psal. 4. Sacrificate sacrificium iustitiæ, & sperate in domino, &c. Hoc prodest animabus propter inæstimabilem suũ valorem, & plusquam diuinam dignitatem, ac propriam excellentissimámque virtutem: quæ tanta est, vt angelos & Sanctos ipsos lætificet, viuentes iustificet, & mortuos mirificè iuuet, eos tamé qui in purgatorio sunt, quorum pœnas delet.

1 Ratio huius suffragij est, quia nemo potest dicere do E
minus Iesus, nisi in spiritu sancto. 1. Cor. 12. 2 Non su-
mus sufficientes cogitare aliquid à nobis, quasi ex no-
bis, sed sufficientia nostra ex deo est. 2. Corint. 3. Dauid
ait, Potasti nos vino compunctionis. Psal. 59. Cum dei
sint hęc dona, ipsi necesse est sint grata & accepta. 3 In-
ter reliqua opera charitatis Eucharistia maximè ad cha-
ritatem pertinet, & eius oblatio: quia est sacramentũ Ec-
clesiasticæ vnionis. vnde cum ipsa sit vinculum nostræ
vnitatis, nobis omnibus communicat suas virtutes. Au- F
gust. hom. 17. de verbis Apostoli.

2 Secundò adiuuantur animæ oblationibus: quæ sunt
multiplices: pecuniæ, cerei, animalia, ornamenta, panes,
Psal. 15. & vinum. Quæ omnia, quáuis ipsis deus opus nõ habeat,
à suis tamẽ creaturis bono animo oblata libẽter accipit,
odorq; harũ oblationũ cælos transcẽdit, ad ipsúmq; pe
netrat. Quę etiã tanto hilarius iucũdiúsq; accipit, quãto
maiori cum charitate à suis creaturis offerũtur: & vt illis
pro quibus offerũtur, sint vtilia, misericorditer cõcẽdit.
Pertinent enim hæc omnia ad diuinum eius cultum, ob G
idq; ipsi sunt accepta. Damascenus in sermone de mor-
tuis, docet cereos oleúmque pro his offerri.

Hæretici nostri temporis hæc quasi suffragio scriptu-
rarum sacrarũ destituta reiiciunt: atq; idcirco nobis mi
nimè licere causantur, quin deum talia detestari temerè
pręsumunt affirmare. Sed hos rogo, licuerítne Abel sine
expresso dei mãdato sacrificiũ illud primogenitorũ gre-
gis sui, & adipẽ offerre? num fuerit deus execratus illius
sacrificiũ? minimè quidẽ: respexit enim dominꝰ ad Abel, H
& ad munera eius. Gen. 4. Ita nobis Christianis licet pri
mogenita gregis, panes, fructus, ac reliqua omnia deo no
stro offerre: qui respiciet ad nos, & ad munera nostra,
modò bona conscientia offerantur. Iudas Machabæus
12. millia drachmas argenti obtulit pro mortuis. 2. Ma-
chab. 12. Cõsuetudo hęc sacris scripturis nõ aduersatur,
imò illis est admodũ cõsona. Patres eam cõfirmãt: cõfir-
mat eam vniuersalis Ecclesia, tum occidentalis tum orié-
talis. Horum, ac præsertim Ecclesiæ authoritas apud vi-
ros pios & bonos maioris ponderis esse debet, quàm hę-
reticorum vana audáxque præsumptio.

A Adiuuantur animæ quæ sunt in purgatorio, applicatione sacrificiorum. Nam quemadmodum Christus se obtulit in cruce æterno Patri hostiam cruentam in sacrificium verum, non tantùm pro credentibus viuis qui tum erant, & in posterum subsequuturis, verùm etiam pro mortuis illis qui in fide & iustitia vera ex hoc mundo migrauerant: ita & modò oblatio eadem quam Ecclesia repetit ex Christi institutione, prodest non modò viuis credentibus, verùm etiam mortuis, qui satisfactio-
B ne plena pro suis peccatis nondum peracta hinc discesserunt: qui in loco aliquo iuxta Dei voluntatem pœnas debitas luituri detinentur. Hinc Ecclesia ab Apostolis informata, & Spiritu sancto ipsam docente, statuit, non minus pro mortuis quàm pro fidelibus viuis sacrificium illud in satisfactionem pœnarum æterno Patri esse offerendum, & eius inæstimabile pretium vtrisque debere applicari.

Quòd autem patres veri Apostolorum successores, & vicini eorum temporibus, ita vno ore consenserint, cla-
C rum est. Nam Tertullianus de Monogamia, Vxor, inquit, pro anima mariti oret, & refrigerium interim adpostulet ei, & in prima resurrectione consortium, & offerat annuis diebus dormitionis eius. Idem lib. de exhort. castit. Iam repete apud Deum pro cuius spiritu postules, pro qua oblationes annuas reddas, &c. Cyprian. lib. 1. epist. 9. negat pro eo offerri, nec sacrificiũ pro dormitione eius celebrari debere, qui excedens ad tutelam aut curam clericum nominasset. Ambros. de obitu Theo
D dosij, trigesimum & quadragesimum obitus diem obseruari solitum scribit, atque vtranque obseruationem habere authoritatem, qua necessarium pietatis impleatur officium. Augustin. lib. 9. Confess. cap. 12. scribit pro matre sua oblatum fuisse sacrificium pretij nostri. Beatus Ephrem in suo testamento, cum trigesimum diem cõplessset, sui memoriam fieri petiuit.

Vnde constat 1. anniuersariam illam memoriã quam pro mortuis Ecclesia celebrat, Tertulliani temporibus fuisse obseruatam.

2 Orationes mortuis prodesse, nã alioqui Tertullianus nõ hortaretur vxorẽ vt pro mortuo oraret marito.

5 Pœnas pati animas in alia vita: aliàs enim non instaret Tertullianus vt refrigerium vxor animæ mariti adpostularet. E

4 Oblationem Missæ illis animabus prodesse, quę cælo excluſæ, in aliquo plectuntur loco.

5 Trigesimi diei à morte defuncti commemoratione, quæ fit in Ecclesia à viris fidelibus, non esse nunc excogitatam, sed ab illis temporibus acceptam.

6 Consuetudinem hanc, quam tenet Ecclesia Romana, celebrandi annuè festum animarum, non esse recenter commentam atque introductam, sed ab ipsis Apostolorum temporibus ad nos vsque deuolutam. F

7 Non temerè ea esse statuta quæ de mortuis docet Ecclesia, sed antiquissimæ consuetudinis authoritate esse corroborata atque retenta. Quæ cum sint longè grauissima testimonia, animos piorum in suam pertrahent sententiam.

3 Tertiò adiuuantur animæ defunctorum orationibus, dicente scriptura 2. Machab. 12. Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluãtur. Ité dicẽte Ecclesia suis fidelibus filiis, Oremus pro fidelibus defunctis. Et in canone post consecrationem, Memento domine famulorum, &c. Ad orationes autem reducuntur omnia opera spiritualia: qualia sunt obsecrationes, petitiones, gratiarum actiones, contemplationes, exercitia alia spiritualia, meditationes, cum spirituales sint hæ actiones, dependeátque earum applicatio ex orantiũ intẽtione. Hinc est quòd dicamus orationes posse mortuos iuuare. Potest enim is qui orat, in eum finem suam orationẽ dirigere, vt illis animabus subueniat, quæ subsidij summam habent necessitatem. Deus autem qui dues est in misericordia, quíq; humilium orationes respicit, ipsas acceptat, & iis pro quibus oratur, misericordiá suam clementer concedit Augustinus lib. de cura pro mortuis agenda, cap. 1. G H

4 Quartò adiuuantur eleemosyna. Nam Sapientia Ecclesiastici. 7. dicit, Mortuo ne prohibeas gratiam. Augustin. quoq; lib. de cura pro mortuis agenda, refert eleemosynam ipsis prodesse. Et lib. de octo quæstio. ad Dulcitium, quæstio. 2. Ad eleemosynam reducuntur omnia

A opera misericordiæ tam spiritualia quàm corporalia. Corporalia sunt: 7. pascere famelicum, potare sitientem, *Matth. 25.* colligere hospitem, operire nudum, visitare ægrotum, redimere seu solari captiuum, sepelire defunctum. Spiritualia sunt totidem, scilicet patienter ferre infirmũ, consulere dubitanti, docere ignorantem, consolari afflictũ, corripere peccantem, remittere offensam delinquenti, orare pro persequentibus & calumniantibus nos.

Omnia hæc opera mortuis suffragari possunt, quia ex charitate fiunt. Quæ charitas cum sit spiritus corporis
B mystici Iesu Christi, omnia facit communia, & cunctis membris influit. Sunt autem membra corporis Christi etiam animæ illæ quæ in purgatorio pœnas debitas luẽtes detinentur, atque ita participes fiunt omnium bonorum quæ alia membra Christi faciunt. sunt enim participes omnium timentium dominum. Eleemosyna verò eũ sit ipsius charitatis fœtus, & primarius effectus, eáque ratione ad ipsam pertineat: facit charitas vt sicuti ipsa, ita & eius effectus prosint non modò viuis, verùm etiã mor
C tuis membris: & tanto magis, quãto intentio orantis feruentius in hunc finem dirigitur.

5 Quintò adiuuantur ieiunio: ad quod reducuntur disciplinæ, vigiliæ, peregrinationes, cilicia, maceratio carnis, lachrymæ, & vniuersæ aliæ carnis afflictiones. Hæc omnia nec ex sui ratione ad charitatem pertinent, nec ad directionem intentionis: quũ sunt charitati quasi extrinseca. Angeli enim etsi nunquam ieiunauerint, tamen charitatem habent ardentissimam. Et multi etiam San-
D cti antequam carnem macerare possent ieiuniis, abstinentia, vigiliis, cilicio, peregrinationibus, atq; aliis corporalibus exercitiis: charitatem sunt consequuti, vt Latro, Zachæus, Publicanus, Martha, & plerique alij Sancti. Nihilo minus possunt hæc omnia ad charitatem reduci, & intentio ieiunantis potest ieiunij molestias & alias corporales afflictiones ex charitate assumere, & pro aliis ferre. Et quia ieiunium affligit corpus, potest tanquam pœnale opus satisfactorium pro defunctorum pœnis & eorum personis Deo offerri. Ideo Greg. 4. lib. Dialogorũ cap. 39. posuit quasi suffragium quartum post sacrificium, eleemosynam, orationem, & ieiunium.

Quibus hæc omnia prosunt? Augustin. in Enchiridij cap. 110. Neque negandum est, inquit, defunctorum animas pietate suorum viuentium releuari, cum pro illis sacrificium mediatoris offertur, vel eleemosynæ in Ecclesia fiunt: sed eis hæc prosunt, qui cum viuerent, vt hæc sibi postea prodesse possent meruerunt. Item Gregorius lib. 4. Dialogorum. Dicamus ergo omnes in hac die, Requiem æternam dona eis domine, & lux perpetua luceat eis. Amen.

FINIS EVANGELIORVM
& Epistolarum de Sanctis.

BIBLIOTEKA KÓRNICKA
14125

